PUBLICAREA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILPSOFOLOGICE E -PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, bazat pr N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL X Sub conducerea lui V P Preobrazhensky, cu asistența directă a lui L M Lopatin și a cărții * S N Trubetskoy și cu cea mai apropiată participare a lui A Goltsev, V N Ivanovsky, N A Ivantsov, S S Korsakova, Vl S Solovyov, A A Tokarskago, N A Umova Cartea IV ( ) - SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE MOSCOVA Tuno-litografia Asociației I N Kushnerev și Co , st IIIMSP VSK YA, sob com Biblioteca "Runivers " Biblioteca "Runivers " CUPRINS Pagină Filosofia dreptului (Continuare) - B N Chicherina ^ f Părerile lui Og Comte despre filosofia metafizicii -A V Wa- sileva Francis Bacon și semnificația sa istorică - PE Ivantsova Întrebarea unității reale a conștiinței -L M Lopatina Turgheniev, ca psihopatolog -V θ Chizha Eseu despre istoriografia istoriei filozofiei - E L Rad - pescuitul Despre originea operei educaționale și despre pilonii principali ai existenței ei în istoria omenirii -S A Sollertinsky Critică și bibliografie recenzie de cărți Richard Avenarius Filosofia ca gândire despre lume după principiul celei mai mici măsuri de forță - D V Viktorova Friedrich Caretanien Introducere în Critica experienței pure pic V Viktorova Ernest Grosse Originea art -V θ Grădinar E B Tichener Eseuri de psihologie -V A Yaetrebtseva (Vezi pe pagina următoare) Biblioteca "Runivers" II VESTIREA VIEȚII FILOZOFICE STRĂINE- TERATURILE (Extracte din recenzii din reviste străine) III FIȘA BIBLIOGRAFICĂ IV REVIEW JOURNALOV Revue philosophique , Nos i - -Yu I Aikhenwald Știri și note (despre moartea lui V A Legonin, despre congresele internaționale de filozofie și psihologie de la Paris) Societatea Psihologică ANUNTURI - Biblioteca "Runivers" Filosofia dreptului CARTEA A TREI *) · Moralitate Capitolul I Drept moral și libertate O persoană distinge între bine și rău, acțiuni morale și imorale; este un Fapte fără îndoială Dar este și cert că el departe de a-și conforma întotdeauna comportamentul acestor concepte; de foarte multe ori se abate de la ceea ce el însuși recunoaște ca fiind bun și urmează ceea ce el recunoaște ca fiind rău Și acesta este un fapt universal și evident De unde provin aceste concepte și de ce comportamentul uman nu este întotdeauna de acord cu ele? De fapt, morala este strâns legată de religie, ceea ce îi oferă cel mai de încredere sprijin O persoană care crede în Dumnezeu și în viața viitoare, cu recompense și pedepse distribuite de o Ființă atotputernică și atotînțeleaptă, îndeplinește cu convingere legea morală prescrisă de El și îndură cu răbdare greutățile vieții, adesea asociate cu această împlinire Marea majoritate a oamenilor, pentru care principiile filozofice rămân o carte închisă, văd religia ca singura sursă a tuturor moralelor lor *) Vezi cartea a -a "Întrebări de filosofie" Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" B Ξ CHICHERIN nyh concepte Iar printre clasele educate, vacilarea opiniilor pur umane determină adesea chiar și mințile înalte să caute refugiu în fermitatea adevărurilor religioase În asemenea condiții, se pune întrebarea: există o morală independentă de religie? La această întrebare nu se poate răspunde altfel decât afirmativ Dacă morala nu există independent de religie, atunci ea trebuie să facă obiectul unei revelații speciale; și întrucât există multe religii în lume care se recunosc ca fiind revelate și toate consideră revelația lor ca fiind singura adevărată, fiecare dintre ele trebuie, împreună cu aceasta, să afirme că moralitatea nu există în afara ei Din punctul de vedere al creștinismului, trebuie admis că înainte de apariția lui și în afara lui nu a existat și nu există moralitate Dar un astfel de punct de vedere este infirmat de Fapte absolut evidente Conceptele și acțiunile

morale se găsesc din abundență printre popoarele care nu sunt deloc implicate în creștinism Gânditorii păgâni au dezvoltat cele mai înalte principii morale Acest lucru a fost recunoscut de profesorii bisericii; Apostolul Pavel vorbește despre legea scrisă în inimile neamurilor Având în vedere acest lucru, a nega existența unei morale independente de religia deschisă înseamnă a merge împotriva dovezilor Cu atât mai puțin așa-numita religie naturală poate servi ca fundament al moralității Religia naturală este rodul metafizicii, adică creația minții umane îndreptată spre cunoașterea Absolutului Nici existența însăși a lui Dumnezeu și nici voința Lui cu privire la acțiunea umană nu ne sunt revelate în mod direct Ele devin proprietatea conștiinței noastre numai în virtutea unor inferențe, ascunse sau explicite Prin urmare, putem considera ca expresie a voinței lui Dumnezeu doar ceea ce ni se pare necesar necondiționat, fizic sau moral Altfel, nu putem judeca; rămâne un mister pentru noi Prin urmare, trebuie să avem deja conceptul de bine și rău, ca o obligație absolută Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI norme care ne sunt acceptabile, pentru a concluziona de aici că voia lui Dumnezeu ne poruncește să le împlinim pe prima și să ne sustragem pe a doua Prin rațiunea naturală, voința lui Dumnezeu cu privire la acțiunile noastre este dedusă din existența unei legi morale, iar nu legea morală din voia lui Dumnezeu, pe care nu o cunoaștem direct De aici eșecul tuturor încercărilor de a stabili moralitatea pe această bază Rămâne, așadar, să căutăm sursa moralității naturale în principiile pur umane Ce este acest început? Empiriştii le caută în datele experimentale Conform teoriei lor, Faptul universal, incontestabil, este că fiecare ființă vie caută plăcerea și evită suferința Cea mai mare sumă de plăceri este fericirea Prin urmare, o persoană se străduiește în mod natural spre fericire și evită tot ceea ce o poate încălca Aceasta este legea imuabilă a naturii; Un om nu poate avea niciun alt scop și este pentru el singura măsură a binelui și a răului Ceea ce duce la fericire se numește bine, iar ceea ce îi este contrar se numește rău Și din moment ce plăcerea și durerea sunt senzații pur personale, o persoană, prin natura sa, își caută propria fericire, și nu a altcuiva Acesta din urmă are pentru el pe cât de importantă, cu atât serveşte ca mijloc pentru propriul bine Dar în singurătate omul este complet neajutorat și supus la tot felul de pericole; prin urmare, propria sa utilitate îl determină să caute ajutorul altora, iar acest lucru îl poate realiza doar contribuind la fericirea lor Sub forma propriului bine, el trebuie să facă bine altora Astfel, virtutea nu este altceva decât un calcul corect La baza tuturor acțiunilor umane, în virtutea unei legi imuabile a naturii, stă dorința de satisfacție personală, adică egoismul Orice altceva este doar un mijloc în acest scop * Biblioteca "Runiverse" B N ?ICHE RIN Aceasta este teoria destul de consistentă dezvoltată de Helvetius în secolul al XVIII-lea Este evident, însă, că nu conţine nimic moral în sine; totul se rezumă la un calcul egoist Omul face bine celorlalți doar pentru că se așteaptă ca ei să-i fie de folos Dacă, dimpotrivă, se așteaptă că își va atinge mult mai probabil satisfacția prin asuprirea și jefuirea altora, atunci va face acest lucru în virtutea aceleiași legi imuabile a naturii Este clar că o astfel de viziune este o negare completă a tuturor cerinţelor morale Se gândește să se bazeze pe Fapte, dar, în esență, nu vrea să cunoască cele mai evidente Fapte De fapt, pe lângă egoism, există în om o dorință complet dezinteresată de a face bine celorlalți și aceasta este cea care servește drept bază pentru toate conceptele morale Inconsecvența acestei teorii pur materialiste i-a îndemnat pe sceptici, care, lăsând deoparte toate construcțiile

generale, aderă exclusiv la principiul practic al utilității, să-i confere acestuia din urmă un caracter oarecum diferit, mascând ceea ce este scandalos pentru sentimentul uman în teoria egoismului Bentham a propus ca principiu principal, atât al legislației, cât și al moralității, căutarea celei mai mari sume de plăceri a celei mai mari sume de lorzi Prin aceasta, principiul utilităţii capătă un sens general, iar caracterul său egoist pare să dispară Totuși, acest lucru nu-l face mai prosper, căci în virtutea ce forță i se poate cere unei persoane care, prin natura sa, își caută propria plăcere, că o preferă pe a altcuiva? Nu numai că Bentham nu explică acest lucru, dar el însuși admite că legiuitorul, căruia îi este încredințată puterea asupra oamenilor, va avea întotdeauna în vedere inevitabil doar propriul beneficiu Prin urmare, a recunoscut democrația ca fiind singura modalitate de guvernare, corespunzătoare binelui omenirii, în care majoritatea decide însăși legi care îi sunt benefice, fără a se baza Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI asupra altora Dar și aici apare aceeași obiecție: în numele a ce se poate cere de la o minoritate să se supună unei legislații care are în vedere beneficiul majorității? Evident, acest sistem este redus la strictul drept al forței În domeniul moral, unde nu există constrângere, un astfel de punct de vedere, în orice caz, nu este aplicabil Aici fiecare actioneaza pentru sine, si nimeni nu are dreptul sa-si impuna vointa altuia Prin urmare, aici egoismului natural i se dă o sferă deplină Utilitariștii susțin că omul care îi iubește pe ceilalți și își orientează tot comportamentul în avantajul lor va fi întotdeauna, în mod necesar, un obiect de simpatie și de mirare pentru ei; astfel de oameni, spune Mill, vor fi onorați ca semizei, în timp ce oamenii care au în vedere doar propriul beneficiu personal și îi sacrifică fericirea altora, vor fi întotdeauna un obiect de dezgust *) Exemplele istorice mondiale ale lui Socrate, condamnat la moarte, și Hristos, răstignit de evrei, se părea, l-ar putea convinge de contrariul Dar teoreticienii care doresc să se bazeze exclusiv pe Fapte le acordă de obicei cea mai mică atenție Istoria spune că creștinii inofensivi care propovăduiau religia iubirii au fost supuși celei mai severe persecuții timp de secole și, dacă această religie a triumfat în cele din urmă, nu a fost deloc pentru că a încercat să ofere oamenilor plăceri pământești, ci pentru că a indicat scopul lor ceresc având nimic de-a face cu plăcerile pământești Atâta timp cât stăm de punctul de vedere că omul prin fire caută plăcerea și evită durerea, nu putem deduce decât egoism din această premisă Nu există nici cel mai mic motiv pentru a ridica acest principiu la o regulă generală de conduită, independentă de satisfacția personală, așa cum vrea să facă Mill, pentru că nu conține *) Plimbare a domnului W Ham Phil , p , Biblioteca "Runivers" V N CHICHERIN în sine nimic altceva decât satisfacție personală O astfel de transformare a personalului în general suferă de o contradicție internă Dar nici cu o astfel de formulare a întrebării, acest început nu este capabil să servească drept măsură a binelui și a răului, pentru că nu toate plăcerile au același preț: există plăceri morale și plăceri imorale Din punctul de vedere al utilitarismului, femeia publică care mulțumește cel mai mare număr de oameni va fi cea mai virtuoasă dintre toate Mill replică că plăcerile spirituale sunt mai înalte decât cele materiale, dovadă fiind cei care le cunosc pe amândouă, și de aceea prima ar trebui să fie obiectul principal al aspirațiilor umane *) Dar plăcerea este un sentiment pur personal, al cărui judecător poate fi doar persoana care simte Nimeni nu are dreptul să-și impună sentimentele altuia Dacă unul preferă plăcerile spirituale, iar

celălalt material, atunci aceasta este o chestiune de gust Pentru a face distincția între unul și celălalt, este nevoie de un alt standard decât sentimentul personal De fapt, pe lângă eforturile pentru plăcerea personală, o persoană are și o dorință altruistă de a acționa în beneficiul celorlalți Acesta este un fapt la fel de indubitabil ca primul și care, de altfel, nu poate fi supus unui impuls egoist, căci o persoană în aceste cazuri nu caută propria plăcere, ci binele altcuiva Acest efort poate merge chiar până la sacrificarea propriei vieți în beneficiul altora sau în numele unei idei comune, care este evident în contradicție cu orice scop personal Acest Fapt incontestabil, incomparabil mai mult decât primul, poate servi drept bază a moralității Moraliștii scoțieni din secolul al XVIII-lea s-au bazat pe ea; Pe ea se bazează și învățăturile moderne, care doresc să dezvolte o teorie a moralității, independentă atât de religie, cât și de metafizică *) Utilitarism, cap , p - Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI Dar atâta timp cât străduința pentru beneficiul celorlalți sau altruismul, așa cum se numește acum, rămâne un simplu Fapt, la egalitate cu ceilalți, nu se poate deduce absolut nimic din el Oamenii acţionează adesea dezinteresat în beneficiul altora; dar mai des urmează impulsuri egoiste De ce ar trebui un principiu mai rar și mai slab să aibă un avantaj față de unul mai răspândit și mai puternic? Dacă este pentru că primul este mai util oamenilor, atunci revenim la punctul de vedere al utilitarismului, care s-a dovedit a fi complet insuficient Este necesar, așadar, să căutăm un alt motiv Moraliștii acestei școli o văd în faptul că la o persoană o judecată morală este direct legată de un act moral, care o aprobă și condamnă contrariul Acesta este sentimentul moral înnăscut în om, a cărui expresie este sfatul Că simțul moral este un atribut al naturii umane și că în interiorul omului conștiința este judecătorul suprem al moralității sau imoralității acțiunilor, acesta este din nou un Fapte care nu poate fi pus la îndoială Dar nu poate fi dedusă nici o doctrină morală din aceasta, căci conștiința, ca și plăcerea, este un principiu personal și, prin urmare, subiectiv, șocant și schimbător La mulți este complet ascuns sau mort, în alții este slab și obscur, în alții este atât de pervertit încât îi incită la cele mai inumane acte Multe popoare au considerat că este plăcut ca Zeitatea să-i ofere jertfe umane sau să-i ardă pe eretici În fața ochilor noștri, fanaticii, îndemnați de o conștiință pervertită, s-au îngropat de vii, împreună cu familiile lor Anarhiștii comit cele mai brutale crime cu sânge rece, imaginându-și că acţionează pentru binele omenirii Chiar și oamenii cu o conștiință perfect curată și curată pot diferi radical din cauza cerințelor sale Unele conștiințe interzice să reziste răului; alţii, dimpotrivă, consideră Biblioteca "Runivers" eu B N CHICHERIN rezistența la rău este cea mai înaltă datorie morală În astfel de condiții, evident, nu există nicio modalitate de a ne rezuma la a ne referi la conștiință Este necesar un principiu general, care ar putea servi drept măsură a conștiinței însăși, și aceasta nu poate fi dată decât de rațiune, pentru că rațiunea este tocmai capacitatea de a înțelege principii generale care pot servi drept măsură a fenomenelor particulare Prin urmare, moraliștii scoțieni înșiși, dezvoltându-și teoria, au cerut ca o persoană, atunci când discută despre acțiuni morale, să ia punctul de vedere al unui spectator imparțial, ceea ce înseamnă că trebuie să renunțe la sentimentele personale și să judece numai pe baza unor definiții generale, rezonabile Nu numai în teorie, ci și în viața practică, un simț moral poate servi drept ghid de încredere pentru o persoană numai atunci când este întărit de o conștiință superioară;

aceasta este semnificația morală a religiei și a filozofiei Pentru o teorie, nu există altă bază decât cea care ne este indicată de rațiune Ce principii revelate de rațiune ne pot servi drept sursă de concepte și judecăți morale? Evident, nu cele pe care le extragem din experiență: este clar din cele de mai sus că experiența nu ne oferă niciun temei pentru aceasta El afirmă în egală măsură existența acțiunilor morale și imorale și în niciun caz nu dovedește că primele le oferă oamenilor mai multă plăcere decât cele din urmă În consecință, numai acele principii care decurg din esența rațiunii ca atare pot fi sursa conceptelor morale Acest lucru este clar din însăși natura legii morale Experiența ne dezvăluie doar ceea ce este, iar legea morală indică ceea ce ar trebui să fie și, mai mult, necondiționat, chiar dacă în realitate, abateri de la prescripțiile ei au fost întâlnite la fiecare pas Experiența ne oferă doar fenomene, adică particulare și variabile; legea morală este ceva imuabil, la fel pentru toți oamenii, nu ca Fapt, ci ca cerință Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI Conștiința acestei cerințe poate fi puțin dezvoltată sau ascunsă în sufletul uman, dar de îndată ce este prezentată în mod clar unei persoane, este recunoscută ca fiind la fel de obligatorie pentru toți Binele și răul empiric pot fi diferite pentru oameni diferiți; binele și răul moral sunt aceleași pentru toți Este deci un principiu care decurge din ființa însăși, mintea sau din natura ființei raționale ca atare Ce este acest început? Esența rațiunii constă în faptul că ea reduce diversitatea exterioară a fenomenelor la categorii generale care constituie propriile definiții ca forță activă El primește conținut din experiență, dar principiile formale la care se reduce acest conținut experimental sunt stabilite de el Atât în raport cu cunoașterea, cât și în raport cu activitatea, principala cerință a minții este să aducă datele empirice sub aceste principii generale, formale, care constituie esența ei Prin urmare, ca ființă rațională, omul trebuie să acționeze nu pe baza acestor motive sau a altor motive particulare, ci pe baza unei legi comune tuturor De aici cerința fundamentală, formală, a rațiunii, pe care Kant a exprimat-o sub forma unui imperativ categoric: "acționează în așa fel încât regula acțiunilor tale să poată fi o lege pentru orice ființă rațională " Această cerință este categorică, adică general necondiţionat, izvorât din însăşi esenţa raţiunii, deci natura unei fiinţe raţionale ca atare De aici urmează direct regulile morale de bază, negative și pozitive: "nu face altora ceea ce nu vrei să-ți facă ție" și "fă altora ceea ce vrei să-ți facă ție" Ambele prescripții sunt pur formale Ele nu indică exact ce trebuie să facă o persoană, ce scopuri ar trebui să-și stabilească, ci doar exprimă că ar trebui să acționeze conform legii generale și să nu aplice standarde diferite pentru sine și pentru ceilalți Biblioteca "Runivers" c n h i h ep i n u Totuși, această prescripție formală conține și scopul general al oricărei acțiuni morale Ea determină nu orice fel de relație, ci tocmai relațiile reciproce ale ființelor raționale Prin urmare, doar o ființă rațională poate fi scopul acțiunii morale, căci numai pentru el există legi a priori ale rațiunii Făcându-mă scopul acțiunilor mele, trebuie, în egală măsură, să îi fac pe alții ca mine scopul De aici și regula religioasă: "Iubește-ți sincerul, ca pentru tine însuți " De aici și regula filozofică: "O ființă rațională ar trebui să fie scopul tău, nu un mijloc" Aceste relații, după cum s-a spus, pot fi de două feluri, negative și pozitive, de unde rezultă dubla cerință: (i) să nu facă rău altora,) să facă bine altora Relațiile negative sunt reduse la un principiu comun, care ar trebui să servească drept ghid în acțiunile oamenilor Acest principiu este respectul pentru o ființă rațională ca

unitate independentă și autodeterminată De aici și preceptul moral de bază - a trata oamenii într-un mod uman, ca ființe raționale egale cu sine Am văzut că legea se bazează și pe acest principiu Ambele definiții, legea și morala, provin din aceeași rădăcină, din esența persoanei umane, cerând respect pentru sine Dreptul determină relaţiile de libertate exterioară care decurg din aceasta; morala priveşte numai gândurile interne, dar aceasta este şi cerinţa respectării legii, ca expresie a personalităţii umane Atunci când acțiunea în conformitate cu legea legală este inspirată nu de teama de pedeapsă exterioară, ci de conștiința datoriei, ea capătă un caracter moral Dar relația dintre persoane nu se limitează la respect negativ; moralitatea necesită şi acţiune pozitivă O ființă rațională, guvernată de o lege generală, trebuie să aibă un scop atât pentru alții, cât și pentru sine Prin această prescripție Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI între fiinţele raţionale se stabileşte o legătură morală Prin urmare, o regulă pozitivă poate fi formulată după cum urmează: "Fă ceea ce contribuie la unitatea ființelor raționale și nu face ceea ce duce la separarea lor " Această regulă poate fi numită legea iubirii, căci iubirea este acel sentiment care stabilește unitatea oamenilor Toate aceste cerinţe, izvorâte din esenţa raţiunii ca atare, constituie pentru aceasta o lege necondiţionată, independentă de orice determinări exterioare Poate fi modificat in aplicare atunci cand vine in contact cu alte elemente; dar el trebuie să rămână întotdeauna principiul suprem de guvernare al activităţii umane Abaterea de la ea este întotdeauna un rău moral Ca lege necondiționată, se extinde dincolo de limitele rasei umane Ființele rezonabile cu care o persoană poate fi în unitate nu se limitează la oameni egali cu el Mintea comună indică existența unei Rațiuni absolute, de la care toate mințile individuale și-au primit ființa și care servește drept legătură comună Această idee este în mod necesar inerentă omului ca ființă rațională Tot ceea ce este relativ presupune existența absolutului: aceasta este propoziția logic necesară care ne face să ne ridicăm de la ființă care provine din altul, la a fi autoexistenți Această cerință este înrădăcinată în definițiile cele mai de bază ale minții, care, în esența sa, este conștiința principiilor absolute și purtătorul ideii de Absolut Acesta este din nou un Fapt, nesupus îndoielii și inexplicabil din punctul de vedere al unei teorii pur experimentale Dacă toată cunoștințele disponibile omului se limitează la fenomene, atunci de unde vine ideea de Absolut? Acesta nu este doar un produs accidental al unui gând situat la un nivel scăzut de conștiință, așa cum susțin pozitiviștii, ci un concept logic necesar, fără de care Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN existenţa relativului este de conceput Omul poate greși în privința definițiilor Absolutului și a acelei Forme în care acesta este exprimat, dar nu se poate îndoi de existența lui În domeniul moralității, această idee ne este adusă de conștiința unei legi necondiționate comună tuturor ființelor raționale: dacă există o astfel de lege, atunci există o Rațiune absolută din care decurge Acest concept este, prin urmare, un atribut necesar al viziunii morale asupra lumii, care a ajuns la o conștiință clară a principiilor sale De asemenea, este postulat de cel mai moral instinct al rasei umane, care întotdeauna și pretutindeni leagă legea morală cu voința Divinului Am văzut că existența legii morale nu poate fi dedusă din voia lui Dumnezeu; dar de îndată ce recunoaștem legea morală care ne leagă necondiționat, nu putem să nu o recunoaștem ca decurgând din Rațiunea divină și, prin urmare, ca o prescripție a Divinului în raport cu omul Tocmai acest lucru îi oferă un sprijin de neclintit în înseși

fundamentele unei viziuni asupra lumii cu adevărat umane, care leagă conceptele sale despre lume și viață cu ideea de Absolut Împreună cu aceasta se naște și cererea de unitate cu acest Absolut, prin ridicarea gândurilor și sentimentelor către acesta și subordonarea voinței sale voinței sale supreme Acesta este fundamentul oricărei religii Prin urmare, morala își găsește cel mai puternic sprijin în religie Prin aceasta, umanul este conectat cu divinul, formând o singură lume morală, care reprezintă fenomenul entităților metafizice din mintea umană Toată morala este o expresie a esenței metafizice a omului, care se ridică deasupra tuturor definițiilor empirice și consideră ca scop relația ideală a ființelor raționale Dar Legea Morală Formală conține mai mult de un scop moral; el indică şi impulsurile de acţiune care corespund legii O astfel de încurajare Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI doar conștiința însăși a legii poate fi bani Poate fi clar sau vag, rațional sau instinctiv; în orice caz, o persoană ar trebui să fie motivată spre bine prin simpla dorință de bine, și nu prin orice beneficii empirice Dorința altruistă de bunătate este tocmai cea care conferă unei acțiuni un caracter moral Acest impuls, și nu acțiunea externă, este determinat de legea morală Acțiunile externe sunt sub influența diferitelor condiții empirice care nu depind de aceasta Ca principiu rațional abstract, legea morală determină doar gândurile interioare și doar aici poate fi o cerință necondiționată, căci doar aici o persoană depinde numai de sine De aici rezultă diferența fundamentală dintre morală și drept: cea din urmă determină relațiile externe ale voințelor, prima determină motivele interne; se stabilește regulile acțiunilor externe, atingând motivele interne numai în măsura în care acestea sunt exprimate în primele; celălalt stabilește rutina internă a sufletului uman și privește acțiunile exterioare numai în măsura în care această lume interioară este exprimată în ele Această diferență a fost pe deplin elucidată de Kant Marele filosof german a mai subliniat acea condiție necesară, fără de care este de neconceput îndeplinirea legii morale și anume liberul arbitru Pentru a îndeplini legea morală, este necesar ca o persoană să aibă capacitatea de a renunța la toate motivele empirice și de a se determina pur din interiorul său, pe baza unei conștiințe abstracte a legii Prima, după cum am văzut, constituie partea negativă, iar a doua, partea pozitivă a libertății interioare a omului Dacă această libertate nu există, dacă omul este legat de motive empirice, așa cum susțin deterministii, atunci nu poate fi vorba de vreo morală O persoană poate fi influențată de prezentarea beneficiilor sau de teama de pedeapsă Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN nu, sub formă de folos public; dar nu este nimic moral în asta Singurul lucru care este moral este ceea ce o persoană face prin propriul impuls interior, dintr-o dorință dezinteresată de bine, și acest lucru este posibil doar dacă renunță la toate motivele empirice, adică fără nicio atenție la recompensele și pedepsele umane Ca sistem de definiții metafizice, morala necesită o facultate metafizică pentru realizarea sa și tocmai aceasta este libertatea voinței Drept urmare, legea, în raport cu libertatea, are sensul nu de necesitate fizică, ci de necesitate morală Este împlinită nu pentru că nu poate decât să fie împlinită, ci pentru că persoana însuși dorește să o împlinească Libertatea este autodeterminare, în raport cu care legea apare ca cerință sau prescripție Pentru o ființă rațională, îndeplinirea ei este o datorie Aceasta este diferența esențială dintre legile naturale și cele morale Primele sunt relațiile necesare ale lucrurilor, al doilea sunt cerințele adresate ființelor libere rațional Necesitatea inalterabilă cu care sunt îndeplinite

legile naturale nu constituie însă avantajul acestora Dimpotrivă, înalta demnitate a ființelor raționale constă tocmai în faptul că îndeplinesc legea nu prin constrângere, ci în mod voluntar Aceasta este cea mai înaltă lume metafizică a libertății și a moralității, care se ridică deasupra tărâmului inferior al determinărilor naturale și chemată să stăpânească peste acestea din urmă Dar această demnitate supremă include și posibilitatea de evaziune Libertatea este autodeterminare, iar în autodeterminare constă, după cum am văzut, alegerea între diferite căi Autodeterminarea la bine este expresia libertății tocmai pentru că conține posibilitatea contrariului Faptele morale ale unei persoane îi sunt creditate, pentru că ar fi putut acționa altfel Libertatea binelui este împreună cu libertatea răului Față de aceasta se obiectează uneori că într-un astfel de caz trebuie să negați libera autodeterminare a Divinității, în care nu poate fi admisă posibilitatea abaterii Voia sfântă este cea care împlinește legea, pentru că așa este natura ei neschimbătoare; tocmai din această cauză, ea nu se poate abate de la ea, și totuși o asemenea atitudine nu este o negație, ci, dimpotrivă, treapta cea mai înaltă a bunătății morale La aceasta trebuie să se răspundă, așa cum sa indicat deja mai sus, că conceptele de libertate și necesitate sunt inaplicabile Divinului Ele apar doar acolo unde decizia este luată la timp Aici se pune întrebarea: această decizie este neapărat determinată de starea anterioară, sau este rodul liberei autodeterminări? Dar într-o Ființă înălțată mai presus de timp, a cărei toate deciziile au caracterul eternității, toate aceste definiții cad Nu există nicio necesitate naturală în Divinitate, pentru că nu există nicio stare determinată de o stare anterioară; nu există nici o necesitate morală, pentru că nu există motive empirice care ar putea servi drept stimulent pentru activitate Ambele sunt proprietatea unei ființe raționale limitate; numai în aceasta din urmă există o opoziție între conștiința legii absolute, care curge din minte, și acele condiții particulare în care este plasată datorită limitărilor sale Aici, așadar, oricât de sfântă ar fi voința, există întotdeauna posibilitatea deviației și, prin urmare, i se atribuie autodeterminarea morală, ca acțiune proprie Aceste determinări particulare, care decurg din limitările ființei individuale, constituie, aplicate voinței umane, un sistem de pulsiuni Aici se pune în mod necesar problema relației lor cu legea morală și cu libertatea interioară a omului Să ne întoarcem la studiul acestei probleme Capitolul II Înclinații și conștiință Atracția este dorința de a satisface o anumită nevoie Nevoia este un sentiment de lipsă, care este inerent oricărei ființe vie limitate, care se află în interacțiune reciprocă cu lumea înconjurătoare și atrage din aceasta mijloacele pentru a-și menține viața Lucrurile pur materiale, piatra, apa, aerul, nu au nevoie Ele sunt supuse legilor mecanice și chimice care acţionează asupra lor cu o necesitate irezistibilă; dar, neconținând începutul unei acțiuni interne, ei rămân în poziția lor actuală până când sunt scoși din ea de o forță exterioară Doar o ființă vie are nevoie să asimileze obiecte exterioare pentru a-și menține viața Viața constă tocmai în această interacțiune constantă cu mediul, în vederea conservării unui singur individ Întreaga structură a unei ființe vii este adaptată la aceasta În ea se manifestă o forță care acționează intenționat, care în sine poartă începutul mișcării și dezvoltării Își stabilește în mod conștient sau inconștient obiective și are organe sau instrumente pentru a le atinge La organismele animale, înzestrate cu simțire și mișcare spontană, aceste relații devin subiectul senzației Din aceasta

ia naștere o serie întreagă de nevoi înrădăcinate în însăși natura unei ființe vii și, împreună cu aceasta, se naște și dorința de a le satisface cu propria activitate Aceasta este atracția În om, toate acestea se dezvăluie în deplină măsură; dar acestor definiții animale se alătură un alt principiu, mai înalt: în el există o contradicție inevitabilă între limitarea unei singure ființe fizice și mintea, care cuprinde necondiționat lucrurile şi prin urmare străduindu-se să iasă din tot felul de Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI limitele sale Ca urmare, nevoile umane nu se limitează la întreținerea vieții fizice, ci se extind cu mult dincolo de limitele existenței materiale Însăși nevoile fizice sunt extinse și spiritualizate prin introducerea în ele a principiilor raționale superioare Omul nu este mulțumit cu hrana slabă pe care i-o oferă natura exterioară; el cultivă pământul, extrage fructe din el și le adaptează la varietatea gusturilor sale Europeanul educat, chiar și cu mijloace slabe, își ia mâncarea din cele mai îndepărtate țări, ceai din China, cafea din Arabia Pentru hainele sale, în loc de piei de animale, o persoană folosește cele mai diverse țesături, pe a căror îmbrăcăminte se îndreaptă forțele puternice ale minții inventive În loc de peșteri sălbatice și colibe mizerabile, el construiește locuințe confortabile și spațioase; ridică temple și palate splendide pentru a satisface cerințele rafinate ale gustului educat Toate acestea exprimă dorința de a se ridica deasupra nivelului unei existențe pur animale și de a-și aranja viața în așa fel încât să poarte pecetea cea mai înaltă a spiritului Din aceasta se dezvoltă un sistem de nevoi și impulsuri, care în mod speculativ nu pot fi demarcate Dar întrucât depinde de condițiile mediului și de mijloacele care pot fi obținute din acesta, întregul sistem este determinat de datele de fapt Ea constituie latura empirică a existenței umane Principalele trăsături ale acestui sistem ne sunt date de acele elemente, sau abilități ale sufletului uman, care ne sunt cunoscute din experiența internă și externă și elucidate de știință Pe lângă latura fizică a naturii sale, o persoană are un sentiment, rațiune și voință Fiecare dintre aceste facultăți are nevoile sale și își caută satisfacția La partea fizică, pe lângă hrană, îmbrăcăminte și locuință, Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN aparțin impulsurilor sexuale atât de puternice la om, în care întreaga lume a relațiilor morale se alătură nevoilor pur animale Aici natura materială trebuie să servească drept organ și expresie a celor mai înalte aspecte ale spiritului Plăcerea estetică este, de asemenea, legată de lumea materială, care oferă unei persoane contemplarea frumuseții în operele naturii și artă Ea, s-ar putea spune, spiritualizează mediul material al vieții, impunându-i cea mai înaltă pecete de eleganță și determinând o persoană să-l aranjeze în conformitate cu cerințele gustului Stăpânul sentimentului include și principiul religios, în virtutea căruia o persoană tinde spre unitate cu Ființa Supremă reprezentată de minte, precum și iubirea pentru o idee, pentru care o persoană este adesea gata să-și dea însăși viața Așa sunt, de exemplu, ideile de patrie și libertate În cele din urmă, aceasta include dorința de unitate cu propriul soi, care este cea mai abundentă sursă de relații morale Acesta este sentimentul iubirii, care, după cum s-a spus, este ridicat de legea morală la cea mai înaltă, obligatorie normă a acțiunilor umane În primul rând, căutarea adevărului, care este sarcina cea mai profundă și principală a unei ființe raționale, aparține nevoilor rațiunii; apoi comunicarea cu alte ființe raționale și schimbul viu de gânduri care rezultă din aceasta, de altfel, de un dublu fel: pozitiv, cu asemănări de concepte, și

negativ, ca o luptă de convingeri opuse; în sfârşit, dorinţa de realizare în viaţă a principiilor obţinute de minte Acesta din urmă constituie trecerea la un rol a cărui nevoie principală este de a se manifesta în lumea înconjurătoare și de a o subordona propriilor scopuri Sursa acestei nevoi se află în dorința umană de activitate Întoarsă către lumea materială, ea dă naștere dorinței de a dobândi și de a păstra dobândit, nici măcar în vederea satisfacerii Fizicului Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI cerul are nevoie, ci pur și simplu ca instrument al voinței; asta, apropo, explică zgârcenia În raport cu ceilalți oameni, aceasta dă naștere, pe de o parte, la dorința de recunoaștere, exprimată în ambiție și iubire de glorie, pe de altă parte, dorința de a-i subordona pe ceilalți puterii proprii, care este esența iubirii de putere Acesta este sistemul complex de nevoi și impulsuri umane Satisfacția lor îi dă unei persoane plăcere, nemulțumirea îi provoacă suferință Prin urmare, omul caută în mod natural plăcerea și evită durerea Plinătatea plăcerii este fericirea; dimpotrivă, excesul de suferință face o persoană nefericită Acesta este un fapt universal care nu poate fi pus la îndoială Întrebarea este: în ce legătură sunt aceste principii cu legea morală? Au existat și există opinii diferite asupra acestei chestiuni Ei s-au exprimat în cea mai mare simplitate și claritate în cele două școli opuse care au apărut din studiul lui Socrate, cinicii și cirenaicii Unii predicau abținerea de la tot felul de dorințe, alții - folosirea rezonabilă a binecuvântărilor vieții Cele mai noi teorii, alăturate într-o direcție sau alta, reprezintă doar o întoarcere la punctele de vedere care predominau acum două mii de ani Cinicii au recunoscut că adevărata natură a omului constă în rațiune, ca principiu independent de toate înclinațiile și impresiile exterioare Prin urmare, ei considerau stabilirea acestei independențe ca fiind sarcina principală a unei ființe raționale Cu cât o persoană are mai puțină nevoie de obiecte exterioare, cu atât este mai liber Înțeleptul renunță nu numai la tot ceea ce constituie comoditatea și încântarea vieții, ci și la toate legăturile private Patria însăși nu există pentru el; este un cetățean al universului Unilateralitatea extremă a acestui punct de vedere este evidentă Renunțarea la ființa individuală de la toate unitățile externe- * Biblioteca "Runivers" V N CHICHERIN un copil nu la lărgimea unei viziuni cuprinzătoare asupra lumii, ci la auto-gratificarea unui egoism singuratic Ea este contrară însăși naturii rațiunii, care, nici în sens teoretic, nici în sens practic, se limitează la o contemplare abstractă a esenței sale, în care nu poate găsi decât un vid complet Sarcina sa teoretică este să cunoască lumea din jurul său, pe baza legilor sale inerente Și pentru aceasta este necesar să nu renunțăm la lume, ci, dimpotrivă, să ne cufundăm în ea În primul rând, este necesară rafinarea simțurilor exterioare, care ne dezvăluie diversitatea infinită a ființei Sunt necesare cele mai rafinate instrumente și mijloace, necunoscute vechilor, dar care au primit o dezvoltare extraordinară în noua umanitate Cinicii considerau cunoștințele teoretice ca fiind goale, nedemne de un înțelept, iar ultimii predicatori ai ascezei susțin aceeași părere Dar atunci sarcina cea mai esențială a rațiunii cade; rămâne activitate practică, care prezintă însă şi mai puţine motive de renunţare la lumea exterioară Sarcina practică a minții umane este de a implementa principii raționale în mediu În raport cu natura materială, cerinţa este de a o supune raţiunii, ca unui principiu superior; si pentru aceasta este necesar sa nu renunti la ea, ci sa o supuna singur, studiind legile ei si putand sa le foloseasca În raport cu alte ființe raționale, așa cum

am văzut, se cere să le recunoaștem ca un scop, și nu un mijloc, din care decurge, pe de o parte, respectul pentru ele ca unități independente, iar pe de altă parte, dorința de unitate cu ei, ceea ce echivalează cu legea iubirii Acest lucru era deja recunoscut de vechii adepți ai învățăturii cinice, stoicii și creștinismul au dezvoltat acest punct de vedere și mai profund Și predică renunțarea la bunurile materiale, dar cu aceasta combină cererea de iubire și abnegație O persoană nu ar trebui să se bucure de auto-contemplarea singuratică, ci să acționeze Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI folosul vecinului Aici nu mai este rațiune abstractă, ci sentimentul concret devine principiul suprem al activității umane Dar apoi apare un alt tip de dificultate Dragostea însăși este o anumită atracție; În virtutea căruia, deci, poate fi negația tuturor celorlalte înclinații? Și este posibil să contrastăm acest principiu cu fericirea, la fel ca adepții unilaterali ai acestei tendințe, care nu vor să cunoască decât iubirea ideală pentru întreaga omenire? Întrebarea este rezolvată printr-un raționament foarte simplu Este clar că într-o asemenea abstracție, iubirea însăși rămâne un principiu formal, căruia conținutul îi este dat de viață, adică de nevoile și aspirațiile practice ale unei persoane Căci nu este suficient să spun că trebuie să iubesc oamenii în general; trebuie să știu ce pot face pentru obiectul iubirii mele? Dacă iubirea se exprimă prin faptul că încerc să contribui la fericirea ființei iubite, apropiată sau îndepărtată, atunci prin aceasta se recunoaște că fericirea este scopul legitim al omului, deci nu numai al altcuiva, ci și al meu, căci aceasta este o lege generală: trebuie să-l iubesc pe celălalt ca pe tine însuți Dacă, pe de altă parte, fericirea nu este recunoscută ca scop legitim al efortului uman, atunci nu trebuie să fac nimic pentru fericirea altora și atunci iubirea este lipsită de orice conținut Apoi, în loc de iubire activă, tot ceea ce pot face pentru altul se limitează la o predicare abstractă a abstinenței de la binecuvântările exterioare, o predicare care nu necesită muncă și nici sacrificiu de sine, pentru că în acest domeniu totul depinde de propria ființă rațională, autodeterminare internă; aici fiecare decide singur cum ar trebui să acţioneze conform conştiinţei sale A pătrunde în această lume interioară prin persuasiune este dat de foarte puțini: acesta este cel mai înalt talent acordat unei persoane Pentru marea majoritate a oamenilor însă, predicarea morală nu poate fi o sarcină vitală; sau devine un comerț plictisitor și inutil, Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN care nu numai că nu își atinge scopul, ci mai degrabă este capabil să îndepărteze oamenii de la calea spinoasă a ascezei Ca principiu abstract, iubirea umană universală rămâne fără aplicare În această formă, acesta este un început auto-contradictoriu: trebuie să-mi iubesc aproapele, dar nu pot face nimic pentru fericirea lui, pentru că fericirea nu ar trebui să fie scopul meu Cu o asemenea limitare, iubirea rămâne un cuvânt gol Ieșirea din această contradicție constă numai în umplerea începutului formal cu conținut viu; acesta din urmă este dat nu de renunțarea la lumea exterioară, ci de satisfacerea nevoilor umane Dragostea devine un început rodnic numai atunci când recunoaștem că fericirea este scopul legitim al vieții umane Aici ni se deschide doar cel mai extins domeniu de activitate în folosul aproapelui nostru Dar în aceasta constă, în același timp, recunoașterea faptului că pentru noi înșine fericirea este scopul legitim al eforturilor și activităților noastre Această recunoaștere este adevărata latură a acelor învățături, care consideră că folosirea rațională a binecuvântărilor vieții este scopul vieții umane Așa era învățătura cirenaicilor în timpurile străvechi Dar luând

acest punct de vedere, ei au cerut ca omul, ca ființă rațională, să nu devină sclav al instinctelor sale, ci să le satisfacă, rămânând liber de ele Epicurienii au aderat și ei la același principiu; ea stă la baza tuturor teoriilor noi, pornind de la Faptul neîndoielnic că omul, prin fire, caută plăcerea și evită durerea De fapt, nu există nici cel mai mic motiv în legea morală pentru a trata nevoile umane, chiar și cele fizice, în mod negativ Nevoile sunt investite în om de către natură pentru a menține viața și a procrea Legea naturală a existenței umane este de a le satisface Dacă cea mai înaltă chemare a unei fiinţe raţionale este să cucerească Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI însuși al Lumii Fizice, atunci poate face acest lucru doar respectându-și legile și utilizându-le în propriile sale scopuri Acesta este singurul mod în care o persoană devine stăpână pe pământ Având în vedere această chemare înaltă, i se dă un corp organic, care are propriile sale nevoi și propriile sale legi Și un om trebuie să îndeplinească aceste legi chiar mai mult decât legile naturii exterioare, pentru că trupul este un atribut al propriei sale ființe Pe ea zace sigiliul spiritului; servește ca instrument al scopurilor sale și, la rândul ei, îi oferă omului acele plăceri care, prin natura lor, sunt legate de satisfacerea nevoilor fizice Nu există nicio îndoială că pot exista excese Cu mintea sa inventiva, omul poate trece cu mult dincolo de ceea ce natura cere in satisfacerea acestor nevoi; dar raţiunea există tocmai de dragul de a respecta măsura cuvenită în străduinţa ei pentru îmbunătăţirea vieţii Dacă uneori o persoană se predă complet plăcerilor materiale, uitând cele mai înalte nevoi ale spiritului, atunci o astfel de perversiune a relațiilor normale nu spune nimic împotriva utilizării legitime a bunurilor materiale Să-ți fie rușine de nevoile animalelor și să le tratezi negativ este cu atât mai puțin potrivit, cu cât din ele se nasc cele mai înalte bucurii spirituale și cele mai sfinte sentimente umane Toată viața de familie își are rădăcina în relațiile fizice Dragostea conjugală este legată de ei; pe ei se bazează dragostea părinților pentru copiii lor Prin urmare, asceza nu poate fi niciodată o regulă generală pentru rasa umană Ar trebui recunoscut ca util într-o oarecare măsură, ca instrument pedagogic, sub forma dobândirii puterii asupra înclinațiilor proprii Poate fi o disciplină constantă și pentru oamenii cu o chemare deosebită, care se dăruiesc în întregime slujirii lui Dumnezeu și pentru care, prin urmare, toate plăcerile pământești nu puteau fi decât o piedică Dar nu se poate cere tuturor oamenilor ca ei Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN au fost asceți, deoarece acest lucru este contrar naturii umane și chemării omului pe pământ și, în sfârșit, însăși procreării O astfel de cerere ar fi imorală Mai puțin de toate, o atitudine pur negativă față de bunurile pământești este admisibilă tocmai din punct de vedere religios Dacă Dumnezeu a creat lumea cu bogățiile ei inepuizabile și a dat pământul în stăpânirea oamenilor, atunci trebuie să ne gândim că El a făcut acest lucru nu pentru ca o persoană să respingă toate acestea, ci apoi pentru a le folosi Disprețul pentru bunurile pământești este disprețul față de lucrarea Creatorului Dimpotrivă, folosirea rezonabilă a ceea ce ne este dat și bucuriile care decurg din aceasta, umplu inima unei persoane de recunoștință și o fac să urce în spirit la Dătătorul acestor binecuvântări O astfel de atitudine poate fi o lege generală pentru o persoană și, prin urmare, în conformitate cu cerințele moralității Astfel, lupta pentru fericire, adică pentru satisfacerea cât mai deplină posibilă a nevoilor cuiva, constituie legea naturală a unei singure ființe plasate într-un anumit mediu cu care se află în

permanentă interacțiune reciprocă Acesta este adevărul tuturor teoriilor eudaimonice ale vremurilor vechi și noi Această aspirație este dreptul unui subiect rațional care, în virtutea autodeterminării interne, își stabilește obiective și caută satisfacția personală în atingerea acestor scopuri Dar, deoarece această satisfacție este o senzație pur subiectivă, în urma căreia însăși ținta pentru ea este un principiu pur personal, o persoană nu are dreptul să ceară altora să-l ajute în atingerea scopurilor sale sau să-i ofere mijloacele necesare pentru asta; nu poate decât să ceară să nu fie împiedicat să-și caute fericirea după propria voință, la fel cum, din partea lui, este obligat să nu se amestece cu ceilalți: fiecare trebuie să acționeze în limitele propriului său drept, fără să pășească în domeniul altcuiva La rândul ei, legea morală nu numai că nu Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI ceartă această aspirație, dar, dimpotrivă, completează cerința negativă a legii cu o prescripție pozitivă ca o persoană să-și ajute vecinii să-și atingă scopurile Prin aceasta, lupta pentru fericire primește sfințire morală; dă conţinut legii iubirii Aceste relații vor deveni mai clare la o examinare mai atentă a acestui conținut Evident, nu toate sunt la fel de sfințite de legea morală Din sistemul de nevoi de mai sus reiese clar că ele nu au aceeași semnificație morală Unii dintre ei poartă un caracter pur moral: așa este dragostea pentru Dumnezeu, pentru patrie, pentru vecini Alții pot fi morali sau imorali, în funcție de modul în care sunt direcționați Dar chiar și cele mai înalte aspirații morale pot fi pervertite Chiar și înălțarea sufletului la Dumnezeu și ascultarea de voința Lui sunt pângărite de sacrificiile umane și de isprăvile Inchiziției În consecință, aici se pune inevitabil problema relației înclinațiilor cu morala Această întrebare nu este rezolvată de eudaimonism, pentru care morala însăși este doar un mijloc de a obține fericirea Adevăratul punct de vedere este că acestea sunt două principii independente a căror relație trebuie determinată * Dintre acestea, principiul moral este evident cel mai înalt, dând legea Acest început este comun, necondiționat, același pentru toți Nevoia, dimpotrivă, este un principiu variat, schimbător și deloc obligatoriu, dar destul de dependent de voința omului și de condițiile care îl înconjoară Dar primul, tocmai datorită universalității și necondiționalității sale, dă doar prescripția Formală, în timp ce al doilea aduce conținut vital în această Formă Cum este de acord conținutul cu Formularul? Cu alte cuvinte: ce este moral și imoral într-un anumit conținut de viață? Biblioteca "Runivers" B, N CHICHERIN Am văzut că preceptele legii morale sunt de două feluri: negative și pozitive În consecință, se stabilește o relație dublă între formă și conținut În primul rând, legea morală are un sens restrictiv O persoană are voie să-și satisfacă nevoile numai în măsura în care acest lucru nu contravine legii morale Granițele aici sunt mai strânse decât în domeniul legal Am văzut că legea este și un principiu formal care stabilește granițele libertății externe și lasă o persoană în aceste limite să acționeze la propria discreție Morala cere respect pentru lege, pentru că ea cere respect pentru persoana umană și legea care o protejează; dar limitează exercitarea dreptului Referindu-se la libertatea interioară a unei persoane, aceasta îi impune datoria de a se abține de la o astfel de utilizare a dreptului, ceea ce este contrar legii morale Legea juridică recunoaște dreptul de proprietate unei persoane; dar modul în care îl folosește, bun sau rău, moral sau imoral, nu face parte din legea legală Legea morală interzice unei persoane să-și folosească proprietatea în scopuri imorale sau să o folosească într-un mod contrar

cerințelor morale Legea recunoaște creditorului dreptul de a încasa o creanță de la orice debitor, fără a intra în considerarea statutului său de proprietate Legea morală, însă, interzice colectarea unei datorii de la un om sărac, care poate fi astfel scufundat în sărăcie deplină Dar legea morală merge și mai departe El nu numai că pune limite acțiunii umane; el impune îndatoriri pozitive unei persoane El are nevoie de o persoană care să-i ajute pe alții Acest lucru depășește deja limitele oricăror obligații legale și, prin urmare, niciun drept nu corespunde acestei cerințe Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI Aceasta este pur și simplu o chestiune de libertate interioară a unei persoane care îndeplinește legea morală din propriul impuls, și nu după prescripția altcuiva Coerciția în acest domeniu este o perversiune a moralității Ea duce la faptul că principiul ideal, a cărui semnificație întreagă constă în faptul că decurge din esența metafizică a omului și se îndreaptă către libertatea sa interioară, se transformă într-o prescripție pur externă, acționând în afara oricăror impulsuri interne Prin urmare, "sacrificiul obligatoriu", despre care acum se vorbește în Germania, este, în esența sa, un principiu imoral Totuși, ce poate ghida o persoană în a determina ce ar trebui să facă în beneficiul aproapelui său? Și cum poate fi împăcată această cerință cu satisfacerea propriilor nevoi, care nu este exclusă, ci, dimpotrivă, este sfințită de legea morală, care prescrie să iubești aproapele ca pe tine însuți? Acordarea nevoilor proprii și ale altora cu legea morală este cu atât mai dificilă cu cât nu numai nevoile sunt infinit variate și schimbătoare și, prin urmare, necesită departe de a fi întotdeauna o evaluare empirică ușoară, dar însăși apropierea oamenilor nu este aceeași Principiul abstract al iubirii pentru aproapele, care se extinde asupra întregii omeniri, prin însăși abstractitatea sa, pierde tot terenul și se transformă într-o Formă goală Și aici conținutul este dat de relații empirice, care plasează o persoană într-un anumit mediu și stabilesc legături mai mult sau mai puțin strânse cu oamenii din jur Din aceasta se nasc indatoririle private, care trebuie coordonate cu cele generale Între timp, legea morală, ca principiu general abstract, necondiționat, nu conține niciun temei pentru definirea și evaluarea relațiilor empirice Cum ar trebui să acționeze o persoană aici? Dificultatea ar fi insolubilă dacă nu ar exista în om însuși, în libertatea sa cea mai interioară, Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN chala, care determină aplicarea unei legi generale abstracte la diversitatea empirică a vieții Acest început este un sfat Ea oferă o evaluare imparțială a binelui și a răului în aplicarea fiecărui caz dat și, prin urmare, determină ce constituie o datorie pentru o persoană în diferitele sale relații de viață Existența conștiinței în om este din nou un Fapte care nu poate fi pusă la îndoială Foarte rare sunt exemplele de oameni în care această voce interioară este complet înăbușită În cei mai înrădăcinați ticăloși, el se trezește uneori cu o forță irezistibilă și îi determină să se predea în mâinile justiției Acest fapt mărturisește natura morală a omului; reprezintă fenomenul de esenţă metafizică în relaţiile reale Căci diferența morală dintre bine și rău nu este ceva dat de experiență; este o judecată care se ridică deasupra datelor experimentale și le oferă o evaluare morală Dar în conștiință, această apreciere nu este sub forma unei legi generale aplicate unui anumit Fap, ci ca o sentință inspirată de sentiment imediat Tocmai din acest motiv ea are un pur un singur personaj Ea constituie o proprietate inalienabilă a unei persoane ca ființă morală; este o manifestare a libertății sale interioare sau a autodeterminarii Numai omul însuși poate acționa conform conștiinței sale, din propriul

impuls Conștiința este cel mai liber lucru care există în lume; nu este supus nici unei constrângeri externe Poți forța o persoană să acționeze într-un fel sau altul, dar nu o poți forța să acționeze într-un fel sau altul conform conștiinței sale Acesta din urmă constituie sanctuarul moral al omului, inaccesibil puterii exterioare Și numai asta are o valoare morală care decurge din acest sanctuar, care este determinată de o persoană pe baza vocii interioare, libere a conștiinței Acțiunile forțate pot fi utile sau dăunătoare, în orice caz nu conțin nimic moral Dar tocmai pentru că conștiința este un sanctuar moral în care se exprimă cea mai înaltă ființă a omului și care i se dă pentru îndrumare în viața sa morală, orice încălcare a acesteia este o crimă împotriva moralității Când o putere din afară intră într-o regiune care poate fi determinată doar de conștiință, ea depășește limitele dreptului său Nicio considerație exterioară nu o poate scuza, căci legea morală este o lege necondiționată De aici profundă contradicție internă, care constă în persecutarea ereticilor Dacă există o coepa care trebuie să rămână inviolabilă oricărui fel de autoritate, aceasta este, în primul rând, cea care privește relația omului cu Dumnezeu Aceste relații sunt determinate de credință, iar credința, în esența ei, este o mișcare interioară personală a sufletului către Dumnezeu Numai Cel care cunoaște inimile oamenilor și prin puterea interioară a Duhului îi cheamă la Sine în moduri inaccesibile omului poate acționa aici Oamenii care mărturisesc o credință comună se pot uni pentru închinare comună și instruire reciprocă; dar acest lucru trebuie făcut voluntar, nu forțat Dacă o persoană se îndreaptă către biserică ca intermediar între el și Dumnezeu, atunci o face numai în virtutea credinței sale, prin propriul impuls Iar biserica, la rândul ei, poate acţiona asupra lui numai prin predicare, şi nu prin constrângere Dar când ea, neputincioasă să acţioneze după convingere, vrea să înlocuiască mişcarea interioară a sentimentului şi a conştiinţei cu violenţa exterioară, când ea, în numele religiei iubirii, propovăduieşte exterminarea renegaţilor prin foc şi sabie, iar când statul , ascultând chemarea ei, o urmează pe această cale, atunci o astfel de perversiune și cele mai înalte cerințe morale este unul dintre cele mai scandaloase fenomene din istoria omenirii În nimic nu s-a exprimat atât de clar semnificația morală a iluminării seculare ca în recunoașterea în timpurile moderne a libertății de conștiință, ca fiind cea mai sacră și inviolabilă din drepturile omului Este piatra de temelie a libertății interioare a omului și, prin urmare, a demnității umane Și întrucât morala este o lege necondiționată, acest principiu trebuie îndeplinit întotdeauna și pretutindeni, în toată amploarea lui Într-un stat care este conștient de cerințele morale, nu ar trebui tolerată nicio restricție privind exercitarea liberă a credinței lor și a drepturilor civile de către necredincioși Un stat care nu respectă drepturile conștiinței nu poate cere subiecților săi să fie ghidați de sugestiile sale Dar dacă conștiința este singurul judecător al problemelor morale, dacă numai acele acțiuni pot fi considerate morale, care sunt îndeplinite sub inspirația conștiinței, atunci, pe de altă parte, acest judecător poate departe de a fi considerat infailibil În general, între oameni nu există un judecător infailibil Ca principiu personal, conștiința este supusă tuturor condițiilor empirice ale individului și varietății infinite a definițiilor sale Poate fi puțin dezvoltat sau ascuns de înclinații și obiceiuri care o abate de la legea morală Pentru ca conștiința să poată servi ca un adevărat judecător al acțiunilor umane,

ea trebuie să fie luminată; o persoană trebuie să fie clarificată atât sensul său interior în sufletul uman, cât și legătura ei cu cele mai înalte principii morale care determină relația oamenilor între ei și cu Dumnezeu Aceasta necesită o învățătură morală, care poate fi dublă: religioasă și filozofică Religia în acest sens acționează incomparabil mai puternic decât filosofia: ea nu se limitează la concepte abstracte care sunt accesibile pentru foarte puțini, afectează nu numai mintea, ci și sentimentul și voința; este în egală măsură inerentă conștiinței celor înțelepți și a celor mai simple inimi Prin urmare, adevărul este că dezvoltarea morală a omenirii s-a realizat în principal sub influența religiilor Triumful creștinismului se explică prin faptul că satisface cele mai profunde nevoi ale omului Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI conștiință cehă Pentru mase, religia a fost întotdeauna și va fi singurul sprijin moral Dar am văzut că morala există și în afara religiei și, prin urmare, această formă de doctrină, din punct de vedere pur uman, trebuie elucidată Este necesar în special pentru mințile care sunt detașate de limitele înguste ale acestui sau aceluia crez Fiecare religie, după condiţiile vieţii umane, are un caracter confesional; Alții stau lângă ea și este necesar să se rezolve între ei O persoană cu o conștiință dezvoltată nu se poate mulțumi cu faptul că așa gândeau strămoșii și așa cred rudele; el însuşi trebuie să fie convins de adevărul a ceea ce crede Dacă religia îi cere anumite acțiuni morale, atunci el trebuie să știe cât de multă moralitate bazată pe credință este în concordanță cu morala în general Dacă el însuși, ca ființă rațional morală, este purtătorul legii morale, dacă aude în sine vocea irezistibilă a conștiinței, care face distincția între bine și rău, atunci nu poate refuza să testeze regulile morale care i se oferă fără a renunța la cele mai profunde cerințe ale naturii sale spirituale, din ceea ce constituie forța morală și demnitatea omului Această cerere devine deosebit de urgentă atunci când, într-o biserică care propovăduiește o religie a iubirii, el vede o perversiune a legii morale în persecutarea proscrișilor Aici elucidarea principiilor morale prin învățătura filozofică devine o nevoie irezistibilă a fiecărui suflet înălțat Este, fără îndoială, accesibilă pentru puțini; dar pentru mințile superioare este necesar și ei sunt cei care acționează asupra contemporanilor De îndată ce vom pune piciorul pe acest teren, va trebui să alegem între principii empirice și metafizice Dar am văzut că cei dintâi nu numai că sunt incapabili să întemeieze moralitatea pe baze solide, ci, dimpotrivă, conduc în mod logic la negarea ei Rămășițe Biblioteca "Runivers" V N CHICHERIN în consecință, metafizica, care singură este capabilă să arate izvorul legii morale și să clarifice cerințele ei necesare Prin urmare, doctrina metafizică a fundamentelor morale ale vieții umane este o nevoie urgentă pentru orice minte care nu se mulțumește cu asimilarea inconștientă a acestui conținut, ci vrea să se convingă de adevărul a ceea ce ar trebui să facă și să urmeze Acesta este singurul mijloc de iluminare a conștiinței prin conștiința rațională Aceasta din urmă nu ține locul conștiinței, care rămâne judecătorul suprem în toate chestiunile private; dar îi oferă cel mai înalt sprijin în principiile teoretice generale și în construirea întregului câmp al acțiunilor morale până la izvorul său suprem Cu toate acestea, o conștiință luminată nu este suficientă pentru a ghida o persoană în acțiunile sale Un bărbat poate fi clar conștient de legea binelui și totuși să-și urmeze înclinațiile empirice, care îl trage într-o direcție complet diferită: video meliora proboque, deteriora sequor Cea mai luminată conștiință este doar judecătorul care pronunță sentința; ea se

limitează la evaluarea acțiunii, dar nu își duce la îndeplinire
deciziile Aceasta necesită o forță morală specială capabilă să
înfrâneze impulsurile și să le subordoneze cerințelor rațiunii și ale
conștiinței Această forță este virtutea ■ Capitolul III Virtute Anticii
vorbeau mult despre virtute: ce este și în ce constă? Întemeietorul
filosofiei morale, Socrate, asumând în minte sursa conceptelor morale,
a recunoscut că virtutea constă în cunoaștere El a susținut că nimeni
nu face răul în mod voluntar, știind că este rău Toți oamenii își caută
binele și greșesc doar în detrimentul evaluării sale adevărate Ce-
Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI pentru a-i face pe oameni
virtuoși, nu trebuie decât să afli pentru ei, TÒ o adevărată bunătate
Dar chiar și Aristotel a obiectat la aceasta, că numai cunoașterea nu
este suficientă pentru virtute; de asemenea, este nevoie de direcția
corectă a voinței, care se dobândește prin obișnuință Prin urmare,
virtutea este însoțită de cunoaștere, dar nu constă numai în cunoaștere
' Această ultimă opinie este corectă Un om poate acţiona cu siguranţă
contrar celei mai bune conştiinţe ale sale; ascultându-și înclinațiile,
face răul, știind că este rău Posibilitatea unei astfel de abateri
rezidă, după cum s-a spus, în liberul arbitru, care, în virtutea
autodeterminării sale interioare, poate îndeplini legea, dar poate și
renunța la ea Pentru ca conștiința rațională să devină cauza acțiunilor
exterioare, este necesar ca ea să determine acele elemente ale
sufletului uman care sunt verigi intermediare între subiectul conștient
și lumea exterioară Aceste elemente sunt sentimentul și voința În
sentiment, susceptibilitatea se exprimă, nu ca o interacțiune externă
doar reciprocă cu obiectele din jur, care este dată de sentimentele
exterioare, ci ca o determinare internă a subiectului; vointa este
inceputul actiunii*) Ambele elemente pot să nu fie de acord cu
cunoașterea rațională, deoarece ambele sunt sub influența unor
definiții particulare, în timp ce rațiunea, în esența sa, este
conștiința principiilor generale abstracte Rațiunea îndrumă o persoană
să urmeze legea generală, în timp ce sentimentul se agăță de un anumit
obiect, iar voința se străduiește să satisfacă dorința particulară, din
care este clar că, în ciuda unității subiectului conștient de sine,
există diferite laturi și abilităţi în ea care pot acţiona separat şi
care sunt solicitate ducă la un acord Acest acord nu este dat de natura
însăși; este o chestiune de viață și de influență a subiectului *) Vezi
fundamentele mele de logică și metafizică, ' Întrebări de filosofie,
carte , Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN asupra lui însuși Prin
urmare, pentru virtute, simpla cunoaștere a binelui nu este suficientă
Este necesar acel sentiment și va fi impregnat de el; numai atunci
devine o sursă de acţiune În special, voința, ca început de influențare
a lumii exterioare, trebuie să urmeze dictatele rațiunii și pentru
aceasta trebuie să aibă capacitatea de a reține impulsurile private și
de a le supune unei legi generale Aceasta este prima condiție a
virtuții Astfel, ca primă definiție a virtuții, trebuie să recunoaștem
puterea voinței, adică capacitatea de a-și reține instinctele și de a
le supune unei legi generale Această putere a omului asupra
înclinațiilor sale a fost numită de antici curaj De aici și importanța
disciplinei interioare și a educației voinței de la o vârstă fragedă,
aspect care este prea des trecut cu vederea în învățământul modern
Această disciplină ar trebui să fie cu atât mai strictă, cu cât o
persoană este mai dominată de dorințele private și cu atât este mai
înclinată să se complacă cu ele în detrimentul celor mai înalte cerințe
ale binelui Aici este necesară munca unei persoane asupra lui însuși,
muncă, care, totuși, ar trebui să constea nu atât într-o atitudine

negativă față de înclinațiile sale, cât în direcționarea acestora către scopuri mai înalte Instinctele inferioare ale lor se retrag în fundal atunci când impulsurile nobile stăpânesc sufletul Atitudinea prea încăpățânată față de deficiențele lor poate chiar distrage atenția unei persoane de la obiective mai înalte Din aceasta rezultă clar că puterea de voință nu este suficientă pentru virtute O persoană își poate controla complet înclinațiile, dar le poate direcționa către scopuri care sunt contrare cerințelor morale Puterea de voință devine o virtute numai atunci când este luminată de conștiința morală și devine un instrument al legii morale De aici a doua definiție necesară a virtuții: necesită o conștiință clară a legii Aceasta este ceea ce a predicat Socrate și ce Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI vechii numeau înțelepciune Ca virtute îndreptată spre scopuri practice, ea constituie definiția nu a rațiunii teoretice, ci a rațiunii practice, care este un element esențial al voinței raționale Din ea curge conștiința binelui și a răului Dar de vreme ce claritatea acestei conștiințe depinde în principal de concepțiile teoretice asupra lumii și asupra vieții, din această parte dezvoltarea gândirii teoretice, sub forma religiei sau a filozofiei, devine o cerință morală în raport cu omul Fără aceasta, conștiința morală pierde teren ferm Voința are însă un alt element care îi determină acțiunile și anume impulsurile În raport cu acestea, cerința rațiunii, îndeplinită de puterea voinței, constă în abstinență Atractiile, in esenta lor, merg la infinit si, mai mult, in directii opuse; poate exista atat un exces cat si o deficienta Cerința rațiunii, așa cum sa arătat mai sus, nu este de a le suprima ca fiind în dezacord cu legea cea mai înaltă, ci de a respecta în ele măsura cuvenită sau un mijloc rezonabil între extreme Când această cerință devine un obicei, ea devine un fel de virtute, pe care anticii o numeau moderație Aristotel a plasat însăși esența virtuții la mijlocul dintre extreme Acest punct de vedere era în legătură cu învățătura sa totală, care reducea tot ce există la opoziția materiei și formei, dintre care prima reprezintă posibilitatea nelimitată a determinărilor opuse, iar a doua introduce în această posibilitate nedefinită definiția care constituie adevărata esență de lucruri Semnificația practică a acestui început apare de fiecare dată când este necesar să se aplice o lege generală fenomenelor vieții care se schimbă în direcții opuse Are forță nu numai în raport cu înclinațiile, ci și în raport cu curaj, care constituie un mijloc rezonabil între insolență Biblioteca "Runivers" É: H; CHICHERIN b și lașitate Vom vedea mai jos că se aplică și celei mai înalte virtuți - adevărul În ceea ce privește înțelepciunea, ea însăși nu este mijlocul dintre extreme, ci determină acest mijloc Prin urmare, Aristotel spune că în raport cu rațiunea, acest mijloc reprezintă vârful Drept urmare, el, pe lângă virtuțile practice referitoare la voință, a recunoscut și ceea ce el a numit virtuțile dianoetice, care se referă la minte Atât acestea, cât și altele, determină însă doar ființa interioară a omului; ele stabilesc relația de voință, rațiune și înclinații cerute de legea morală Dar virtutea nu constă numai în structura interioară a sufletului; se exprimă și în relația unei persoane cu ceilalți Aici cerința de bază a legii morale este, după cum am văzut, ca ființa rațională să fie întotdeauna scopul și nu mijlocul Acesta este adevărul sau răsplata fiecăruia din ceea ce i se cuvine Aceasta este a patra și cea mai înaltă dintre virtuțile stabilite de antici Ea, împreună cu asta, servește drept legătură pentru toți ceilalți Am văzut că adevărul domnește în domeniul juridic, dar în morală acest principiu capătă un sens mai larg În antichitate, aceste două farfurioare nu diferă strict;

numai o nouă filozofie a stabilit această diferență și acesta este unul dintre cele mai mari merite ale ei, căci numai aceasta protejează libertatea interioară a omului de încălcarea puterii exterioare Orice confuzie a acestor concepte duce la aservirea conștiinței unor prescripții externe Adevărul juridic determină relaţiile de libertate exterioară a persoanelor; cere ca fiecăruia să i se dea ceea ce îi aparține conform legii Prin urmare, aici fiecărei îndatoriri îi corespunde un drept Iar legea morală, după cum am văzut, sfințește aceste relații, pentru că acest lucru este cerut de respectul față de o persoană, ca Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI ființă inteligentă Dar legea morală merge mai departe El cere ca o persoană să fie răsplătită nu numai cu ceea ce îi este însușit de legea legală, ci și cu ceea ce i se cuvine conform legii morale Acesta este adevărul interior, diferit de cel exterior Dar, în conformitate cu esența legii morale, această prescripție nu este altceva decât un ghid pentru propria activitate a unei persoane; se referă exclusiv la libertatea interioară, care este tărâmul autodeterminării personale Prin urmare, împlinirea acestei legi depinde în întregime de conștiință; nici un drept nu corespunde unei obligaţii morale Așa, de exemplu, creștinismul prescrie să iubești dușmanii și să întorci obrazul către infractor; dar asta nu înseamnă că vrăjmașii noștri au dreptul la iubirea noastră și cu atât mai puțin asta stabilește dreptul de a-l plesni pe altul pe obraz În același mod, dreptul de a ajuta nu decurge din prescripția de a-i ajuta pe ceilalți Toate aceste manifestări ale iubirii sunt un exces care decurge din plenitudinea propriului sentiment, dar nu prezentat ca o cerere exterioară În acest sens mai larg, obligațiile adevărului interior se pot aplica nu numai altor oameni, ci și față de sine și lui Dumnezeu Așa este înțeles adevărul, ca virtute supremă, în religia creștină O persoană neprihănită este acela care îndeplinește în mod constant legea morală: "fă ceea ce trebuie, există o persoană dreaptă" Deja vechii au înțeles adevărul în raport cu ei înșiși Platon, în "Republica", înfățișând idealul statului, în care diferitelor clase li se atribuie diferite virtuți: înțelepciunea conducătorilor, curajul soldaților, moderația industriașilor, spune că cea mai înaltă virtute constă însă în aceea că fiecare parte îndeplinește scopul său și astfel, ordinea cuvenită a fost menținută Astfel, adevărul este acordul cel mai înalt și desăvârșirea tuturor virtuților Acest început se aplică și lumii interioare Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN suflet uman Și aici adevărul constă în faptul că fiecare dintre virtuțile proprii ei și-au îndeplinit scopul și toate erau în relație cuvenită între ele Potrivit acesteia, adevărul în aplicarea lui însuși este o virtute care stabilește ordinea interioară a sufletului uman, în conformitate cu cerințele legii morale Așa este învățătura anticilor, care conține un adevăr incontestabil Dar putem urmări aceste definiții la principiul moral de bază, care a fost dezvoltat de noua Filosofie și prin care relațiile cu sine sunt legate de relațiile cu ceilalți Aplicând acest principiu în lumea noastră interioară, trebuie să spunem că, în raport cu sine, o persoană trebuie să fie întotdeauna un scop, și nu doar un mijloc, adică trebuie să respecte în sine demnitatea unei persoane ca ființă rațională Prin aceasta el se răsplătește cu ceea ce i se cuvine Prin urmare, capacitatea de a-și păstra demnitatea este o virtute Tot ceea ce jignește demnitatea umană este contrar acesteia; așa este umilința și servilismul Dar și aici poate exista o extremă opusă, constând în exaltare de sine și mândrie Mijlocul potrivit este determinat de conștiința morală Indică faptul că adevărata demnitate nu constă în semne exterioare, ci în înălțimi morale care ridică o

persoană deasupra tuturor definițiilor externe Prin urmare, respectul de sine necesită dezvoltarea acestei conștiințe morale, care oferă unei persoane prețul cel mai mare și o face de neclintit în mijlocul tuturor vicisitudinilor care îi apar, atât fericirea, cât și nenorocirea Aceasta este partea înaltă a virtuții stoice Dar dacă o persoană trebuie să fie un scop pentru sine, și nu un mijloc, atunci efortul pentru fericirea personală nu numai că nu contrazice legea morală, ci, dimpotrivă, fiind menținut în limitele adecvate, constituie împlinirea ei Kant a susținut că numai fericirea altcuiva, și nu a propriei, poate fi morală Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI un nou scop pentru o persoană, căci numai primul poate fi obiect al obligației, în timp ce o persoană tinde spre al doilea prin atracție naturală, care nu conține nimic moral în sine Dar acest punct de vedere a fost consecința noțiunilor unilaterale ale lui Kant de a acționa din datorie, în afară de orice sentiment Lupta naturală a omului pentru fericire, ca toate determinările sale naturale, poate fi morală sau imorală, după cum este sau nu în conformitate cu legea morală Compasiunea față de aproapele, dragostea față de copii sunt și înclinații firești; dar cu siguranță au un caracter moral Același sens are un sens rezonabil și în concordanță cu legea morală care luptă spre fericire Legea morală cere ca o persoană să fie capabilă să aprecieze beneficiile care i se oferă de către Creator Dacă le folosește cu bucurie și găsește satisfacție în ele, își împlinește scopul, iar acest lucru trezește în el recunoștință față de Dătătorul acestor binecuvântări Când această dispoziție echilibrată se transformă într-un obicei de viață, în orice poziție ar fi o persoană, în cea mai modestă pondere, precum și cu un exces de binecuvântări ale vieții, devine o virtute Și aici cerința morală este de a respecta măsura cuvenită, de a fi mulțumit cu ceea ce este dat și de a înfrâna dorința de tot mai multă plăcere Aceasta, după cum am văzut, este virtutea moderației Sarcina adevărului interior despre sine este de a da acestui element locul cuvenit în sufletul uman, nu de a-l suprima, ci de a-i oferi satisfacția cuvenită Prin aceasta, o persoană devine un scop pentru sine, și nu un mijloc Cu toate acestea, această latură empirică este doar unul dintre elementele sufletului uman Mai există în ea și o altă latură, mai înaltă, metafizică, care nu numai că dă legea primei și îi pune limite, ci și dincolo Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN include în sine capacitatea de a renunța la toate binecuvântările externe și aspirațiile private O astfel de renunțare la obiectivele personale este renunțare la sine Cea mai înaltă virtute morală a unei persoane este capacitatea de a se sacrifica Nu exclude lupta pentru fericire, dar aceasta din urmă trebuie să-i cedeze locul acolo unde obiectivele superioare o cer Și în această renunțare la sine, omul, ca ființă rațională, găsește cea mai înaltă satisfacție spirituală Îi oferă pace interioară și mulțumire morală cu sine însuși Această satisfacție morală a întregului abis este diferită de plăcerea care le oferă oamenilor gustul binecuvântărilor exterioare În nimic, poate, atitudinea superficială a empiriştilor faţă de cele mai profunde întrebări referitoare la natura omului este exprimată atât de clar, încât amestecând aceste două fenomene complet eterogene şi reducându-le la o singură rubrică sub denumirea de dorinţă de plăcere De fapt, între unul și celălalt se află întreaga distanță vastă care separă eternul de temporal, esența metafizică permanentă de jocul schimbător al fenomenelor trecătoare Satisfacția morală a unei persoane este înrădăcinată în conștiința eternului și necondiționat Altfel, rămâne inexplicabil Plăcerea cea mai temporară capătă o semnificație cu adevărat umană numai atunci când constituie un element armonios al unui

sistem general care își are rădăcinile în etern Prin urmare, când se spune că o persoană caută plăcerea, trebuie să știi ce fel de plăcere este aceasta; este necesar să se facă o evaluare a acesteia, iar pentru aceasta se cere un standard mai înalt, depășind limitele datelor empirice Astfel, în sufletul uman există două principii opuse: dorința de fericire personală și capacitatea de a se sacrifica Cea mai înaltă sarcină a adevărului interior, care echilibrează diferitele aspirații și indică fiecăreia dintre ele locul cuvenit, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI este în acordul lor Se realizează prin faptul că o persoană își îndeplinește scopul definit de viață: acționând dezinteresat și altruist în beneficiul altora, își găsește și satisfacția personală în acest lucru Prin urmare, alegerea unui scop de viață este o datorie morală a unei persoane, iar îndeplinirea lui conștiincioasă este o virtute Deoarece scopurile unei persoane sunt la fel de diverse ca și nevoile sale, atunci scopul de viață al unei persoane poate fi foarte diferit Alegerea lui depinde de înclinațiile naturale, și de mijloacele materiale, și de sarcini și condițiile de mediu În orice caz, decizia trebuie să fie a lui, și a nimănui altcuiva Este determinarea scopului vieții cuiva din nou o chestiune de libertate interioară a omului? aceasta este cererea neschimbată a adevărului Prin urmare, sclavia, iobăgia, organizarea castelor și împărțirile de clasă, care pun bariere în calea liberei autodeterminari a unei persoane, sunt contrare cerințelor morale Dar principiul determinant pentru libertatea interioară nu este aici doar o lege morală abstractă care face apel la conștiință; aici se ține cont de toată diversitatea condițiilor de viață, printre care o persoană trebuie să acționeze Pot fi multe numiri, în concordanță cu acele scopuri practice care constituie sarcina vieții Aici o persoană nu depinde numai de sine, ci și de ceilalți, precum și de condițiile materiale de activitate Aici, la legea morală se adaugă date empirice infinit variate și schimbătoare; virtutea constă în capacitatea de a le lega pe amândouă, de a efectua lucrări practice, respectând legea morală și de a transpune legea morală în viață practică Drept urmare, atât sarcina în sine, cât și virtutea necesară pentru îndeplinirea ei sunt diversificate în funcție de scopul unei persoane De aici se nasc diverse relații ale unei persoane cu alta Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN gim, TÒ implică diverse aplicații ale legii morale Cu asta, împreună, adevărul trece pe un alt teren Nu mai determină relația cu sine, ci relația cu ceilalți Dar începutul său de bază rămâne același, căci, în virtutea legii morale, trebuie să-i tratez pe ceilalți ca și cum aș fi eu însumi Și în ele trebuie să văd finalul, nu mijloacele Din aceasta, după cum am văzut, apar exigențele de respect și iubire Respectul este cerința de bază a adevărului: în fiecare persoană trebuie să respect demnitatea umană Dar aici, etalonului abstract, comun tuturor, se adaugă o evaluare morală, care îi face pe oameni inegali în demnitate morală Nu fiecare persoană îndeplinește în mod egal legea morală și, prin urmare, nu toată lumea are aceeași valoare morală Sarcina adevărului este de a face această apreciere, indiferent de poziţia persoanei şi de bunurile exterioare care îi sunt însuşite Această evaluare poate fi nu numai practică, în aplicarea persoanelor reale, ci și artistică, în raport cu persoane fictive Acesta din urmă are un caracter general și, prin urmare, are un efect mai puternic asupra oamenilor, prezentându-le idealuri morale și stârnind sentimente sau dezgust în ei De aici și importanța înaltă a operelor literare, care dezvăluie înălțimea morală în partea cea mai de jos Dar această tendință în sine devine o perversiune a cerințelor morale, atunci când

sentimentele înalte sunt însuşite exclusiv celor săraci, iar josnicia morală este asociată în mod deliberat cu posesia de binecuvântări exterioare Dacă binecuvântările exterioare, înmulțirea ispitelor, îngreunează calea virtuții, atunci cu atât mai mare este meritul celor care știu să le îmbine pe amândouă Adevărul constă tocmai în a da fiecăruia cuvenitul, aplicând tuturor aceluiași standard, dar ținând cont de toată diversitatea condițiilor și împrejurărilor exterioare Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI Manifestările iubirii sunt la fel de variate Și aici, la fel ca în raport cu sine, o persoană își poate stabili scopul de a-și aduce beneficii vecinilor într-un mod dublu: poți contribui atât la fericirea altcuiva, cât și la perfecțiunea morală a altcuiva Kant, spre deosebire de ceea ce a admis în raport cu el însuși, a permis doar prima, și nu a doua, pe motiv că perfecțiunea morală depinde numai de autodeterminarea internă, și nu de influențele externe Dar chiar și această viziune suferă de unilateralitate Există mii de moduri prin care o persoană poate acționa moral asupra altuia fără a încălca libertatea sa interioară Uneori chiar devine o obligație directă, de exemplu, în grija părinților față de copii Tot ceea ce se poate și trebuie spus este că în relațiile sale morale cu ceilalți, o persoană este obligată să respecte respectul pentru libertatea sa interioară În acest domeniu, se poate acționa doar prin persuasiune, și nu prin constrângere, încercând să atragă conștiința altcuiva spre bine și nu impunându-i ceea ce i se opune Aici, mai mult decât orice, este necesară o măsură rezonabilă Este necesar pentru a contribui la fericirea altora Și aici este potrivită doar acea acțiune care este întreprinsă voluntar și este capabilă să trezească un sentiment moral de recunoștință, căci numai aceasta stabilește o legătură morală între oameni, care este scopul legii morale Astfel, aici, ca și în raport cu sine, virtutea constă în capacitatea de a combina elemente opuse și de a le aplica la diverse condiții de viață Aceasta este o chestiune nu numai a minții, ci mai ales a inimii, cu înțelegerea ei sensibilă a relațiilor umane De aici și diversitatea în manifestările iubirii, în gradul și calitatea ei Legea morală dă doar prescripția generală de a-ți iubi aproapele ca pe tine însuți Dar această cerință rămâne o frază goală până când este aplicată fenomenelor concrete ale vieții Biblioteca "Runivers" V N CHICHERIN nici; De îndată ce apare aplicația, principiul general este modificat de varietatea relațiilor în care se desfășoară Acesta este ceea ce face din dragoste nu numai abstractizată prin convingere, ci o sursă vie și rodnică a activității umane; devine spiritul vieții, care îmbracă diverse Forme, aplicându-se conținutului său variat și schimbător O persoană nu este obligată să iubească toți oamenii în mod egal: pentru unii stă mai aproape, de alții mai departe, cu unii este legat de cele mai strânse legături, în timp ce marea majoritate îi rămâne complet necunoscută Îndeplinirea scopului vieții tale mai mult sau mai puțin în acest cerc, în primul rând, în acest mediu, el trebuie să manifeste acele sentimente de iubire care sunt cerute de legea morală, aplicând la o varietate de relații Și aici adevărul constă în a oferi fiecăruia măsura cuvenită de iubire, mai mare în raport cu cei care o merită mai mult sau o cer, sau de care suntem legați prin legături mai strânse de reciprocitate și recunoștință, mai puțin în raport cu cei care stau mai departe de noi sau avem nevoie de mai puţin în ajutorul nostru Dar nimănui nu trebuie să i se refuze, căci legea morală se aplică tuturor, iar dacă altul nu o împlinește, aceasta nu ne scutește de obligația de a o respecta De aici și obligația de a iubi vrăjmașii, care este cea mai înaltă, pentru că cel mai greu de

îndeplinit este preceptul virtuții creștine Astfel, chiar și în dragoste, trebuie respectată o măsură rezonabilă Dragostea nerezonabilă, în loc de bine, poate aduce rău Cel mai bun exemplu în acest sens este tocmai cea mai înaltă manifestare a iubirii în relațiile umane Dragostea părinților pentru copiii care nu cunoaște o măsură rezonabilă duce adesea la distrugerea acestora din urmă Necesitatea măsurii este relevată și în altă privință Legea morală interzice să iubești un om mai mult decât pe Dumnezeu Numai în raport cu Dumnezeu Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI m Dumnezeu nu cunoaște granițe, tocmai pentru că El Însuși este o ființă infinită, izvorul tuturor bunătăților Nicio măsură a iubirii umane nu se poate compara cu aceasta Aici cerința morală atinge ceea ce Aristotel numește vârful virtuții Și în raport cu Dumnezeu, prima cerință a adevărului constă în cel mai înalt grad de respect, adică în închinarea lui Dumnezeu, care este împreună cu o expresie a recunoştinţei pentru binecuvântările acordate Dar la aceasta se adaugă virtuțile creștine de bază, care constituie definiția adevărului în raport cu începutul absolut al tuturor lucrurilor Aceste virtuți sunt credința, speranța și iubirea Credința este expresia înțelepciunii, pentru că Absolutul este cuprins doar de rațiune; dar în religie acest început nu rămâne un concept abstract, ca în filosofie: el pătrunde în întreaga ființă a omului și generează în el o încredere de neclintit în prezența Ființei Supreme și în grija Lui față de oameni Aceasta este baza speranței, care este o sursă inepuizabilă de curaj Numai în ea un muritor poate dobândi suficientă fermitate pentru a îndura toate greutățile care îl copleșesc În cele din urmă, toate acestea se termină cu cea mai înaltă dintre toate virtuțile, iubirea, care determină o persoană să lupte pentru unitatea vie cu începutul Absolut de a-i fi indicat de rațiune Dragostea pentru Dumnezeu dă cel mai înalt sens iubirii pentru aproapele Ridicată la izvorul suprem al legii morale, iubirea este un sentiment atotcuprinzător care pătrunde și însuflețește întreaga natură morală a unei persoane Ca sentiment, se extinde la toate ființele simțitoare, chiar și la creaturile inferioare, lipsite de rațiune Dacă, pe de o parte, relațiile cu Dumnezeu extind conștiința morală, ridicând-o la o Ființă infinit mai înaltă decât omul, atunci, pe de altă parte, aria relațiilor morale este extinsă de iubirea pentru ființe care sunt incomparabil mai joase Până la ultimul Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN cerința respectului este inaplicabilă Ca ființe iraționale, ele nu sunt un scop, ci un mijloc Prin urmare, o persoană are dreptul de a le folosi pentru propriile nevoi Îi livrează mâncare, unelte, materiale pentru produse Acesta este scopul lor cel mai înalt din univers Iraționalul trebuie să servească drept mijloc pentru ființele raționale, care singure poartă în sine conștiința Absolutului Prin urmare, punându-i la același nivel cu o persoană și aducându-i sub aceeași legea este o perversiune a cerinţelor morale Abținerea de la hrana animalelor, pentru utilizarea căreia natura i-a dat omului instrumentele necesare, are semnificație numai atunci când diferența dintre sufletul animalelor și sufletul omului nu este recunoscută și acolo unde este posibilă transformarea unuia în altul permis Aceste idei aparțin domeniului credințelor naturaliste; ele cad odată cu dezvoltarea superioară a conștiinței filozofice și religioase Totuși, acesta din urmă, în raport cu animalele, recunoaște o extindere a simpatiei; prin urmare interzice să le provoace suferințe inutile Cruzimea față de animale este expresia unui sentiment rău în omul însuși Aceasta completează cercul vast al virtuților umane După cum puteți vedea, el îmbrățișează toate aspectele naturii umane: curajul

este, prin excelență, virtutea voinței, înțelepciunea este virtutea minții, cumpătarea este virtutea înclinațiilor; în sfârşit, adevărul, unind în sine toate cele anterioare, se termină cu iubirea, care este virtutea simţirii Ca atare, acesta din urmă este generat instinctiv, în virtutea unei atracții interioare; de aceea se poate spune că constituie determinarea naturală a omului; acest sentiment îi este înnăscut, la fel ca și conștiința Și într-adevăr, vedem că există oameni care sunt buni și iubitor din fire, la fel cum sunt oameni care sunt conștiincioși din fire Și aceste determinări firești vin la un preț mare Ele mărturisesc semnificația morală a naturii lipsite de artă a omului De aici tandrețea pe care o simțim la vederea bunătății cu inimă simplă, nici măcar conștientă de propria sa superioritate morală, dar făcând bine după înclinația inimii Dar alături de aceasta, există și alte elemente în om, de natură opusă Legea morală îi cere să lupte pe cel din urmă și să-l dezvolte pe primul Această luptă este sarcina voinței: dar cea mai puternică armă a ei în această chestiune sunt acele înclinații naturale spre bine care sunt înnăscute! o persoană și care trebuie dezvoltată de o conștiință superioară și să lucreze pe sine Rodul acestei dezvoltări este iubirea, ca un sentiment atotpătrunzător iluminat de conștiința rațională Acesta este idealul moral al omului Dar tocmai pentru că iubirea este un sentiment, nu este supusă constrângerii Aceasta este lumina care luminează lumea morală a unei persoane din interior, inaccesibilă oricărei puteri exterioare Numai legea morală, care apelează la conștiință, poate acționa în acest sanctuar interior al sufletului uman și numai iubirea însăși, care cucerește inimile, poate aprinde această flacără în ele Orice acțiune a unei forțe externe nu poate decât să o stingă Legea iubirii este legea libertății Prin urmare, nu este nimic mai greșit decât să faci din dragoste sursa și scopul definițiilor legale Dragostea legală este absurditate și absurditate imorală, deoarece perversează legea morală, făcând-o o sursă de violență și constrângere Din aceasta nu poate ieși nimic decât cele mai urâte manifestări Aici se află sursa oricărei persecuții a conștiinței Aici sunt înrădăcinate și acele doctrine false care, sub masca fraternității universale, cer suprimarea completă a personalității umane, adică tocmai ceea ce constituie însăși natura unei ființe raționale și care îl face purtătorul legii morale Așa este comunismul "Care este știința ta?" întreabă Cabet τ,Bέ frăţie, răspundem Care este începutul tău? - Frăție Care este învățătura ta? - Frăție Care este teoria ta? - Frăție Care este sistemul tău? - Frăție Da, afirmăm că fraternitatea conține totul, atât pentru oameni de știință cât și pentru proletari, pentru Institut cât și pentru instituția meșteșugărească; căci aplicați fraternitatea în toate, scoateți din ea toate consecințele și veți ajunge la toate soluțiile utile Este foarte simplu, acest cuvânt este fraternitate, dar este foarte puternic în aplicarea consecințelor sale *) Într-adevăr, nu este nimic mai simplu decât a spune că frații ar trebui să aibă totul în comun; asta spuneau filosofii antici Dar dacă chiar și într-un cerc familial apropiat o astfel de comuniune nu poate fi stabilită decât voluntar, căci numai în această condiție nu devine insuportabilă și nu se transformă într-un iad desăvârșit, atunci ce se poate spune despre frăția întregului neam uman? Pentru a stabili această ordine a lucrurilor, este necesar să distrugem toată varietatea nevoilor și satisfacțiilor, varietatea abilităților și relațiile dintre oameni, este necesar să distrugem libertatea și justiția, să transformăm persoana în fiara de povară a societății , în cuvintele lui Iering, și

să facă din societate însăși un câmp haotic de ciocniri, revendicări și ceartă nesfârșite În măsura în care iubirea este un principiu înalt atunci când curge din inima unei persoane, atât de mult devine un principiu opresiv atunci când doresc să întemeieze organizarea forțată a societății pe el Dacă, prin activitatea liberă a persoanelor, iubirea neluminată de rațiune poate duce la distrugere, atunci când este aplicată la relații coercitive, ea nu este capabilă să producă altceva decât răutate și discordie Acesta este diavolul deghizat în înger Acesta este tocmai acest început pe care îl au socialiștii Dar dacă iubirea este un sentiment care curge din plinătatea inimii umane, dacă legea iubirii este legea lui *) Voyage en Icarie Anexă: Doctrină comunistă Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI S Doamne, atunci cum, în condițiile vieții umane, este posibil să se realizeze idealul moral? Sau ar trebui această lege să rămână doar o regulă abstractă a acțiunii umane și ar trebui să renunțăm la posibilitatea implementării ei? Pentru a rezolva această problemă, noi trebuie să luați în considerare ce este un ideal moral și cum este realizat? Capitol IV Ideal moral Idealul pentru om este perfecțiunea vieții; perfecţiunea este acordul în plinătatea definiţiilor Prin urmare, conceptul de perfecțiune a vieții include satisfacerea tuturor nevoilor umane esențiale, spirituale și materiale Dar din moment ce nevoile și aspirațiile empirice sunt foarte diverse, iar oamenii au scopuri diferite și, prin urmare, scopuri de viață diferite, idealurile lor, în ceea ce privește perfecțiunea vieții, pot fi foarte diferite Se poate considera ca cea mai înaltă fericire că pentru altul nu este nimic de dorit, de exemplu, o viață contemplativă sau monahală, studiul adevărului, creativitatea artistică Există, însă, un ideal comun tuturor oamenilor: este un ideal moral Legea morală este una pentru toți și, prin urmare, idealul perfecțiunii morale nu poate fi decât unul pentru toți oamenii care poartă în ei înșiși o conștiință clară a acestei legi Diferența poate consta în gradul de dezvoltare și lărgimea conștiinței morale; dar de îndată ce această conștiință a atins punctul în care este capabilă să-și asimileze pe deplin idealul moral pentru sine, astfel acesta din urmă rămâne de neclintit și imuabil pentru întreaga omenire, așa cum cea mai morală lege este de nezdruncinat și imuabilă Un astfel de ideal s-a prezentat umanitatea în persoana lui Hristos Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN, Acest ideal, prin însăși esența sa, este un ideal personal Legea morală se adresează libertății interioare a omului și operează în adâncul conștiinței; de aceea prima și principala sarcină morală a vieții constă în ordonarea sufletului uman Este o absurditate pură să vorbim despre realizarea idealului moral în relațiile umane, în afară de această structură interioară, care este baza și rădăcina oricărei moralități Ea dezvăluie o neînțelegere completă a esenței și cerințelor moralității Este cel mai puțin permis să conduci oamenii către un ideal moral prin constrângere externă O astfel de sarcină este o perversiune completă a moralității, deoarece structura interioară a sufletului este o chestiune de libertate morală a omului, iar orice încălcare a acestei libertăți este o încălcare a legii morale Marele păcat al Bisericii Catolice medievale a fost că dorea să-i conducă pe oameni la mântuirea veșnică prin măsuri exterioare, coercitive Rezultatul a fost că și-a pătat altarul pur cu sânge uman, iar umanitatea s-a retras de la ea A fost o pedeapsă justă pentru pervertirea idealului moral încredințat ei Este posibil, totuși, să realizăm acest ideal prin libertate? Imaginea perfecțiunii morale este prezentată omenirii în persoana lui Hristos; dar oamenii, după cum știți, sunt foarte departe de asta Puțini sunt

asemănați chiar pe departe cu el De fapt, oamenii se abat continuu de la legea morală și nu există niciun om care să se poată considera fără păcat Prin urmare, Biserica Creștină, "purtând în sine cel mai înalt ideal moral, recunoaște omul ca fiind păcătos prin însăși natura sa Acesta este sensul doctrinei păcatului originar Se spune că dorința de a se sustrage de la legea morală este înnăscută în om și, prin propria sa putere, el nu este capabil să se elibereze de calea păcătoasă Doar ajutorul lui Dumnezeu, acţionând asupra Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI suflet prin har, îi dă ocazia să se ridice la o înălțime morală mai mare sau mai mică Indiferent cum privim această învățătură din punct de vedere filozofic, nu putem să nu recunoaștem dorința înnăscută a omului de a sustrage legea morală: acesta este un Fapt mondial care nu este supus îndoielii Oamenii care sunt cu adevărat drepți sunt un număr nesemnificativ; marea majoritate a rasei umane acționează în mod constant contrar cerințelor morale Motivul acestei abateri necontenite de la lege constă în faptul că în om, pe lângă elementul moral, există multe alte nevoi și înclinații care necesită satisfacție În lupta pentru aceasta, o persoană încalcă continuu legea care îi stabilește limite Și întrucât aceste nevoi și înclinații sunt înnăscute în el, se poate spune că are o dorință de păcat prin însăși natura sa De aici și lupta care are loc în el între bine și rău, între conștiința sa morală inerentă și înclinațiile naturale care îl deviază într-o altă direcție Foarte puțini ies învingători din această luptă și chiar și cei care se poticnesc la fiecare pas, mergând pe calea grea a virtuții; marea majoritate a oamenilor se află la un nivel moral foarte scăzut, iar dacă nu se încadrează mai jos, atunci ei datorează acest lucru în principal convingerilor și sprijinului pentru o religie care păstrează un ideal moral În asemenea condiţii, realizarea acestui ideal prin intermediul libertăţii prezintă, s-ar putea spune, o sarcină insolubilă Cu toate acestea, nu există altă cale și nu poate fi Oricât de slabă ar fi o persoană, oricât de mult ar fi dusă de înclinațiile și pasiunile sale înnăscute sau dobândite, ea poate ajunge la o anumită înălțime doar prin propria dispoziție interioară a sufletului Dacă pentru aceasta este nevoie de ajutorul lui Dumnezeu, atunci acest ajutor acţionează din interior, prin iluminarea inimii; convingerea externă servește doar ca instrument pentru această acțiune internă de bine- * Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN da În cele din urmă, însă, omul trebuie să se refacă pe sine, iar această autodeterminare interioară are o valoare morală Omul se află în aceeași poziție în această privință ca și în căutarea adevărului Oricât de slabă ar fi mintea, oricât de des greșește, nu are alt instrument de cunoaștere Nicio învățătură adusă din afară nu o poate înlocui, căci tocmai această învățătură trebuie testată de rațiune, care rămâne pentru om singura măsură a adevărului A refuza această încercare, a te da în mâinile altora înseamnă a renunța la demnitatea umană și la instrumentul dat de Dumnezeu, care singur îl ridică pe om deasupra animalelor La fel, pe tărâmul moral, oricât de slabă este uneori vocea liberă a conștiinței, oricât de des este înecată de patimi, ea singură conferă persoanei o valoare morală și este capabilă să o ridice deasupra nivel scăzut al înclinaţiilor naturale Acolo unde nu există autodeterminare internă liberă, nu se poate vorbi despre moralitate și, prin urmare, este atât imoral, cât și absurd să cauți realizarea unui ideal moral în afară de acest început Dar însăși dificultatea chiar și a unei realizări aproximative a idealului moral, datorită nevoilor și înclinațiilor înnăscute în om, arată că acest ideal este unilateral Dacă perfecțiunea vieții constă în plinătatea și armonia tuturor

definițiilor, atunci idealul moral singur nu îndeplinește această cerință Ea satisface doar una, deși cea mai înaltă latură a vieții umane; totuși, alte nevoi rămân nesatisfăcute În consecință, acele școli de gândire care au în vedere exclusiv realizarea idealului moral suferă de unilateralitate inevitabil Ei sunt forțați să considere orice altceva ca fiind indiferent Așa au fost cinicii din antichitate, care au manifestat un dispreț total față de tot ce este exterior, și, la cel mai înalt nivel, stoicii, care au dezvoltat idealul unui înțelept, indiferent față de toate lucrurile bune Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI zgomotul lumii și cel care stă într-o liniște sufletească imperturbabilă O astfel de privire pare să poarte pecetea măreției, dar este contrară naturii umane, așa cum este cu adevărat Stoicii au recunoscut că adevărata esență a omului se limitează doar la rațiune; plăcerea și durerea, conform teoriei lor, nu au nicio semnificație: nu sunt altceva decât fantome care pot atrage doar oameni care nu sunt inițiați în înțelepciune Între timp, plăcerea și durerea sunt feluri de sentiment, iar sentimentul este o parte inalienabilă a naturii umane la fel de mult ca și rațiunea Prin urmare, dorința de a obține plăcerea și de a evita suferința este un fenomen universal; nimeni nu poate scăpa de ea Nici măcar un înțelept care îndură suferința cu răbdare nu o trece de bună voie, decât sub formă de disciplină Și aceasta are un sens profund, care este înrădăcinat în însăși natura lucrurilor Mintea, încercând să înțeleagă fenomenele, nu poate decât să vadă în aceste sentimente desăvârșirea firească a oricărei eforturi O dorință satisfăcută produce plăcere, o dorință nesatisfăcută produce suferință Aceasta este legea oricărei ființe simțitoare și aceasta este cea care îi permite să acționeze și să-și îndeplinească scopul O persoană poate deveni complet indiferentă față de plăcere și durere numai prin suprimarea tuturor aspirațiilor din sine și condamnându-se la imobilitate completă Dar un astfel de ideal este contrar însăși naturii rațiunii, care este un principiu activ El contrazice și cerințe morale, căci oricine consideră că plăcerile și durerile sunt indiferente, trebuie să fie indiferent față de ele, nu numai în sine, ci și în ceilalți Legea morală este legea universală Cu o asemenea privire, orice legătură vie între oameni se rupe, iar înțeleptul rămâne în contemplarea măreției sale singuratice Acest tip de ideal nu poate fi un scop moral pentru o persoană și, prin urmare, înțelepciunea stoică a rămas inutilă Creștinismul era foarte departe de a fi atât de extrem Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN stau Și ea, în esența sa, are un caracter unilateral: este religia lumii morale și, prin urmare, înseamnă organizarea unei laturi morale a vieții umane; restul este lăsat liber dezvoltării sale Aceasta este marea sa semnificație istorică Această unilateralitate l-a împiedicat să se transforme într-o teocrație orientală imobilă Când biserica medievală, depășindu-și propriile limite, a vrut, în numele legii morale, să-și subjugă întregul tărâm secular, a întâmpinat o rezistență invincibilă, iar această încercare s-a prăbușit în propria ei contradicție internă Dar recunoașterea existenței independente a unei regiuni laice implică recunoașterea legitimității scopurilor și aspirațiilor pur seculare ale omenirii Prin urmare, idealul moral al creștinismului nu este constă în renunțarea la toate binecuvântările pământești și la orice fericire Dacă biserica a dezvoltat în ea însăși un astfel de ideal sub forma monahismului, atunci acesta este stabilit ca scop numai pentru oamenii cu o chemare specială, care și-au îndeplinit isprava pământească și doresc să se dedice lui Dumnezeu, și nu ca regulă pentru toată lumea în general Idealul monahal nu este un ideal uman universal

Unilateralitatea sa se dezvăluie deja în faptul că, devenind o regulă generală, așa cum o cere legea morală, ar duce la distrugerea vieții de familie, adică una dintre cele mai înalte manifestări ale legii iubirii în om rasa și odată cu ea, împreună cu încetarea umanității și, prin urmare, a tuturor cerințelor și aspirațiilor morale inerente Chemarea foarte specială a monahismului nu numai că nu exclude lupta pentru plinătatea fericirii sau a fericirii, ci, dimpotrivă, o pune pe aceasta din urmă drept cel mai înalt scop pentru o persoană; doar acest scop se presupune nu în prezent, ci în viața viitoare Aceasta este însăși esența învățăturii creștine Cerere de la oamenii care luptă pentru cea mai înaltă perfecțiune morală, nu le spune că le datorează fii multumit cu ce nu cauta: nimic- Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI o alta Dimpotrivă, le promite această fericire veșnică în viața de apoi Acolo plânsul va fi mângâiat și cei drepți vor fi răsplătiți O astfel de cerință decurge din însăși esența legii morale În sine există un început care indică unilateralitatea unui ideal pur moral și nevoia de completare Acest început este adevărul Ea afirmă că cel drept este demn de fericire, iar păcătosul merită pedeapsa Așa a fost și este întotdeauna convingerea de neclintit a rasei umane, care decurge din conștiința ei morală inerentă De aici ideile păgâne şi creştine despre recompense şi pedepse în viața viitoare Utilitarienii, care nu au alt standard de moralitate decât plăcerile și durerile pământești, susțin că această așteptare a unor recompense și pedepse viitoare reduce moralitatea la nivelul calculului egoist Dar aceasta nu este altceva decât o declamație care dezvăluie o neînțelegere completă a diferenței dintre cerințele morale și calculele pământești Lupta pentru beatitudine în unirea cu Divinul nu este interesul propriu, ci, dimpotrivă, cea mai înaltă aspirație a sufletului, ridicându-l deasupra tuturor motivelor meschine și egoiste Și numai prin satisfacerea acestei dorințe se împlinește cererea imuabilă a adevărului, care răsplătește pe fiecare după faptele sale Prin urmare, viața viitoare, cu recompensele și pedepsele ei, constituie un postulat necesar al legii morale Fără aceasta, el rămâne incomplet și neputincios Și întrucât este o lege, necondiționată, această cerință trebuie îndeplinită Utilitarii înșiși, atunci când doresc să întemeieze cerințele morale pe învățătura lor, nu se mulțumesc cu afirmația că virtutea se răsplătește pe sine Ei știu foarte bine că o astfel de perspectivă este într-adevăr o momeală foarte slabă pentru oameni Fără îndoială, liniștea sufletească este un bun inestimabil, care nu poate fi prețuit suficient nud Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN - discordia internă, care indică faptul că o persoană nu este doar o ființă fizică, ci și o ființă metafizică, se manifestă de obicei doar atunci când o persoană a săvârșit un act care îi tulbură foarte mult conștiința, sau în fața morții, când tot ceea ce trecător își pierde valoarea iar eternitatea se deschide ochiului minții În cursul obișnuit al vieții, conștiința este adormită sau întunecată, iar oamenii, în marea majoritate, își urmăresc cu calm supărările vieții, ne pasă puțin de farmecele virtuții Ca urmare a acestui fapt, utilitariștii, nemulțumiți cu auto-gratificarea virtuții, propun un alt motiv care determină o persoană să caute nu numai fericirea sa, ci și a altcuiva În loc de speranța pe care o resping în bunătatea lui Dumnezeu și fericirea veșnică, ei mizează pe recunoștința umană și pe reciprocitatea ajutorului și a iubirii Acesta este punctul de vedere al lui Mill Diferența dintre ambele puncte de vedere constă în faptul că, dacă recunoaștem existența unui Creator atotputernic și înțelept care controlează destinele oamenilor, ceea ce pentru cea mai înaltă

înțelegere filozofică și religioasă este un adevăr de neclintit, atunci speranța pentru dreptatea și bunătatea Lui este o fortăreață atât de puternică pe care o persoană își poate afirma întreaga sa lume morală, în timp ce miza pe recunoștința umană și pe reciprocitatea iubirii se dovedește a fi prea adesea imaginară Acest lucru este dovedit de experiența zilnică; Asta spune toată istoria, care este plină de povești despre moartea și asuprirea celor drepți și despre triumful viciului Ce satisfacție poate fi găsită la un asemenea spectacol pentru simțul moral al omului și cererea ineradicabilă de dreptate care decurge din acesta? Se poate mulțumi cu auto-mulțumirea virtuții? Cu cât conștiința sa morală este mai înaltă, cu atât legea morală și dreptatea asociată acesteia au pentru el sensul unei cerințe absolute, cu atât mai puțin poate fi mulțumit cu gândul că el este * Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI și-a îndeplinit datoria, iar de restul nu i-a păsat Fără idei despre viața viitoare și recompensele și pedepsele asociate cu aceasta, întrebarea morală de pe pământ rămâne insolubilă Chiar dacă ne-am imagina că într-o zi, într-un viitor vag, se va stabili pe pământ o astfel de ordine a lucrurilor, în care toți cei virtuoși vor fi binecuvântați, iar răul va fi supus unei pedepse inevitabile, atunci aceasta ar putea servi drept răsplată pentru acele milioane de oameni care în cursul procesului istoric au experimentat o suferință incalculabilă și au pierit victimă a răutății și a viciului? În ceea ce îi privește, justiția nu este încă mulțumită În cele din urmă, chiar și în cele mai bune condiții exterioare, o persoană, ca o unitate muritoare, abandonată în mijlocul unei lumi Fizice nesfârșite, este supusă tuturor accidentelor sale Boala și moartea sunt o proprietate naturală și necesară a fiecărei ființe organice individuale Cea mai virtuoasă persoană nu este exclusă din suferința pe care o provoacă Când este lipsit de ceea ce îi este mai drag, ce-l poate consola, dacă nu speranța unei viitoare uniri într-o regiune în care nu există nici boală, nici moarte? Fără credință într-o viață viitoare, moartea rămâne o contradicție insolubilă în soarta omului Pentru o ființă organică, pentru care toate funcțiile și toate scopurile se învârt în domeniul finitului, moartea constituie desăvârșirea firească a existenței sale trecătoare Dar omul poartă în sine conștiința absolutului și a infinitului și, între timp, existența sa trupească este sacrificat acelor forțe care guvernează în domeniul finitului Mintea lui poate să lupte cu ei, dar neputând să-i învinge Această contradicție se rezolvă doar prin faptul că existența omului nu se limitează la viața pământească Doar o numire infinită corespunde conștiinței infinitului și, prin urmare, constituie o cerință necondiționată a legii morale, care urmează Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN din această conștiință Moartea leagă omul de eternitate: Tu ești soluția tuturor ghicitorilor, Tu ești soluția tuturor lanțurilor Astfel, pentru o singură ființă, problema morală de pe pământ este insolubilă, iar idealul moral rămâne de neatins Atât religia, cât și filosofia morală, îmbrățișându-și pe deplin sarcina, își pot asuma în egală măsură realizarea deplină a legii morale și a cerințelor necondiționate care decurg din aceasta numai în viața viitoare, retrasă din vicisitudinile existenței pământești Pentru omul individual, numai aceasta constituie sprijin și consolare în greutățile care îi apar Dar dacă o singură persoană este supusă tuturor vicisitudinilor existenței private, atunci umanitatea în ansamblul ei este retrasă de ele Aici avem un proces general care se desfășoară conform unor legi mai înalte decât arbitrariul uman Acesta din urmă le servește doar ca unealtă; o persoană poate modifica aceste fenomene sau alte fenomene particulare,

dar aspirațiile care vin împotriva naturii lucrurilor rămân neputincioase Numai slujind ca instrument inconștient sau conștient pentru scopuri mai înalte devin rodnici Întrebarea este: este posibilă aici o realizare mai mare sau mai mică a idealului moral? Conceptul de dezvoltare umană a fost subliniat mai sus Constă în că spiritul își exprimă definițiile în lumea exterioară, străduindu-se pentru completitudinea și armonia tuturor elementelor inerente acestuia Aceasta este ceea ce constituie perfecțiunea al vieții, acel ideal pe care omul și-l stabilește Dar dacă da, atunci și aici idealul moral este doar unul dintre elementele dezvoltării Scopul final este să acordul lui cu toate celelalte O astfel de viziune asupra dezvoltării este confirmată de totalitatea datelor de fapt Dezvoltarea reală a omenirii va fi interpretată nu numai într-una perfecțiunea morală, dar și, și cu atât mai mult, în dezvoltarea rațiunii Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI iar în cucerirea naturii În vremurile moderne, mai ales, aceste ultime obiective ies în prim plan; perfecțiunea morală nu merge departe cu ei la nivel Totuși, în procesul istoric, ea joacă și un rol semnificativ, contrar părerii unor istorici care susțin că conceptele morale, și odată cu aceasta nivelul moral al umanității, rămân mereu la același nivel și doar dezvoltarea minții o mută înainte Dacă ne uităm la istoria lumii antice, vom vedea că idealul ei moral se extindea treptat Încălcând limitele înguste ale virtuților civice, el a primit un sens mai elevat, universal În creștinism el a atins cea mai înaltă expresie Indiferent cum noi ne-am uitat la Hristos, fie că am vedea în el pe Dumnezeu coborât pe pământ pentru a salva neamul omenesc sau pur și simplu un om care a predicat religie a iubirii sau chiar, după Strauss, o reprezentare mitică a unui chip ideal, nu există nicio îndoială că cel mai înalt ideal al perfecțiunii morale a fost întruchipat în această imagine Dezvoltarea ulterioară a omenirii nu a prezentat nimic de acest fel Pentru oamenii din timpurile moderne, idealul perfecțiunii morale nu poate consta decât în imitarea lui Hristos Dar toată lumea înțelege că acesta este un ideal de neatins Puțini li se oferă chiar și o abordare îndepărtată Realizarea, însă, în rasa umană agregată, sau chiar în corpul unei comunități apropiate de oameni, este un vis irealizabil Împărăția lui Dumnezeu pe pământ este irealizabilă, deoarece presupune oameni desăvârșiți, și nu există astfel de oameni pe pământ și nu poate fi, pentru că o ființă limitată, legată de condițiile existenței pământești, cu toate nevoile și atracțiile ei fizice, prin însăși natura, nu este destinată perfecțiunii, deși poartă c pentru tine, acesta este un ideal, ca garanție a unei vocații care nu se limitează la viața pământească Prin urmare, Biserica creștină, purtătoarea idealului moral, "întemeiază o împărăție lui Dumnezeu nu pe pământ, ci în ceruri Biblioteca "Runivers" B N CH I CH E R I N Adevărul acestei poziții ni se dezvăluie cu deplină evidență, dacă considerăm că idealul moral poate fi atins numai prin libertate, adică prin munca interioară a fiecăruia asupra lui însuși, căci, așa cum s-a spus mai sus, numai acele acțiuni ale unui persoană care curge din adâncul conștiinței și din autodeterminarea interioară liberă Prin urmare, cel mai mult ideea posibilității de a realiza Împărăția lui Dumnezeu prin acțiunea unei puteri externe și prin constrângere este o perversiune completă a legii morale Acesta este gândul care a aprins focurile Inchiziției și a forțat mii de oameni să fie exterminați în numele religiei milei și iubirii Dacă, totuși, trebuie să ne bazăm pe libertatea umană pentru realizarea Împărăției lui Dumnezeu, atunci nu există nicio îndoială că acest scop nu va fi niciodată atins, căci libertatea binelui este și libertatea răului, iar

înclinațiile umane prea des direcționează aceasta din urmă Însăși nevoia de acord a idealului moral cu condițiile reale de viață duce la tranzacții neîntrerupte, care, având în vedere limitările omului, sunt departe de a fi întotdeauna rezolvate satisfăcător Uneori prevalează cerințele morale, dar mai des triumfă latura empirică, care strigă mai tare și mai insistent despre pretențiile sale Ca principiu pur personal, libertatea omului este supusă tuturor accidentelor existenței personale; şi întrucât, după însăşi esenţa legii morale, executarea ei trebuie acordată, punerea în aplicare a cerinţelor sale rămâne o chestiune de întâmplare Într-un caz se va împlini, dar într-o mie de altele nu, pentru că există o singură lege morală, iar abaterile de la ea sunt nesfârșite Să-ți imaginezi că într-o zi toți oamenii o vor îndeplini în mod voluntar: și nu se vor abate de la ea, nu este altceva decât o Fantezie inactivă · >■ Dar dacă realizarea Împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ nu este Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI dat omului, dacă realizarea acestui ideal pare posibilă numai în afara condiţiilor vieţii pământeşti, atunci omului îi este dat să se apropie de un alt fel de ideal, compatibil cu condiţiile existenţei pământeşti Prin munca consecventă a multor generații, o persoană își poate stabili o viață socială impregnată de principii morale Aici nu se mai cere ca toți oamenii să fie virtuoși, ci se urmărește doar instituirea unui sistem de instituții care să fie în acord cu legea morală și să contribuie la înființarea acesteia Această sarcină, moral vorbind, este de un ordin incomparabil inferior; aici legea morală se adaptează diversității condițiilor empirice și atitudinilor în schimbare ale omului Deși, în esența ei, aceasta este o lege necondiționată, am văzut că, ca atare, rămâne Formală: conținutul îi este dat din exterior, iar acest conținut necesită adaptare Realizându-se în lumea exterioară, legea morală trebuie să respecte condițiile și legile acestei lumi, așa cum o persoană, pentru a supune natura, trebuie să se supună legilor ei În acest acord al elementului moral, cu elementul empiric, se află acea perfecțiune a vieții, care este scopul evoluției -umanitatea, Aici morala se întâlnește cu legea Aceasta din urmă, după cum am văzut, este determinarea forțată a condițiilor empirice ale vieții umane; aranjează zona de libertate exterioară În ce privință! se localizează această libertate exterioară spre libertate intern? Cum se îmbină aceste două principii în viața socială? Intram aici pe sol nou; din morala subiectivă trecem în Sferă moralitatea obiectivă, care este în același timp omologul dreptului obiectiv O nouă lume a relațiilor sociale se deschide în fața noastră, pe care trebuie să o explorăm (Va urma) B N Chicherin Biblioteca "Runivers" Opiniile lui Auguste Comte asupra filozofiei matematicii Gânditorul francez, al cărui centenar de la data nașterii sale a expirat la ianuarie ( ), , de la tinerețea timpurie până la bătrânețea târzie, s-a străduit pentru o singură idee - restaurarea pe noi baze a acelei unități mentale care lega omenirea la mijloc Epoci, când în vestul Europei exista o singură autoritate spirituală, autoritatea Bisericii Catolice Dar unitatea pe care visa să o stabilească nu a fost atinsă, iar în însăși evaluările semnificației vieții și operei lui Auguste Comte, acea "anarhie intelectuală", pe care el o considera cel mai mare rău al omenirii, se manifestă brusc în el întemeietorul unei noi religii a omenirii, ici-colo se aud voci, fie neagă orice semnificație filosofică la Comte, fie merg mai departe și înclină să vadă în activitățile sale din ultimii ani delirul unui nebun Acum câțiva ani în "Revue des deux mondes" au apărut articole ale celebrului matematician Joseph Bertrand, secretar indispensabil al Academiei din Paris, consacrate reminiscențelor personale ale lui Comte

Unul dintre articole se termină cu cuvintele: "Les pensionnaires de Charen- ton sont nombreux; presque tous sont plus fous qu' Auguste Comte; mais j'en ai connu qui l'ont moins" Biblioteca "Runivers" VIZIUNI LUI AUGUST COMTE PRIVIND FILOZOFIA MATEMATICII Între extremele unei astfel de afirmații și extremele pozitivismului de dreapta se află o opinie care recunoaște "Cursul de filozofie pozitivă" al lui Comte la egalitate cu "Discursul despre metodă" al lui Descartes ca fiind cea mai profundă manifestare a gândirii filosofice generalizatoare a francezilor oameni și are în vedere introducerea sociologiei sau a științei fenomenelor sociale în cercul cunoașterii pozitive și marele merit al lui Comte înaintea gândirii umane Mai puțin dezvoltată și, prin urmare, supusă unei mari îndoieli este problema sensului ideilor exprimate de O Comte cu privire la filosofia altor științe particulare Acest studiu își propune să atragă atenția asupra acelor opinii ale lui Comte asupra filozofiei matematicii, care au fost confirmate de dezvoltarea ulterioară a științelor matematice În lucrările marilor gânditori, sunt valoroase acele idei, care au servit drept repere, plasate de ei pe calea gândirii umane; există relativ puțin interes sau beneficiu în a căuta printre ei aceste sau alte opinii eronate, aceste sau alte predicții nejustificate eu Auguste Comte a fost matematician, atât prin excelenta sa educație matematică, cât și prin activitatea sa de profesor de matematică, care i-a asigurat un mijloc de existență aproape toată viața; prin urmare, este firesc și potrivit să ne oprim asupra secolului scurs de la data nașterii sale pe această parte a vieții sale; dar și mai demne de remarcat sunt părerile sale asupra filozofiei matematicii, care se află în cea mai strânsă și inextricabilă legătură cu esența și spiritul doctrinei sale filozofice Un talent matematic rar, evident deja în prima tinerețe, l-a atras în la Școala Politehnică, care atunci, ca și acum, a servit în Franța ca centru al unei educații matematice serioase Biblioteca "Runivers" A VASILIEV niya În lista de candidați întocmită de unul dintre cei patru examinatori, acesta a fost trecut pe primul loc; pe alte liste, Dugamel și Lame au fost enumerați primii În timpul șederii la Școala Politehnică, pentru talentele și perseverența în studii, care nu l-au împiedicat în același timp să fie un tovarăș vesel și sociabil, s-a bucurat de marea favoare a celebrilor săi profesori Poinsot și Navier În I i , Comte a avut o coliziune cu unul dintre tutorele școlii Lesburom de Foursi (autorul unui cunoscut manual de geometrie analitică) a provocat închiderea Şcolii Politehnice După ce a încercat să ia locul unui secretar privat alături de viitorul ministru Louis-Philippe Casimir Perrier, O Comte s-a apucat de predarea matematicii elementare în case particulare, ceea ce i-a lăsat timp liber pentru lectură versatilă, pentru reflecție și pregătirea publicației a șase volume de "Filosofie pozitivă"; primul volum a apărut în , după ce conținutul fusese prezentat anterior în cursul prelegerilor, se citește: în în fața unui public ales, înaintea lui Fourier: Poinsot, Navier, Blainville etc În , Comte a fost numit, la propunerea lui Navier, tutor în analiză și mecanică la Școala Politehnică, iar în , după moartea lui Navier, și-a ocupat temporar departamentul; dar era un post vacant acordat în cele din urmă lui Dugamel Bertrand povestește ce eveniment a fost această schimbare pentru Școala Politehnică, ai cărei elevi au fost încântați de predarea lui Comte Chiar în prima prelegere, Duhamel s-a răzvrătit împotriva unuia dintre punctele forte ale lui Comte - asumarea liniilor divergente - și a susținut necesitatea verificării mai întâi a convergenței liniilor luate în considerare în analiză Dugamel a arătat prin aceasta o mai mare cunoaștere a

matematicii contemporane, în care apoi, după lucrările lui Abel și Cauchy, s-a acordat pe bună dreptate mai multă atenție decât înainte convergenței liniilor; dar era interesant   Aș dori, de asemenea, să fac cunoștință cu considerațiile lui Comte: liniile divergente joacă încă un rol important în matematica pură și în mecanica cerească, iar anul trecut tema propusă de Academia de Științe din Paris pentru Grand prix des sciences mathématiques a fost întrebarea despre extinderea rolului jucat în analiza coardelor divergente Ca în compensarea eșecului pe care Comte îl suferise la concursul pentru catedra de analiză, în anul următor ( ) Comte a primit o funcție foarte importantă de examinator al candidaților la Școala Politehnică (examinateur d'admission) Examenele conduse de Kontom în au fost considerate exemplare, iar despre ele au apărut legende Comte le-a prezentat examinatorilor o serie de întrebări bine alese, în care s-a manifestat toată experiența dobândită în timpul celor douăzeci de ani de predare, întrebările erau atât de simple încât fiecare candidat bun putea să le rezolve și atât de dificile încât cei mai buni puteau să le rezolve arata talentul lor Postul de examinator i-a oferit lui Comte o bună calitate financiară în cei șapte ani în care a ocupat această funcție, dar stima de sine a fost supusă unor înțepături constante Predecesorul comtelui Reynaud a fost înlăturat pentru că, folosindu-și poziția de examinator, și-a diseminat energic cursul de geometrie analitică Prin urmare, după înlăturarea acestuia, inamovibilitatea funcției de examinator a fost distrusă, dar numai în raport cu cei nou intrați în această funcție Acesta a fost un Kont, care ar fi trebuit să facă obiectul realegerii anuale Atât această împrejurare, cât și noul candidat nereușit la funcția de profesor de analiză din , iar Sturm i-a fost preferat, l-au restaurat pe Comte împotriva consiliului pedagogic al școlii și, în prefața volumului al șaselea al cursului de filozofie pozitivă, l-au restaurat pe Comte Comte a atacat consiliul ca reprezentant al predarii nocive cauzei Întrebări de filosofie, carte ,   clasa de "specialişti" Rezultatul a fost demisia lui Comte în din funcția de examinator, iar unul dintre motive a fost publicarea unui tratat de geometrie analitică în , în ciuda deciziei consiliului care interzicea examinatorilor să publice eseuri de natură elementară, conform la care candidații se puteau pregăti pentru examene Un alt motiv a fost faptul că întrebările care au lovit pe toată lumea cu priceperea de a alege erau repetate de Comte de la an la an, astfel că școlile pregătitoare au acordat mai multă atenție pregătirii acestor întrebări, "patinele lui Comte", decât pregătirii generale de elevi *) Nemulțumirile aduse lui Comte, desigur, nu puteau decât să-i sporească iritația împotriva superiorilor și camarazilor săi; nu a ascuns această iritare; a crescut și iritația consiliului școlar împotriva lui, iar în Comte a fost înlăturat din postul de tutore la Școala Politehnică Privat prin această demisie de toate mijloacele de existență, Comte a fost nevoit să trăiască până la moartea sa, care a urmat la septembrie , exclusiv din mijloacele care i-au fost aduse, ca mare preot al omenirii, de către admiratorii săi, care au văzut în el Aristotel al noii filosofii și Sf Pavel al Noii Religii Motivul demisiei din funcția de tutore a fost două împrejurări: o reducere a timpului de repetiții stabilit de regulamentul școlii (Kont a justificat această reducere cu experiența sa, ceea ce i-a permis să câștige cinci minute pentru fiecare elev în fața altor tutori)) și evitarea sistematică a repetițiilor conform teoriei matematice a probabilităților, căreia Kont nu i-a acordat nicio

importanță *) Însuși Comte a văzut în eșecul său parțial o manifestare a antipatiei personale a lui Arago, parțial consecința unei contradicții radicale între învățătura sa filozofică și aspirațiile "pedantocratice" ale oamenilor de știință și în mai multe scrisori adresate ministrului de război (aceste scrisori sunt tipărite) în anexa cărții : Lettres d'Auguste Comte à John Stuart Mili, Paris,) l-a invitat să ia în propriile mâini numirea examinatorilor Biblioteca "Runivers" VIZIUNI LUI AUGUST COMTE PRIVIND FILOZOFIA MATEMATICII Aceasta este, în termeni generali, activitatea pedagogică-matematică a lui Auguste Comte Arhiva Școlii Politehnice conține probabil destul de multe date pentru o evaluare mai exactă a acesteia, începutul cărora a fost pus de un articol amplu al unuia dintre cei mai devotați studenți ai lui Comte, P LaFitte, care după moartea sa a devenit liderul pozitiviştilor ortodocşi *) Acest articol conține timp de un an notele cu care Comte a însoțit evaluarea fiecărui răspuns al fiecărui elev în parte; ele mărturisesc atenția cu care Comte a tratat îndatoririle unui examinator și cunoștințele sale clare și precise de matematică Cu talentele sale matematice incontestabile, Kont nu a lăsat nicio lucrare matematică specială; tratatul de geometrie analitică publicat de el în nu conține rezultate noi și conține doar o dezvoltare detaliată a acelor opinii despre semnificația și sistemul geometriei analitice care au fost exprimate de el mai devreme în Filosofia pozitivă Dar dacă Comte nu a introdus rezultate noi în matematică, atunci el i-a făcut un mare serviciu, oferind un studiu sistematic și filozofic generalizator al principalelor ei doctrine Gânduri separate despre fundamentele și metodele matematicii sunt împrăștiate în scrierile matematicienilor din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea; Carnot a dedicat o lucrare specială "metafizicii calculului infinitezimal" Dar o expunere atât de coerentă și plină de gânduri profunde a tuturor întrebărilor generale ale filozofiei matematice, care a fost dată de Comte în , nu a fost dată înaintea lui de către nimeni II În primul volum al "Filosofiei pozitive" **), filosofia matematicii (inclusiv geometria aici) este dedicată *) Auguste Comte examinateur d'admission à l'École Polytechnique (Nouvelles Annales des mathématiques, v XIII ( ), pp - , - , - și -) **) Comte a dedicat alte două lucrări filozofiei matematicii: "Esais * Biblioteca "Runivers" A VASILIEV cursuri h- - Dar chiar și în a doua lecție a lui Comte, stabilirea unei ierarhii între științe, o ierarhie bazată pe trecerea treptată de la științele care studiază fenomenele celor mai generale și mai simple, la științele care studiază fenomenele mai speciale și mai complexe , pune matematica ca piatră de temelie în filosofia pozitivă și în următoarele cuvinte îi determină sensul: "În stadiul actual de dezvoltare a cunoștințelor noastre pozitive, este necesar să privim matematica nu atât ca parte integrantă a filosofiei naturale, ci ca adevăratul fundament al acestei filozofii, care a devenit încă din vremea lui Descartes și Newton Într-adevăr, în prezent, știința matematică nu este atât de importantă în ceea ce privește cunoștințele, oricât de esențiale și foarte prețioase, din care constă, ci pentru că constituie cel mai puternic instrument folosit de spiritul uman în căutarea legilor fenomene naturale Sub denumirea generală de știință matematică avem, spune Comte, de fapt două științe distincte una de alta prin caracterul lor: matematica abstractă sau calculul și matematica concretă, care constă, pe de o parte, din geometria generală, pe de altă parte, a mecanicii raţionale Matematica abstractă este o extensie uimitoare a logicii naturale la o anumită serie de deducții "Geometria și mecanica trebuie, dimpotrivă, privite ca adevărate științe ale naturii, bazate pe sur la philosophie

des mathématiques" și "Synthèse subjective ou système universel des concepts propres â l'état normal de l'humanité Tome premier -Le Système de logique positive ou traité de philosophie mathématique Paris, Prima dintre aceste lucrări este o raritate bibliografică și nu am putut să ne familiarizăm cu ea; al doilea, publicat de Comte, cu un an înainte de moartea sa, nu prezintă niciun interes științific Studiul matematicii este considerat în el ca pregătirea viitorilor "slujitori ai omenirii" pentru studiul moralității *) Cours de philosophie pozitiv Tomul premier, p H Cităm lucrarea lui Comte din ediția din și o vom desemna pentru abreviere Phil poz Biblioteca "Runivers" VIZIUNI LUI AUGUST COMTE PRIVIND FILOZOFIA MATEMATICII , ca toate celelalte, sub observație, deși, în extrema simplitate a fenomenelor, aceste științe permit o sistematizare infinit mai perfectă decât toate celelalte științe, drept urmare caracterul experimental al primelor lor principii nu este supus recunoașterii universale , *) La întrebarea naturii geometriei, la întrebarea dacă este o știință pur rațională, complet independentă de observație, sau, dimpotrivă, o știință a naturii, doar mult mai simplă și deci mult mai perfectă decât oricare alta, Comte revine în prima dintre lecţiile de geometrie "Pentru toți", spune el, "care examinează cu atenție raționamentul geometric, este evident că, dacă Faptele luate în considerare sunt mult mai interconectate decât Faptele oricărei alte științe, există, totuși, în raport cu fiecare corp studiat de geometri , un anumit număr de fenomene inițiale, care, nefiind deduse prin raționament, se bazează doar pe observație, și constituie fundamentul necesar al tuturor concluziilor Eroarea generală exprimată pe acest subiect trebuie privită ca o rămășiță a influenței spiritului metafizic, care a dominat atât de multă vreme chiar și studiile geometrice Recunoașterea geometriei, alături de mecanică, ca știință experimentală, era în contradicție cu învățăturile filozofice dominante atunci pe continent și doar câțiva oameni de știință, care s-au gândit mult la întrebările de bază ale geometriei, au împărtășit opiniile exprimate de către Comte cu atâta certitudine în rândul de mai sus xh Astfel, Gauss, în corespondența sa privată, a exprimat nu o dată ideea că geometria, ca și mecanica, depinde de experiență ***) Lobaciovski, care este deja la serviciu, a citit * Phil poz eu, r ** Phil poz Icc , p - ***) Scrisoarea lui către Bessel din aprilie este cunoscută de mult timp, unde își exprima părerea că "cunoașterea noastră despre adevărurile geometriei este complet Biblioteca "Runivers" A VASILIEV tennoy im pe februarie , a spus: "primele concepte dobândit de simțuri; nu trebuie să credem înnăscut", în lucrarea sa principală: "Noile principii ale geometriei" ( ) vorbea și mai hotărât despre originea conceptelor geometrice: "În natură, nu cunoaștem de fapt decât mișcarea, fără de care impresiile senzoriale sunt imposibile Toate celelalte concepte, de exemplu, geometria, sunt produse artificial de mintea noastră, fiind luate în proprietățile mișcării; și de aceea spațiul, de la sine, separat, nu există pentru noi Studiile geometrice moderne reprezintă dezvoltarea acestei idei geniale a lui Lobachevsky despre dependența conceptelor geometrice de proprietățile mișcării Primul care s-a oprit asupra acestei chestiuni în detaliu și independent de Lobachevsky a fost Iberweg, în articolul său "Prezentarea științifică a fundamentelor geometriei" apărut în , *) el se străduiește să stabilească geometria, ca și alte științe ale naturii, pe baze experimentale, și astfel de motive experimentale sunt avute în vedere: i) mobilitatea liberă a corpurilor solide,) din) posibilitatea deplasării unui corp material solid în cazul unuia sau două puncte fixe și) imposibilitatea deplasării în cazuri lipsiţi de

acea convingere deplină a necesităţii lor (şi deci a adevărului absolut) care aparţine doctrinei mărimilor; trebuie să recunoaștem cu modestie că, dacă numărul este doar produsul spiritului nostru, atunci spațiul are o realitate pe lângă spiritul nostru, căreia nu îi putem prescrie legi a priori Recent, la analiza arhivei lui Gauss, a fost găsită o scrisoare anterioară a acestuia către Olbers (datată aprilie), în care se exprimă aceeași idee "Ajung din ce în ce mai mult la convingerea că necesitatea geometriei noastre nu poate fi dovedită, cel puțin nu de mintea umană și pentru mintea umană Poate că într-o altă viață vom ajunge la alte puncte de vedere, acum inaccesibile nouă, asupra esenței spațiului Până atunci, trebuie să asemănăm geometria nu cu aritmetica bazată pe considerente a priori, ci cu mecanica" (NJ Lobatschefskii, von F Engel Leipz , S) *) Die Prinzipien der Geometrie, wissenschaftlich dargestellt (Archiv für Philologie und Padagogik, Bd ( )) Biblioteca "Runivers" VIZIUNI LUI AUGUST COMTE PRIVIND FILOZOFIA MATEMATICII dacă se fixează trei puncte *) Investigațiile în optică fiziologică l-au condus pe Helmholtz la același punct de plecare, dar studiul matematic al întrebării i- a oferit lui Helmholtz posibilitatea de a merge mai departe decât Iberweg: Helmholtz a arătat posibilitatea existenței mai multor geometrii cu aceleași fapte empirice de bază, între timp, ca și Iberweg , introducând conceptul de direcție și baza teoremei că o dreaptă definită de el ca axă de rotație are direcție constantă, a primit doar geometria lui Euclid Celebrul matematician norvegian Sauce Lee, a cărui moarte recentă este plânsă de matematicieni din întreaga lume, a completat cercetările matematice ale lui Helmholtz cu aplicarea teoriei grupurilor continue de transformări pe care a creat-o **); Importanța teoriei grupurilor de mișcări pentru geometrie a fost recent elucidată fără formule matematice în articolul lui Poincaré: Op thè foundations of geometry ***) III După ce a stabilit diferența dintre natura filozofică a matematicii pure sau abstracte și a matematicii concrete (geometrie și mecanică ****), Kont dezvoltă în detaliu *) Pentru studiul concepțiilor lui Uberweg asupra geometriei este important și eseul său: "System der Logik und Geschichte der logischen Lehren* ( ) articolul său: Zur Théorie der Richtung des Sehens* (Zeit fur rat Medichi-Henleund) Pfeuffer Bd S -) și recenzia sa asupra operei lui Del Boeuf menționată mai sus, în Zeitschrift fur Philosophie und philosophische Kritik, herausg von Fichte, Ulrici und Wirth bd Halle, , p - **) Pentru relația dintre lucrările lui Helmholtz și Lee, a se vedea recenzia transmisă Societății de Fizică și Matematică Kazan de prof Klein despre acordarea primului Premiu Lobachevsky lui Lee (Izvestiya Kaz F -M O ( ) T VIII No i) ***) Monist, octombrie După Poincaré, "ceea ce numim geometrie nu este altceva decât studiul proprietăților normale ale unui anumit grup continuu, astfel încât să putem spune: spațiul este un grup Dintre grupele matematice continue pe care mintea noastră le poate construi, o alegem pe cea care se abate cel mai puțin în proprietățile sale de grupul deplasărilor la care cunoștințele ne sunt date prin experiență* ♦***) Impregnat de respect profund pentru Fourier și clasicul său Biblioteca "Runivers" A VASILIEV opiniile lor asupra relaţiei dintre aceste două ramuri ale matematicii Comte prefațează prezentarea opiniilor sale cu o definiție generală a întregii matematici El consideră următoarele a fi o astfel de definiție: "matematica este o știință al cărei scop este măsurarea indirectă a cantităților, o știință în care * unele mărimi sunt determinate prin intermediul altora în funcție de relațiile exacte care există între ele *)" Deoarece în fiecare fenomen suntem forțați să luăm

în considerare mai multe conexiuni și cu mărimi diferite, apoi de aici rezultă "sfera de aplicare natural nedeterminată și universalitatea logică exactă a științei matematice" Definitia matematicii data de Comte il conduce la convingerea ca numai studiind matematica putem ajunge la o intelegere adevarata si profunda a esentei stiintei "Toată știința constă în subordonarea faptelor O colecție de observații individuale nu constituie o știință; dimpotriva, se poate spune in general ca scopul esential al stiintei este de a ne salva de observatiile directe, permitandu-ne sa obtinem cel mai mare numar posibil de rezultate din cel mai mic numar de date directe Aceste trasaturi caracteristice ale stiintei se manifesta in matematica la cel mai inalt grad o educatie stiintifica care nu incepe cu studiul pacatelor matematicii chiar la temelia ei" "Numai studiul matematicii poate oferi o înțelegere profundă și adevărată a ceea ce este știința În matematică trebuie să înveți acea metodă generală pe care spiritul uman o folosește constant în toate ei Comte a fost înclinat să vadă în teoria analitică a conducerii căldurii sau "termologia" creată de Fourier a treia ramură a matematicii concrete și a acordat o importanță deosebită faptului că Fourier a derivat ecuațiile de bază pentru propagarea căldurii, "fără a considera întrebarea ca fiind o aplicaţie a mecanicii" adică între fizica mecanică şi fizica fenomenologică (vezi Mach Prinzipien der Wărmelehre) era deja recunoscută de Comte * Phil poz , p Biblioteca "Runivers" VIZIUNI LUI AUGUST COMTE PRIVIND FILOZOFIA MATEMATICII de investigaţii pozitive, pentru că nicăieri întrebările nu sunt mai pe deplin rezolvate şi nicăieri concluziile nu sunt continuate până acum, cu atât de exactă rigoare "În matematică, de altfel, gândirea noastră a dat, în opinia lui Comte, cea mai mare dovadă a forţei ei Întrucât scopul cercetării matematice este întotdeauna determinarea unor mărimi necunoscute prin intermediul raporturilor care există între ele și alte mărimi date, atunci fiecare studiu ar trebui să fie format din două părți:) din definirea relațiilor care există între mărimile care se modifică împreună într-un fenomen dat și) din calcule de cantități necunoscute conform acestor rapoarte Prima parte (concretă) a fiecărei investigații matematice depinde de fenomen, iar soluția întrebării pe care o conține trebuie să se bazeze în mod necesar pe o luare în considerare a lumii exterioare și nu poate fi niciodată înlocuită de o serie de operații mentale Scopul acestei părți este de a înlocui relațiile dintre cantități (funcții concrete) cu ecuații între numere, iar aceste ecuații pot include doar funcții abstracte studiate în matematică pură În această înlocuire constă trecerea de la concret la abstract, iar Comte insistă asupra importanței acestei tranziții în detaliu deosebit El a văzut "ideea-mamă" a acestei tranziții în geometria analitică și aceasta explică respectul deosebit pe care l-a avut pentru Descartes și pentru revoluția filosofică pe care a adus-o în geometrie Singura lucrare de matematică publicată de Comte: "Traité élémentaire de géométrie analytique à deux et à trois dimensions (Paris,)") a avut ca scop clarificarea valorii metodelor analitice generale în comparație cu cele speciale *) Această lucrare, care era o raritate bibliografică, a fost republicată în de către pozitiviștii brazilieni sub titlul: La géométrie analytique d'Auguste Comte Nouvelle édition précédée de la géométrie de Descartes (Paris Bahl -Rio-de-Janeiro Briguiet) Biblioteca "Runivers" A VASILIEV of our speculative forces - (instituant une meilleure économie de nos forces spéculatives) *) IV Atunci când legile matematice ale fenomenelor sunt exprimate în termeni de Funcții analitice, studiul în continuare al fenomenelor devine o chestiune de

matematică pură sau abstractă, implicând atât cele mai simple operații numerice, cât și cele mai exaltate combinații ale analizei transcendentale Ecuațiile la care duce studiul unui fenomen într-o anumită parte a unei investigații matematice sunt punctul de plecare al matematicii pure În ordinea logică matematica abstractă urmează astfel concretul, iar în același mod, în dezvoltarea istorică a matematicii, succesul părții sale concrete a determinat și cauzat succesul părții abstracte Dezvoltând și subliniind dependența logică și istorică a matematicii abstracte de concret, Comte a văzut în același timp clar că matematica abstractă constituie un domeniu de cunoaștere complet independent, al cărui studiu trebuie să precedă studiul filozofic al geometriei și mecanicii El insistă că matematica pură poate și trebuie să fie prezentată într-un sistem unic și continuu, independent de considerentele geometrice și mecanice După cum se știe, metodele sublime de analiză a infinitezimale au fost inventate pentru rezolvarea problemelor geometrice și mecanice și, prin urmare, ele însele au fost afectate de influența considerațiilor geometrice și mecanice Calculul fluxurilor lui Newton se bazează pe luarea în considerare a unei curbe descrise de un punct material care se mișcă cu o lege cunoscută a schimbării vitezei Considerațiile geometrice se reflectă și în metoda infinitezimalului ") Element Traite de géométrie analytique (Ediția pozitiviștilor brazilieni), p h Biblioteca "Runivers" VIZIUNI LUI AUGUST COMTE PRIVIND FILOZOFIA MATEMATICII Leibniz Marele Lagrange a fost primul care a încercat să prezinte analiza dintr-un punct de vedere diferit În scrierile sale: "Théorie des fonctions analytiques** și "Leçons sur le calcul des fonctions**" el definește derivata ca coeficientul primului grad de creștere h în extinderea Funcției (x - p h), și astfel bazează întreaga analiză pe teoria descompunerii Funcţii în corzi Examinând cu atenție în lecția a șasea toate cele trei puncte de vedere privind analiza infinitezimalelor, Comte adoptă pe deplin punctul de vedere al lui Lagrange și îl consideră "cel mai rațional și cel mai filozofic" "Evitând cu grijă toate considerațiile extraterestre, Lagrange a adus analiza transcendentală la adevăratul său caracter, pentru a face posibilă producerea unei clase foarte largi de transformări analitice În același timp, această analiză a fost o simplă dezvoltare a analizei obișnuite: a devenit cea mai înaltă algebră Toate părțile diferite, puțin legate până atunci, ale matematicii abstracte ar putea fi considerate din acel moment ca constituind un singur sistem ** *) Pe parcursul celor șaptezeci de ani care s-au scurs de când Comte a scris aceste rânduri, dorința de a da unitate matematicii pure și de a înlătura din ea toate considerațiile extrase din alte științe, în principal din geometrie, a fost una dintre aspirațiile predominante ale matematicienilor Weierstrass a fost succesorul lui Lagrange într-un efort de a baza teoria funcțiilor pe teoria liniilor electrice Teoria lui Lagrange este lipsită de generalitate și rigoare, întrucât a considerat doar rândurile dispuse în puteri ale unei variabile reale și nu a acordat atenția cuvenită condițiilor de convergență Pentru Weierstrass, baza teoriei Funcțiilor este și o linie de putere, dar o linie dispusă în puteri ale unei variabile complexe și convergând într-un anumit "cerc de convergență" * Phil poz , r · Biblioteca "Runivers" A VASILIEV Principiul "continuării analitice" face posibilă urmărirea cursului unei Funcții în afara cercului inițial de convergență și astfel întreaga teorie a Funcțiilor devine o consecință a teoriei corzilor și, ca și aceasta din urmă, se stabilește pe solide și fundamente pur aritmetice * **)) Pe baza acelorași considerații pur aritmetice, independent de claritatea

oferită de considerațiile geometrice, Weierstrass și alți matematicieni au construit teoria numerelor incomensurabile Kronecker a mers și mai departe în acest sens, străduindu-se să reducă întreaga matematică la acțiune asupra numerelor întregi În "aritmetizarea" matematicii, în cerința pentru toate adevărurile analizei demonstrațiilor exclusiv aritmetice ♦*) este, fără îndoială, una dintre trăsăturile esențiale ale matematicii moderne Adevărurile care anterior păreau evidente pe baza clarității geometrice, cum ar fi, de exemplu, existența unei derivate a fiecărei funcții continue, s-au dovedit a fi deschise excepțiilor Nu pot decât să amintesc că Lobaciovski a fost înaintea contemporanilor săi în problema relației dintre diferențiere și continuitate Luând punctul de vedere al lui Lagrange, văzând în analiza transcendentală doar o continuare a algebrei obișnuite, Comte prezintă sistemul matematicii pure în forma următoare Pe de o parte, ecuațiile dintre numere, exprimate cu ajutorul elementelor analitice - Funcții abstracte, ecuațiile la care duce soluția fiecărei întrebări specifice, trebuie supuse unor transformări pentru a descoperi mai precis cum sunt compuse mărimile necunoscute cu *) Vezi H Poincaré: L'oeuvre mathématique de Weierstrass (Àcta mathem XXP,), și articolul autorului: Rolul prof Weierstrass în dezvoltarea modernă a matematicii (Colecție de protocoale ale Secției de fizică și matematică din Kazan T) **) Vezi F Klein: Arithmetisirung der Mathematik (Gõtting Nachr Nouv Ann des mathém Vol XVI) prin puterea faimosului Pe de altă parte, după ce transformările au dus la cele mai simple și mai elegante Formule posibile, este necesar să găsim numerele necunoscute În conformitate cu aceste două sarcini, analiza este împărțită în două părți: algebra sau calculul funcțiilor și aritmetica sau calculul cantităților (valori numerice), iar Comte se referă la aritmetică multe întrebări care de obicei nu sunt incluse în ea, precum: construirea de tabele logaritmice ъ și trigonometrice , rezolvarea numerică a ecuațiilor, interpolarea, calculul aproximativ al integralelor etc Algebra sau calculul Funcțiilor, la rândul său, este împărțită în două părți: calculul Funcțiilor directe (analiza obișnuită sau algebră propriu-zisă) și calculul Funcțiilor indirecte (auxiliare) (analiza transcendentală) Prima parte are ca scop transformarea și rezolvarea directă a ecuațiilor stabilite între mărimile luate în considerare; al doilea operează pe cantități auxiliare, raportate uniform cu cele studiate în întrebarea însăși și introduse pentru ușurință Astfel de mărimi sunt diferențiale, derivate sau fluxuri, în funcție de care dintre cele trei puncte de vedere ale analizei transcendentale luăm În cele din urmă, analiza transcendentală se împarte în două părți, în funcție de faptul că urmărește obținerea de ecuații între mărimi auxiliare din ecuații dintre mărimile inițiale corespunzătoare (calcul diferențial, calculul derivatelor de funcții, calculul fluxurilor), sau problema inversă (calcul integral, calculul funcțiilor inițiale, calculul fluent) Comte dedică lecția a -a explicării relației dintre aceste două probleme și apoi își încheie prezentarea sistemului de matematică pură, consacrând lecții separate calculului variațiilor (lecția a -a) și calculului diferențelor finite (lecția a -a) Închei cu această expunere a opiniilor lui O Comte asupra filozofiei matematicii și voi considera scopul meu atins dacă acesta este așa prezentarea va convinge cititorul că gândurile lui Comte asupra relației dintre matematica pură (abstractă) și aplicată (concretă), viziunea sa asupra geometriei ca știință a naturii, convingerea sa de necesitatea realizării unei "unități

perfecte" (unité parfaite) a analizele sunt confirmate și explicate toate progresele matematicii din cei șaptezeci de ani care s-au scurs de la apariția primului volum al Filosofiei pozitive Succesele fizicii matematice au plasat, alături de termologia, pe care Comte a salutat-o cu atâta căldură, multe alte ramuri ale matematicii concrete, iar Maxwell, căruia îi suntem datori pentru crearea teoriei electromagnetice a luminii, formulează scopul fizicii matematice în următoarele cuvinte, care sunt destul de identice în gândire cu opiniile lui Comte date mai sus cu privire la relația dintre concret și abstract: "toate aplicațiile matematicii în filosofia naturală se bazează pe relația dintre legile mărimilor fizice și legile numere, astfel încât principala aspirație a științelor exacte este reducerea problemelor naturii la determinarea cantităților cu ajutorul operațiilor asupra numerelor" * **)) Mișcarea științifică și filozofică în geometrie, asociată cu numele de Lobaciovski, de neuitat pentru noi, duce la o clarificare a relațiilor care există între cele două științe ale naturii - geometrie și mecanică, și la soluționarea problemei puse de Comte: separați fizicul de logic în conceptele de bază ale acestor științe *) "Aritmetizarea" matematicii își propune să creeze o "unitate perfectă" a matematicii pure De aceea, deși nu are legătură cu numele lui Auguste Comte pentru noi, matematicienii, ca și cu numele preferat *) Op Faraday's Unes of force Lucrări științifice Cambr Vol I, p- ** Phil poz , p Biblioteca "Runivers" VIZIUNI LUI AUGUST COMTE PRIVIND FILOZOFIA MATEMATICII pentru catedra Școlii Politehnice din Sturm, ideea succesului strălucit obținut într-una dintre domeniile importante ale analizei matematice*), dar nu mai puțin în istoria filozofiei matematicii, numele de Comte va ocupa întotdeauna un loc proeminent și important, iar matematicianul care a citit primul volum "filozofie pozitivă" va beneficia întotdeauna de această lectură, atât din gândurile conținute în ea, cât și mai mult, poate, din acel respect pentru metoda matematică care a pătruns toată cartea, care a pătruns întreaga viață a lui O Comte, care a văzut în metoda matematică este cea mai frapantă manifestare a "spiritului pozitiv" A Vasiliev *) Teorema lui Sturm despre separarea rădăcinilor unei ecuații algebrice Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" Francis Bacon și semnificația sa istorică eu Dezvoltarea viziunii despre lume a omenirii este un fenomen într-o serie de alte fenomene și nu se realizează în mod arbitrar, ci în conformitate cu anumite legi și motive Filosofii și gânditorii sunt copii ai timpului și ai poporului lor; asupra lor, poate mai mult decât asupra oricui, se reflectă acelea, adesea ascunse nouă, dar întotdeauna puternice, cauze generale care dau unei anumite epoci amprenta ei definitivă; fiecare dintre ele este pe deplin de înțeles numai atunci când este pus la locul său în istoria poporului căruia i-a aparținut Filosofii exprimă în lucrările lor, în primul rând, ceea ce învață viața însăși, își dau ecoul acelor concepții care circulă la un moment dat în societatea din jurul lor, iar acest lucru este de importanță majoră în lucrările lor, pentru că este timpul să încetează ca istoria filozofiei să fie o colecție de povești despre modul în care aceștia sau acei indivizi au trăit și ce au gândit ei, dar să devină o istorie reală, o poveste despre modul în care s-a dezvoltat viziunea umană generală asupra lumii, care se reflectă în sistemele filozofilor Așa cum istoria generală a încetat să-și dedice atenția principală intrigilor de curte, războaielor și intereselor amoroase ale monarhilor, dar a devenit istoria popoarelor, tot așa Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON II SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ istoria filosofiei din istoria filozofilor trebuie să devină istoria propriu-

zisă a filosofiei, adică istoria dezvoltării unei viziuni umane comune asupra lumii Filosofii sunt luminari, strălucind cu lumina reflectată a vederilor și nevoilor epocii lor; ele reflectă doar această lumină mai strălucitoare și strălucitoare, parțial și refractată; aceeași viziune asupra lumii a unei epoci date și tendințele sale spirituale și morale se formează din motive istorice comune, motiv pentru care în diferite epoci și între diferite popoare ele capătă un caracter diferit Filosofii contribuie la dezvoltarea lor tocmai prin exprimarea lor într-o formă mai clară și mai distinctă Ei sunt conștiința de sine a vârstei și a poporului lor, iar în cei mai mari dintre ei acest lucru se manifestă cu toată claritatea Este Giordano Bruno imaginabil oriunde decât în epoca Renașterii italiene? Nu este Kant un fiu direct al erei iluminismului german, nu sunt Hegel și Schopenhauer doi reprezentanți tipici germani ai erei reacției în complezența ei, pe care o insuflă unora, și întristarea fără speranță a pesimismului, cu care otrăvește conștiința celorlalți? Pentru a înțelege corect un gânditor dat, trebuie în primul rând să-l așezi la locul lui, trebuie să-i scoată de pe el mantaua filozofică condiționată în care erau îmbrăcate manualele sale și să-l examineze în costumul în care umbla cu adevărat Atunci suntem convinși că filozofii nu sunt un fel de abstracte, subiecte în afara timpului și spațiului, așa cum sunt adesea înfățișați, ci copii ai timpului și oamenilor lor, fenomene dintr-un lanț comun de fenomene, legate cauzal între ele Poate cel mai instructiv în acest sens este Francis Bacon din Verulam, care, împreună cu Descartes, este considerat a fi întemeietorul unei noi filozofii În realitate, însă, acest lucru a fost departe de a fi cazul * Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Dar mai întâi este necesar să expunem în termeni generali acea învățătură a lui Bacon, care i-a câștigat faima întemeietorului filosofiei moderne în direcția ei realistă și care se exprimă în "Noua sa orgă" Noua orgă a lui Bacon a apărut la Londra în anul și este numită astfel în paralel cu vechea orgă aristoteliană, pe care urma să o înlocuiască de acum înainte Noua orgă este a doua parte neterminată a marii lucrări neterminate, căreia i se dă titlul "Marea renaștere a științelor" II Sensul de bază al Noului Organ este determinat de scopul pe care, potrivit lui Bacon, știința ar trebui să-l servească de acum înainte, adevăratul său scop O schimbare radicală în viziunea scopului final al cunoașterii este ideea principală a Noului Organ, care determină tot conținutul său De ce are nevoie omul de cunoștințe, la ce ar trebui să servească știința? Dacă ar fi să punem o astfel de întrebare scolasticului Evului Mediu, părintelui bisericii, el ne-ar spune: "La ce este cunoașterea, la ce este știința? Ele nu sunt necesare pentru nimic, sau poate doar pentru a ne distruge sufletul și a-l da lui Satana " Idealistul, crescut pe ideile lui Schelling sau Hegel, ar fi exclamat oarecum diferit: "De ce avem nevoie de cunoaștere sfântă? scop în sine, demna sa mulțumire de sine, căci ce poate fi mai vrednic de Duhul, dacă nu contemplarea Duhului creat și chemat la viață? Răspunde la această întrebare cu totul diferit Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ Bacon și după el filosofia științifică pozitivă modernă Cunoașterea, spun ei, este necesară unei persoane atunci pentru a-și aranja mai bine viața Cunoașterea nu este un scop în sine, ci doar un mijloc pentru atingerea bunăstării umane Trebuie să cunoaștem atunci pentru a putea subjuga natura și a o domina, pentru a aranja rațional și convenabil comunitatea umană "Adevărul și utilitatea sunt una și aceeași " A cunoaște înseamnă a putea, și acesta este întregul scop al cunoașterii Aceasta este ideea de bază a noii organe, ideea de bază care distinge perspectiva lui

Bacon de cea a Evului Mediu Dar omul nu este o ființă în afara ordinii naturale a universului El este un fenomen printre alte fenomene Lumea nu este creată pentru el, sau omul nu este închis ca într-o temniță în limitele înguste ale naturii materiale, așa cum credea această viziune asupra lumii a Evului Mediu, dar el a fost creat împreună cu lumea, o verigă în lanțul general inseparabil a fenomenelor naturale Cunoașterea sa se extinde numai asupra fenomenelor naturii, iar puterea sa, ca și acțiunea oricărei alte forțe naturale, nu depășește aceasta din urmă Ceea ce se află în afara ordinii naturale a fenomenelor se află atât în afara limitelor cunoașterii umane, cât și în afara limitelor puterii umane Supranaturalul poate fi accesibil, așa cum crede Bacon, revelației; ceea ce nu este supus forțelor naturii este supus unui miracol, dar ambele se află deja dincolo de limitele cunoașterii umane și dincolo de limitele puterii umane Forțele naturale ale naturii operează în om, iar cunoștințele sale, și odată cu ea puterea omului, se extind doar până la ultimul - acesta este al doilea gând de bază al Noului Organ, în diferența sa față de perspectiva lumii din Evul Mediu Aceste două idei de bază sunt că cunoașterea este un mijloc pentru puterea umană și că numai fenomenele naturale sunt supuse cunoașterii și puterii umane Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV nașterea prin cunoașterea forțelor naturale ale naturii, sunt exprimate cu toată claritatea și certitudinea chiar în primele aforisme ale Noului Organ Omul este slujitorul naturii și interpretul ei El cunoaște și acționează numai în măsura în care observă cursul firesc al lucrurilor Mai mult, el nu știe și nu poate, pentru că nu există nicio putere care ar putea slăbi sau rupe lanțul cauzelor Puterea omului asupra lucrurilor se bazează numai pe științe și pe aplicarea lor practică, căci naturii nu se poate stăpâni decât supunându-i A cunoaște și a putea sunt unul și același lucru pentru o persoană Dar aici ne confruntăm cu acea dificultate, acea aparentă inconsecvență, care a fost adesea prezentată sub forma unei teorii utilitariste a cunoașterii Dacă scopul omului este în bunăstarea lui, atins prin dominarea fenomenelor naturii, iar cunoașterea este doar un mijloc pentru aceasta, atunci nu este absurd să lupți pentru cunoaștere, de la care, evident, nu există posibilitatea de a extrage vreun beneficiu pentru tine, sau pentru cunoștințe care pot fi atinse doar prin eforturile mai multor rânduri de generații? Adevărul, care, de exemplu, poate aduce mari beneficii omenirii în viitor, de foarte multe ori nu aduce niciun beneficiu și chiar servește în detrimentul celor care caută să-l descopere Omul a vrut să știe dacă soarele se învârte în jurul pământului sau pământul în jurul soarelui, iar primele rezultate practice pe care le-au adus aceste cunoștințe au fost întemnițarea lui Galileo și arderea lui Giordano Bruno Și trebuia să fii prea miop în acel moment pentru a spera într-o răsplată mai bună pentru efortul dezinteresat pentru cunoaștere Între timp, tocmai acele adevăruri au necesitat mari sacrificii, iar mai târziu s-au dovedit a fi adesea cele mai benefice pentru omenire, ca același sistem heliocentric care a condus o persoană la cel mai înalt bine pe care nu-l poate dori decât pentru sine și la care totul altceva se adaugă - la libertatea spirituală omul, să-l elibereze de un jug mai rău decât Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ Mongol Bacon a văzut în mod clar imposibilitatea unei astfel de obiecții și a dat un răspuns destul de clar la aceasta în prefața lucrării sale Despre demnitatea și îmbunătățirea științelor "Dorim", spune el, "să avertizăm pe toți oamenii să nu piardă din vedere scopul real al științei și să ne asigurăm că nu ar trebui să se angajeze în ea de dragul unei

pierderi de timp sau de dragul unui subiect potrivit pentru dispute, sau de dragul de a disprețui pe ceilalți, sau de dragul - pentru propriile interese, sau pentru a-și glorifica numele, sau de dragul creșterii puterii sau din orice astfel de motiv, dar pentru a fi folositor și aplicați-l la nevoile vieții "Nu puterea omului, ci puterea omenirii este adevăratul scop al științei și străduiți-vă pentru el prin îmbunătățirea științei și dezvoltarea cunoștințelor face ca o persoană să nu se iubească pentru sine, ci dragoste pentru umanitate - motivul nu este egoist din punct de vedere material, ci o idee ideală a scopului unei persoane " Ne dorim", spune Bacon, "ca oamenii să perfecționeze și să dirijeze știința cu spiritul iubirii, pentru sete căci puterea a fost cauza căderii îngerilor, iar setea de cunoaştere a fost cauza căderii omului Iubirea nu poate păcătui prin excesul ei şi nu a pus niciodată în pericol nici îngerul, nici omul " Omul, ar putea spune într-unul din aforismele sale, este slujitorul naturii și slujitorul omenirii De pe fața pământului pe care merge, își adună recolta și o aduce la altarul iubirii "Cunoașterea singură", spune Bacon în altă parte, "când este luată fără un antidot, este întotdeauna infectată cu ceva malign și otrăvitor pentru mintea umană și o umflă de vanitate face în cel mai înalt grad sănătos, constă în dragoste, potrivit cuvintele apostolului: "Știința umple de mândrie, dar dragostea zidește", iar în alt loc: "Deși vorbesc în toate limbile oamenilor și ale îngerilor - Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV dar dacă nu am dragoste, atunci nu sunt decât un clopoțel care sună sau un chimval care zdrăngănește " al neamului omenesc, ei mai degrabă vor da naștere deșertăciunii goale decât să aducă rod de durată Teoria utilitarista nu inseamna binele personal al unui individ, ci binele general al omenirii Potrivit acesteia, o persoană se străduiește nu pentru ceea ce este util pentru el personal, ci pentru ceea ce este util pentru oameni, pentru "o persoană *" În ceea ce privește cunoașterea și știința, Bacon a exprimat acest lucru cu toată claritatea Filosofia pozitivă ulterioară încearcă să arate cum s-ar putea naște ținta pentru binele comun din lupta pentru binele personal, să tragă, ca să spunem așa, o schiță generală a istoriei naturale a datoriei morale și a idealurilor umane, dar aceasta depășește deja limitele subiectului de față Conform celor de mai sus, în creșterea cunoștințelor, ducând la o creștere a puterii umane, Bacon vede cea mai înaltă și mai nobilă ambiție a omului El distinge trei feluri sau grade de ambiție umană Cea mai scăzută este ambiția oamenilor care se străduiesc să-și sporească puterea în limitele patriei lor; este o ambiție nedemnă și scăzută Pe următorul pas sunt cei care caută să extindă puterea și puterea patriei lor asupra întregii omeniri; acest gen are mai multă demnitate, dar și mai multă lăcomie Dar dacă cineva caută să reînnoiască și să extindă puterea și puterea rasei umane însăși asupra naturii, atunci acest tip de ambiție, dacă poate fi numită doar așa, este mai sănătoasă și mai nobilă decât toate celelalte Ambiția proprie a lui Bacon merge și mai departe El vrea să dea omenirii nici măcar putere asupra individului Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ fenomene și forțe ale naturii, dar ceva mai mult decât atât, metoda sigură de a dobândi o asemenea putere: metoda de a dobândi adevărata cunoaștere, care îi dă omului stăpânire asupra întregii lumi "Deja utilitatea unei anumite invenții", spune el, "deseori îi entuziasma pe oameni atât de încântați, încât îl priveau pe inventator ca pe o ființă de cel mai înalt fel, deoarece el a obligat întreaga rasă umană în raport cu sine cu binecuvântarea sa; cât de înalt este să găseşti ceea ce facilitează

toate celelalte descoperiri? Aceasta este sarcina Noii Organe Dar dacă acesta este așa, dacă scopul științei este binele nici măcar al unei persoane individuale, ci al întregii rase umane, beneficiul adus de cunoaștere omenirii, atunci de ce oamenii noștri de știință se angajează adesea în lucruri care sunt complet inutile pentru orice? De ce studiază animale care sunt greu accesibile chiar și la măririle unui microscop modern, sau foarte rare, cu care omul nu trebuie să se întâlnească aproape niciodată și de la care, în orice caz, nu poate obține niciun beneficiu? De ce caută un om, fără efort și cheltuind bani care ar putea fi folosiți cu un beneficiu mult mai mare, rămășițele mizerabile de creaturi care au încetat de mult să mai existe pe pământ? De ce vrea să cunoască mișcarea corpurilor cerești, la care nu poate ajunge și al căror curs nu este în stare să-l schimbe? De ce realizează în laboratoarele sale experimente fizice și compuși de substanțe, care, din cauza costului enorm al acestora, nu pot avea nicio semnificație practică? De ce face el alte mii de studii, complet inutile: despre popoarele plecate de mult, despre sufixele unei limbi pe care nimeni nu o vorbește de mult și din care au mai rămas doar două-trei inscripții ilizibile, despre spațiul care nu există în realitate, despre numere, pe care el însuși le-a numit imaginar și așa mai departe, și așa mai departe? Astfel de obiecții la adresa științei, Biblioteca Runiverse NIKOLAI IVANCOV reproșurile că ea se ocupă adesea de subiecte meschine, inutile și disprețuitoare sunt adesea exprimate chiar și în prezent Dar Bacon a înțeles deja că a privi lucrurile în acest fel înseamnă a le privi miop Cunoașterea noastră, ca și fenomenele naturii supuse cunoașterii, se află în cea mai strânsă relație una cu cealaltă și este posibil să cunoaștem ceva în întregime numai în legătură cu orice altceva Toate fenomenele naturii aruncă lumină unul asupra celuilalt; si de multe ori este imposibil chiar sa prevad ce roade mari poate aduce cunoasterea lucrurilor care la prima vedere sunt complet inutile Ce poate fi mai inutil decât descoperirea lui Copernic? Nu este totul în esență la fel pentru noi: soarele se învârte în jurul pământului sau pământul în jurul soarelui? Dar toată cultura noastră modernă, toate progresele ulterioare ale științelor și aplicațiile lor tehnice, datorăm în primul rând descoperirii inutile a lui Copernic, pentru că mai ales a contribuit la răsturnarea falselor autorități care împiedicau dezvoltarea umană și a presupus dezvoltarea științei, care nu a întârziat să aducă rezultate practice Nu ar părea inutili fizicienii care construiesc mașini de jucărie și extrag din ele scântei abia perceptibile, sau zoologii care caută animale abia accesibile la microscop într-o picătură de apă putredă? Dar distracției inutile a celor dintâi îi datorăm telegrafelor și telefoanelor noastre moderne, drumurilor electrice, iluminatului electric și altor dispozitive tehnice, iar distracției nefolosite ale celor din urmă, mijloacele noastre de luptă împotriva bolii și morții, ca să nu mai vorbim de altele aplicatii utile În prezent știm că nu există cunoștințe inutile, dar a fost nevoie de o minte puternică și perspicace pentru a afirma acest lucru pe vremea lui Bacon "Numai în acest caz va fi posibil să sperăm pe bună dreptate la succesul în continuare al științelor", spune el, "dacă știința naturală colectează și acumulează în principal astfel de Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ unele experimente, care, deși nu aduc niciun beneficiu imediat, dar servesc la descoperirea cauzelor și legilor; Eu numesc astfel de experiențe luminoase, spre deosebire de roditoare " Despre sine, el remarcă: "De la început și până în prezent, am făcut doar experimente luminoase, și nu rodnice, după exemplul

Creatorului, care în prima zi a creat o singură lumină, alocând-i o zi întreagă și fără a adăuga vreo creație materială la această zi Cunoașterea proprietăților simple, bine studiate și determinate este ca lumina, face o intrare prin care totul poate fi pătruns; ea cuprinde și atrage cu puterea sa mase întregi, învățături înalte, deși în sine nu aduce prea mult folos "În ceea ce privește utilitatea lucrurilor", spune Bacon în alt loc, "acele obiecte de dispreț, care, după cum remarcă Pliniu, pot fi numite numai cu permisiune, sunt în egală măsură pentru istoria mea naturală, precum și cele mai frumoase și prețioase Istoria naturală nu va fi pângărită prin aceasta, soarele pătrunde în egală măsură în palate și canalizare, fără a fi poluat prin ea Ceea ce este demn de existență este și demn de cunoaștere, căci cunoașterea este o formă a ființei, iar disprețul are aceeași existență ca și frumosul Așa cum chiar și din substanțele putrezite, precum moscul și zibeta, se dezvoltă cele mai frumoase parfumuri, așa uneori lumina și cunoștințele curg în cel mai înalt grad din obiectele joase și murdare Nimic nu a servit filozofiei ca un obstacol ca faptul că obișnuit faptele și oamenii celebri nu atrag atenția oamenilor, ci sunt priviți ca în treacăt, fără a le întreba motivele De aici rezultă că informațiile despre lucruri necunoscute în cele mai multe cazuri nu sunt la fel de necesare precum acordarea atenției lucrurilor cunoscute Într-un loc, Bacon este chiar gata să admită asta Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV meșterul trebuie să se străduiască pentru această lumină a cunoașterii de dragul său, indiferent de beneficiul care poate fi obținut din ea "Trebuie să mărturisesc, spune el, că, deși sunt foarte recunoscător lumii, pentru că prin ea pot găsi o cale, pot face ceva, pot citi și cunosc oameni, totuși însăși contemplarea lumii este ceva care depășește în ea măreție și frumusețe toate diversele, primite de la el, favoarea Exact în același mod, simpla contemplare a lucrurilor așa cum sunt, fără superstiție și minciună, fără eroare și confuzie, este în sine mai demnă decât toate roadele invenției Din punctul de vedere al unei teorii utilitare mai dezvoltate, acest lucru este destul de de înțeles Ea priveste lupta dezinteresata pentru cunoastere ca pe un fel de instinct social, util omenirii si, prin urmare, dezvoltat in lupta pentru existenta ei III Cunoașterea îi dă omului stăpânire asupra naturii Dar a domina natura înseamnă a-ți putea folosi forțele, adică cauzele care determină fenomenele Prin urmare, toată cunoașterea adevărată este cunoașterea cauzelor Și pentru a cunoaște cauzele fenomenelor naturale, trebuie să le cercetăm prin observație și experiență și, mai presus de toate, să renunți la diverse opinii preconcepute care nu fac decât să împiedice dobândirea cunoștințelor adevărate Două căi pot duce la investigarea și descoperirea adevărului Urmând un singur lucru, de la senzații și Fapte individuale, se trece direct la prevederile cele mai generale și, pornind de la aceste poziții cele mai înalte, ca și din adevăruri de nezdruncinat, ele construiesc și derivă poziții de mijloc Așa este calea, remarcă Bacon, care este obișnuită în prezent Cealaltă cale trage concluzii din sentimente date și fapte unice, treptat și pas cu pas se ridică mai sus și abia la sfârșit ajunge la Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ mago general Aceasta este calea adevărată, dar încă nu a fost parcursă Metoda de investigare urmată până acum a fost următoarea Din cazuri și exemple individuale, cu ajutorul câtorva concepte și propoziții cunoscute, împrumutate din propoziții curente, mai ales din cele care au fost mai pe placul lor, s-au ridicat direct la concluziile și principiile științifice cele mai generale Adevărul acestor principii a fost apoi

recunoscut ca ferm și de neclintit, din care au fost deduse și dovedite propoziții inferioare și astfel a fost creată o teorie Dacă mai târziu s-au descoperit noi Fapte sau exemple care contravin acestor prevederi, ele au fost supuse acestor teorii cu ajutorul unor distincții artificiale inteligente sau eliminate grosolan ca excepții În consecință, logica sau metoda de investigare, care a fost folosită, și-a dedicat atenția exclusivă modului de a trage concluzii particulare din propozițiile generale Era logica silogismului Dar această logică servește mai mult la întărirea erorilor înrădăcinate în noțiunile convenționale decât la investigarea adevărului; de aceea face mai mult rău decât bine Silogismul nu este de nici un folos în descoperirea principiilor științifice El nu garantează deloc faptul că premisele sale corespund realității, deducând doar consecințe logice din pozițiile adoptate în mod arbitrar El are astfel putere numai asupra opiniilor, nu asupra lucrurilor în sine Silogismul este format din propoziții; propozițiile constau din cuvinte; cuvintele sunt desemnarea obiectelor Dacă, prin urmare, conceptele de bază sunt vagi și extrase imprudent din obiecte, atunci totul construit pe ele nu poate avea nicio stabilitate Toată speranța rămâne așadar doar în inducția reală Ambele căi încep cu senzații și se termină cu propozițiile cele mai generale; dar se deosebesc prin aceea Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV de la un prieten pe care unul nu atinge Fapte și experimentează decât puțin, celălalt se oprește asupra lor atât cât este necesar și le investighează metodic La fel, unul stabilește imediat generalizări vagi și inutile, în timp ce celălalt se ridică treptat la generalizări care corespund cu adevărat subiectului Principiile utilizate în prezent sunt derivate dintr-o mână de experimente nesemnificative, din câteva cazuri izolate de zi cu zi; sunt tăiate conform standardelor acestor Fapte și, prin urmare, nu este de mirare că nu duc la noi Fapte Dacă întâmplător apare un caz neobservat și necunoscut anterior, atunci ei încearcă, prin distincții goale, să salveze vechea situație, în timp ce mai corect ar fi să o corecteze Concluzii atât de frivole și pripite, prin care se încearcă să explice natura, Bacon numește opinii preconcepute despre natură; cele care sunt obținute din obiecte în mod corect prin inducție metodică, el le numește explicații ale naturii Calea celei dintâi este urmată de mintea umană, lăsată în sine, și face asta după regulile dialecticii, căci mintea umană se străduiește spre universal pentru a se așeza pe el, iar experiența o va plictisi în curând Dar clădirea construită cu ajutorul dialecticii nu corespunde câtuși de puțin realității și, prin urmare, ar trebui să se apuce să reconstruiască întreaga clădire încă de la temelie Scopul cunoașterii este de a atrage în mintea umană imaginea lumii așa cum există ea cu adevărat, și nu așa cum o inventează fiecare în felul său Și acest lucru este imposibil fără cea mai atentă disecție și anatomie a universului Rămâne în acest fel să apelăm la Faptele în sine, la ordinea și legătura lor, să se elibereze deocamdată de noțiunile lor preconcepute și să încerce să se simtă confortabil cu obiectele în sine Scepticismul, îndoiala, este astfel Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON ȘI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ mod de cunoaştere, deşi nu este scopul său final Deci, în primul rând, este necesar să scăpăm de acele noțiuni și vederi pripite și nesigure, de acele prejudecăți care au întunecat mintea umană și pe care Bacon le numește idoli sau idoli El distinge patru feluri dintre ele: idola tribus, idoli ai rasei umane sau iluzii inerente naturii umane înseși; idola specus - idoli ai peșterii sau iluzii individuale; idola fori - idolii Forumului sau greșelile cuvântului și idola theatri - idolii

teatrului sau erorile FILOSOFEI Idolii sau amăgirile rasei umane sunt înrădăcinate în însăși natura omului Este nedrept că sentimentul unui om este măsura lucrurilor; dimpotrivă, senzațiile simțurilor și interpretările minții apar în conformitate cu natura omului, și nu în conformitate cu natura universului Mintea umană este ca o oglindă cu o suprafață neuniformă, care își amestecă natura proprie cu natura razelor emanate din obiecte, le distorsionează și le desfigurează Erorile inerente însăși naturii omului pot fi împărțite în erori de simțire și erori ale minții Inerția, neputința și înșelăciunea simțurilor noastre constituie cel mai mare obstacol și dau cel mai mare prilej de eroare Mintea noastră, care operează pe datele simțurilor, are propriile neajunsuri naturale Aceasta nu este o lumină pură, ci colorată de influența voinței și a pasiunilor Ceea ce dorește un om să fie adevărat, acesta este cel mai ușor lucru de crezut pentru el Mintea noastră refuză deci lucrurile dificile, pentru că nu are răbdarea să cerceteze; din vederi moderate, căci îi limitează speranțele; din legile naturale, din superstiție, din lumina experienței, din mândrie și frică, ca să nu pară Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV că se preocupă de lucrurile joase și trecătoare; in sfarsit, din tot ce poate parea original, din teama de parerea majoritatii În nenumărate și imperceptibile moduri pasiunile noastre pătrund în mintea noastră și îi dau culoarea lor Astfel, mintea umană, în virtutea naturii sale, este înclinată spre asumarea unei mai mari regularități și uniformități în obiecte decât le găsește ulterior Și deși în natură există multe lucruri unice sau extrem de diferite de alte obiecte, mintea noastră atribuie totuși lucrurilor analogii, asemănări și corelații care nu există în realitate La fel, mintea noastră, odată ce a acceptat ceva ca adevărat, fie pentru că a fost considerat de multă vreme ca atare, fie pentru că îi place, reduce totul la el, pentru a-i oferi un sprijin mai mare și a fi de acord cu cele acceptate anterior Și chiar dacă semnificația și numărul cazurilor contradictorii sunt foarte mari, mintea lor nu le observă sau nu le acordă nicio atenție, sau le ocolește și le elimină cu ajutorul distincțiilor artificiale, spre marele ei vătămare și distrugere, chiar dacă doar pentru a le păstra prin acesta este prestigiul vechilor sale inconsecvențe Dar și mai imperceptibil acest rău se strecoară în filozofie și științe, în care ceea ce odinioară era considerat de la sine înțeles, subjugă și colorează orice altceva, chiar dacă acestea din urmă erau mult mai solide și adevărate Dar, pe lângă aceasta, mintea umană are un defect deosebit de a înclina mai degrabă spre afirmații pozitive decât spre negative, deși, în dreptate, ar trebui să le trateze pe ambele în mod egal; nu, pentru fiecare propoziție, cazul negativ are o importanță mai mare Mintea umană este cea mai emoționată de ceea ce acționează asupra ei imediat și neașteptat, îi prinde imaginația și o aprinde; orice altceva trebuie atunci, într-un mod de neînțeles, să fie asemănător cu ce Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ a pus stăpânire pe mintea lui Mintea noastră construiește diverse presupuneri și născociri pentru aceasta La faptele îndepărtate și diferite, care servesc drept creuzete pentru poziții, el este incapabil să treacă fără un impuls puternic și persistent Toate acestea sunt idoli sau iluzii inerente naturii umane însăși Ele iau naștere din aceeași natură a minții umane, din prejudecățile sale, limitările sale, impetuozitatea ei, datorită influenței patimilor, imperfecțiunii simțurilor, modului în care primim impresiile · ■ Idolii peșterii includ iluzii care apar ca urmare a naturii individuale a fiecărei persoane individuale, pentru că fiecare persoană individuală, cu

excepția iluziilor inerente naturii generale a omului, stă ca în propria peșteră, refractând și distorsionând natura ușoară, datorită naturii deosebite a fiecărei persoane, datorită educației primite și a mediului în care se mișcă, ca urmare a cărților pe care le citește, și a autorităților pe care le cinstește și se minunează, ca urmare a diferenței de impresii făcute pe o minte care are prejudecăți și plină de prejudecăți, sau una care este calmă și uniformă și altele asemenea Mintea umană din fiecare persoană este, prin urmare, ceva foarte schimbător, discordant și accidental Deci, de exemplu, oamenii iubesc una sau alta știință sau subiecte individuale, pentru că se consideră fondatorii și inventatorii lor sau pentru că le-au studiat mult și sunt obișnuiți cu ele Dacă astfel de persoane se îndreaptă către teorii și filozofii generale, atunci le țes după imaginile lor anterioare Cea mai mare și în același timp fundamentală diferență dintre mințile oamenilor în raport cu filozofia și știința constă mai departe în aceasta, că unii observă mai bine și mai priceput diferențele dintre obiecte, alții asemănările lor Unii admiră vechiul, alții Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV renunță la ei înșiși cu tot entuziasmul noutății și doar câțiva au un astfel de temperament încât să poată respecta măsura cuvenită și să nu contestă ceea ce este pe drept stabilit de cei din vechime, nici să disprețuiască binele oferit de nou Toți aceștia sunt idolii peșterii, sau iluzii individuale care decurg din caracteristicile corporale și spirituale ale fiecărei persoane în parte Există și alți idoli ai Forumului sau pieței publice, care decurg din contactul și comunicarea oamenilor între ei Oamenii comunică între ei cu ajutorul cuvântului; dar cuvintele, numele, sunt date lucrurilor în conformitate cu înțelegerea majorității Ca urmare a acestui nume prost și stupid, ele constituie un obstacol foarte semnificativ în calea minții De asemenea, definițiile și explicațiile prin care oamenii de știință încearcă adesea să se protejeze și să se asigure nu ajută deloc problema Căci cuvintele violează gândurile, încurcă totul și trage oamenii în dispute inutile și nenumărate și invenții fantastice Idolii pătratului, greșelile cuvântului, sunt cele mai obositoare dintre toate Oamenii își imaginează că mintea lor este responsabilă de cuvinte; dar adesea cuvintele își îndreaptă toată puterea împotriva minții; în consecinţă, filosofia şi ştiinţele au devenit sofisticate şi inutile Numele sunt date lucrurilor conform înțelegerii minții obișnuite, iar aceasta din urmă împarte lucrurile în direcții care sunt cele mai frapante pentru simțul obișnuit Dacă atunci o minte mai puternică sau un observator mai precis dorește să schimbe aceste definiții și să le aducă într-un acord mai mare cu natura, cuvintele rezistă acestui lucru și, ca urmare a acestei mari și importante dispute ale oamenilor de știință, adesea se termină într-o dispută despre cuvinte și nume, în timp ce, după cum ar fi rațional, după exemplul matematicienilor, să începem cu cuvinte și să le clarificăm prin intermediul definițiilor Dar în cazul obiectelor naturale și materiale și altele asemenea Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ definițiile nu pot ajuta răul, căci chiar aceste definiții constau în cuvinte, iar cuvintele naște cuvinte, astfel încât devine necesar să revenim la Faptele individuale, succesiunea și ordinea lor Erorile plantate în minte de cuvinte sunt de două feluri Acestea sunt esența sau numele lucrurilor care nu există cu adevărat, sau sunt esența numelor lucrurilor care există cu adevărat, dar confuze, nedefinite, bazate pe abstracțiuni pripite și absurde Sunt, în sfârșit, erori care au pătruns în mintea oamenilor din diverse poziții filosofice și metode absurde de probă, erori care pot fi numite

idolii teatrului; căci s-au inventat și s-au acceptat câte teorii filozofice, s-au compus și s-au jucat tot atâtea fabule, reprezentând o lume fictivă, potrivită doar pentru scenele teatrale Aici nu se înțeleg doar filozofiile și sectele antice sau încă existente, căci astfel de fabule pot fi inventate și mai mult, deoarece, în ciuda varietății de erori, cauza lor este peste tot aceeași În același mod, aceasta se aplică nu numai filozofiei propriu-zise, ci și multor principii și propoziții ale anumitor științe, care și-au primit semnificația din credulitate și neglijență Este necesar să aruncăm aceste modele stupide, aceste imitații caricaturale ale lumii, create de Fantasia în sistemele filozofice Să înțeleagă în sfârșit ce diferență uriașă este între iluziile minții umane și ideile minții divine Primele nu sunt altceva decât abstracții arbitrare, cele din urmă sunt semnele adevărate ale creatorului, așezate de acesta asupra creațiilor sale, înscrise și exprimate în materie în linii adevărate și deliberate Idolii teatrului, concepții greșite filozofice, nu sunt deloc înnăscute! și nu sunt date spiritului în mod secret, ci pătrunși în el din fabulele sistemelor filosofice și metodele false de probă Au atins numărul nelimitat, * Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV dar pot apărea și mai multe dintre ele și, poate, Bacon prevede și va apărea în viitor Filosofia în general ia fie mult din puțin, fie mult din puțin, astfel încât, în ambele cazuri, sistemul filozofic este ridicat pe o bază de experiență prea îngustă și nu se dezvoltă din ceea ce ar trebui Clasa de filosofi, bazată pe rațiune, preia din experiență cele mai apropiate și mai diverse, fără verificare, investigare și evaluare cuvenită; orice altceva trebuie realizat prin reflecția și efortul minții Filosofii de alt fel nu au cruțat nicio muncă și precizie în experimentele individuale, dar apoi au întreprins dezvoltarea unui întreg sistem filozofic din aceasta, distorsionând orice altceva și deducându-l din primul A treia clasă de filosofi, în râvna credinței lor, a amestecat teologia și tradiția cu filozofia, iar în unele cazuri nebunia a mers atât de departe încât toate științele au fost derivate direct din spirite și genii superioare Dintre toate semnele care fac posibilă evaluarea tuturor acestor învățături, cel mai neîndoielnic și clar este beneficiul pe care îl aduc Căci utilitatea și invenția servesc drept garanție pentru adevărul unei teorii Dar la ce folos toate aceste inventii? Așa cum religia învață că credința se cunoaște prin fapte, tot așa se poate spune pe bună dreptate despre filozofie că ea se cunoaște după roadele ei, iar ceea ce nu dă niciun rod este o filozofie deșartă, mai ales dacă în loc de struguri și măsline produce numai spini și spini de dispute și discordie Un alt semn dă creșterea și progresul sistemelor și științelor filozofice Căci ceea ce se bazează pe natură crește și se înmulțește, dar ceea ce se bazează pe o singură părere este schimbător și incapabil să crească Asemenea învățături sunt ca niște plante rupte din trunchi, care nu mai sunt legate de sânul naturii și nu se mai hrănesc cu ea Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ Õ Nici nu trebuie să pierdem din vedere discordia care predomină printre Filosofi, marea varietate de școli filozofice care au apărut, care mărturisesc faptul că nici în filosofia actuală în sine, nici în metodele ei, nu există ceva de încredere și sănătos Trebuie să renunți odată pentru totdeauna la toți acești idoli și atributele lor, trebuie să elibereze și să purifice mintea umană de ei Nu poate exista altă cale către împărăția omului, bazată pe științe, decât către împărăția cerurilor, la care accesul este deschis doar celor puri, ca și copiii IV Cea mai bună dintre toate dovezile este, fără îndoială, experiența O explicație

adevărată a naturii este posibilă numai cu ajutorul Faptelor și experimentelor corespunzătoare Dar chiar și în epocile celei mai înalte, sau cel puțin moderate, prosperitate a minții și științelor umane, filosofia naturală a fost dezvoltată cel mai puțin de toate, deși ar trebui privită ca precursorul tuturor științelor, căci de îndată ce științele se despart din acest trunchi, apoi, deși devin pline de strălucire a și convenabil pentru dezvoltare, dar nu poate oferi un succes semnificativ Dar această mamă a tuturor științelor a fost umilită rușinos la postul de servitor, dat slujitorilor doctorilor și matematicienilor Dar nimeni nu ar trebui să se aștepte la mari progrese în științe, și în special în ramurile lor practice, până când filosofia naturală nu este aplicată științelor individuale, iar acestea din urmă nu se bazează pe filozofia naturii Dezvoltarea științelor se oprește imediat ce sunt tăiate de la rădăcini O altă cauză a stagnării în științe este imposibilitatea de a avansa corect dacă nu există un scop ferm și definitiv stabilit Adevăratul scop al științelor este de a îmbogăți viața umană cu noi invenții și mijloace Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Mai mult, succesul oamenilor în științe a fost suprimat; ba, oamenii, parcă vrăjiți, se înghesuiau într-un singur loc, datorită faptului că erau plini de cult înaintea antichității și autoritățile recunoscute în filozofie Dar opinia formată despre antichitate este complet superficială și nu corespunde câtuși de puțin sensului cuvântului Vârsta bătrânului, a bunicului, aparține vârstei noastre și nu celei mai tinere Căci vremea aceea era îndepărtată și veche doar în raport cu noi, dar în raport cu lumea era nouă și tânără Cât despre autoritățile recunoscute, pe bună dreptate se spune că "adevărul este fiica timpului, și nu a autorităților" De asemenea, nu trebuie uitat că filosofia naturală a avut întotdeauna un adversar vigilent și captiv împotriva ei înșiși - superstiția și un zel oarb și nemoderat pentru religie Cei care au dezvoltat științele au fost fie empiriști, fie dogmatici Cei dintâi doar se adună și consumă ca furnicile; cei din urmă, pornind din minte, trage, ca păianjenii, firele pentru pânză de pe ei înșiși Albinele se tin la mijloc; ei extrag sucul din florile de grădină și de câmp, dar cu propria lor artă îl prelucrează și îl digeră Adevărata filozofie face același lucru: nu se bazează exclusiv, sau în principal, pe forțele rațiunii, nu aruncă în memorie într-o formă nealterată materialul împrumutat din Fapte, ci îl schimbă și îl prelucrează cu rațiune Prin urmare, cele mai bune speranțe pot fi puse într-o unire strânsă și durabilă a acestor două abilități, de observație și de gândire Nu a existat încă un om, spune Bacon, cu o minte atât de fermă și persistentă încât să decidă să-și șteargă complet din memorie toate teoriile și conceptele actuale și să-și întoarcă mintea, după ce totul din trecut în ea a fost distrus și curățat, din nou la Fapte De aceea gândirea oamenilor, ceea ce este în prezent Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ Timpul actual este o grămadă, o grămadă de prea multe superstiții și idei aleatorii, concepte copilărești dobândite din copilărie Dar dacă cineva se întoarce la Fapte și Experiență într-o vârstă matură, cu sentimente sănătoase și o minte echilibrată, atunci se poate aștepta ceva mai bun de la el Dar nu este suficient să colectezi un număr mai mare de experimente într-un mod diferit decât se face în prezent; pentru continuarea și dezvoltarea ulterioară a experimentului, trebuie aleasă o metodă diferită, o ordine și reguli diferite Căci experiența nedefinită, lăsată în sine, nu face decât să înșele oamenii în loc să-i învețe Dar dacă se realizează după anumite reguli, în ordinea și legătura cuvenită, atunci se poate aștepta ceva mai bun de la ea pentru

științe Experiența folosită până atunci a fost oarbă și lipsită de sens, a bâjbâit, ca un om noaptea, care se repezi în toate direcțiile până când găsește accidental calea cea bună, între timp ar fi mai corect și mai rezonabil să aștepte zorii, sau să aprindă Lanterna și apoi deja pe drum O experiență bine regizată în primul rând aprinde lumina, apoi în lumină arată calea adevărată, începe cu o experiență ghidată de anumite reguli și cuprinzătoare, și nu grăbită și bâjbâială; de aici extrage propoziții generale și conectează noi experimente cu concluzii bine stabilite Prin urmare, nu este nimic de mirat că știința nu a ajuns încă la desăvârșire, pentru că ei nu cunoșteau deloc calea adevărată; experiența a fost abandonată, încurcată ca într-un labirint în sine, în timp ce cercetarea corect dirijată, ghidată de firul potrivit, prin jungla experienței duce la un câmp deschis de propoziții generale Gândului nu trebuie lăsat să sară și să zboare de la Fapte particulare direct la cele mai îndepărtate și universale propoziții, așa-numitele principii ale științelor Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV și lucruri, apoi priviți-le ca adevăruri neschimbate și construiți poziții medii în conformitate cu acestea Cu toate acestea, o înclinație naturală ne atrage mintea la ea; s-a obișnuit de mult cu aceasta prin metode silogistice de probă Dar numai atunci științele vor sta pe un teren solid când vor învăța să urce scara potrivită de la treptă la treaptă, fără întreruperi sau sărituri, urcând de la Fapte la generalizări de ordinul cel mai de jos, apoi la cele medii și, în final, la cele mai universale Căci generalizările de ordin inferior diferă puțin de Faptele supuse experienței; cei mai înalți și mai universali nu sunt altceva decât niște diavolți ai gândirii fără conținut și nesigur Dimpotrivă, pozițiile de mijloc sunt poziții reale, de încredere și vii; pe ele se odihnește viața și fericirea omului În fine, pe ele se bazează și propozițiile cele mai universale, dar numai acelea care nu sunt goale de conținut și care, cu ajutorul generalizărilor medii, sunt menținute în limitele proprii Astfel, gândirea umană ar trebui să fie legată nu de aripi, ci de greutăți care să o împiedice să sară și să zboare Până acum, acest lucru nu s-a făcut, iar când se va face, se poate aștepta tot ce este mai bun de la științe Acesta este, în trăsături esențiale, conținutul primei cărți a Noii Orgi, expus aici cât mai aproape de original Sarcina sa principală a fost să sublinieze concepțiile greșite comune și motivele generale care împiedică progresul științei Bacon subliniază aici ce a fost știința până acum, dar ce nu ar trebui să fie Aceasta este partea critică, negativă Sarcina ulterioară a lui Bacon este să lumineze calea cercetării științifice înaintea omenirii, să ofere o metodă adevărată și fiabilă de descoperire, atât de adevărată încât să ofere rezultate excelente și să conducă la obiectiv chiar și în mâinile cele mai obișnuite Aceasta va fi partea pozitivă "Metoda mea", spune Bacon, "este de așa natură Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ oferă perspicacitate și puterea minții; face mințile și abilitățile aproape egale Pentru a trage o linie dreaptă sau pentru a descrie un cerc drept cu mâna, necesită multă fidelitate și exercițiu, dar puțin sau niciun exercițiu este necesar dacă se folosesc o linie dreaptă și o busolă; exact la fel cu metoda mea Bacon vrea să ofere minții umane o busolă și o riglă, cu care mintea, cea mai neexperimentată, să poată trasa o linie dreaptă sau să deseneze un cerc regulat "În ceea ce privește pretenția întreprinderii noastre de a reînvia toate științele", spune el în altă parte, "atunci, desigur, dacă cineva ar pretinde că ar putea să tragă o linie mai dreaptă cu mâna și cu ochiul sau să descrie un cerc mai perfect decât oricine,

altele, atunci aceasta ar da naștere la o comparație a dexterității; dar dacă cineva pretinde că poate trage o linie mai dreaptă sau poate descrie un cerc mai corect cu o riglă sau cu o busolă decât cu alta direct la ochi, atunci în orice caz nu poate fi considerat un lăudăros Acest lucru se aplică nu numai primelor mele încercări și angajamente, ci și celor care se vor dedica mai târziu acestei lucrări Căci modul meu de a face descoperiri în științe face toate mințile egale și lasă puțin loc superiorității indivizilor, căci totul se face după reguli și dovezi bine stabilite Ceea ce am făcut este, așadar, mai degrabă o chestiune de fericire decât de talent, mai mult un produs al timpului decât al geniului, căci în gândurile omului domnește aceeași aleatorie ca și în faptele și faptele luiζζ A doua parte a noii sale organe este dedicată unei expuneri a acestei adevărate metode, descoperită de Bacon v Ideea de bază a Noului Organ este că scopul științei este utilitatea pe care o aduce Cunoașterea îi dă omului stăpânire asupra naturii Dar să domine natura Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV doi înseamnă a-și putea folosi forțele, cauzele care îi determină fenomenele Prin urmare, toate cunoștințele adevărate, productive, se bazează pe cunoașterea cauzelor Iar pentru a cunoaște cauzele fenomenelor este necesară investigarea lor prin experiență și observație În epoca lui Bacon, sub influența filozofiei lui Aristotel, se distingeau două feluri de cauze ale fenomenelor: cauze care acționează, ceea ce înțelegem de obicei prin cuvântul cauză, fenomene care preced invariabil alte fenomene și lor, parcă, cauzatoare și cauzele finale sau scopurile fenomenelor Pe vremea lui Bacon se credea încă pe scară largă că fenomenele naturii apar nu numai pentru că sunt cauzate de anumite alte fenomene, ci și pentru anumite scopuri, investigarea sau, mai degrabă, a căror ghicire constituia sarcina principală a filosofiei Bacon subliniază clar că cauzele sau scopurile finale sunt produse ale minții umane și nu au nimic de-a face cu natura Puterea asupra fenomenelor naturii este dată omului numai prin cunoașterea cauzelor lor fizice, în timp ce studiul scopurilor, în expresia potrivită a lui Bacon, este la fel de inutil ca o fecioară consacrată lui Dumnezeu Este chiar dăunător, deturnând mintea unei persoane de la studiul cauzelor fizice reale și îndreptându-l către ceea ce îi este inaccesibil din cauza limitărilor propriei sale naturi, trăgându-l într-o regiune în care nu poate crea decât complet arbitrar ipoteze Adevărata știință se bazează pe cunoașterea cauzelor descoperite prin observație și experiență Dar mintea unui om, lăsată la sine, la fel cum mâna lui, neînarmată cu o unealtă, are o putere foarte limitată Cât despre minte, la fel pentru mână, sunt necesare unelte și unelte auxiliare, cu ajutorul cărora se face totul Așa cum instrumentele direcționează mișcările mâinilor și le dau putere, exact în același mod instrumentele minții îi oferă sprijin și protecție Bacon stabilește sarcina noii sale organe să dea Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON ȘI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ prinderea unui astfel de instrument pentru minte, care ar duce la descoperirea unor fenomene și invenții practice la fel de sigur ca și cu ajutorul unei rigle și al busolei, chiar și o mână neexperimentată este capabilă să tragă o linie perfect dreaptă sau să descrie un cerc regulat Această metodă constă într-o descoperire consecventă, graduală, dar adevărată a proprietăților de bază, a cauzelor generale, a legilor generale ale fenomenelor, în adevărata inducție, adică ascensiunea de la Fapte particulare la propoziții generale, în explicarea naturii A cunoaște cauza oricărei proprietăți numai în unele obiecte înseamnă a avea cunoștințe imperfecte; în consecință, a putea provoca o anumită acțiune numai în unele obiecte și

nu în toate cele care sunt capabile să facă acest lucru înseamnă a avea o putere incompletă Numai o persoană care a cunoscut cauzele de bază ale proprietăților fizice ale fenomenelor sau, așa cum le numește Bacon într-un termen scolastic, Formele fenomenelor, are cunoștințe despre unitatea naturii în cele mai diverse substanțe; el va putea descoperi şi reproduce ceea ce încă nu a fost realizat fie prin procesele naturii, fie prin experimente minuţioase, fie prin întâmplare însăşi, la care omul nici măcar nu s-a gândit Astfel, de la descoperirea Formelor, urmează principalele cauze ale proprietăților obiectelor, atât o adevărată înțelegere a naturii, cât și o putere nelimitată Atenția principală a lui Bacon este atrasă nu asupra metodelor de investigare a cauzelor fenomenelor individuale, ci asupra studiului cauzelor principale, "Forme", proprietățile fizice generale ale obiectelor, deoarece, cunoscând cauza principală a unei proprietăți date, o persoană va fi capabil să o provoace în toate cazurile individuale și creând din colecția reală proprietăți ale unui obiect, el va crea chiar prin acel obiect Astfel, cunoscând cauza greutății specifice, a culorii galbene și a altor proprietăți fizice ale aurului, el va fi capabil să facă aur însuși Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Metodele de cercetare științifică care duc la explicarea naturii sunt împărțite în două părți principale: sarcina primei este de a deduce propoziții generale, legi din experiență - în inducție; sarcina celui de-al doilea este de a deduce noi experimente din aceste propoziții generale, de a deduce din legi stabilite anterior Ultima parte a fost lăsată complet neatinsă de Bacon Prima parte este împărțită în trei secțiuni, dintre care prima servește ca ajutor pentru simțuri, a doua pentru memorie, a treia pentru minte sau gândire În primul rând, este necesar să ne aprovizionăm cu o istorie naturală suficient de completă și bine compusă, de o simplă colecție de observații și experimente, pentru a avea o bază de muncă, căci nu este vorba de a ghici sau de a inventa, ci de a descoperi ceea ce natura face și permite să se facă Sentimentele noastre, care furnizează material pentru cercetare, lăsate singure, sunt limitate, mult le sunt inaccesibile sau le sunt transmise într-o formă distorsionată Ajutoarele pentru organele de simț sunt instrumente și, mai mult, metode corecte de observație Pe acest punct cel mai important Bacon se oprește, însă, doar în trecere Dar materialul furnizat de istoria naturală prin experiment este atât de variat și dezordonat încât mintea este confuză și pierdută dacă nu este adusă în ordinea potrivită Prin urmare, în al doilea rând, este necesar să se întocmească tabele și liste sistematice de cazuri individuale și să le aranjeze în așa fel încât mintea să le poată examina în mod convenabil Astfel de tabele sistematice servesc ca ajutoare pentru memorie Cu toate acestea, chiar și cu existența unor astfel de tabele, gândirea, lăsată la sine și la propriile sale motive, nu este încă capabilă să dobândească concluzii generale; ea "are nevoie de îndrumare și sprijin Prin urmare, în al treilea rând, este necesar să se aplice corect și real Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ inducție, care este adevărata cheie pentru explicarea naturii și este un instrument de gândire Bacon își începe studiul cu a treia parte, apoi trece la prima și a doua Dar din moment ce această parte a rămas neterminată de el, nici celelalte două nu au fost scrise Studiul cauzelor fenomenelor și proprietăților lor generale se realizează în felul următor În primul rând, trebuie să prezentați minții o privire de ansamblu asupra tuturor cazurilor cunoscute ale acestei proprietăți, deoarece apare în obiecte în alte privințe foarte diferite unele de altele Un astfel de set de

cazuri trebuie să fie pur faptic, excluzând orice discuție grăbită a acestora sau orice distincție mai fină Acestea vor fi tabelele de prezență Apoi, în al doilea rând, trebuie revizuite cazurile în care bunul este absent, deoarece cauza bunului trebuie să lipsească acolo unde bunul însuși este absent și prezent acolo unde acesta din urmă există Ar fi nesfârșit să dam aici toate cazurile; de aceea aici trebuie să opunem cazuri afirmative numai cu astfel de negative, și să fim atenți la absența acestei proprietăți doar la astfel de obiecte care sunt foarte asemănătoare cu cele în care există și se găsește Acestea vor fi tabele de evaziune sau absență în cazuri similare În al treilea rând, ar trebui făcută o privire de ansamblu asupra cazurilor în care proprietatea cercetată apare în diferite grade, fie prin observarea creșterii și scăderii acesteia la același obiect, fie prin compararea lui în obiecte diferite Acesta va fi un tabel de grade sau un tabel de comparație Când s-a făcut o astfel de revizuire a cazurilor, este necesar să se aplice inducerea efectivă Și anume, ghidat de această revizuire a tuturor cazurilor individuale, ar trebui să găsim o proprietate care ar exista întotdeauna împreună cu proprietatea studiată, dar a fost absentă împreună cu aceasta, a crescut și a scăzut și care ar constitui o modificare a unor proprietăți generale ale corpurilor - dimensiunea și forma particulelor, mișcarea lor Aceasta va fi "Formula" dorită sau principalele cauze ale acestei proprietăți Dacă totuși mintea încearcă deodată să dea un răspuns pozitiv - și asta se întâmplă întotdeauna când este lăsată în sine - atunci apar păreri Fantastice și goale, concepte, reguli prost definite, care vor trebui corectate zilnic, dacă numai că nu este de dorit, după exemplul unei filozofii școlare, lupta pentru minciuni Asemenea presupuneri vor fi mai bune sau mai rele, în funcție de capacitatea și puterea minții de investigare Dar, în general, numai Dumnezeu, care a creat proprietățile de bază ale lucrurilor și le-a dat ultimelor, și, poate, îngerii și spiritele superioare sunt capabili să cunoască proprietățile de bază ale lucrurilor, cauzele calităților lor vizibile direct prin cazuri pozitive; este peste capacitatea omului Un om poate merge înainte doar prin cazuri negative și doar în final să tragă concluzii prin cazuri pozitive, când este exclus tot ceea ce este irelevant pentru caz Astfel, prima sarcină a adevăratei inducție în descoperirea cauzei fundamentale sau a "Formei" proprietății fizice investigate este de a înlătura sau exclude toate proprietățile care lipsesc în acele cazuri în care această calitate este prezentă Exact în același mod, toate acele proprietăți care apar în absența acestei proprietăți și, de asemenea, cresc odată cu scăderea ei, sau scad odată cu creșterea ei Când o astfel de respingere sau excludere este făcută în mod corespunzător, ca și cum în partea de jos a creuzetului va rămâne un pozitiv, puternic și strict definită "Formă", principala cauză a acestei proprietăți, între timp, deoarece toate părerile șubrede zboară în fum Acest lucru este ușor de spus, dar se poate realiza doar prin ocoliri lungi Dar cum putem fi siguri că am epuizat toate exemplele negative, că am exclus tot ceea ce este supus excluderii? Poate că am trecut cu vederea tocmai acel fenomen care servește ca o infirmare a concluziei pe care am tras-o, căci un fapt contradictoriu, un exemplu negativ, este suficient pentru a distruge presupunerea făcută Cum poți fi sigur că un astfel de caz nu va apărea? S-ar putea stabili cu fermitate o lege numai printr-o enumerare completă a tuturor fenomenelor care îi sunt supuse Dar acest lucru este practic imposibil

Este deci necesar să se găsească condițiile în care inducția poate fi consistentă, și nu fiind o simplă enumerare Totuși, întrucât adevărul se dezvăluie mai ușor din eroare decât din dezordine, Bacon consideră că este oportun să permită minții, după ce sunt întocmite cele trei tabele din primul sondaj, să încerce să explice natura într-un sens pozitiv, folosind ambele cazurile cuprinse în tabele și altele O astfel de încercare el numește permisiunea dată rațiunii sau prima recoltă Bacon ilustrează învățătura sa despre inducție, despre cum ar trebui să fie condusă până la prima recoltă inclusiv, printr-un exemplu de studiu al "Formei * , adică cauza comună, căldura, și ajunge la concluzia că căldura este un fel de mișcare, care coincide în această concluzie, așa cum s-a subliniat adesea, cu teoria modernă a căldurii Vom reveni la asta mai târziu, însă Acum este necesar să găsim alte metode ale minții în explicarea naturii și a inducției reale, perfecte, în care să fii sigur și fără a recurge la o enumerare completă, imposibilă pentru noi, a tuturor Faptelor, fără excepție, îmbrățișate de către Legea stabilită de noi, că un caz negativ care ar putea să infirme acesta din urmă, nu va exista nicio autoritate negativă Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Teoria inducției reale, complete, Bacon a intenționat să o considere în nouă părți, în care trebuia să se spună:) Despre instanțe prerogative sau cazuri deosebit de importante, în care esența unui fenomen sau cauza acestuia este dezvăluită cu o claritate deosebită) Despre mijloacele auxiliare de inducție) La verificarea inducției) Despre modificarea cercetării în funcție de natura subiectului) Despre proprietăți care sunt deosebit de importante pentru cercetare sau despre ce ar trebui început cu cercetarea și ce ar trebui abordat mai târziu) Despre limitele cercetării sau despre unitatea tuturor proprietăților universului) Despre rezultatele care contează pentru practică sau despre lucruri care privesc o persoană) Despre pregătirile pentru cercetare Ç) În sfârșit, despre scara ascendentă și descendentă a legilor Dintre aceste nouă părți propuse ale lui Bacon, doar prima a fost scrisă, și anume, despre cazuri de prerogative sau cazuri care merită o atenție specială în studiu Bacon enumeră de genuri de astfel de cazuri, iar enumerarea lor, urmată de exemple, ocupă restul Noului Organ Ele sunt enunțate fără nicio ordine și sistem, cu o terminologie complet artificială, fără nicio legătură cu alte părți ale teoriei inducției care au rămas nescrise și, deși se pot găsi în ele destul de multe observații sensibile, ele nu au un caracter deosebit semnificație importantă și, în orice caz al teoriei inducției pe care nu o dau, ele nu pot servi drept busolă și conducător pentru descoperirea inconfundabilă a adevărului Apoi noua orgă se rupe și nici măcar o schiță scurtă nu supraviețuiește următoarelor mișcări Astfel, Bacon nu a dat ceea ce a promis că va da, Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ nu a dat o nouă metodă științifică, deși fundamentele și semnificațiile și avantajele sale sunt indicate de el destul de clar și definitiv El a mai arătat destul de clar că metoda științifică, pornind din observație și experiență, deducând din ele treptat dispoziții și legi din ce în ce mai generale, iar din acestea din urmă concluzând la Fapte noi, este aplicabilă nu numai științelor naturale, ci în general la întregul domeniu al cunoaşterii umane fără excepţie "Poate că cineva își va exprima îndoiala", remarcă el, "dacă vorbesc aici doar despre filozofia naturii, sau și despre alte științe și dacă logica, etica, politica ar trebui și ele îmbunătățite în modul pe care mi l-am propus Dar tot ce am spus ar trebui să se aplice tuturor Așa cum logica obișnuită, guvernată de silogism, se extinde nu numai la știința naturii, ci la orice, tot așa a mea, acționând prin

inducție, le cuprinde pe toate Cu toate acestea, Bacon nu a dat nicio nouă logică științifică, o nouă metodă științifică, teoria inducției, iar ca răspuns celor care insistă asupra acestui lucru și indică în acest sens semnificația lui Bacon pentru știință și filozofie, este suficient să subliniem că acele părți ale Noului Organ, în care ar fi trebuit să fie prezentată teoria reală a inducției științifice, au rămas nescrise VI Pentru adevărul însuși, este complet indiferent cine este exprimat Nu este oare la fel pentru noi, în esență, dacă legea gravitației universale a fost stabilită de Newton sau de altcineva, dacă cauza evoluției organice a fost găsită de Darwin sau de un alt om de știință Vor trece zeci și sute de ani, numele vor fi uitate, adevărul va rămâne Dar pentru istoric este de mare interes să știe cine a fost autorul acestei lucrări sau aceleia, cărei pături ale societății aparținea și în ce măsură a urmat-o în Questions of Philosophy, vol , Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV cercetări științifice într-un mod care a indicat cât de mult au fost de acord cu metoda lui de vedere Biografia lui Bacon este bine cunoscută și nu mă voi opri asupra ei în detaliu Bunicul lui Bacon păștea oile Tatăl său deținea o funcție publică importantă: era custodele marelui sigiliu al Angliei A fost una dintre acele familii progresiste în care capacitatea de a-și face o carieră crește în detrimentul discriminării în mijloace Francis Bacon și-a început cariera ca avocat, dar datorită minții sale enorme, precum și abilităților sale practice, abilității de a se înțelege cu puternicii acestei lumi atunci când trebuie să-i măgulești și să le fii prieten și să te îndepărtezi de ei când au căzut în disgrație, pot înțelege spiritul vremurilor și pot să-l folosesc în scopuri proprii și alte talente, a reușit să devină primul demnitar de stat al Angliei La vârsta de de ani intră în Parlament, iar apoi devine succesiv Consilier al Coroanei, Păzitor al Marelui Sigiliu, Lord Cancelar de Stat, Baron de Verulam și, în cele din urmă, la un an după emiterea Noii Orgi, Viconte de Saint Albany La un moment dat a condus întreg statul cu titlul de Lord Protector al Regatului ea un om obsedat de ambiția politică; carierist, om de stat în el l-a întunecat pe savant Modestia științifică îi era necunoscută; dimpotrivă, s-a străduit să atragă atenția generală asupra lucrărilor sale științifice și filozofice, s-a lăudat cu ele și le-a acordat cât mai multă importanță și chiar mai mult Lucrările sale poartă cele mai tare titluri: "Orgă nouă", "Marea renaștere a științelor", "Cea mai mare generație" Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ de ori Le-a dedicat în termenii cei mai lingușitori primelor persoane ale statului și regelui În afară de valoarea pe care o aveau în sine, nu a pierdut niciodată din vedere utilitatea practică care se putea desprinde din ele Ca exemplu al dedicațiilor lui Bacon, iată un fragment din prima carte a lucrării sale "Despre demnitatea și îmbunătățirea științelor" (tradusă de P A Bibikov): Intrând în relații dese cu Majestatea Voastră în afaceri și uitând pentru o vreme strălucirea revărsată de virtuțile și bunăstarea voastră, m-a lovit cea mai mare surpriză când am întâlnit în voi acele abilități pe care le posedați în cel mai înalt grad și căruia filozofii dau numele de intelectual; Mă refer la acel zbor larg de geniu, care îmbrățișează atât de multe întrebări grozave, acea tenacitate a memoriei, acea intensitate a înțelegerii, acea perspicacitate a minții și, în sfârșit, acea libertate de exprimare, care constituie proprietatea ta distinctivă Un exemplu izbitor este Majestatea Voastră, a cărei minte se aprinde atât de repede la cea mai neînsemnată ocazie care îl entuziasmează și la cea mai mică scânteie care fulgeră în mintea altuia; Atotputernicul a înzestrat-o pe

Majestatea Voastră cu un dispozitiv mintal atât de uimitor încât, îmbrățișând cele mai uriașe obiecte, le apucă în același timp și pe cele mai mici, fără să rateze niciunul, deși în ordinea firească a lucrurilor pare foarte greu și chiar imposibil pentru ca același proiectil să efectueze și cea mai mare și mai mică lucrare Cât despre vorbirea ta, este cu totul regală, curgând, parcă, dintr-un izvor și, totuși, conform cerințelor firești, împărțită în pâraie, plină de moliciune, liberă - într-un cuvânt, astfel încât, fără a imita pe nimeni, ea însăși este inimitabilă Ar fi greu de găsit, încă de pe vremea erei creștine, un alt suveran care să poată fi comparat cu Majestatea Voastră, în ceea ce privește profunzimea Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV și varietatea de informații religioase și laice etc , etc Este suficient să spunem că această dedicație se referă la Iacob I, regele, " jignit de natură trupesc și moral, cu o înfățișare urâtă și o manieră neplăcută, îmbinând o minte limitată, aroganță fără margini și educație perversă" (Weber) Dacă Bacon ar fi avut a trăit pe vremea lui Nero, atunci, poate, i s-ar fi scris ditirambe pentru cântatul la liră și blândețea filantropică a sufletului său blând Una dintre lucrările sale timpurii "Lauda științei" a fost plină de cele mai crunte lingușiri la adresa Elisabetei Modul în care Bacon și-a tratat activitatea literară este cel mai bine dovedit de scrisoarea adresată regelui după condamnarea sa, în care el, ca un școlar delincvent, cerși iertare și promițând să se îmbunătățească, îl întreabă pe regele, "dacă Majestatea Sa ar plăcea să-și folosească stiloul nu în întregime necinstit, doar pentru a indica sarcina, iar stiloul lui îi va servi la fel ca și sfaturile sale Iată încă câteva pasaje din scrierile lui Bacon care ne descriu caracterul moral: "Nu voi lăuda, scrie Bacon, obiceiul comun de a dedica cărți patronilor, în special cărților care, din cauza meritelor lor, nu ar trebui să aibă alt patron decât mintea sănătoasă și adevărul Spunând aceasta, nu vreau să dau vina pe acei oameni de știință care știu să se adapteze la temperamentul oamenilor fericiți din această lume și al altor oameni puternici; căci chiar și Diogene, când cineva dorind să râdă de el, l-a întrebat cum se face că filozofii câștigă favoarea celor bogați, în timp ce cei bogați nu se bucură de favoare cu filozofi, a răspuns nu fără caustic că "aceasta vine din faptul că Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ filozofii știu perfect ce le lipsește, între timp, nu același lucru se poate spune despre bogați " Răspunsul lui Aristip este foarte asemănător cu acesta Acest filosof, văzând că Dionisie nu acordă nici cea mai mică atenție niciunei din cererile sale, s-a aruncat obsequios în genunchi în fața tiranului, care, ascultându-l cu simpatie, i-a îndeplinit imediat cererea După ceva timp, un apărător al demnității filozofice l-a mustrat că, aruncându-se astfel la picioarele tiranului pentru fleacuri, a insultat filozofie Ce vină am că Dionisie are urechi în picioare? La fel, ei au luat drept semn de prudență, și nu de lașitate, răspunsul unui alt filosof care, într-o dispută cu Hadrian, hotărând să-i cedeze, i-a cerut scuze, spunând că "dreptatea cere cedarea unui om care are treizeci de legiuni la dispoziție " Prin urmare, rezultă să se abțină de la condamnarea oamenilor învățați pentru că ei știu să renunțe, atunci când este necesar, la seriozitatea lor, fie că sunt forțați să o facă de necesitate sau de vreun accident; căci, deși un astfel de comportament pare la prima vedere ceva josnic și servil, dar dacă te uiți la el mai atent, nu este greu să fii convins că într-un astfel de caz nu se supun persoanei, ci epocii lor (r) Și iată relațiile lui cu prietenii: "Darul principal al prieteniei

constă în faptul că reprezintă o oportunitate eternă de a muta povara acelor gânduri adesea deplorabile care sunt generate continuu de pasiunile care ne zdrobesc - într-un cuvânt, de a uşura inima Se poate lua rădăcină de sarsaparellă împotriva blocajelor ficatului, apă feruginoasă împotriva blocajului splinei, culoare sulfuroasă împotriva bolilor pulmonare și jet de castor împotriva durerilor de cap, dar nu există un remediu mai sigur pentru ameliorarea și calmarea inimii, ca un prieten adevărat " Ce este surprinzător dacă o astfel de persoană ѣк izѣ Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV și-a luat prietenii și, prin ordin de sus, a acționat ca acuzatorul lor și i-a condus la executare Rădăcina de sarsaparila nu este așa ceva încât să merite să-și sacrifice bunăstarea din cauza ei Foarte caracteristic este pasajul din Eseurile morale despre viclenie și viclenie, în care Bacon enumeră diverse metode de înșelăciune De exemplu: "Unul dintre cele mai sigure mijloace de a obține un refuz al unei oferte care ar putea fi făcută de altul în mod deschis și direct, este să accepte cererea asupra propriei persoane, pretinzând că ești interesat de ea, și apoi să facă oferta astfel încât să fie respinsă " "Când vrem să răspândim un zvon sau o opinie, ascunzând că noi înșine le-am inventat și deloc să atragem atenția tuturor asupra noastră, atunci pentru asta putem recurge la astfel de Formule: ei cred că există un zvon că auzit dacă tu asta și așa mai departe " "Un alt truc, asemănător celor anterioare, dar cu un caracter mai josnic, constă în a scăpa accidental câteva cuvinte, oarecum dure, în fața unei persoane care adoră să se laude cu inteligența altcuiva, care le-ar ridica și începe să repete ei pretutindeni până la propria lui moarte" "Un alt truc este să atribui altuia ceea ce ai spus tu însuți în conversația cu el Printr-o astfel de metodă este ușor să înșeli oamenii; căci dacă cuvintele au fost rostite într-o conversație numai între două persoane, atunci cum este posibil ca celălalt să știe care dintre cei doi le-a spus și să demonstreze că este el și nu celălalt Adesea, interlocutorii înșiși nu ar fi capabili să rezolve această dispută "O altă tehnică, la fel de perfidă, constă în a învinovăți indirect inamicul prin declararea unor aspirații contrare" Și iată un fragment din eseul "Despre demnitatea și îmbunătățirea științelor", referitor la arta de a-și face propriul drum în viață: Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ "Prima regulă pe care trebuie să o respecte o persoană care își aranjează bunăstarea este să nu renunțe la pătrat și să o aplice cu pricepere peste tot; Adică, el trebuie să cântărească și să evalueze lucrurile în funcție de influența mai mare sau mai mică pe care o pot avea asupra fericirii sale " "Pentru a respecta cea de-a doua regulă, nu ne vom lăsa duși de generozitate și de mișcări spirituale înalte către întreprinderi care ne depășesc puterile și, ca să spunem așa, nu vom vâsli împotriva curentului " "A șasea regulă este să ai mereu, ca să spunem așa, o fereastră și o ușă pentru a zbura și a te retrage " "A șaptea regulă se află în vechea zicală a lui Bias: "Iubește-ți prietenul, spune el, amintindu-și că el poate deveni dușmanul tău", pentru că te complați în exces la revărsări prietenești, de la care nu te poți aștepta decât la rău, și te complați în inadecvate și violente ura și rivalitatea copilărească înseamnă să-și dezvăluie interesele și să le strice afacerile" "Dar ceea ce trebuie să avertizăm", remarcă Bacon în continuare, este că toate aceste reguli aparțin categoriei celor care pot fi numite mijloace oneste Urmează o expunere a mijloacelor "meritatoare condamnare" și "slăbănog" La sfârșitul vieții, acest om de stat deștept, care a reușit să-și creeze și gloria unui mare om de știință și filozof, reformator în ambele domenii, acest

curtean liberal abil și ambițios, a suferit pe neașteptate o prăbușire cumplită A fost acuzat de luare de mită și luare de mită, cu ajutorul cărora ar fi reușit să obțină de lire sterline, adică un milion de ruble pentru banii noștri Acuzațiile erau atât de puternice încât Bacon nu putea decât să-și mărturisească sincer crimele A fost condamnat la o pedeapsă foarte severă, dar ultima milă Biblioteca "Runiverse" NIKOLAI IVANCOV regele a fost la început foarte înmuiat, iar mai târziu complet anulat A trebuit să experimenteze singur ceea ce a scris în Eseurile sale morale: "Oamenii de rang înalt sunt sclavi veșnici fie ai suveranului, fie ai statului, fie ai opiniei publice și a ocupațiilor lor, astfel încât nu pot dispune nici de personalitatea lor; sau acțiunile lor, sau cu timpul tău Nu este o manie ciudată să dorești să conduci cu pierderea libertății și să dobândești o mare putere asupra altora, renunțând la orice putere asupra ta? Obținerea unei poziții înalte este asociată cu o mare dificultate; adică prin osteneli grele ajung la munci şi mai grele, iar prin o mie de umilinţe ating măreţia Solul de la aceste stâlpi înalți este alunecos și este greu să stai pe el; este imposibil să coborâm din el decât printr-o cădere sau, într-o măsură mai mică, printr-o eclipsă, care se dovedește întotdeauna a fi dureroasă "Când nu mai suntem ceea ce am fost, atunci de ce să trăim?" Nu este întotdeauna posibil să se retragă pe acei bătrâni orășeni care, pierzându-și puterea de a umbla prin oraș, stau la poartă, renunțând la bătrânețe pentru râsete Numele lui Bacon a fost pentru totdeauna acoperit de rușine și el a murit curând, încredințând în testamentul său numele și memoria lui mila oamenilor, popoarelor străine, iar Bacon a atribuit cauza imediată a bolii sale mortale unei boli de piatră de la care el suferit, o indigestie sau o răceală prinsă de el în timpul experimentelor de îngheț, așa cum sugerează într-o scrisoare către contele Arundel, comparându-se cu Pliniu cel Bătrân, care și-a găsit moartea în negare Vezuviul, apropiindu-se prea mult de el de dragul observației Bacon s-a născut la ianuarie și a murit în aprilie (în cea mai strălucitoare duminică) Biblioteca "Runivers" FRANCIS BACON SI SEMNIFICAȚIA SA ISTORICĂ Bacon a fost unul dintre acei rari norocoși care, în timpul vieții lor, cad în faimă puternică Succesul scrierilor sale a fost deja enorm în rândul contemporanilor săi și pentru o lungă perioadă de timp s-a stabilit gloria creatorului metodei științifice, ceea ce el se considera a fi și îi asigura constant pe alții de asta Această faimă a durat multă vreme și abia după aproximativ două sute de ani au început să se exprime îndoieli cu privire la cât de mult se merita Bacon a fost din nou chemat în judecată, nu mai ca cancelar, ci ca om de știință și filozof Acuzația a fost, însă, asemănătoare: atunci a fost acuzat de luare de mită, acum de plagiat S-a pus întrebarea dacă asigurarea lui că el a fost primul care a punctat adevărata cale către știință nu era simplă lauda de sine a unei persoane ambițioase care nu se oprește în niciun caz pentru a obține faima și profitul rezultat Era bănuită sinceritatea dragostei lui Bacon pentru știință, ceea ce, potrivit lui, constituia scopul principal al vieții sale și cel mai puternic atașament al său În Bacon au început să vadă un fel de Tartuf științific S-a subliniat că Bacon nu a putut în niciun caz să inventeze metoda științifică, pentru că știința a urmat întotdeauna calea pe care a vrut să-l prescrie S-a sugerat chiar că Francis Bacon a împrumutat toate ideile principale ale "Noua lui orgă" de la Roger Bacon, fără a-l numi, că scrierile sale nu sunt altceva decât plagiat Au început să se exprime îndoieli cu privire la adecvarea metodei propuse de el însuși, dacă chiar și prin metoda lui Bacon s-ar putea face vreo descoperire științifică Aceste întrebări sunt atât de importante încât trebuie să

ne oprim asupra lor în detaliu (Va urma) Nikolai Ivantsov Biblioteca "Runivers" Întrebarea unității reale a conștiinței În ultimele mele articole psihologice din acest jurnal, am apărat două adevăruri, fiecare dintre ele examinat în detaliu separat: substanțialitatea sufletului și dualitatea naturii umane Știu că adevărurile de acest fel nu pot pretinde că sunt populare Concluziile mele nu vor stârni simpatie și acord în cititorul modern și, în acest sens, nici cele mai convingătoare argumente nu vor ajuta cu greu Și în filozofie, ca și în alte sfere ale vieții mentale - în filosofie, poate chiar mai mult decât în altele - concepțiile obișnuite joacă un rol important, comparație fericită a unui psiholog rus, parcă un caracter obsesiv pentru fiecare minte separată Opusul acestor vederi obsesive este asimilat foarte greu chiar și de minți independente și imparțiale În această poziție se regăsesc ideile care exprimă viziunea spiritualistă și dualistă asupra realității Nu există nimic de ascuns - toate tendințele filozofiei moderne, psihologiei moderne și cunoștințelor pozitive moderne sunt îndreptate împotriva spiritismului Axioma, sau mai degrabă postulatul, a gândirii moderne este monismul realist, care este din ce în ce mai îndrăzneț extins pentru a explica toate Formele și legile existenței Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI existent Unitatea întregii vieți într-un anumit substrat fizic comun, care, în varietatea infinită de Fenomene ale lumii, implementează necontenit legile monotone și extrem de simple ale mișcării mecanice a particulelor sale, este cheia finală a tuturor misterelor fiind pentru cercetătorul modern Prin aceasta nu vreau deloc să spun că în timpul nostru nu există idealiști, spiritiști, chiar și cei mai Fantastici mistici Dimpotrivă, în mod neașteptat multe dintre ele au apărut în a doua jumătate a secolului curent, adică tocmai într-o epocă anterioară căreia nu a existat niciodată un triumf al realismului - cea mai bună dovadă a indestructibilității eforturilor ideale în spiritul uman Cu toate acestea, spiritiştii şi misticii din zilele noastre pot servi drept o dovadă deosebit de convingătoare a puterii mari a forţei cu care luptă Ei rămân spiritiști și mistici atâta timp cât este o chestiune de credințele lor cele mai interioare, dar sunt transformați uimitor în propriul lor opus, de îndată ce încep să filosofeze și să rezolve întrebări fundamentale Adesea, cele mai simple categorii nu se găsesc în mintea lor pentru a se gândi la realitatea spirituală De aceea, mistica modernă, în numeroasele și capricioasele sale ramificații, este pentru istoricul filosofiei un amestec foarte ciudat, pestriț și instructiv al celor mai transcendente credințe, conducându-și uneori originea din cele mai îndepărtate și vagi tradiții ale trecutului, cu presupuneri ale materialismului, uneori extraordinar de grosolane Acum nu trebuie să fim surprinși dacă, citind discursuri înalte despre Divinitate, despre spiritul uman, despre sufletul uman diferit de spirit, despre forța vieții etc , aflăm dintr-o dată că Dumnezeu și spiritul și sufletul și forța vieții sunt doar feluri diferite de materie de diferite finețe și rarefiere Referitor la spiritualişti-filozofi, trebuie Biblioteca "Runivers" L M LOPATIN a face o remarcă similară: de obicei ei încearcă să-și învingă adversarii nu prin victorii asupra lor, ci prin concesii față de ei; ei sunt cel mai preocupați de faptul că propunerile pe care le apără nu ar trebui cumva să vină în contradicție cu teoriile filozofice și științifice populare și, prin urmare, speră să câștige pentru ei înșiși o recunoaștere condescendentă din partea susținătorilor doctrinei realiste Și asta într-o epocă în care viziunea realistă asupra lumii a căpătat o formă mai îndrăzneață, mai consistentă și mai implacabilă

decât oricând! Nu este nimic ciudat că tendința idealistă din filosofia modernă este exprimată în crearea unor doctrine care diferă la fel de mult prin complexitatea lor, cât și prin moartea sterilă a conținutului lor Un bun exemplu în acest sens este teoria paralelismului absolut al fenomenelor fizice și mentale, căreia i-am dedicat odată un articol special*) În aceasta, nu se poate să nu remarcă următoarea trăsătură importantă: oricăror presupuneri care seamănă cu vechea viziune dualistă a naturii, idealiştii şi spiritiştii celor mai noi formaţiuni nu sunt mai puţin ostili decât adversarii lor; ei sunt tentați în mod constant să-și concilieze opiniile cu viziunea monistă dominantă asupra lumii și a omului Deci, nu este nevoie să închidem ochii la faptul că cauza spiritismului se află în prezent într-o poziție foarte proastă Înseamnă asta că a pierit odată pentru totdeauna? Totuși, nu există niciun motiv să credem asta Gândirea umană în cursul istoric al dezvoltării sale fluctuează constant între direcții opuse, dar, aparent, timpul este încă foarte departe când, în sfârșit, se va forma un astfel de sistem de concepte și credințe care va răspunde tuturor întrebărilor minții și toate cerințele și aspirațiile *) Teoria paralelistă a vieţii mentale', Questions of Philosophy, cp XXVIII ' Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI spirit uman Și, în timp ce un astfel de sistem nu a apărut încă, până atunci triumful complet al unei extreme, care a vorbit până la capăt și și-a pronunțat ultimul cuvânt, va fi întotdeauna semnul cel mai sigur al ofensivei iminente a unei reacții decisive și puternice în direcție opusă Cum a depășit realismul - este doar prin avantajele sale logice față de doctrinele ostile acestuia sau au stat la baza triumfului său motive mai complexe de natură istorică și psihologică? Înțelegerea spirituală abandonată a lumii și-a dezvăluit definitiv inconsecvența interioară sau pur și simplu a fost îndepărtată, pentru că la o anumită perioadă istorică, din cauza unor circumstanțe speciale, a încetat să mai satisfacă cerințele mentale? Este greu să ezităm în a răspunde la aceste întrebări: prin urmare, realismul modern nu mai poate fi privit ca ultimul cuvânt al adevărului, mai mult decât nu mai este nimic de căutat și nimic de întrebat - că în el, ca viziune asupra lumii, există nu este complet Pentru o analiză atentă, doctrina realistă se descompune într-o serie întreagă de afirmații care sunt în contradicție deschisă unele cu altele Între timp, aceste afirmații au intrat în ea nu întâmplător: fiecare dintre ele este o consecință firească și necesară a acelei viziuni despre cunoaștere și realitate cognoscibilă, care este însăși esența realismului Pentru a fi convins de acest lucru, este suficient să acordăm atenție unui punct de importanță fundamentală: mă refer la împletirea constantă în teoriile filozofice ale realiștilor moderni a două puncte de vedere incompatibile - fenomenismul și materialismul Apărătorii înțelepciunii convenționale ne învață că esența lucrurilor ne este inaccesibilă, că nu cunoaștem decât fenomene și că, la rândul lor, aceste fenomene sunt propriile noastre stări mentale, în care nu există niciun indiciu despre natura lucrurilor așa cum există în afara noastră; De aceea Biblioteca "Runivers" β L M LOPATIN ei cred că toate concepțiile noastre despre timp, spațiu, materie, mișcare - în general, despre lumea materială externă - sunt produse complet convenționale ale operațiilor noastre cognitive, cărora nu avem dreptul să le atribuim certitudine obiectivă Și ei insistă că conștiința noastră cu toate operațiunile ei este un rezultat direct al evoluției treptate a Formelor materiale în ființe de natură organică Se dovedește, cu alte cuvinte, că materia cu toate proprietățile și procesele ei este un produs al conștiinței noastre,

iar conștiința noastră este un produs al unor procese speciale din materie! S-ar părea greu de imaginat ceva mai clar decât adevărul că aceste două teze nu pot fi adevărate ambele: este imposibil, de fapt, să fie și produsul și cauza producătoare a aceluiași lucru în același timp Și totuși, nu mai puțin subînțeles, și uneori cu toată francheţea, îmbinarea ambelor afirmații constituie astăzi cea mai profundă caracteristică a reflecțiilor nu numai a filozofilor din cele mai diverse școli, ci și a multor oameni de știință Cum poate fi explicat acest fapt? Nu se observa contradictia? Mai degrabă, nu există încotro de la el Într-adevăr, dacă încercăm în filosofia realistă modernă să renunțăm complet la toate concluziile fenomenismului, vom rămâne cu metafizica brută a materialismului, cu toate contradicțiile sale logice și morale și cu incapacitatea lui strigătoare de a arunca orice punte de la substanța inconștientă la conștiință Să vrem, dimpotrivă, să distrugem orice idee despre materie independentă de noi și despre atotputernicia evoluțiilor care au loc în ea? Atunci nu va mai rămâne nimic din realism: întreaga lume reală se va transforma într-o simplă halucinație a spiritului de cunoaștere Astfel, fiecare dintre afirmațiile pe care le luăm în considerare este, parcă, un paravan în spatele căruia ne ascundem de consecințele unei alte afirmații Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI niya Cât de des, chiar în ziua de azi, în timpul principiilor fundamentării unui fel de teorie care convertește atât sufletul, cât și conștiința proceselor soacrei, caracterul materialist al unei astfel de aurizări trebuie să fie auzit de victorioși tonul prezentului capacitati! I de obicei cred că acest răspuns ciudat rezolvă toate nedumeririle Cu toate acestea, nu trebuie să uităm că îmbinarea materialismului cu fenomenismul în viziunea filozofică dominantă asupra lumii este cauzată nu numai de avantajele sale practice Există o necesitate teoretică deosebită în această combinație Întreaga istorie a gândirii, încă de pe vremea lui Democrit, confirmă faptul că materialismul în metafizică duce inevitabil la iluzionism în epistemologie Să presupunem doar că nimic nu există în afară de materie cu legile ei fatale care nu urmăresc niciun scop ideal în acțiunea lor, iar atunci lumea conștiinței, cu tot ce este special în ea în comparație cu fenomenele naturii fizice, se va dovedi să fie un produs capricios și întâmplător al diferitelor procese fizice în acele puține Forme materiale cărora le atribuim viață psihică Tot ceea ce se deosebește Faptele psihice de mișcările fizice - adică, în cele din urmă, întregul lor conținut actual - trebuie să se transforme într-un fel de excesință complet subiectivă asupra operațiilor fiziologice ale organismului animal Care este baza pentru a crede că această creștere sau acest miraj subiectiv pâlpâind peste creierul creaturilor animate oferă o imagine completă și adevărată a începuturilor reale ale universului, așa cum există în sine? Este conceptul nostru de materie o reprezentare adecvată a materiei înseși, așa cum există în afara gândirii noastre? Concepțiile noastre despre mișcare corespund într-adevăr cu ceea ce constituie mișcarea în lumea obiectivă? Al nostru Biblioteca "Runivers" L M LOPATIN Reprezintă oare ideile de spațiu și timp replici exacte ale recipientelor absolute infinit de vaste în care este împins tot ceea ce există și se petrece în lume? Pentru a răspunde la aceste întrebări, nu trebuie mintea noastră să înceteze să fie ea însăși și să scape de pe căile acelor Fenomene foarte subiective din care constă numai ea? Ideile noastre despre lucruri, în general, au vreo asemănare cu lucrurile în sine, sau sunt la fel de diferite de lucrurile în sine, cum senzațiile de culori sunt diferite de agitația eterului, sau sunetele pe care le auzim sunt

ca vibrațiile aer? Există ceva în afara noastră? La urma urmei, exist pentru a accepta ceva Ceea ce este în afara senzațiilor noastre este impulsionat de cerințele și legile gândirii noastre, iar aceste cerințe și legi sunt la fel de subiective ca și gândul însuși și nu putem judeca adecvarea lor ca criterii de adevăr, pentru că judecăm totul, bazându-ne deja pe ele Ideea rațiunii ca sursă a cunoașterii adevărate a realității și o privire asupra aceluiași motiv ca produs limitat și condiționat al evoluției materiale, reflectând doar un colț infinit de mic al acestei realități și, în același timp, reflectând-o nu în forma sa reală, dar într-un mod fantomatic și subiectiv Formele stărilor noastre mentale, prea evident, nu se înțeleg între ele Prin urmare, nu se poate fi un materialist consecvent și să nu ajungă mai devreme sau mai târziu la teoria Fenomenismului pur, deși nu este deloc clar cum se poate rămâne materialist după aceea - și acest lucru se întâmplă des De la materialism la iluzionism fenomenist drumul este drept și sigur, dar nu există întoarcere Între timp, viziunea realistă asupra lumii, în cea mai mare proporție a presupunerilor sale, este doar o desconsiderare vie și totală pentru acest adevăr foarte simplu Iluzionismul în explicarea cunoașterii și materialismul în explicarea realității sunt cei doi poli pe care filosofia modernă vrea să-i combine într-o singură organizație Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI întregul, dar care, cu toată ființa lor, se distrug reciproc Aceasta este o contradicție foarte semnificativă, dar departe de a fi singura, a viziunii moderne asupra lumii Fenomenismul și materialismul, ca teorii speculative, deja fiecare separat, conțin deficiențe logice foarte importante - sunt chiar mai multe atunci când aceste teorii intră într-o unire nefirească unele cu altele A trebuit deja să vorbesc despre toate acestea atât de mult și de des în scrierile și articolele mele anterioare, încât acum consider că este posibil să mă limitez la acest memento general Ne este suficient să concluzionăm că realismul monist nu este deloc un adevăr dovedit al rațiunii, nu este altceva decât una dintre ipotezele de natură metafizică, ba mai mult, în conținutul său intern, este foarte bogat în contradicții logice Oricare ar fi scopul l-am aborda, noi, după ce i-am recunoscut unele dintre propunerile, suntem forțați întotdeauna să le respingem pe altele care sunt la fel de esențiale pentru ea, dacă doar reflectăm imparțial O astfel de ipoteză poate fi foarte populară, poate chiar dobândi puterea unei obsesii asupra marii majorități a minților, valoarea ei logică nu se schimbă deloc: astfel de ipoteze pot avea o semnificație istorică foarte importantă, dar ele nu decid soarta cunoasterii Ce trebuie să facă un cercetător filozofic având în vedere aceste opinii contradictorii, deși populare? Cererea de independență și critică strictă și imparțială îi este adresată mai tare ca niciodată Obsesiile și obsesiile au apărut de multe ori în istorie și întotdeauna au fost greu de luptat; totuși stăpânirea lor nu este niciodată permanentă În dezvoltarea ideilor, nu ceea ce este acceptat de toată lumea câștigă, ci ceea ce este în concordanță cu rațiunea Prin urmare, cu atât a predominat mai puternic într-o anumită epocă unilaterală și nesatisfăcătoare Întrebări de filosofie, K I inainte de ϋ Biblioteca "Runivers" L M LOPATIN rezolvarea unei probleme, cu atât mai urgentă este nevoia de a ne îndoi de această soluție și, fără nicio concepție preconcepută, de a căuta noi căi către adevăr II În articolele mele anterioare m-am străduit să supun chestiunea sufletului și a naturii umane în general la ceea ce mi se părea o revizuire fără prejudecăți M-am oprit în detaliu asupra vederii, caracteristică Fenomenismului, a lumii interioare a conștiinței ca totalitate de fenomene pure în care

nici un substrat și nici un subiect real nu sunt prezente și realizate Ca rezultat al analizei mele, am fost forțat să admit că o astfel de viziune asupra conștiinței, în primul rând, se contrazice și, în al doilea rând, nu corespunde deloc conținutului real al vieții noastre mentale Se contrazice pentru că însuși conceptul de fenomen pur (adică unul în care nu apare nimic și nimic) este evident o contradictio in adjecto Pe de altă parte, nu vom ajuta problema chiar dacă renunțăm complet la termenul "fenomen" având în vedere asocierile incomode care îl însoțesc și vorbim doar de evenimente sau fapte mentale pure, ca singurele componente ale psihicului nostru: nu mentioneaza faptul ca conceptul de eveniment pur sau fapt pur, acelea care nu se intampla nimanui sau nimic si se realizeaza in nimic, nu este cu putinta mai logic decat conceptul de fenomen pur, el impartaseste cu acesta din urma multe Ea nu poate exprima unitățile reale care alcătuiesc viața mentală, în primul rând pentru că dacă această viață ar consta într-adevăr din evenimente (sau fenomene) pure, absolute, fără nicio căptușeală substanțială, atunci ar fi imposibil să nu se observe nici comunicarea, nici internă Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI integritate Orice eveniment este limitat necondiționat de limitele cursului său: până când evenimentul a început sau când s-a încheiat, evident nu există ca eveniment dat Prin urmare, dacă presupunem că unele evenimente sunt legate între ele, ne gândim întotdeauna în același timp că lucrurile sau ființele cu care se întâmplă aceste evenimente rămân sau se păstrează pe toată durata lor, un corp în mișcare, părăsind punctul a (un eveniment) ajunge doar în punctul b (un alt eveniment condiționat de primul) pentru că și-a păstrat realitatea pe toată durata mișcării sale Dar un eveniment absolut sau pur este unul care nu are loc cu nicio altă ființă sau lucru și este dat de la sine (așa definesc susținătorii teoriei luate în considerare evenimentele mentale) Așadar, odată cu sfârșitul unui astfel de eveniment - nu mai rămâne nimic din el - tot conținutul său dispare absolut odată cu el Aceasta înseamnă că tot ceea ce constă în astfel de evenimente pure trebuie să reprezinte o serie de momente absolut apărute și care dispar imediat și care nu au legătură între ele în nimic De asemenea, viața mentală trebuie să reprezinte, din acest punct de vedere, un haos de Fapte imperceptibil instantanee, complet închise în sine și complet separate unele de altele Natura instantanee a acestor componente ale vieții mentale trebuie să se distingă printr-un caracter absolut absolut: fiecare eveniment durabil constă dintr-o serie nesfârșită de momente de curgere, fiecare dintre acestea s-a încheiat deja când a venit următorul Dacă da, un eveniment pur își pierde toată realitatea chiar în momentul în care are loc: fiecare moment următor, din acest punct de vedere, va fi deja plin de un nou eveniment pur Viața noastră spirituală este formată din astfel de unități absolut instantanee, în niciun fel legate între ele? În acest sens, orice dispută este cu greu posibilă - experiența noastră interioară elimină categoric Biblioteca "Runivers" L M LOPATIN o astfel de presupunere Integritatea organică și dependența reciprocă atotcuprinzătoare sunt principalele trăsături ale proceselor mentale cu care psihologii din toate direcțiile sunt forțați să le ia în calcul În viața psihică nu există componente independente care să intre în agregate aleatorii pentru ei, precum pietrele care cad accidental în mormane diferite; în ea, momentele individuale de dezvoltare se dovedesc a fi, în tot conținutul și alcătuirea lor, complet condiționate de unitatea internă și conținutul întregului Acesta este adevărul elementar al psihologiei: fiecare fenomen spiritual se

dezvoltă pe fundalul altora și în legătură cu ei, iar dacă ar fi smuls din această legătură și lăsat în pace, nu ar mai rămâne nimic din el; nu există excepții de la această regulă Astfel, viața mentală nu este compusă din elemente disparate și închise în sine Nici nu constă în elemente precum posesiunea instantanee reală: nimic instantaneu în sens absolut nu poate fi obiect al conștiinței, fiecare stare mentală trebuie să aibă o durată - fără aceasta ar fi imposibil să o recunoaștem sau să o simțim - fiecare Fapt mental reprezintă din în sine un întreg proces, care, oricât de scurt ar fi, este asimilat de conștiința noastră doar prin trecerea treptată a momentelor sale - acesta este iarăși adevărul cel mai elementar al psihologiei, care și-a găsit recent confirmarea cuprinzătoare prin experiment Între timp, din aceste considerații foarte simple, reiese o concluzie foarte importantă: Formula Fenomenologică trebuie respinsă; sufletul nostru nu este doar un fenomen, iar viața noastră mentală nu constă numai din fenomene Pe lângă fenomene, mai este ceva în el Ca în orice proces al realității, dacă doar o reprezentăm în mod clar, distingem inevitabil substratul procesului de modificările care au loc cu acest substrat, deci și în procesul mental, o serie de Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI casă cu stări mentale care ne controlează necontrolat, se dă mereu ceva care se păstrează în ele, rămâne atunci când se schimbă și le unește în sine Acest ceva suntem noi înșine, îl numim noi înșine Ca și în lumea fizică, existența pur temporală a mișcărilor individuale (nu există mișcări trecute în ea, există doar mișcări în ea care au loc în prezent) corespunde existenței supratemporale a materiei (substanța în trecut, în prezent, iar în viitor este unul și același), fără de care nu ar exista mișcare, pentru că nu ar fi nimic de mișcat, așa că în lumea noastră spirituală, variabilitatea senzațiilor, sentimentelor și gândurilor noastre individuale corespunde durabilității unitatea conștiinței noastre, fără de care nimic nu poate intra în experiența noastră interioară Cheia întregii vieți psihice constă în sinteza psihică continuă Fiecare stare mentală este trăită de noi doar prin faptul că dispariția ei continuă și, prin urmare, momentele esențial disparate (când unul dintre ele este dat, deja nu există sau nu există încă alții) se contopesc în conștiința noastră într-un întreg inseparabil care ne așteaptă ea (o senzație, un gând, o dorință) Fără aceasta, nu am putea recunoaște nimic Dar să ne uităm la natura a ceea ce se întâmplă aici: cum este posibilă o astfel de unire sau fuziune? La urma urmei, dacă această sinteză psihică, care formează Fapte integrale unificate intern din stările pe care le trăim, nu este ea însăși altceva decât un fenomen pur, nu numai că nu ar putea uni nimic, ci ea însăși ar trebui să fie unită (adică sinteza mentală) pentru a fi un act propriu-zis al conștiinței noastre: ca orice alt fenomen, ar consta apoi dintr-o serie de momente, fiecare dintre ele ar veni doar atunci când toate momentele anterioare ar fi dispărut absolut Deci avem altceva aici Ca orice fenomen extern (de exemplu, mișcarea) este posibil doar pentru că Biblioteca "Runivers" L M LOPATIN corpul care îl experimentează este păstrat în schimbarea etapelor dezvoltării sale, prin aceasta le leagă și le contopește în legături ale unui proces continuu (de exemplu, o mișcare a unui corp dat într-o direcție definită), deci orice fenomen intern pare imaginabil numai cu condiția ca eul nostru, sau puterea care este conștientă în noi, să nu dispară odată cu momentele trecătoare ale dezvoltării acestui fenomen, ci să fie păstrat și prin aceasta să combină în interior toate momentele sale în unitatea sa permanentă Cât despre un corp în mișcare care a ajuns într-un anumit

punct al drumului său, prezența lui în punctele anterioare a dispărut absolut, dar acea rezervă de forță, care! a dobândit în aceste puncte și ceea ce o face acum să se miște cu o anumită viteză, așa că pentru sinele nostru, momentele trecute ale percepțiilor sale, deși încetează să fie trăite direct, nu se pierd fără urmă din aceasta și trece spre noi momente ale existenței sale cu totalitatea schimbărilor și relațiilor dobândite de el mai devreme și, prin urmare, orice conținut nou pe care îl primește, se contopește și se conectează cu vechiul Având în vedere acest lucru, se poate spune că sinteza psihică este pur și simplu percepția de către ego-ul nostru a propriei sale unități și identități interne în diversitatea stărilor în schimbare pe care le experimentează Obiectul direct al acestei sinteze nu sunt deloc fenomenele, luate abstract din ființa care le experimentează - ca fenomene pure, ele nu pot fi sintetizate în niciun fel - ceea ce a dispărut în ele a dispărut cu adevărat - ci însăși această ființă, în măsura în care se ridică de mai sus de timp , și pentru că în ea orice nouă definiție a a fi dobândit de către acesta este păstrată în interior Numai în acest fel sinteza mentală este de înțeles și numai așa este sentimentul și autocunoașterea noastră: la urma urmei, nu percepem niciodată stările trecute, nu simțim durerea anterioară, de când a trecut, nu vezi trecutul Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI evenimente, odată terminate; dar ne cunoaștem direct ca cei care au simțit durerea și au observat aceste evenimente Nu percepem niciodată fenomenele ca atare; conținutul percepției noastre nemediate se dovedește întotdeauna a fi propria noastră unitate substanțială ca conștient - aceasta este o propoziție care, în convingerea mea profundă, trebuie să devină în timp unul dintre cele mai importante adevăruri ale științei psihologice Acest adevăr poate părea abstract în forma sa, dar în esență este simplu și clar, dacă te gândești cu atenție la el Numai în lumina ei devine inevitabil faptul vădit scandalos, din punctul de vedere al fenomenismului, că momentul prezent este absolut evaziv pentru conștiința noastră și că, prin urmare, este întotdeauna întors spre trecut și este complet plin de el, așa cum singurul său conținut dat Pe de altă parte, acest adevăr explică pe deplin circumstanța misterioasă, la prima vedere, că timpul în general are o realitate incontestabilă pentru conștiința și bunăstarea noastră, că știm cu certitudine absolută că evenimentele pe care le-am trăit ni s-au întâmplat de fapt și așteptăm ceva în viitor - deși timpul trece neîncetat, deși tot trecutul nostru a trecut deja, iar viitorul nu a început încă și deși tot ceea ce apare are o realitate doar în prezent Considerațiile de mai sus sunt atât de inevitabile și simple, încât se sugerează de îndată ce punem problema psihologică în amploarea ei actuală a conținutului De aceea, în cercetarea psihologică modernă, în ciuda dominației nelimitate a Ipotezei Fenomenologice, ezitarea și îndoiala în evaluarea prevederilor sale de bază încep să afecteze din ce în ce mai mult și brusc Această îndoială a fost exprimată involuntar înainte în toate acele cazuri când problema unității interioare a conștiinței a fost pusă și înțeleasă în toată seriozitatea ei - este suficient să-l numesc pe cel mai ingenios și pe cel mai ultimul Biblioteca "Runivers" L M LOPATIN un reprezentant de seamă al filozofiei fenomenismului în secolul actual - John St moara Dar în zilele noastre problema nu se mai limitează la recunoașterea episodică a impotenței explicațiilor fenomenologice pentru acest punct cardinal al existenței noastre mentale: crește și întărește convingerea de deplină inconsecvență a acelui atomism psihologic, conform căruia sunt compuse și procesele mentale de fenomene separate, precum cele

materiale lucrurile se formează dintr-o combinație de atomi izolați și independenți unul de celălalt Adevărul despre incompunebilitatea Faptelor psihice, despre legătura lor reciprocă inseparabilă și organică, despre dependența lor necondiționată de întreaga viață mentală, elementele din care ele constituie, se transformă treptat în însăși fundamentul viziunii psihologice moderne asupra lumii Nu fenomenele separate dau naștere unității ființei psihice - ei înșiși se nasc și se remarcă din ea și cresc pe pământul ei - aceasta este concluzia la care, în virtutea logicii inevitabile a Faptelor, oamenii dintre cele mai apar puncte de vedere opuse Realitatea reală din existența noastră psihică aparține doar unui singur proces al conștientizării noastre, acelui flux de formațiuni psihice care le conține și le îmbrățișează pe toate Numai printr-un act violent de abstractizare smulgem fenomenele individuale din unitatea internă a dezvoltării lor și începem să le considerăm date independente și izolate Independența și izolarea lor este la fel de mult o ficțiune ca acele presupuse elemente absolut omogene în care, după unii psihologi, diversitatea calitativă a stărilor noastre psihice ar trebui să fie descompusă Printre cei mai noi psihologi, nimeni mai puternic decât W James nu a dezvăluit totala inutilitate și nesemnificația interioară a unor astfel de explicații fictive în psihologie Dar lucrul ciudat este că nici James, nici alți susținători   Această viziune organică asupra vieții psihice nu este de obicei observată deloc, că Fenomenismul pur nu mai este compatibil cu opiniile lor și, oprindu-se la jumătatea drumului, se gândesc să ofere doar o nouă bază pentru Ipoteza Fenomenologică Nu vor să vadă că cad între două scaune și se dovedesc a fi mult mai puțin consecvenți decât adversarii lor De fapt, ce este acest proces unic de existență psihică, îmbrățișând și legând în sine toate momentele desăvârșirii sale, astfel încât Faptele și momentele individuale din el, în presupusa lor independență, să reprezinte doar o falsă abstracție? Este acest proces doar un fenomen sau este mai mult decât un fenomen? La urma urmei, cu greu se poate contrazice acest lucru: fenomenele curg într-adevăr continuu în timp, indiferent despre ce fenomene vorbesc Din acest punct de vedere, într-un fenomen ca atare, se dă întotdeauna doar un moment indivizibil al prezentului în toată evazibilitatea și instantaneitatea infinită; odată ce a venit un anumit moment al acestui sau aceluia fenomen, prin urmare toate momentele sale anterioare au încetat inevitabil să mai existe, dispărând în trecut Având în vedere acest lucru, așa cum am văzut parțial mai sus și așa cum am arătat deja în celelalte articole ale mele *), conceptul de fenomen pur și conceptul de proces real sunt incompatibile unul cu celălalt Un proces este posibil doar acolo unde există o legătură de stări, iar legătura nu este de conceput dacă tot ce era cuprins în stările anterioare a dispărut odată cu acestea Cu alte cuvinte, un proces este de conceput doar atunci când presupunem în el un purtător constant Acest lucru se aplică tuturor proceselor în general, deoarece acest lucru este implicat în mod necesar în conceptul în sine, sau în categoria însăși logică a procesului Prin urmare, așa *) "Fenomene și esență în viața conștiinței", Vopr phil , carte XXX; "Conceptul sufletului după experiența interioară", Vopr phil , carte XXXII; Spiritualismul ca ipoteză psihologică, Vopr phil , carte XXXVIII   trebuie să fie și în Sfera noastră psihică interioară: dacă realizează în sine un singur proces holistic, nu poate fi compus din evenimente pure, fără substrat Iar substratul vieții psihice nu este doar cauza ascunsă și în culise a fenomenelor

psihice, separate de ele și netrecătoare prin ele: este prezent în ele și le trăiește, constituind conținutul cu totul real al fiecăruia dintre ele Așa cum în natura fizică nu există astfel de mișcări în care particulele de materie să nu fie prezente și să nu se miște, tot așa în lumea spirituală nu există astfel de senzații, gânduri de dorințe, care să nu manifeste în sine sentimentul de sine și de sine -activitatea spiritului nostru unic, constant Unul este la fel de imposibil ca celălalt Prin urmare, dacă dorim să rămânem cu Fenomenismul, trebuie să renunțăm la orice gând la un singur proces al conștiinței; sau, dimpotrivă, recunoaștem unitatea conștiinței ca un Fapt - atunci trebuie să ne luăm rămas bun de la Fenomenism Ce se poate spune despre asta? Se va spune că, chiar dacă eul nostru conștient nu este doar un fenomen, tot nu rezultă că este neapărat un fel de substanță? Dar ce al treilea concept va fi inventat pentru a le înlocui pe acestea două: la urma urmei, între fenomen și substanță, dacă avem în vedere sensul logic simplu al acestor concepte, și nu o definiție metafizică preconcepută a lor, nu există nimic între ele Sau vor indica ele caracterul dialectic abstract al considerațiilor de mai sus? Dar este adevărat că sunt atât de abstracte? Și este posibil să se justifice o contradicție deschisă cu logica în cazul unei explicații logice, chiar și într-un anumit domeniu al fenomenelor, cum ar fi viața noastră mentală, între timp, se pare, este imposibil să argumentăm că fiecare știință se străduiește pentru explicatii logice? În orice caz, concluzia noastră este departe de a fi considerată doar rezultatul unei analize dialectice a conceptelor abstracte: ea se obține printr-o comparație a sensului de la sine evident al conceptelor de bază ale minții noastre cu Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI Fapte controversate ale experienței noastre interioare Până la urmă, sinteza psihică nu este o invenție și am putea fi deja convinși că a o recunoaște ca fenomen pur, în toate consecințele acestei definiții, este, fără îndoială, o contradictio in adjecto Motivele expuse până acum ne conduc la un principiu general, pe care l-am desemnat în articolele mele anterioare drept principiul corelației, un fenomen și o substanță diferă unul de celălalt doar condiționat, adică numai pentru activitatea de distragere a rațiunii noastre, dar în actualitatea lor, ele sunt complet inseparabile; nu există fenomene în afara substanțelor, realizând în ele și trăindu-le, și invers, nu există astfel de substanțe care să fie undeva în afara propriilor proprietăți, acțiuni și stări și să nu fie exprimate în ele în niciun fel Proprietățile oricărei baze substanțiale sunt direct implementate în proprietățile și legile fenomenelor sale și, dimpotrivă, nu se poate considera drept proprietăți ale unei substanțe date ceea ce în nici un fel și niciodată nu se manifestă în ea Un fenomen în care nimic și nimic nu este, o acțiune pe care nimic nu o efectuează, o stare pe care nimic nu o experimentează, o proprietate care nu aparține nimicului - toate acestea sunt aceleași ficțiuni contradictorii ale minții, precum ființele sau lucrurile, nu au deloc niciun proprietăți, nu acționează deloc și nu experimentează niciodată nimic Acesta este în aceeași măsură adevărul logicii abstracte ca și faptele experienței Trebuie să înțelegem odată pentru totdeauna că nu putem să gândim, să ne imaginăm sau să percepem așa ceva În concepția noastră, fiecare acțiune și stare este a altcuiva și fiecare obiect de un fel La aceasta obiecția că în unele cazuri presupunem o diferență foarte accentuată între un lucru și înfățișarea lui nu va fi cu greu valabilă După cum am subliniat în repetate rânduri, în astfel de cazuri folosim termenul de fenomen într-un sens special: atunci înțelegem prin fenomene care nu mai sunt

propriile noastre acțiuni și cu Biblioteca "Runivers" L M LOPATIN poziția unui lucru, ci acțiunile și afirmațiile pe care le provoacă într-un mediu diferit de acesta, prin urmare, ne referim la manifestări directe, ci doar indirecte ale acestuia Acest lucru se întâmplă, de exemplu, când spunem că doar fenomenele lumii materiale sunt disponibile percepției noastre, dar că nu îi cunoaștem esența interioară În realitate, nu percepem nici esența, nici fenomenele lumii materiale în proprietățile lor reale - obiectul direct al conștiinței noastre perceptive se dovedește întotdeauna a fi senzațiile și ideile noastre subiective, adică diverse schimbări în Sfera noastră psihică, deși cauzate de impactul obiectelor materiale Dimpotrivă, dacă toate lucrurile materiale ar fi deschise percepției noastre în proprietățile și acțiunile lor interne și în adevăratul mecanism al tuturor proceselor care au loc cu ele, nu am avea niciun motiv să afirmăm incomprehensibilitatea esenței lor Principiul corelației poate fi numit altfel principiul imanenței Din acest punct de vedere, el va primi o astfel de Formulă: o substanță nu este niciodată transcendentă fenomenelor și vieții sale, este inevitabil imanentă acestora Substanța și totalitatea fenomenelor sale nu formează două zone separate ale realității, fiecare dintre ele având propriile calități, legi și procese speciale - ele constituie o singură realitate în sensul cel mai strict al cuvântului Fenomenul și substanțialul, temporalul și supratemporalul reprezintă aspectele inseparabile ale procesului unic al vieții, și nu unele dintre elementele sale separate, de sine stătătoare și necontigue Fenomenul este substanța însăși în momentul dat al dezvoltării sale și în relația sa definită cu alte ființe care îl limitează Și o astfel de atitudine este dată în și de către ea însăși, și nu undeva în afara ei, deoarece experimentează o anumită stare interioară În limbajul lui Herbart, starea unei substanțe este auto-susținerea ei Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI zhanie ca răspuns la influențele externe Faptul că stările unei substanțe curg în timp se dovedește a fi un rezultat firesc al limitărilor naturii sale: în orice moment, ea își dezvăluie forțele interne doar atât cât îi permite poziția sa între restul lumii Este supratemporal în ființa sa, dar este supus legilor timpului în relațiile sale mobile cu realitatea înconjurătoare*) Cu toate acestea, ființa unui obiect și relațiile sale nu pot fi separate unele de altele Dacă afirmăm pe bună dreptate că în fenomene, luate în abstracția lor artificială de tot ceea ce este substanțial, trebuie să se distingă prin instantaneitate absolută, atunci trebuie să ne amintim că astfel de fenomene nu există nicăieri, nici în noi, nici în afara noastră De fapt, toate fenomenele rezistă, pentru că nu sunt niciodată doar fenomene, ci în ele purtătorul lor substanțial se dovedește întotdeauna a fi dat, care se află în evoluția Formelor ei schimbătoare Nici în lumea fizică, nici în lumea noastră interioară nu există momente izolate, absolut instantanee de dezvoltare - în ele, procesele vii se realizează întotdeauna în durata lor indivizibilă Dacă toate acestea sunt adevărate, atunci a percepe un fenomen și a percepe o substanță înseamnă exact același lucru Nu există nimic mai mult de perceput în fenomene decât forța pozitivă realizată în ele Dar unele fenomene pe care le percepem cu siguranță - aceasta include toate actele și stările propriei noastre conștiințe; de fapt ne gândim judecățile, simțim senzațiile, experimentăm dorințele noastre În consecință, ființa reală care în noi gândește, simte și dorește trebuie să fie și obiectul imediat al conștiinței noastre sau al autopercepției noastre interioare

*) Vezi ionul "Probleme pozitive ale filosofiei", Partea a II-a, pp -

Biblioteca "Runivers" L M LOPATIN O obiecție destul de ciudată, deși foarte comună, este adesea ridicată împotriva acestui fapt: ei spun că nu percepem stările noastre mentale așa cum sunt ele cu adevărat și că între ele și înțelegerea noastră se află aceeași prismă distorsionantă și refractoare a conștiinței noastre, care se închide de la noi esenţa interioară a naturii materiale Este greu de spus ce se înțelege în general în acest caz prin Fapte psihice care există cumva în afara conștiinței și independent de aceasta: aparent, cel mai adesea ele sunt înțelese pur și simplu ca acele procese fizico-chimice care au loc în centrele creierului nostru Nu există nicio dispută, aceste procese, în calitățile lor fizice și chimice, chiar nu le percepem deloc în noi înșine; dar nu este mai puțin incontestabil că a numi aceste procese mentale este o utilizare greșită a termenului Prin psihic înțelegem totalitatea Faptelor experienței noastre interioare, iar fenomenele fizice și chimice sunt proprietatea fără îndoială a experienței noastre exterioare În orice caz, exprimând teza acum schițată, nu mă refer la fenomene psihice în misterioasa lor obiectivitate și independență față de conștiință - mă refer tocmai la stările de conștiință însăși Nu vorbesc despre ceea ce se află în spatele prismei, ci despre ceea ce se află pe această parte a ei Vorbesc despre gândurile pe care le gândim, senzațiile pe care le simțim, sentimentele pe care le simțim La urma urmei, orice conținut refractat în presupusa prismă a percepției noastre poate fi privit din două puncte de vedere: ceea ce este dat în prismă poate fi o imagine foarte nesigură și chiar urâtă a obiectelor pe care le privim prin ea, dar aceasta dată încă rămâne în ea un fenomen destul de real în ea însăși Dacă, de exemplu, s-ar obiecta că deseori avem o idee incorectă despre fenomenele propriei noastre conștiințe, deoarece în Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI În marea majoritate a cazurilor, îi judecăm după memorie, care ne poate înșela, atunci la asta se răspunde de la sine în Faptul indubitabil că eu, înșelat de amintirile mele, sunt totuși conștient de mine însumi și sunt conștient de ideile care înşelaţi-mă aşa cum sunt ei în mine acum altfel nu m-ar putea înşela În concluzie, nu pot să nu remarc că în concluziile pe care le-am primit se dă o justificare relativă pentru punctul cel mai dificil și în același timp fundamental din filosofia cunoașterii a lui Kant, doctrina sa a apercepției transcendentale Din ele rezultă clar că unitatea eului nostru conștient nu este un produs al experienței noastre interioare, ci, dimpotrivă, reprezintă condiția originală a posibilității în sine? orice fel de experiență Numai datorită actelor de sinteză care realizează această unitate, suntem conștienți de timp și tot ceea ce ni se întâmplă este trăit ca continuând în timp Numai prin aceeași activitate de sinteză a conștiinței putem lega percepțiile simțurilor noastre individuale într-o singură imagine a lumii spațiale din jurul nostru În cele din urmă, numai prin activitatea neîntreruptă a sinelui nostru permanent, stările sale individuale devin atașate unele de altele ca verigi într-un singur lanț de dependență cauzală internă O singură conștiință activă trebuie să fie dată în noi încă de la început, pentru ca toate acestea să se dezvolte în noi Totuși, din punctul de vedere pe care îl apăr, nu există niciun motiv să cădem în exagerările care au ascuns atât de mult construcția filozofică a lui Kant Unitatea conștiinței este baza oricărei experiențe în general, dar baza este doar psihologică În unitatea activă a subiectului nostru conștient sunt înrădăcinate conexiunile interioare ale stărilor noastre spirituale; pe de altă parte, în ea și prin ea percepem toată dependența cauzală din afara noastră - la urma urmei, fără ea nu am avea deloc înțelegere și

percepție Biblioteca "Runivers" L M LOPATIN tia, dar totuși nu rezultă în niciun caz din aceasta că eul nostru este singurul legiuitor al naturii extern nouă Din unitatea eului conștient curg Faptele și legile de bază ale vieții mentale *), dar nici Kant însuși și nici studenții săi nu au reușit să construiască întregul set de legi ale fizicii, plecând de la conceptul de apercepție transcendentală Insolubilitatea esențială a acestei ultime probleme este principala sursă de tensiune și obscuritate în teoria cunoașterii a lui Kant Aproape că a ignorat enorma valoare psihologică a principiului pe care l-a promovat și, dimpotrivă, a așteptat totul de la acesta într-un domeniu în care nu era deloc posibil să se limiteze la ele: conținutul concret al legilor infinit variate ale obiectivului lume, desigur, nu există nicio speranță de fundamentare numai din proprietățile intelectului nostru de cunoaștere Evaluarea unilaterală făcută de Kant a avut cele mai triste consecințe atât pentru psihologia, cât și pentru filozofia vremurilor de mai târziu Apropo, prejudecata lui Kant față de Faptele experienței interne ca fiind pur subiective și tendința sa de a atribui o semnificație științifică obiectivă doar legilor experienței exterioare, au fost expres exprimate în mod clar în recunoașterea percepției transcendentale doar a unui aspect condiționat - logic și pur - Semnificație formală în cunoștințele noastre Pentru Kant, unitatea conștiinței / este un fel de simbol, din unghiul căruia nu putem decât să înțelegem și să recunoaștem ceva, dar care nu ne dezvăluie nimic despre natura forței conștiente din noi Nu există nicio îndoială că unitatea gândirii noastre cunoscătoare nu poate avea decât o semnificație formală și logică în cunoașterea lucrurilor care ne sunt exterioare Dar însăși gândirea noastră, însăși conștiința noastră cu procesele care au loc în ea, este, de asemenea, o realitate și, în plus, cea mai fundamentală și primară pentru noi, pentru că toți suntem alte schimbări *) Vezi despre asta: "Spiritualismul ca ipoteză psihologică", pp > · Biblioteca "Runivers" UNITATE REALĂ A CONȘTIINȚEI îl rupem Și această realitate, după cum am putut vedea, are o adevărată unitate interioară (și nu impusă de undeva din afară) și fără ea nu am avea nimic asemănător vieții spirituale Concluziile prezentate până acum nu reprezintă nimic nou: le-am exprimat deja de mai multe ori în articolele mele anterioare cu fundamentarea mult mai detaliată a fiecărei poziții separate Cu toate acestea, după aceasta, părerile mele au dat naștere unor remarci critice importante, care, mi se pare, se datorează în mare parte unor neînțelegeri cu privire la temeiurile reale ale concluziilor mele De aceea, înainte de a le răspunde, m-am hotărât încă o dată să transmit într-o formă concisă trenul de gândire care m-a obligat să mă abat de la opiniile predominante în rândul psihologilor moderni cu privire la problema naturii conștiinței Voi trece acum la examinarea obiecțiilor care mi-au fost adresate DESPRE L Lopatin {Va urma) Întrebări de filosofie, carte Yu Biblioteca "Runivers" Turgheniev ca psihopatolog Turgheniev, ca mare artist, a descris nu numai fenomene mentale normale, ci și patologia; acestea din urmă joacă un rol semnificativ în viața omenirii și, prin urmare, trebuie să atragă în mod necesar atenția unui mare artist care se străduiește să picteze o imagine completă, să înfățișeze viața în toate manifestările ei Shakespeare, cu sagacitatea sa de geniu, a fost cu câteva secole înaintea timpului său, în înțelegerea patologicului; și-a dat seama că patologia fenomenelor mentale nu constituie în niciun caz un fenomen excepțional, neinteresant, așa cum se credea pe vremea lui, și unii cred și acum; el a acordat un loc semnificativ în cele mai bune lucrări ale sale tocmai acestor fenomene Prin aceasta el a dovedit o

înțelegere corectă a semnificației fenomenelor mentale patologice în viață; acestea din urmă, într-adevăr, ocupă în ea, așa cum este acum clar pentru mulți, departe de ultimul loc În ultima vreme, în special oamenii de știință italieni au acordat atenție importanței remarcabile a fenomenelor mentale patologice în viața socială; degenerarea, ca cauză a unui număr mare de infracțiuni, ca cauză a alcoolismului, merită un studiu cuprinzător Dacă nu s-a dovedit încă că geniul se datorează degenerării, atunci totuși semnificația degenerării în domeniul activității artistice a fost deja parțial înțeleasă Rolul enorm al fenomenelor psihice patologice în viața publică Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG nici în știință, în artă, nu ne devine din ce în ce mai clar Dacă în secolul trecut, chiar și astfel de mari artiști precum Goethe puteau ignora bolile mintale, utilizau nebunia ca o circumstanță accidentală în cursul general al romanelor și dramelor lor, atunci romancierii moderni nu mai au dreptul să nu observe fenomene psihice patologice sau să nu observe respinge-le ca nesemnificative rol Turgheniev însuși a înțeles destul de clar că nebunia nu este deloc o circumstanță întâmplătoare pe care un romancier o poate folosi după bunul plac și spune pe bună dreptate: "Înnebunește, așa cum, în general, în operele primadonele și tenorii înnebunesc întotdeauna în momentele dificile Aceasta este o nebunie foarte convenabilă pentru zeci de compozitori" *) "Convenient" pentru zeci de scriitori "nebunia", bineînțeles, nu poate interesa pe nimeni; este evident că a fost înfățișată doar pentru "comoditatea" autorului; Inutil să spun că astfel de autori nu s-au deranjat cu o descriere adevărată și exactă a "nebuniei" În lucrările lui Turgheniev, care a înțeles corect abuzul scriitorilor asupra nebuniei, trebuie să căutăm nu numai reprezentarea corectă a nebuniei, ci și de asemenea, pentru o evaluare corectă a semnificației fenomenelor psihice patologice în viața în general, Turgheniev, la fel ca și Shakespeare, trebuie să ne arate care este influența, semnificația fenomenelor patologice, ce rol joacă aceste fenomene în viață Desigur, fiecare scriitor, în funcție de temperament, educație, mediu etc , își acordă mai ales atenția unuia sau altuia, este mai interesat de unele și mai puțin de altele Prin urmare, fiecare artist acordă, de asemenea, atenție patologiei fenomenelor mentale, în funcție de temperamentul său, educație etc , și nu avem dreptul să pretindem de la Turgheniev ca aceste fenomene în lucrările sale să fie descrise la fel de detaliat și de varietate ca aceasta *) Moartea lui Lyapunov Volumul XII, p Ed Marx Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh realizat de Dostoievski Cu toate acestea, avem dreptul să dorim ca Turgheniev, ca mare artist, în măsura în care înfățișează aceste fenomene, să le sublinieze corect sensul, să le înfățișeze corect În lucrările lui Turgheniev găsim descrieri ale fenomenelor psihice patologice doar în poveștile: "Clara Milic", "Cântecul iubirii triumfătoare", "Disperat", "Povestea părintelui Alexis", "O poveste ciudată" descrierile au acordat puțină atenție la ele însele și chiar și ultimele trei povești sunt recunoscute ca fiind lucrările mai slabe ale lui Turgheniev În general, se obișnuiește să se creadă că Turgheniev, spre deosebire de Dostoievski, nu a acordat atenție patologiei fenomenelor mentale într-adevăr Turgheniev a folosit nebunia doar pentru "comoditate", am avea dreptul să afirmăm că Turgheniev nu ne-a oferit o reprezentare completă a vieții, a ratat fenomene foarte importante Studiul imaginilor sau descrierilor fenomenelor psihice patologice din operele lui Turgheniev este datoria psihiatrului rus; doar un psihiatru poate afla cât de adevărat marele nostru scriitor a portretizat bolnavul mintal și poate explica

poveștile de mai sus Un astfel de studiu al operelor lui Turgheniev este necesar pentru o înțelegere completă a ceea ce a fost creat de acest romancier genial Ar fi trist dacă literatura noastră nu ar conține o asemenea analiză a operelor lui Turgheniev S-au scris aproximativ patruzeci de studii despre fenomenele psihice patologice în dramele lui Shakespeare, iar anul trecut a apărut o carte întreagă a Lerei pe această temă *) În același an, Möbius a publicat un studiu "Despre patologic la Goethe" **) *) Laehr: Die Darstellung krankhafter Geisteszustânde în ShakespearesDramen **) Ueber das Pathologìsche bei Gõthe Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG Am considerat de datoria mea să studiez lucrările lui Turgheniev în această direcție, mai ales că lucrarea mea "Dostoievski ca psihopatolog" a atras atenția cititorilor În această lucrare, am aderat la următorul plan: de la simple fenomene psihopatice până la unele mai complexe De aceea, încep cu o analiză a poveștii "Disperată", în care este descrisă degenerarea; apoi mă întorc către Klara Milich, deoarece în această poveste sunt descrise degenerarea și înșelăciunile simțurilor "Povestea părintelui Aleksey* este povestea bolii unei persoane bolnave mintal care a suferit de o înșelăciune a sentimentelor și a ideilor delirante "Cântecul iubirii triumfătoare** și "A Strange Story**" sunt două povestiri scurte care descriu fenomenele de hipnoză și sugestie Această lucrare, ca și Dostoievski ca Psihopatolog, printre altele, are ca scop familiarizarea nespecialiștilor cu fenomenele psihice patologice și, prin urmare, am considerat necesar să ofer în acest articol câteva informații despre psihiatrie necesare înțelegerii întrebărilor ridicate Nu am putut publica mai devreme această lucrare, pentru că abia anul trecut a apărut o ediție publică a lucrărilor lui Turgheniev eu "Desperate** este o mică poveste care nu a atras atenția criticilor și a publicului; fără îndoială că nu aparține celor mai bune lucrări ale lui Turgheniev și nu ar putea trezi un interes deosebit nici pentru ideea principală, nici pentru dezvoltarea acestei idei Autorul a descris foarte pe scurt un nobil care și-a cheltuit averea și apoi s-a scufundat în așa măsură încât a strâns pomana pe drumurile mari, pe care le-a băut în compania cerșetorilor Ca un mare artist, Turgheniev a simțit viu că un astfel de bețiv nefericit nu poate fi eroul unei povești sau al unui roman măreț; el nu poate Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh interesează psihologul, deoarece toate procesele sale mentale sunt în întregime condiționate de organizarea sa fizică Un om disperat nu poate trăi acea viață spirituală complexă și bogată care atrage atenția unui artist; autorul i-a conturat doar puțin, cu câteva lovituri, pe disperați, dar a pictat un portret atât de fidel, uimitor de exact al "degeneratului superior", încât un psihiatru care observă constant astfel de chipuri nu poate decât să admire extraordinara acuratețe a desenului Din păcate, nu sunt puțini astfel de bețivi care s-au dezlănțuit și s-au scufundat într-un grad extrem, ca unul disperat; toată lumea s-a întâlnit cu oameni atât de nefericiți, mulți au avut de-a face cu ei; între timp, ce judecăți perverse despre astfel de bețivi au nu doar nespecialiști, ci chiar și medici și avocați! Ar trebui să fim recunoscători lui Turgheniev pentru că ne-a explicat în această nuvelă ce fel de oameni disperați, de ce întreaga lor viață este atât de diferită de cea a societății din jurul lor Mai mult decât ce ne-a spus despre disperatul Turgheniev, despre el este imposibil de spus; ceea ce s-a spus este suficient, deoarece nu ni se oferă doar un portret izbitor de adevărat, ci și cauzele care dau naștere disperaților sunt explicate pe deplin Această mică poveste merită cel mai atent studiu, pentru că ne explică un fenomen social foarte

important și, după ce a studiat această poveste, se pot avea idei clare și corecte despre degenerare Convingerea că beția și lenea sunt consecințele unei educații proaste este atât de puternică și de nezdruncinat, încât și acum marea crimă a urmașilor infractorilor se explică tocmai prin educația proastă Cercetători foarte respectabili, de exemplu, Motet *), H Lolly **), susțin că marea crimă a copiilor și orfanilor lăsați de părinți se datorează educației lor proaste *) Société des prisons **) Le combat contre le crime Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG Kurella *) și ai mei **) nu au acordat nicio atenție cauzelor pur biologice ale criminalității unor astfel de copii La fel ca și Kurella, și eu explic marea criminalitate a copiilor neglijați prin faptul că părinții lor posedau o organizație anormală, care, de altfel, se exprima prin indiferența lor față de propriii copii Oamenii normali, sănătoși, rar își lasă copiii să se descurce singuri Am considerat necesar să subliniez convingerea universală despre importanța educației și a influenței mediului ca cauze ale înclinațiilor vicioase și criminale, pentru a sublinia observația extraordinară a lui Turgheniev, care în a înțeles mai mult cauzele criminalității corect decât o fac majoritatea oamenilor de știință acum Tatăl celor disperați, Mișa Polteva, "era un proprietar de pământ adevărat, de modă veche, un om cu frică de Dumnezeu, calm, suficient de educat pentru vremea aceea " Mama lui Misha era "o fostă studentă la facultate"; "nu cânta rău la pian, vorbea franceză", era "o ființă destul de sinceră", "era în permanență absorbită de grijile legate de singurul ei fiu Misha, pe care l-a crescut singură cu mult zel" În consecință, Misha a crescut în cele mai bune pentru acele condiții și a primit o educație excelentă Ca un mare artist, Turgheniev știa că nu educația a creat cauze disperate, ci pur organice Tatăl lui Misha era "un pic, să spun adevărul, prost și, în plus, suferea de o boală în cădere Aceasta este și o boală nobilă de modă veche " Mama lui Misha a fost "o persoană foarte nervoasă și bolnăvicioasă", ea "a admirat de bună voie, și mai de bună voie s-a răsfățat cu melancolie și chiar lacrimi Într-un cuvânt, caracterul ei era neliniştit" Astfel, Misha a fost împovărat cu o grea ereditate patologică; doar rar, sub formă *) Kurella: Naturgeschichte des Verbrechers S - **) Studiu medical al infractorului Actele celui de-al V-lea Congres al Societății Medicilor Ruși - Biblioteca "Runivers" V ө chizh cu excepții, copiii unor astfel de părinți se bucură de sănătate deplină; suferă de obicei de boli psihice și nervoase Degenerații vin tocmai de la astfel de părinți Este necesar să ne oprim asupra observației scurte a lui Turgheniev: boala în cădere este o boală nobilă, vechi testamentară Nu avem și nu putem avea cifre care să testeze validitatea acestei remarci, dar din câte cunoaștem cauzele bolilor psihice și nervoase, cred că Turgheniev în această frază aruncată în grabă a arătat o judecată profundă și corectă Chiar și unii psihiatri sunt siguri că odată cu civilizația crește numărul bolnavilor mintal; un psihiatru foarte respectabil a explicat creşterea numărului bolnavilor mintal din Rusia prin schimbările condiţiilor de viaţă aduse de marile reforme ale Ţarului-Eliberator Între timp, nimeni nu a dovedit că numărul bolnavilor mintal este în creștere și nu poate fi dovedit Odată cu dezvoltarea civilizației, îngrijirea bolnavilor mintal se îmbunătățește și, prin urmare, un număr mai mare de bolnavi mintal caută ajutor și caritate Eu cred pe deplin pe Turgheniev că epilepsia este o boală testamentară a nobilimii; țăranii epileptici în copilărie au murit din îngrijire insuficientă, motiv pentru care în rândul nobililor erau mai mulți epileptici În Misha Poltev găsim următoarele semne de degenerare: "dinți mari, albi

și ascuțiți asemănător animalelor", "ochi ușor bombați, umezi", "râsete ascuțite și chiar sălbatice, aproape brutale" (când râdea, "curgeau scântei malefice" prin ochii lui (r)), "față roz, proaspătă" și rezistență uimitoare Psihiatrii au acordat puțină atenție ochilor, adică expresiei lor și, prin urmare, al doilea și al patrulea dintre semnele menționate au nevoie de o explicație specială De câțiva ani studiez expresia ochilor, strălucirea lor la bolnavii nervoși și psihici; Am fost foarte încântat să găsesc confirmarea observațiilor mele de la un observator atât de bun ca Turgheniev Turgheniev a observat, Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG G că la degenerați, la neuropați, ochii sunt izbitori în particularitățile lor Așadar, în Tyglev (Coc cioc cioc), o persoană anormală, "numai ochii nu erau chiar obișnuiți, mici, cu pupile verzi și gene verzi; ochiul drept era puțin mai sus decât cel stâng, iar în ochiul stâng pleoapa s-a ridicat mai puțin decât în cel drept, ceea ce dădea privirii lui un fel de diferență - atât ciudățenie, cât și somnolență "La Prințesa R ("Țări și Copii") , isterici *), "ochii nu erau mari și gri, dar privirea lor era rapidă și profundă, nepăsătoare până la îndrăzneală și gânditoare până la descurajare - o privire misterioasă Ceva extraordinar a strălucit în el " Bazarov a fost un observator sărac, așa cum se poate vedea din următoarea sa remarca: "studiezi anatomia ochiului: cum poți obține, așa cum spui, o privire misterioasă? Totul este romantism, prostii , putreziciune, artă " Este păcat că mulți, precum Bazarov, neagă pur și simplu ceea ce nu înțeleg Nu pot descrie acele anomalii ale ochiului care sunt caracteristice diferitelor Forme de boală mintală, deoarece aceste anomalii sfidează descrierea; dar că anomalii ale ochilor există la degenerați este incontestabil Se spune că renumitul psihiatru Morel, văzându-l pe pruncul rege al Bavariei Ludwig al II-lea, a prezis, în ochii lui, că va fi bolnav mintal Sunt impresionat în special de puterile de observație ale lui Turgheniev când descrie rezistența uimitoare a lui Misha; s-a împușcat prin mână Glonțul a zburat direct prin și o săptămână mai târziu rana s-a vindecat complet "În general, sănătatea lui era uimitoare, nemaiauzită Până la moarte și-a păstrat o prospețime aproape copilărească a feței unde celălalt s-ar îmbolnăvi cu siguranță periculos , sau chiar să moară, el *) Cheremshansky (Kraft-Ebing Textbook of Psychiatry, p) crede că prințesa R suferea de nebunie circulară; Cred că este isteric; în esență, dezacordul aici nu este mare Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh doar s-a scuturat ca o rață în apă și a înflorit mai mult ca niciodată Lombroso și adepții săi au atras atenția asupra acestei proprietăți puțin înțelese a degeneraților, care se numește "invulnerabilitate" Unii criminali născuți sunt izbitori în invulnerabilitatea lor; suportă cu ușurință răni grave Nu sunt afectați vizibil de cele mai îngrozitoare condiții de igienă Profesorul Orshansky și cu mine am observat că la neuropati sifilisul produce doar foarte rar boli organice ale sistemului nervos În general, nu există nicio îndoială că unii care se exprimă se disting prin "invizibilitate" sau rezistență crescută la toate influențele dăunătoare Până acum, această caracteristică a organizării lor nu este explicată; Voi reveni la această întrebare mai târziu Este remarcabil că nu întâmplător Turgheniev i-a atribuit lui Misha invulnerabilitatea: "Regele Lear al stepelor" are aceeași sănătate uimitoare și aceeași invulnerabilitate Harlov era degenerat, ceea ce este dovedit de faptul că suferea de melancolie periodică, ale cărei atacuri sunt descrise frumos de autor Avea o putere extraordinară, "nu a fost niciodată bolnav" Forța fizică enormă, așa cum a remarcat pe bună dreptate Turgheniev, este adesea un

semn de degenerare; Am folosit mama bolnavă mintal a unui atlet de renume mondial Invulnerabilitatea lui Harlov este atât de frumos descrisă în penultimul capitol al acestei povești, încât nu este nevoie să ne amintim manifestările ei Deci, Turgheniev deja în (regele Lear al stepei a fost scris în), adică mai devreme decât Lombroso *), a stabilit că invulnerabilitatea, sănătatea fierului sunt semne de degenerat Încă o dată trebuie repetat că un mare artist, chiar și în întrebări pur speciale, poate da instrucțiuni utile oamenilor de știință *) L'uomo delinquente a fost tipărit pentru prima dată de Atti dell Instituto Lombardo în - Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG Acum să trecem la semnele fiziologice și psihologice ale degenerării din Misha Misha, chiar înainte de a împlini vârsta, imediat după moartea părinților săi, și-a vândut moșia aproape de nimic și a început să se delecteze nebunește Toată viața a fost mereu beat și, când nu era nimic de băut, cerșea de pomană și o bea Autorul notează, la prima vedere, o împrejurare lipsită de importanță, dar în esență foarte gravă: Mișa "a rămas un tânăr exemplar până la vârsta de ani, până la moartea părinților săi"; după ce și-a vândut numele pentru un cântec, Misha imediat a început să se delecteze frenetic; Toți banii Unchiul lui Misha, care își spune povestea, spune foarte amănunțit: "Într-adevăr, cum a putut acest băiat blând și modest să se transforme într-un prost bețiv " Într-adevăr, un băiat sănătos și normal nu se poate transforma într-un "fars beat" în decurs de câteva luni "Băiatul începe întotdeauna să bea sub îndrumarea unor bețivi mai experimentați Misha, ca un degenerat, avea nevoie de băuturi alcoolice; o nevoie irezistibilă de alcool la astfel de persoane apare foarte devreme și, prin urmare, devin bețivi chiar înainte de maturitate și, mai mult, imediat Este uimitor cum acești oameni nefericiți încep imediat să bea mult și în mod constant De îndată ce au ocazia să bea, devin bețivi sub influența nevoii lor irezistibile Beția ca boală, sau, mai corect, manifestarea unei boli, diferă de beția ca viciu, și anume că bolnavii încep să bea foarte devreme, ei înșiși caută desfătare, în timp ce cei sănătoși se obișnuiesc treptat cu beția și după multe ani de băut alcool devin bețivi Biblioteca "Runivers" V ɵ h și w Misha, după ce a început să bea foarte devreme, nu se mai putea lipsi de băuturi alcoolice; nu este al meu să nu bea, pentru că avea nevoie organică de alcool; corpul lui cerea băuturi alcoolice Unchiul meu a întrebat de mai multe ori: "ce fel de spirit rău te împinge, te face să bei mult, să-ți riști viața etc Întotdeauna avea un singur răspuns: dor! De ce, dor? Cum, ai milă! Vei veni, în felul acesta, la tine, îți vei veni în fire, vei începe să te gândești la sărăcie, la nedreptate, la Rusia Ei bine, s-a terminat! Acum dor, chiar și un glonț în frunte! Vei termina involuntar " Misha și-a explicat destul de corect beția prin melancolie; unii degeneraţi au acea stare de spirit sumbră care se numeşte melancolie Alcoolul este un anestezic puternic, atenuează toate sentimentele neplăcute, iar în aceasta ea și morfia au o putere demonică asupra tuturor nefericiților, oricare ar fi motivele nenorocirii lor Angajarea, durerea, suferința fizică sunt înecate de alcool și morfină și, prin urmare, nefericiții, din cauza bolii sau a circumstanțelor exterioare, au nevoie de alcool și morfină Este destul de firesc ca Misha să-și explice angoasa nu printr-o organizare patologică, ci prin motive mai înalte Suntem atât de obișnuiți să ne motivăm stările psihice tocmai din punct de vedere psihologic și, în plus, din cele mai sublime motive, încât nu numai oamenii bolnavi, ci și oamenii sănătoși își explică întotdeauna stările psihice din motive pur psihologice O persoană care suferă de melancolie caută să-și

explice starea de spirit sumbră, caută motive pentru aceasta și fie găsește în trecut o ofensă care explică această dispoziție, fie așteaptă nenorocirea în viitor, ca motive pentru starea sa mohorâtă În cele din urmă ajunge la concluzia că suferă pentru că nu și-a plătit datoria sau că este într-o dispoziție atât de proastă pentru că comerțul lui este amenințat cu faliment Doctorul este complet în zadar Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG dar va fi asigurat că starea de spirit sumbră se datorează unei modificări patologice în alimentația creierului - o astfel de explicație este atât de neobișnuită, străină de judecățile acceptate de obicei, încât pacientul nu o poate asimila Cum poate un pacient să înțeleagă și să asimileze ideea dependenței dispoziției de starea corpului, dacă a citit, auzit, crezut toată viața că stările mentale sunt motivate psihologic? Am citit recent într-una dintre cele mai bune reviste ale noastre un discurs detaliat despre cauza beției lui Alfred de Musset; autorul a explicat cu multă încredere în sine beția acestui poet prin indiferența sa politică Ce este surprinzător în faptul că Misha și-a explicat melancolia printr-o simpatie puternică pentru afacerile patriei? S-a înșelat la fel de mult ca și autorul articolului despre Musset Nu va veni prea curând vremea când oamenii înțeleg pe deplin dependența sufletului de corp, ies din obiceiul de a căuta motive înalte pentru starea lor de spirit și comportamentul lor Desigur, pentru Misha "sărăcia", "nedreptatea" etc , nu au avut nici un sens; de-a lungul întregii sale vieți nu a făcut nimic și nu a putut face nimic pentru a reduce suferința vecinilor săi Cât de puțin a însemnat pentru el "sărăcia și nedreptatea" ! , se poate vedea din următoarele "În cursul rătăcirii sale a ajuns și la cuibul familiei sale"; cu amenințarea unui scandal, l-a forțat pe proprietarul acestui nume să-l invite la el și să-l trateze bine , dar deja o oră mai târziu era dansând beat în galop; iar o altă oră mai târziu, Misha, care adormise adânc, împachetat într-o căruță, a mers în oraș la douăzeci și cinci de mile distanță - și s-a trezit acolo sub gard Degenerații reacționează foarte diferit la alcool; unii pot bea incomprehensibil de mult, altii, dimpotriva, se imbata dintr-o cantitate foarte mica Se știe că atitudinea față de alcool este cel mai sensibil test Biblioteca "Runivers" V ѳ chizh in sensul ca, atat cantitativ cat si calitativ, alcoolul actioneaza diferit asupra degeneratului decat asupra sanatosului Nu se imbata din acele doze din care se imbata oamenii sanatosi iar intoxicatia se manifesta diferit la ei decat la oamenii sanatosi Misha "era foarte slabă pentru vin" Beția patologică a lui Misha s-a manifestat și prin mediul în care a avut loc Un petrecăr sănătos bea băuturi bune într-o companie potrivită, într-un mediu bun, motiv pentru care, desigur, restaurantele și tavernele înfloresc peste tot Dacă un beţiv sănătos, după poziţia sa socială, nu poate bea într-o companie potrivită pentru el, de exemplu, un funcţionar aflat la vedere, bea singur, seara, după ce şi-a terminat afacerea Degenerații beau cu totul altfel; nu au nevoie nici de companie veselă potrivită, nici de împrejurimi bune Ei par să caute cea mai de jos societate, cele mai murdare taverne De exemplu, un om de știință celebru venea din când în când să-și viziteze fratele, care ocupa un loc proeminent în provincie; ambii frați erau oameni degenerați, foarte talentați La început omul de știință a băut cu fratele său acasă, dar apoi a dispărut; a anunțat poliția soția fratelui, o femeie energică, care l-a găsit pe nefericitul om de știință într-una dintre cele mai murdare taverne din suburbii; desigur, nu erau bani sau ceasuri; hainele decente au dispărut și polițiștilor le-a fost greu să recunoască într-

un bețiv, îmbrăcat în zdrențe, un om de știință birocratic Misha se îmbăta oriunde putea; după ce unchiul său i-a dat cinci ruble, Mișa a băut așa: "Un bărbat de doisprezece cerșetori, cu saci pe umăr, a umblat doi la rând, cântând și sărind, iar în fața lor Mișa a dansat, bătând din picioare în armonie și spunând: Nachiki - chikaldy, Chuk, etc Aceasta este echipa mea, armata mea - toți cerșetori, poporul lui Dumnezeu, prieteni! Fiecare dintre ei, prin grația ta, a ratat un pahar - iar acum cu toții ne bucurăm și ne distrăm " Bineînțeles, înțeleg că apropierea de gunoi este obișnuită Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG Stva poate apărea sub influența celor mai înalte motive; dar la urma urmei, Misha nu putea și nu voia să predea nișele sau să le studieze; pur și simplu îi plăcea să bea cu ei Nu cunoaștem adevăratul motiv pentru o înclinație atât de ciudată a bețivilor degenerați, dar este foarte probabil ca o astfel de societate să corespundă stării de spirit care provine din beție în ei; se reduc atât de mult încât tocmai această societate devine potrivită pentru ei, egală Sărăcia, în special sărăcia spirituală, reunește, egalizează oameni din cele mai diverse stări sociale Ca urmare a bolii, toți devin egali: aristocratul slab la minte nu este deloc împovărat de compania muncitorilor slabi la minte, așa cum știu de mult psihiatrii În instituțiile pentru bolnavi mintal este necesar să se amenajeze camere separate pentru bolnavi într-o societate mai bună; dar cei slabi de minte se descurcă foarte bine împreună, indiferent de clasa socială în care ar aparține Astfel, degenerații care au căzut în cele din urmă din beție nu sunt împovărați de societatea inferioară; deci, cei care beau până la deplină stupefiere, degenerează în timpul unei astfel de beții, caută compania egalilor lor în această perioadă a bolii lor De vreme ce Misha a băut ca urmare a unei nevoi organice, nu s-a putut opri din băut nici cu cea mai sinceră dorință; oricât de mult și-ar dori un astfel de bețiv să înceapă o viață nouă, indiferent de jurământul pe care îl face, nu se poate opri din băut Turgheniev descrie perfect încercarea nereușită de a-l corecta pe Misha Unchiul ia oferit lui Misha să se stabilească în casa lui, cu totul pregătit, "cu o condiție să nu bea vin" "Misha chiar s-a speriat de bucurie și deodată, sprijinindu-se pe umărul meu, a început să mă săruте "Uite, i-am remarcat, ține minte condiția - vin să nu bei" "La naiba! el a exclamat Dar acum jur, jur, mă voi corecta, voi dovedi "În primele două zile ale șederii tale sub acoperișul meu Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh Misha nu numai că mi-a justificat așteptările, dar le-a depășit, apoi s-a calmat nu atât de trist, nici expresia aceea gânditoare a început să-i curgă pe față, iar fața lui a devenit palidă și a părut să se înrăutățească "În a patra zi, a tăcut deja complet la masă nu a mâncat nimic, s-a uitat la farfurie și a rostogolit biluțele " Parcă ar fi acoperit cu pământ" "În a șasea zi aud deodată o voce surdă și furioasă în spatele meu M-am uitat în jur: Misha stătea la ușă cu o față îngrozitoare, întunecată, deformată Lasă-mă să plec acum altfel o sa pun necazuri, o sa dau foc casei, sau o sa omor pe cineva " Misha tremura peste tot "Nu pot trai asa!" a strigat el in varful lui cap că "s-au blocat" acolo, au început să trateze pe toată lumea fără discernământ și în curând au devenit inconștienți Toate acestea sunt descrise atât de fidel și precis încât poate fi considerată o pagină dintr-un istoric de caz exemplar Cu un an înainte de moarte, Misha s-a căsătorit cu fiica unui sacristan; conform văduvei sale, renunțase complet la băutură de când mi-a mărturisit Numai care era sănătatea lui?! Complet pierdut Pe măsură ce a încetat să mai bea, acum boala lui a fost dezvăluită " "Mai ai un copil", am întrebat în cele din urmă Ea a oftat "Nu, nu a avut " Trebuie să fii surprins de

exactitatea a tot ceea ce a spus Turgheniev Poate părea incredibil că Misha - acel bețiv degenerat - încetase complet să bea sub influența soției sale Cunosc totuși mai multe cazuri de corectare completă a degeneraților de către cei iubitori, blânzi Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG noi, și asta era exact soția lui Misha Cunoşteam un petrecător degenerat şi un bătaieu care a fost tratat în mod repetat şi complet inutil într-o instituţie pentru bolnavi mintal; la un an de la nuntă nu l-am recunoscut pe acest "imbecil moral" (așa i-au diagnosticat psihiatrii boala) Era un oficial meschin, perfect decent, deși prost și lipsit de caracter Cum aceste femei blânde și iubitoare obțin rezultate atât de uimitoare, nu știu, dar Faptul este dincolo de îndoială pentru mine Nefericitul Misha a cunoscut-o târziu pe fiica sacristanului; a băut atât de mult încât organele interne au fost grav afectate de abuzul de băuturi alcoolice și, prin urmare, corpul său nu a mai suportat privarea de alcool Organizarea patologică a lui Misha s-a manifestat și în modul său de viață, în incapacitatea lui de a lucra, în incapacitatea de a se adapta la mediul său Cheltuindu-și numele, s-a dus la mănăstire; dar viața monahală îl plictisește deja după două luni; a cerșit bani de la rude și a intrat în Caucaz ca cadet; doi ani mai târziu el, nefiind ridicat la gradul de ofițer, a renunțat la serviciul militar Apoi a trăit din pomana rudelor sale, din pomana cerșind pe drumuri mari și, în cele din urmă, din întreținerea socrului său Pentru a obține un mijloc de existență, Mișa "a mers atât de departe încât în adunarea nobiliară T-m a pus pe masă o cană cu inscripția: "Oricine i se pare măgulitor să dea clic pe nasul nobilului cu coloane Poltev (se atașează documentele originale) cu aceasta) își poate satisface dorința, punând rubla în această cană " A distribuit imediat o parte din banii pe care i-a primit în acest fel altor oameni goi Misha era un vagabond, incapabil să muncească pentru a-și câștiga propria pâine Școala Lombroso a atras atenția asupra fra- Întrebări de filosofie, carte - I Biblioteca "Runivers" V ɵ scatiu vagabonzi și oameni de știință respectabili precum Benedikt * **)), Kurella "), Cavaglieri ***) au stabilit că incapacitatea de a munci a vagabondilor se datorează organizării lor patologice; vagabondii sunt neurastenici, degenerați, bolnavi nervoși și psihic organizarea lor patologică nu pot lucra, sistemul lor nervos nu poate rezista, nu poate suporta acel efort moderat, dar constant, care este necesar pentru muncă, nici nevoia, nici pedeapsa nu îi pot face să lucreze, iar până în prezent nu există mijloace cunoscute pentru a reduce vagabondajul, cum acest lucru este dovedit de cifrele adunate de Cavaglieri Misha, ca un fiu degenerat al unei mame epileptice și "nervose", nu putea munci, prefera sărăcia în locul muncii, deși cu patronaj putea obține un loc ușor, care nu necesita multă muncă Pentru a obține bani de băut , el a comis fara nicio ezitare o infractiune - altfel nu poate fi numita o modalitate de obtinere a banilor in adunarea nobiliara T De fapt, vagabondajul nu este o infractiune la noi in tara, iar Misha nu era considerat infractor pentru modul sau de viata, dar strângerea de ruble pentru a da clic pe un nas nobil l-a înfuriat pe unchiul Misha și ar trebui considerată o crimă Motivele acelor răutăcioși care au dat-o cu pumnul în nas pe Misha sunt destul de de înțeles și, din păcate, peste tot și întotdeauna niște oameni destul de sănătoși le face plăcere să bată joc de personalitatea umană Am cunoscut un mare om de știință care își ținea pălăria în laborator; dar asistenții săi au fost nevoiți să fugă în curte fără pălării când trăsura lui s-a apropiat, să-l scoată din trăsură și să-l escorteze la trăsura la plecare Un tânăr sănătos ar prefera să câștige greu *) Die Vagabondage und ihe Behandlung **)

Naturgeschichte des Verbrechers Ss - *'■*) Criminalité et vagabondage Compte rendu des travaux de la IV Congrès d'Anthropologie criminelle Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG fumează bani pentru o băutură cu forță de muncă și, prin urmare, numai ca urmare a degenerării, Misha, incapabil să muncească, ar putea prefera să meargă sclipirile publice pe nas Misha nu se putea adapta la niciun mediu, nu putea fi membru al societății contemporane; nu putea fi proprietar de pământ, sau călugăr, sau soldat, sau ofițer, sau agatator, sau funcționar Desigur, motivele pentru care o persoană nu se poate adapta la mediul său, la condițiile sale contemporane de viață, sunt foarte diferite; oamenii remarcabili nu sunt mulțumiți de mediul lor, deoarece acesta este sub ei; fie pier în luptă, fie își creează un mediu potrivit Educația poate fi motivul pentru care o persoană nu se poate adapta la mediu pentru o perioadă foarte lungă de timp, nu poate trăi așa cum trăiesc oamenii din cercul său Cea mai frecventă cauză a eșecului de adaptare la mediu este degenerarea Dallemagne *) are dreptate când afirmă că semnul social al degenerarii este "incapacitatea socială" Societatea este, în cuvintele lui Dallemagne, "piatra de atingere" pentru degenerați, deoarece ei dezvăluie subdezvoltarea sentimentelor altruiste în raport cu ea Astfel de ființe degenerate sunt antisociale sau asociale, deoarece nu pot participa la viața comună, la munca comună Misha era un parazit care trăia pe cheltuiala rudelor sale, pe cheltuiala celor care îl tratau cu vodcă și îi făceau de pomană și, în cele din urmă, pe cheltuiala socrului său Desigur, ar fi ridicol să presupunem că Misha nu poate ocupa o anumită poziție socială pentru că era deasupra mediului său; Frazele sale despre "sărăcia şi nedreptatea" aveau acelaşi sens ca şi anarhismul lui Ravachol Aceste fraze zgomotoase nu-l împiedicau să scrie scrisori cu cereri de pomană, "adresate tuturor celor posibili Stigmates biologiques et sociologiques de la criminalité Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh nym persoane, începând cu mitropolitul și terminând cu bereatori și moașe Turgheniev a descris atât de complet degeneratul din această poveste încât nici măcar nu a ratat următorul detaliu foarte caracteristic Misha a avut succes mai ales cu femeile: a știut să le stârnească regretul Și să nu credeți că el a fost sau și-a imaginat că este un Lovelace O, nu, în privința asta era foarte modest doar că era foarte delicat în acțiunile sale, cu un comportament excelent Îmi amintesc că mi s-a părut incredibil că un vagabond beat ar putea fi pe placul femeilor, dar mai târziu, în munca mea de psihiatrie, m-am convins în mod repetat de corectitudinea observațiilor lui Turgheniev Este pur și simplu de neînțeles cum cei slabi din punct de vedere moral, adică cei mai antipatici pacienti, ca femeile respectabile Îmi amintesc cum soția unui funcționar al unei instituții de psihiatrie a devenit atât de interesată de pacientul moral-moronial al acestui spital, încât a trebuit să fie transferat într-o altă instituție; guvernanta copiilor unui psihiatru care locuia chiar în spital a început o corespondență amoroasă cu un imbecil moral Spre marea mea uimire, la ora dimineața, pe o bancă retrasă din grădina spitalului, am găsit un asistent medical care a slujit în acest spital și un om slab la minte moral care s-a născut în această instituție Această fată destul de decentă a absolvit gimnaziul, cursurile de Crăciun, știa perfect că obiectul iubirii ei era bolnav psihic, care făcuse multe lucruri rușinoase; era atât de decentă încât a părăsit imediat serviciul Am dat aceste exemple, pentru că aceste trei persoane știau bine că au de-a face cu bolnavii mintal, totuși nu puteau fi prudenti; dacă astfel de pacienți se bucură de libertate, succesul lor cu femeile

este mai puțin surprinzător Nu mă presupun să explic de ce femeilor le plac atât de mult; acest lucru se datorează probabil rozului lor, TURGENEV CA PSIHOPATOLOG cu o față proaspătă și un obicei de a minți și linguși fără ceremonie Cu adevărat, Turgheniev vorbește despre indiferența lui Misha față de femei Marandon de Montyel *) afirmă, în care sunt pe deplin de acord cu el, că în toate degenerele viața sexuală este anormală Propriile mele observații m-au condus la concluzia că cea mai frecventă anomalie a vieții sexuale la degenerați este slaba ei dezvoltare Pot confirma pe deplin corectitudinea observațiilor lui Turgheniev: nu numai că Misha avea un ten frumos, o sănătate uimitoare și o slăbiciune a nevoilor sexuale, dar, în general, acei degenerați care au un ten roz și proaspăt se disting prin invulnerabilitate, viața sexuală joacă un rol important rol nesemnificativ Această întrebare este foarte specială și, prin urmare, nu o pot trata aici cu deplinătatea cuvenită; Trebuie să mă limitez la concluzia finală pe care am tras-o cu privire la această întrebare Tenul surprinzător de proaspăt, sănătatea bună și invulnerabilitatea acestor degenerați sunt direct legate de o viață sexuală subdezvoltată sau insuficientă și depind chiar de această anomalie a vieții sexuale De mult s-a observat că o mare modestie în relațiile sexuale păstrează sănătatea; persoanele care, din cauza anormalității organizării lor, sunt foarte modeste, păstrează toată acea rezervă de forță pe care oamenii normali o cheltuiesc atât de extravagant Am crezut că este necesar să mă refer la propriile mele observații pe această temă, pentru că, din câte știu, nimeni nu s-a ocupat de el; Cred că este foarte interesant că Turgheniev a fost înaintea științei și în această chestiune P Unchiul, care povestește aventurile lui Misha, îl numește disperat; camarazii lui îl mai spuneau: "el flasc *) Annales medico-psychologiques , p V ɵ chizh o cârpă și un fel de disperat - doar catehumen"; era obraznic până la nebunie: "nu exista un pariu atât de nebunesc că ar refuza" Așa că el, punând pariu cu zece ruble, a sărit într-o râpă, riscând să se mutileze; s-a oferit să joace cărți cu el cu faptul că, dacă pierde, s-ar împușca prin mâna stângă Împreună cu aceasta, Misha era un laș; "În lupte, arăta plictisitor și letargic, fie plictisit, fie jenat " Naratorul crede că "nu era un curaj deosebit în el"; "nu putea să facă rău altora, să omoare, să lupte, poate pentru că avea o inimă bună, dar poate pentru că educația lui l-a răsfățat" Este destul de firesc că naratorul, ca un unchi, a vrut să explice lașitatea lui Misha cu inima lui bună, dar pentru un străin este clar că comportamentul său în lupte nu se explica prin inima lui bună, ci prin lașitate ; este periculos să lupți cu inamicul, iar fluierul gloanțelor îi sperie pe cei mai curajoși Skobelev, la fel ca toți eroii, a recunoscut sincer că îi era foarte frică să nu fie rănit sau ucis în luptă, dar și-a exercitat toată puterea de voință pentru a nu-și dezvălui starea sufletească Este clar că Mișa, a cărui voință și sentimente în general mai înalte: mândrie, dragoste pentru patrie etc , erau nedezvoltate, în timpul bătăliei arăta trist Nu putea fi un ofițer al acelei glorioase armate caucaziene, care este atât de frumos descrisă de L Tolstoi Armata noastră caucaziană i-a învins mereu pe apărătorii fanatic curajoși ai religiei și patriei lor tocmai pentru că ofițerii și soldații noștri, pe deplin conștienți de toate pericolele, au luptat cu calm, călăuziți de simțul datoriei, iar dușmanii noștri s-au luptat în starea de pasiune; întotdeauna şi pretutindeni voinţa, călăuzită de motive superioare, învinge Naratorul s-a întrebat cum Misha, în disperarea lui, era un laș; dar pentru noi o asemenea

combinație de disperare și lașitate este destul de de înțeles Studiul congenitalului Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG criminalii l-au condus pe Lombroso și școala lui la concluzia că mulți criminali sunt lași și, în același timp, disperați, adică își riscă viața pentru fleacuri Lașitatea criminalilor se explică pe deplin prin slăbiciunea voinței lor, subdezvoltarea sentimentelor superioare; un criminal, un vagabond, nu poate fi curajos, iar pentru că nu se poate controla, nu are sentimente mai înalte, care la o persoană normală învinge frica naturală de animal Este mult mai greu de explicat îndrăzneala și disperarea de care arată atât de des criminalii; Mișa, pentru a câștiga cele zece ruble de care are nevoie la băutură, sare într-o râpă și bea vesel vin acolo, dislocându-și umărul; un infractor, pentru a face rost de bani pentru o desfășurare, comite o crimă, pompează vesel bani, deși riscă să fie arestat și aspru pedepsit Când execuțiile publice erau foarte dese și erau spânzurați pentru furt, criminalii jefuiau publicul care se uita la execuție Criminalul născut este cel mai îndrăzneț, adică riscând constant, din cauza unei mici plăceri în viitorul apropiat, să sufere serios într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, cedează unui sentiment de frică într-un moment de pericol, adică se dovedește a fi un laș Despine *) a explicat această disperare a criminalilor înnăscuți prin imprudența și imprudența lor; el a subliniat pe bună dreptate că criminalii se deosebesc de oamenii normali tocmai prin faptul că nu pot prevedea și evalua pericolele care îi așteaptă Dar, desigur, aceasta nu este încă o explicație a trăsăturii numite a organizării mintale a criminalilor, deoarece Despine nu a indicat de ce depinde o astfel de incapacitate a criminalilor de a prevedea probleme în viitor Lombroso a atras atenția asupra sensibilității reduse la durere și invulnerabilitatea unor infractori congenitali; *) Psihologie naturală Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh credea că tocmai din cauza acestei mici sensibilități și invulnerabilitatea erau atât de obsceni; cine simte durerea slab nu se teme de nimic; dar atunci de ce sunt aceiași criminali lași, adică cedează în fața sentimentului de frică chiar în momentul primejdiei Oelzelt-Newin *) și eu **) am încercat să explicăm această disperare a lașilor printr-o lipsă de Fantezie, un volum mic de conștiință; unii degenerați nu se pot gândi la viitor, nici măcar nu își pot imagina consecințele inevitabile ale acțiunilor lor Ca sălbaticii, ei trăiesc în întregime din motivele prezentului; sălbaticul nu poate lucra când este plin, pentru că nu-și poate imagina suferința care îl amenință ca urmare a inactivității; când se mănâncă totul) apoi §c£b sub influenţa lui Irlod, lucrează pentru a lua mâncare Infractorii înnăscuți sunt, de asemenea, imprudenți; ei trăiesc în întregime după motivele prezentului; vrea să meargă azi la bătaie și fie sare în defileu, fie urcă în pod, de unde poate fi nevoit să sară, sare din tren în mișcare, riscă să fie trimis mâine la închisoare sau , ca un hoț de cai, fiind ucis de ţărani Ce se va întâmpla în continuare, aceşti nenorociţi nu se gândesc la asta; întreaga lor conștiință este absorbită de dorința de desfătare, băutură, joc de cărți etc Pe lângă motivul real, adică dorința de a se delecta, sau răutatea răzbunării, voluptatea, în general, dorințe grosolane animale, în sufletele multora - desigur, nu toate - nu există criminali alte idei și sentimente; trecutul si viitorul nu exista pentru ei, motiv pentru care suferinta trecuta si viitoare nu pot fi motivele activitatii lor, nu le pot influenta deciziile Este deosebit de izbitor că Misha putea juca cărți cu calm, știa că în caz de pierdere va trebui să tragă prin mână Criminalii congenitali sunt cei care se pot descurca fără grijă în așteptarea

arestării *) Ueber sitliche Dispositionen **) Despre măsurarea abilităților mentale "Severny Vestnik" Biblioteca "Runivers" TURGENEV CA PSIHOPATOLOG Se știe că criminalii sunt jucători pasionați și nu există niciun sacrificiu pe care un criminal să nu-l facă pentru a satisface această pasiune Misha a fost un jucător atât de pasionat La fel ca criminalii înnăscuți în general, era extravagant În această nuvelă, Turgheniev l-a înfățișat cu deplină acuratețe și suficient detaliu pe criminalul congenital degenerat, vagabondul Mai mult decât ceea ce a spus autorul despre un astfel de subiect, nu știm absolut nimic și cu greu este posibil să-l descriem mai detaliat Turgheniev ne-a explicat de ce depinde degenerarea lui Misha, a subliniat semnele fizice sau corporale ale degenerescentei, ne-a povestit despre semnele fiziologice și psihologice ale degenerarii: nevoia irezistibilă de alcool, incapacitatea de a munci, incapacitatea de a se adapta la mediu, slăbiciunea viata sexuala, retrospectiva, lasitatea, pasiunea pentru jocuri Nu mai este nimic de spus despre acești mizerabili degenerați Care este semnificația acestei povești a lui Turgheniev, care a fost scopul autorului și cât de departe a atins-o? Povestea începe astfel: "Noi eram vreo opt în cameră - și am vorbit despre afaceri și oameni contemporani Nu-i înțeleg pe acești domni!" a remarcat A : "sunt un fel de disperați corect, disperați Nimic de genul ăsta nu s-a mai întâmplat până acum " nu semănau cu cei disperați de astăzi - Pentru a confirmă-i cuvintele, P a povestit despre nepotul său Misha; și-a încheiat povestea cu cuvintele: "el (Misha) nu arăta ca cei disperați de astăzi, deși, trebuie să presupunem, un alt filosof ar fi găsit trăsături înrudite între el și ei Și ici și colo, sete de autodistrugere, melancolie, nemulțumire Și de unde vine totul, las pe FILOZOF să judece Povestea a fost scrisă în i i Turgheniev s-a dovedit a fi un profet și, din câte știu, a fost primul care a explicat corect nebunii care au surprins întreaga lume Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh crimele anarhiștilor Nu știm nimic despre teroriștii noștri, dar chiar și socialiști precum Ferri sunt convinși că Caserio, Henri etc sunt degenerați Școala Lombroso s-a apucat deja de studiul criminalilor politici și ne-a explicat că "setea de exterminare, angoasa, nemulțumirea" unor anarhiști depinde de organizarea lor patologică Cu o stare calmă a societății, asemenea degenerați precum Misha sunt aproape inofensivi; ei beau, nu muncesc, uneori corup oameni care sunt gata să comită infracțiuni - Misha și-a permis să fie lovit cu pumnul în nas pentru o rublă, dar în vremuri de neliniște, în timpul crizelor politice și sociale, ei pot juca un rol Ei își pot explica angoasa prin nesatisfăcătoarea sistemului social și, cu improvizația lor caracteristică, își riscă viața pentru a atinge idealuri complet irealizabile Viața pentru ei, din cauza dorului lor patologic, nu are mare farmec; conștiința lor este foarte îngustă și complet absorbită într-un cerc limitat de idei; nu pot discuta pe deplin consecințele acțiunilor lor, nu pot înțelege imposibilitatea aspirațiilor lor Turgheniev, într-adevăr, a subliniat corect "setea de autodistrugere": în timp ce Misha s-a împușcat în mână, s-a dus la nepașnicul Abdul-Khan doar pentru a afla de la el dacă adevărata lamă persană se afla în dama lui, riscând libertatea și chiar viața, așa că unii anarhiști își riscă libertatea și viața în cele mai sălbatice scopuri: de exemplu, un anarhist care a rănit un trimis sârb la Paris a vrut să omoare un anume burghez Desigur, toate motivele crimelor uimitoare ale unor anarhiști ne sunt încă necunoscute, dar van Hammel *) a dovedit foarte convingător că printre anarhiști nu sunt puțini oameni degenerați, bolnavi V Chizh C De continuat) *) Anarhismul Sh-me Congrès

d'Anthropologie Criminelle i çó Biblioteca "Runivers" Eseu despre istoriografia istoriei filosofiei *) Kuno Fischer, în Introducerea în istoria filosofiei noi, distinge două feluri, iar în ele trei tipuri, de falsă prelucrare a istoriei filozofiei, decurgând din contradicția în care, aparent, se află conceptele de istorie și de obiect de filozofie, adevăr; istoria este de neconceput fără o schimbare a evenimentelor, filosofia este de neconceput fără cunoașterea adevărului Respingând adevărul, se poate scrie o istorie narativă a filozofiei; respingând istoria și devenind mai puternic în conștiința adevărului oricărui sistem, sau în conștiința imposibilității de a găsi adevărul, se poate scrie o istorie critică a filosofiei Primul fel de istorie a filozofiei, narațiunea, va adera la o ordine cronologică și își va vedea sarcina în comunicarea informațiilor (sau erudiției) Al doilea fel, critic, se va încadra în două tipuri, eclectic, atunci când autorul, adept al oricărui sistem, găsește în el o măsură de evaluare a sistemelor care au existat în istorie, și sceptic, când autorul este convins de imposibilitate de a găsi adevărul și, prin urmare, că niciun sistem de adevăr nu l-a găsit Exemple ale acestor trei moduri de prelucrare a istoriei sunt scrierile lui Diogenes Laertsky, John Stobel și Sextus Empiricus Adevărata prelucrare a istoriei filozofiei, după K Fischer, care urmărește strălucitul său profesor, Hegel, este aceea care pornește din poziția de identitate a istoriei și a filosofiei; filosofia se deschide în istorie, motiv pentru care studiul istoriei ei este în același timp și studiul filosofiei însăși *) Rezumat citit la aprilie în Societatea Filozofică din Sankt Petersburg Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" E L R ADL OB La această idee a sarcinii istoriei filozofiei, timpurile moderne au adăugat încă două tipuri auxiliare, ca să spunem așa, de tratare a acestui subiect; aceste două tipuri pot fi numite istoria problemelor filozofice și istoria conceptelor filozofice În cele ce urmează, ne vom referi la o scurtă schiță istorică a modului în care istoria filosofiei, pe care Hegel și K Fischer o numesc adevărată, s-a dezvoltat din încercările false de a crea o istorie a filosofiei, precum și o indicație a sarcinii istoria problemelor şi istoria conceptelor este Primul istoric al filosofiei a fost Aristotel: în prima carte de metafizică, a făcut o scurtă schiță a celor mai vechi sisteme ale filozofiei grecești Din păcate, nu avem altă lucrare de istoria filosofiei grecești asemănătoare cu cea indicată, care ar putea fi egală cu cea a lui Aristotel În general, o astfel de combinație reușită într-o singură persoană a unui geniu filosofic și a unui cercetător istoric s-a repetat doar o dată, și anume în persoana lui Hegel Dar nu lipsesc manualele pentru studiul filosofiei grecești și multe scrise în antichitate au ajuns până la noi; dintre acestea, fără îndoială, cea mai importantă este opera lui Diogene Laertius, reprezentant al așa-zișilor doxografi Lui Diogene din Laertius, ocupat să culeagă opiniile filozofilor și informații despre viața lor, nu-i păsa prea mult de legătura istorică a sistemelor sau de clarificarea esenței și semnificației unui sistem cunoscut; cu toate acestea, acest scriitor prezintă cel mai mare interes pentru istoricul modern Stobaeus, Eusebiu și alții pot servi și ca exemple a ceea ce era considerat istorie în epoca declinului culturii grecești Toate sunt importante ca materiale și nicidecum ca exemple de istoriografie Tf^ Interesele scriitorilor creștini din primele secole nu au fost îndreptate către studiul obiectiv al sistemelor filozofice Mulți dintre scriitorii creștini cunoșteau bine scrierile lui Platon, Aristotel și alți filozofi *), dar i-au folosit pe acești scriitori în scopuri proprii, de ce chiar și

acei scriitori în care găsim o imagine a învățăturilor filozofilor greci, precum ca, de exemplu, Augustin în VIII *) Mier Willmann Gescliichte des Idealismus al -lea volum Biblioteca "Runivers" ESEU DE ISTORIOGRAFIE A ISTORIEI FILOZOFII cartea De civitate dei sau Eusebiu, nu este nevoie să se caute o expunere obiectivă a sistemelor filozofice Atitudinea față de filozofii antici ar putea fi dublă: scriitorii creștini ar putea căuta acordul între teoriile antici și învățătura creștină și apoi să-i considere pe antici ca un fel de etapă pregătitoare pentru creștinism, sau, dimpotrivă, să vadă diferența dintre învățăturile din vechime antici și creștinii (cum ar fi, de exemplu, pb, doctrina lui Aristotel despre eternitatea lumii), și, prin urmare, în filosofia anticilor să se vadă doar o erezie, care ar trebui combătută Philosophumena lui Hippolytus, care a fost atribuită lui Origen multă vreme, servește drept confirmare a celor spuse; aceasta, desigur, cea mai interesantă expunere a filozofiei grecești, este prima carte a lucrării 'Έλεγχος περί πασών αφέσεων, al cărei titlu indică deja caracterul Dacă în primele secole ale erei creștine nu exista o expunere obiectivă a istoriei științelor, atunci a existat totuși o cunoaștere, uneori foarte profundă, cu filozofia greacă; în vremurile de mai târziu, după cum se ştie, lucrurile au fost mult mai rele; cunoașterea istorică cade și dispare aproape complet și reapare doar în așa-zisa Renaștere Ca o excepție curioasă de la această stare de lucruri, ar trebui indicată cartea lui Walter Burley, Liber de vita et moribus philosophorum *) Cartea lui Burley a fost scrisă în principal după Diogenes Laertius; autorul face adesea greșeli grosolane, de exemplu, amestecă pe Socrate cu Isocrate, Xenofan cu Xenofon etc În ciuda acestor neajunsuri, precum și a faptului că autorul, evident, nu este familiarizat cu izvoarele primare și preia toate citate la mâna a doua, cartea merită atenție; utilizarea sa pe scară largă indică faptul că interesul istoric nu a dispărut complet Cartea lui Burley a fost tradusă în diferite limbi, cum ar fi germană, italiană și spaniolă În ciuda gafelor grosolane pe care le întâlnim cu Burley, totuși nivelul cunoștințelor sale a depășit cu mult nivelul obișnuit de cunoștințe al mediei *) Publicat (în volumul al Bibliothek des Literarischeii Vereins din Stuttgart) de Negshapp'om KrizGom Burley s-a născut în în Anglia Tinerețea sa a coincis cu prosperitatea lui Duns Scotus, pe care Burley l-a urmat la Paris, dar în se afla deja în Anglia și locuia la Oxford ca sacerdos saecularis Edward al III-lea, la urcarea pe tron, l-a trimis pe Burley, profesorul său, la Roma Anul morții lui Burley este * Biblioteca "Runivers" E L R A D L OB oameni de știință de secole; este suficient în acest sens să ne amintim că Albert cel Mare i-a clasat pe pitagoreici printre stoici și l-a considerat pe Platon șeful școlii stoice Încă de la începutul secolului al XVII-lea, un Sala a republicat cartea lui Burley fără a-i menționa autorul; iar Sala a publicat doar câteva biografii ale filozofilor, adăugând informații la biografiile altora; această împrejurare, adică apariţia cărţii lui Burley încă din secolul al XII-lea este fără îndoială un semn al importanţei care i se acordă De la mijlocul secolului al XV-lea a apărut interesul pentru istoria științelor și Florența a devenit centrul științei istorice emergente Primul istoriograf al filozofiei grecești a fost John Battista Buonosenyi, contemporan cu Leonardo Aretino, traducătorul lui Plutarh În două scrisori, dintre care una adresată lui Lorenzo Medici, a doua, după toate probabilitățile, lui Marsilius Ficino, Buonosegni, oferă o scurtă schiță a filozofiei grecești *) Ludwig Stein a publicat o a doua scrisoare, scrisă în ; Câtiva ani mai târziu, Marsilius Ficino a scris și un mic tratat, aparent încă nepublicat: De quattuor sectis

philosophorum În cele din urmă, în , Ludovic Vives a publicat o mică lucrare: De initiis, sectis et laudibus philosophorum, care multă vreme a fost considerată (de exemplu, de către Iberweg) **) drept primul studiu al filosofiei grecești Iată începuturile istoriografiei filosofiei antice ***) Nu există niciun interes în enumerarea și descrierea în detaliu a încercărilor din secolele al XVI-lea și al XVII-lea de a scrie o istorie a filosofiei Nu va fi, cred, o greșeală să afirmăm că interesele acestei perioade de timp nu au fost favorabile pentru scrierea unei istorii obiective a filosofiei În Renaștere, după cum se știe, se pot distinge două direcții, istorică și reală, prima urmărind recrearea sistemelor antice grecești, a doua către formarea unei noi filozofii pe noi principii Toate sistemele și direcțiile filozofiei grecești s-au găsit, după cum știți, apărători și imitatori *) Archiv fûr Geschichte der Philosophie I Band , art **) Vezi Uberweg-Heinze: History of New Philosophy Traducere rusă, p , ed al -lea ***) Pentru primele încercări de a scrie o istorie a filosofiei, vezi cartea curioasă a lui Joannis lonsii Holsati De scriptoribus historiae philosophicae libri IV^ Francofurti Biblioteca "Runivers" ESEU DE ISTORIOGRAFIE A ISTORIEI FILOZOFII de exemplu, stoicismul în persoana lui Justus Lipsius, epicureismul în persoana lui Gassendi, scepticismul în persoana lui Montagne și La Motte le Ville; nu este nimic de spus despre acei mari oameni de știință ale căror nume sunt cunoscute de toată lumea și care au lucrat în domeniul dezvoltării sistemelor platonic și aristotelic Cu toate acestea, despre toate aceste încercări de a lega modernitatea cu viziunea anticilor, mi se pare că ar trebui spus că ele au fost cauzate nu atât de interesul istoric, cât de real, adică de dorința de a găsi adevărul și încrederea în care numai filozofia greacă poate ajuta știința slabă Astfel, direcția istorică a Renașterii în scopurile sale este foarte apropiată de real; interesul istoric real, care vede însuși scopul cercetării în restaurarea faptului istoric în domeniul conceptelor, nu a fost încă Același lucru, mi se pare, trebuie spus și despre secolul al XVII-lea, în care se pune bazele științei moderne Cu toate acestea, întărirea aspirațiilor și interesului științific, deși parțial reflectată în istoria științei; prin urmare, asupra unor lucrări din secolul al XVII-lea, care au ca subiect o reprezentare generală a științei și filosofiei greco-romane, și nu vreun sistem separat, nu este totuși inutil să ne oprim Cea mai veche încercare de acest fel aparține celebrului poliistor și filolog Georg Foss (ț) Cartea sa De philosophorum sectis ar trebui să înceapă a doua perioadă a istoriografiei istoriei filozofiei; prima, cea mai amplă, din punct de vedere al conținutului, perioada cea mai săracă, reprezintă doar pași timizi, primele începuturi, complet lipsite de independență și de orice semnificație filosofică, căutarea nu atât de fundamente metodologice și de definire a problemei, cât de materialul în sine, conținutul A doua perioadă acoperă lucrările de la amintitul Georg Voss până la sfârșitul secolului trecut Opera nesemnificativă a lui Foss, cartea sa este alcătuită din capitolul , prezentând doar teze succinte, expune autorul și o oarecare independență, autorul nu îl urmărește orbește pe Diogenes Laertes și cunoașterea surselor primare Este adevărat că Voss face greșeli; de exemplu, îi trimite pe Leucip și Democrit la eleatici, deși este conștient de diferența fundamentală dintre învățăturile lor Această atribuire este justificată de faptul că Lev- Biblioteca "Runivers" E L R A DLOV Kipp ar fi fost un elev al lui Zeno Eleatus Pe aceeași bază, Foss expune învățătura lui Epicur imediat după învățătura Eleatică, pentru Epicur nemini plus debuit, quam Democrito, qui sectae erat eleaticae Foss, atunci când prezintă

sistemul filosofic, face și observații practice, deși critica sa este întâmplătoare, nedezvăluind o întreagă viziune asupra lumii Deci, de exemplu, Voss îl certa pe Platon pentru dragostea lui pentru mituri, pentru că nu definește clar tema raționamentului său etc Dimpotrivă, în această privință, Aristotel, după Foss, a procedat corect; mai mult, merită laude pentru că este magis Platone excoluit scientiam naturalem Cu toate acestea, în esență, i e în doctrina lui Dumnezeu, lumea și natura spirituală a omului Foss îl pune pe Platon mai sus decât Aristotel A doua istorie a filosofiei, aparținând secolelor al X-lea și al II-lea, a fost scrisă de Thomas Stanley *) Istoria filozofiei lui Stanley, care a apărut în , este cauzată, potrivit autorului însuși, de exemplul lui Gassendi; dar Gassendi a făcut în legătură cu Epicur ceea ce el, Stanley, intenționează să facă în legătură cu toate școlile filozofice ale Greciei Stanley indică două surse principale pe care le-a folosit: acestea sunt Diogenes Laertsky și Eunapius; dar Stanley completează cu sârguință rapoartele acestor doi scriitori din alte surse Comparând opera lui Stanley cu cea a lui Diogene, am ajuns la concluzia că Stanley aderă strict la programul acestuia din urmă; autorul nostru abia la sfârșitul lucrării sale adaugă părți: despre filozofia caldeană, persană și evreiască, de care Diogene nu o menționează Viețile filozofilor și sistemele lor sunt în egală măsură subiectul preocupării lui Stanley O elucidare a conceptului de filozofie și, în consecință, a ceea ce ar trebui plasat în descrierea istoriei filozofiei și a ceea ce este omis, nu găsim la Stanley În mod similar, nu există nicio discuție despre care ar trebui să fie metoda de cercetare a istoriei filozofiei Astfel, avem în opera lui Stanley un exemplu de istorie învățată a filosofiei, narativ z track *) Thomas Stanley, un cunoscut elenist la vremea lui, care a scris un amplu comentariu despre Eschil, a publicat o traducere a lui Anacreon în , și-a scris istoria filozofiei la vârsta de de ani; a fost publicat inițial în engleză; a fost publicată de mai multe ori și în a fost tradusă în latină Biblioteca "Runivers" ESEU DE ISTORIOGRAFIE A ISTORIEI FILOZOFII ghidându-şi subiectul dintr-un punct de vedere extern, non-filosofic Meritul lui Stanley constă în faptul că, deși îl urmează pe Diogene, își tratează mesajele cu o oarecare critică; această împrejurare, în legătură cu bogata erudiție a lui Stanley, a fost motivul pentru care opera sa nu este uitată nici acum și, deși nimeni nu apelează acum la Stanley pentru studiul filosofiei grecești, totuși numele lui este menționat cu respect O încercare a lui George Horn (Historiae philosophicae, sive de sapientia veterum libri seprem, Lugduni Batav), apărută concomitent cu cartea lui Stanley, are un cu totul alt caracter Horn, parcă, încearcă să îndeplinească sarcina indicată de Bacon, și anume, să descrie istoria eforturilor minții umane în domeniul științei, religiei și filosofiei Programul de scris al lui Horn este extrem de amplu, nu numai în raport cu numărul fenomenelor cu care se ocupă, ci și în ceea ce privește spațiul și timpul: scrie istorie al orbe condito ad nostram aetatem și încearcă să fie corect față de toate popoarele Este de la sine înțeles că o întreprindere atât de mare precum istoria spiritului uman, cu mijloacele pe care le deținea secolul al XV-lea, nu putea avea succes În ciuda erudiției neîndoielnice a autorului, a cunoașterii limbilor antice și chiar a limbilor ebraice, cartea sa produce acum, din lipsa criticii istorice și filologice, o impresie comică Când compară cuvinte din diferite limbi (de exemplu, sufismul este comparat cu grecescul σοφοςφ la care autorul recurge pentru a explica unele fenomene istorice, nu se sfiește de nimic, cu excepția limitelor imaginației

sale: totul este niya, care Gorn găsește că printre scriitorii antici, precum și printre scriitorii primelor secole ale erei creștine, au aproape aceeași valoare pentru el și sunt acceptate cu aceeași încredere idei demne de menționat, în al treilea rând, pentru că opera sa a lăsat o amprentă notabilă mai târziu expuneri ale aceluiași subiect Deci, două cuvinte despre conținutul acestei lucrări, poate, nu vor fi de prisos Biblioteca "Runivers" E L RADDOV Autorul vorbește mai întâi despre religie și mitologie Când prezintă filozofia greacă, Gorn observă dependența diferenței de viziune asupra lumii de diferența dintre triburile dorienilor și ionienilor Horn împarte toată scolastica în perioade, împărțire care s-a păstrat în părțile principale și acum; marchează semnificația lui Roger Bacon Horn își încheie cartea cu considerații privind forma exterioară a filosofiei, predarea acesteia etc Opera lui Gorn a servit drept model în secolul al XVIII-lea, iar laturile rele, din punctul nostru de vedere, păreau deosebit de atractive Secolul al XVIII-lea nu a introdus nimic nou în studiul subiectului nostru nici din punct de vedere al conținutului, nici din punct de vedere al metodei; cu toate acestea, va fi necesar să ne oprim puțin asupra ei pentru a nota două lucrări rusești (traduse) despre istoria filozofiei Aproape la începutul secolului al XVIII-lea, și anume în , un anume Rüssel a publicat o continuare și completări la opera lui Foss, despre care am vorbit mai devreme, iar în extinderea programului s-a ghidat după opera lui Horn Uryus-Sel, ne întâlnim cu prioritățile subiectului de filosofie și a metodei sale, I) "deci ca o filozofie", spune el, "dintr-o minte divină, el urmărește creaturile și Dyania umană, cea mai mare parte a minții constă în mentalitate, dar există o parte a unei persoane, iar omul este o creație a lui Dumnezeu, atunci de aici rezultă neapărat că înțelepciunea, sau filozofia, își datorează originea lui Dumnezeu";) așa cum ar trebui văzut în Dumnezeu creatorul înțelepciunii, tot așa, dimpotrivă, în diavol ar trebui să se vadă întemeietorul sofismului;) deci înțelepciunea este adevărată când vine de la Dumnezeu, sau falsă când vine de la diavol; atât unul cât și celălalt fel de înțelepciune au apărut deja în starea cerească și are adepți chiar și după cădere Așa vine împărțirea firească în perioade - filozofia înainte de cădere și după; prima perioadă este împărțită în filozofie înainte de potop și după el "Filozofia înainte de potop era probabil naturală" (maxime naturalem fuisse verisimile est) Adăugările lui Russel priveau perioada de timp de la moartea lui Foss până la sfârșitul secolului al XV-lea; si aici ne intalnim cu referiri la scoala cartusiana, Hobbes si Spinoza; despre ultimul autor Biblioteca "Runiverse" ОЧЕРКЪ ИСТОРІОГРАФІИ ИСТОРІИ ФИЛОСОФІИ горовить с нескриваемымъ урахаомъ (Nu vreau să prezint la mijloc părerile lui cele mai proaste și mai subtile, ca nu cumva să trezească scrupulele altora și să nu fiu deturnat către munca nelegiuită și nefastă a vieții de apoi) Modul simplu de prezentare, caracteristic lui Foss și Stanley, a lăsat astfel loc construcției pretențioase și arbitrare a istoriei, care a fost introdusă mai întâi de Horn, repetată de Ruessel, iar după el de majoritatea scriitorilor secolului al XVIII-lea Dintre aceștia, cel mai cunoscut și mai învățat, fără îndoială, este Bruckner, care a expus în șase volume mari în istoria filosofiei Nu trebuie să vorbim despre el Este suficient să ne amintim cuvintele lui Hegel despre Bruckner "Se pot cunoaște afirmațiile și opiniile filozofilor", spune Hegel, "se poate avea grijă să clarifice temeiurile și concluziile acestor opinii, și totuși se poate pierde din vedere cel mai important lucru, adică: înțelegerea prevederilor în sine Compilatorii unor astfel de povești sunt ca niște animale care aud toate sunetele unei piese

muzicale cunoscute, dar care nu asimilează un singur lucru și anume armonia acestor sunete Un extras din opera enormă a lui Bruckner din a fost tradus în rusă și publicat la Moscova de către N Novikov sub titlul "Istoria critică a filosofiei a lui Jacob Bruckner, care servește drept ghid pentru cunoașterea directă a istoriei științifice, publicată în beneficiul tineretului rus studiu " Dacă comparăm acest manual de istoria filozofiei la sfârșitul secolului trecut cu orice manual modern, atunci toată lumea va observa o diferență enormă În cartea lui Bruckner există o listă simplă de nume și titluri și, ocazional, ca în treacăt, este dată cutare sau cutare părere despre filozof Chiar și Platon este atribuit doar paginilor mici, dintre care o biografie este spusă pe două Îți dau o mostră "Drea o viață strictă, avea o minte extraordinară, era dispus la entuziasm și destul de infectat de mândrie, cumsecade pedanți A scris într-un mod alegoric și întunecat și s-a răspândit pe mulți fără a fi nevoie Pentru a atinge ranguri nobile și pentru a se arăta ca un politician, s-a gândit la o descriere absurdă a tărâmului metafizic Dacă dezactivați stilul prea lung și alegoric din compoziții, atunci le puteți citi cu plăcere Este necesar doar să remarcăm că, în raționamentul anticilor, multe dintre ele sunt fictive Biblioteca "Runivers" E L RADDOV Cu trei ani mai devreme, la Moscova, în tipografia lui Lopukhin, a apărut următoarea carte: "O istorie scurtată a filosofiei de la începutul lumii până în prezent, care a fost tradusă din franceză de S V Kolokolnikov" Am reușit să găsesc numele autorului acestei cărți, a cărui identitate anonimă, dacă mi-ar păsa de faima lui, nu aș fi început, desigur, să o dezvălui - asta este cunoscut de Form, secretarul indispensabil al Academiei din Berlin Științe Aici ne-am întâlnit cu toate acele afirmații și diviziuni pe care le-am notat în Horn și Russel, cu discuții despre filosofia lui Adam, Sith și alții Judecata despre filozofia lui Cain este deosebit de bună "Cain a fost un om rău, asta se știe: de aceea, a mărturisit și a predat epicureismul, dar nimeni nu poate spune cine, când și cum " Deci, până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, studiul istoriei filozofiei a fost în cea mai mizerabilă stare Dar la acea vreme s-a pregătit acea schimbare de părere, ceea ce ne face să desemnăm o nouă perioadă, a -a, în dezvoltarea istoriografiei istoriei filosofiei de la sfârșitul secolului al XVIII-lea Creșterea ridicată a sistemelor idealiste ar fi trebuit să se reflecte într-un mod benefic asupra studiului istoric, în principal pentru că conceptul de dezvoltare, dezvoltare spirituală, a devenit principalul, fundamental în sistemele lui Fichte, Schelling și Hegel; cu toate acestea, chiar și independent de sistemele idealiste, poate sub influența volfianismului, interesul istoric a crescut foarte mult Au existat mai multe colecții și chiar reviste dedicate în mod special studiului istoriei filozofiei, precum "Magazinul" lui Hissman pentru istoria filosofiei și "Beitrage" al lui Fülleborn pentru istoria filosofiei Contemporanilor, stocul de cunoștințe și numărul de lucrări despre istoria filosofiei de la sfârșitul secolului al XVIII-lea li s-a părut atât de mare, încât unii se plâng de masa excesivă de eseuri și manuale apărute Astfel, renașterea interesului istorico-filosofic a fost de netăgăduit și s-a exprimat viu în opera lui Tennemann În această perioadă, după cum se știe, o întreagă serie de lucrări dedicate studiului antichității clasice datează din urmă, iar acest lucru, la rândul său, desigur, ar fi trebuit să aibă un efect benefic asupra studiului filozofiei grecești Întărirea interesului istoric s-a exprimat în lucrările care au ieșit, ceva mai târziu, din școala lui Schleiermacher, dar nu vom lua în considerare această dată Cu toate că

Lucrarea lui Ritter a precedat-o pe cea a lui Hegel în momentul apariției sale, dar Hegel și-a expus părerile în prelegeri mult mai devreme decât apariția cărții lui Ritter În opera lui Hegel, filosofia idealistă și-a exprimat viziunea asupra istoriei filozofiei Continuăm acum să luăm în considerare lucrările lui Tennemann și Hegel Meritul lui Tenneman în raport cu istoria filosofiei este extrem de mare: a dat o relatare clară și detaliată a problemei istoriei filozofiei și a metodelor acesteia Este necesar să definim, spune Tennemann, două concepte - istorie și filozofie Istoria este narațiunea unei serii de evenimente care oferă un întreg Condiția posibilității evenimentelor este timpul, prin urmare succesiunea în timp este forma oricărei istorii Filosofia este una dintre științe, printre altele, și i se aplică condițiile care determină fiecare știință Știința este un sistem de cunoștințe omogene, interconectate prin principii cunoscute Istoria științelor este reprezentarea tuturor aspirațiilor îndreptate către o anumită zonă de cunoaștere, aspirații, datorită cărora știința însăși apare treptat În conținutul său, istoria științei este reprezentarea unor evenimente în spiritul uman; în forma sa, istoria, în primul rând, trebuie să descrie evenimentele ca pe ceva real existent în momente succesive de timp, în al doilea rând, trebuie să înfățișeze doar ceea ce s-a întâmplat de fapt și, în al treilea rând, evenimentele trebuie descrise nu numai într-o secvență temporală, ci și în forma lor dependența reciprocă, adică este necesar să înfățișăm spiritul pragmatic al evenimentelor Care este obiectul filozofiei? Gândirea unui filozof se referă fie la ceea ce există, fie la ceea ce trebuie să existe Totalitatea a ceea ce există este natura O obligație este o cerință care presupune libertatea omului Natura și libertatea cuprind întregul domeniu al cunoașterii Fundamentele și legile naturii și libertății sunt subiectul filosofiei, iar știința lor este filosofia Istoria filozofiei este o reprezentare a creșterii treptate a filosofiei sau o reprezentare a aspirațiilor minții de a realiza ideea științei despre ultimele fundații și legi ale naturii și libertății Așa este opera Biblioteca "Runivers" E L RADLOV diviziunea lui Tenneman a istoriei filozofiei; La aceasta adaugă o enumerare detaliată în paragrafe a conținutului istoriei filozofiei, din care vom alege doar un indiciu al necesității studierii anumitor probleme și concepte filosofice Pe lângă această listă de conținut, este indicată și importanța relativă a informațiilor biografice și cultural-istorice În concluzie, autorul oferă o serie de indicații metodologice, precum cerința obiectivității și a lucrului pe surse primare, indicații care arată că înțelege sarcinile criticii istorice Așa sunt instrucțiunile lui Tennemann, care reflectă clar influența filozofiei lui Kant În Tennemann ne întâlnim mai întâi cu o încercare de a plasa istoria filozofiei pe teren filosofic; cu toate acestea, insuficiența definiției lui Tennemann în acest moment este evidentă; în ciuda asigurării sale că istoria filosofiei este o știință filozofică, legătura dintre unul și celălalt nu este vizibilă, filosofia și istoria ei se încadrează în două domenii, iar istoria filosofiei rămâne în aceeași relație externă cu filosofia însăși, ca istoria oricărei alte științe la sine știință Pe de o parte, istoria filosofiei este o reprezentare a dezvoltării treptate a filozofiei în sine (Darstellung der successiven Ausbildung der Philosophie), dar, pe de altă parte, istoria, potrivit lui Tennemann, nu are nimic de-a face cu reprezentarea minții singur, dar adesea, chiar și în majoritatea cazurilor, vorbește despre iluziile minții (Verirrungen und

Verblendungen der Vernunft) Este clar că definițiile istoriei filozofiei, pornind separat de conceptele de istorie pe de o parte și de filozofie pe de altă parte, nu fac posibilă legarea organică a acestora Hegel a finalizat ceea ce începuse Tennemann Din până în , Hegel a expus de nouă ori istoria filosofiei ascultătorilor Dintre toți predecesorii săi, numai în Tennemann a putut Hegel să găsească un oarecare sprijin pentru opiniile sale El, într-adevăr, se referă la Tennemann, dar în evaluarea muncii sale nu este în întregime corect și chiar cade într-o anumită contradicție cu el însuși Pe de o parte, el afirmă că Tennemann este de părere că este imposibil să se cunoască adevărul (Geschichte d Phil S Auf); pe de altă parte, el spune că Tenneman greșește când se consideră istoric obiectiv, Biblioteca "Runivers" ESEU DE ISTORIOGRAFIE A ISTORIEI FILOZOFII căci el priveşte cu adevărat istoria din punctul de vedere al filosofiei critice (ibid , p) Să ne întoarcem la Hegel În introducerea sa detaliată la prelegerile despre istoria filozofiei, el definește mai întâi conceptul de istorie a filosofiei, apoi conceptul de filosofie Hegel începe cu eliminarea înțelegerii false a istoriei filozofiei, i) Istoria filosofiei nu este un stoc sau un depozit de opinii O opinie se numește un gând accidental, iar o opinie filozofică este o opinie despre Dumnezeu, natură și spirit Istoria opiniilor nu este altceva decât o expoziție a prostiei umane și nu poate fi decât un obiect de curiozitate sau de învățare; învăţarea, pe de altă parte, constă în a cunoaşte multe lucruri de care nimeni nu are nevoie În filozofie nu există loc pentru opinii, este o știință obiectivă a adevărului, o știință a adevărului necesar și a cunoașterii sale) Considerând istoria filosofiei ca o enumerare de opinii, toată lumea va ajunge la recunoașterea inutilității filozofiei Varietatea sistemelor filozofice care se devorează reciproc este un subiect preferat al scepticilor) Cu toate acestea, cu toată diversitatea sistemelor, ele au un lucru în comun - toate constituie filozofie Diversitatea sistemelor nu numai că nu servește în detrimentul filosofiei, ci, dimpotrivă, această diversitate este absolut necesară filosofiei însăși, iar în istoria filosofiei avem de-a face astfel cu filozofia însăși (p) Die Bewegung des denkenden Geistes ist wesentlich Zusammenhang und es geht darin vernûnftig zu Pentru a clarifica cele spuse, trebuie luate în considerare două concepte: conceptul de dezvoltare și conceptul de concret Adevărul este unul și el există în domeniul gândirii; este inițial doar un gând, care, după ce a primit certitudine, devine un concept; conceptul este gândit în deplinătatea şi determinarea lui în sine şi pentru sine Deci, adevărul este o idee, care trebuie înțeleasă; acest lucru este posibil doar prin dezvoltarea ei, ideea * În dezvoltare trebuie să distingem între două stări: prima este predispoziția, capacitatea (potentia), a doua este realitatea (actus, ενέργεια) Ceea ce există ca facultate trebuie să devină conștient; deși în dezvoltarea celor două state avem de-a face cu același conținut, diferența dintre ele este enormă În natură, aceste două momente de dezvoltare pot fi împărțite în Biblioteca "Runivers" E L RAD L OB două obiecte (sământă și rod), în domeniul spiritual, sfârșitul și începutul coincid În spirit, dezvoltarea constă în faptul că actul divizării este în același timp momentul autoîntoarcerii spiritului (Das Herausgehen ist sein Zusichkommen) Astfel, ceea ce este inițial în spirit, ca ceva străin, devine legat de el, de el însuși Spiritul devine liber, iar aceasta determină ideea și filosofia Până acum am vorbit despre dezvoltare; dar ce se dezvolta? Dezvoltarea este o acțiune în care se combină diversele; combinarea diferitelor va crea betonul Ideea însăși

se dezvoltă, iar în conținutul ei este concretul (Nu trebuie să credem că filosofia se ocupă de generalizări: conținutul ei este doar abstract în formă, dar concret în esență) Filosofia nu este altceva decât cunoașterea dezvoltării concretului De aici rezultă că filosofia este un sistem în dezvoltare, adică nu este altceva decât istorie Așadar, filosofia și istoria coincid Alternarea sistemelor filozofiei în istoria lor este destul de identică cu succesiunea determinărilor logice în derivarea ideilor Deci, studiul istoriei filozofiei este în același timp și studiul filosofiei în sine Din aceasta rezultă: a) Istoria filozofiei în ansamblu este un proces necesar şi consecvent, raţional în sine şi determinat a priori de ideea sa Deci, tot ce este întâmplător trebuie eliminat din istoria filozofiei b) Orice sistem filozofic era necesar și necesar acum, c) Luând în considerare numai principii din istorie, trebuie spus că fiecare principiu a dominat într-un anumit timp și din el și pe baza lui s-a construit întreaga viziune asupra lumii, d) În fine, din aceasta este clar că, deși în istorie avem de-a face cu trecutul, totuși cu un trecut care nu a dispărut, căci fiecare pas al adevărului este etern Începutul dezvoltării și istoriei este abstract, sărac; betonul este produsul de mai târziu; prin urmare, primele sisteme sunt și cele mai sărace și mai abstracte, în timp ce cea de-a doua filozofie este întotdeauna cea mai concretă, bogată și profundă Nu-l vom mai urma pe Hegel; căci mai departe el consideră relația dintre filozofie și alte sfere spirituale, dar totul esențial despre istoria filosofiei a fost deja spus Desigur, este foarte importantă faptul că a subliniat că filosofia este sexul cea mai importantă expresie a timpului său, mai departe indicii sale despre diferența dintre filozofie și știință și despre rudenia dintre filozofie și religie, dar aceasta nu privește direct sarcina noastră Având în vedere cele spuse de Hegel, nu se poate decât să recunoască legătura dintre concepțiile lui Hegel și predecesorul său Tennemann și, în al doilea rând, faptul că Hegel a reușit să stabilească mult mai clar acea relație dintre istoria filosofiei și filozofia pe care Tennemann a încercat să o stabilească Asemenea lui Tennemann, Hegel distinge istoria filozofiei de o simplă enumerare a opiniilor Împreună cu filosoful Grossmann, la care se referă Tennemann în introducerea sa, Hegel dorește să elimine tot ce este întâmplător din istoria filosofiei și să păstreze doar momentele necesare realizării ideii Împreună cu Tennemann, Hegel vede în istorie realizarea adevăratei filozofii; singura diferență este că pentru Tennemann adevărata filozofie este kantiană, iar pentru Hegel este cea care constituie esența comună a tuturor filozofiilor - cu alte cuvinte, Tennemann alege în mod arbitrar un moment din istorie și îi conferă o valoare absolută, care se încadrează în contradicție cu ideea de istorie pe care Hegel, desigur, nu o face Fără îndoială, Hegel și Tennemann au multe în comun în instrucțiuni detaliate despre cum ar trebui scrisă istoria filozofiei Dar, în același timp, în aceste concepții există multe care aparțin în mod specific lui Hegel Tenneman indică legătura dintre istoria filozofiei și filozofie, dar nu există o identificare a acestora; la Hegel, primul este identic cu al doilea Însuși obiectul filosofiei, ideea, se dezvoltă și, din moment ce toate momentele de dezvoltare sunt necesare, fără a le cunoaște, este imposibil să cunoaștem filozofia însăși Dezvoltarea în sine, constând din pașii necesari, este destul de simplă Fiecare pas este determinat de poziția de mijloc dintre celelalte două și nu are o semnificație independentă; întregul sens al adevărului cunoscut este epuizat fiind o piatră de treaptă pentru

următorul superior În acest fel, se stabilește, fără îndoială, cea mai strânsă legătură între sisteme, dar în detrimentul, poate, al semnificației lor, de dragul scopului final, al rodului, al ideii realizate, care în esență pare necunoscută În orice caz, încă de pe vremea lui Hegel, istoria filozofiei poate fi considerată o știință consacrată, atât prin metoda, cât și prin obiectul său Dezvoltarea ulterioară a acestei științe este Biblioteca "Runivers" E L RADDOV interes din alte puncte de vedere, și anume: dezvoltarea detaliată a materialului, este o sarcină pur istorică, și critica fundamentelor înțelegerii lui Hegel a procesului istoric Nu se poate nega geniul conceptului lui Hegel Pentru el, după cum știți, rațiunea domnește asupra istoriei; chiar procesul istoric este dezvoltarea Divinului, istoria este procesul teogonic, scopul său este "das Zusichkommen Gottes im Menschen" Cu toate acestea, în ciuda măreției captivante a acestui concept, acesta are și puncte slabe Iar mișcarea științifică ulterioară a trebuit să determine punctele forte și punctele slabe ale înțelegerii lui Hegel a istoriei filosofiei Cele mai caracteristice trăsături ale înțelegerii hegeliene sunt, în primul rând, că el își imaginează procesul de dezvoltare ca fiind complet simplu și, în al doilea rând, identifică istoria cu filozofia; primul decurge din ideea sa de dezvoltare, al doilea din ideea sa despre raționalitatea fundamentelor istoriei Prima propoziție este greu de reconciliat cu faptele, care indică a) nu numai câteva linii paralele de dezvoltare, ci reprezintă, în plus, b) și cazuri negative, i e stagnare mentală și epoci de declin Mai mult decât atât, dezvoltarea rectilinie aparent lipsește de semnificație independentă, sau, cel puțin, diminuează semnificația fiecărui moment mental individual de dezvoltare și, întrucât procesul istoric în timp se desfășoară la nesfârșit, posibilitatea cunoașterii adevărului, aparent, se îndepărtează și ea; și astfel afirmația că adevărul este în dezvoltare pare să conducă la același lucru cu scepticismul extrem, adică, la negarea posibilităţii de a cunoaşte adevărul A doua propoziție - identificarea istoriei cu filozofia și rațiunea în general - este strâns legată de prima; presupune că dezvoltarea faptelor se desfășoară în același mod în care o concluzie decurge dintr-o rațiune; în consecință, în această poziție nu există loc pentru o explicație a fenomenelor care sunt aleatorii și aparent nerezonabile în istorie (Succesul lui Hegel trebuie văzut în faptul că cele mai importante două lucrări ale timpului prezent despre istoria filozofiei, K Fischer și Zeller, sunt construite pe principiile sale, iar prima se bazează în întregime pe aceste principii, a doua într-o mare măsură) Dar, totuşi, este destul de firesc ca căderea fiului hegelian Biblioteca "Runivers" ESEU DE ISTORIOGRAFIE A ISTORIEI FILOZOFII filosofia s-a reflectat și în creația sa cea mai solidă - în istoria filozofiei Au început să caute urgent noi principii și, firește, au fost nevoiți să apeleze la corectări ale acelor aspecte care, la Hegel, par a fi cele mai slabe Au fost propuse și alte scheme de dezvoltare De exemplu, Cousin a încercat să înfățișeze în istoria filozofiei dezvoltarea a patru, și nu a unuia, fundații (idealism, materialism, senzaționalism și misticism), dezvoltându-se în paralel, alții și-au imaginat însăși calea dezvoltării ca fiind diferită și nu simplă , cum ar fi, de exemplu, Brentano, Ulrici, etc Pentru mulți, istoria filosofiei s-a estompat în istoria culturii, dar în toate aceste încercări de îmbunătățire, care uneori ar trebui mai degrabă numite în sens invers, există o trăsătură care indică legătura lor cu Hegel, și anume, un indiciu că istoria filozofiei se află într-o legătură mai strânsă cu filosofia decât istoria oricărei alte științe

cu știința însăși Am vorbit până acum despre istoria sistemelor, dar scurta noastră schiță ar fi incompletă dacă nu am adăuga câteva cuvinte despre două direcții în tratarea istoriei filozofiei, care în ultima vreme au primit o distribuție și o importanță deosebită - Mă refer la istoria problemelor și la istoria conceptelor În ceea ce privește prima, nu reprezintă nimic anume nou în raport cu istoria sistemelor și se referă la aceasta din urmă ca parte a unui întreg Este posibil și util să luăm în considerare dezvoltarea istorică a oricărei întrebări; au existat multe astfel de încercări atât în trecut, cât și în prezent; trebuie doar să menționăm lucrările lui Alger despre nemurirea sufletului, Abendroth despre materie, Koenig despre cauzalitate, Fonsgrive despre liberul arbitru, Brooker și Heider despre idei și așa mai departe cumva: logică, etică și psihologie; dar toate acestea vor reprezenta doar prelucrarea unei părți din material și, în consecință, nu vor conține nimic fundamental nou în comparație cu istoria sistemelor Ca o încercare curioasă de acest fel, completând într-un anume sens direcția indicată, este necesar să se sublinieze o altă lucrare: P Janet și G Seailles - Histoire de la philosophie, , Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Rookieverse" E L P A DLOV edit- Autorii încearcă să ofere o istorie a tuturor problemelor filosofice și văd beneficiul lucrării lor în faptul că este, parcă, o verigă intermediară "entre la théorie et l'histoire" Succesul unui astfel de angajament trebuie însă să depindă de o condiție Într-adevăr, trebuie să facem o istorie a tuturor problemelor filozofice, adică este necesar să deducem din conceptul de filozofie toate părțile sale principale necesare și să le examinăm istoria În cartea menționată această condiție nu este îndeplinită; autorii au luat pur și simplu împărțirea obișnuită a filozofiei în părți în predarea universitară franceză și au dat o istorie a părților; printre astfel de părți găsim, de exemplu, istoria obișnuinței, istoria chestiunii apariției limbajului etc Poate că, din punct de vedere didactic, sunt utile asemenea recenzii parțiale ale problemelor; ele sunt, de asemenea, utile în sensul că în istoria oricărei probleme este posibil să se urmărească dezvoltarea acesteia mai detaliat, mai detaliat; dar totuși o problemă anume trebuie, mi se pare, să fie determinată de întreaga viziune asupra lumii și, prin urmare, istoria problemelor are un loc de serviciu în raport cu istoria generală a filosofiei De o semnificație mai mare poate fi acea direcție pe care am numit-o istoria conceptelor și care, într-un aspect, se apropie extrem de mult de istoria problemelor După cum se pare, regretatul profesor Teichmüller de la Universitatea Yuryev ar trebui considerat strămoșul său În "Studien zur Geschichte der Begriffe" el spune următoarele: "Istoria filozofiei nu este doar un fel de orientare privind cursul dezvoltării conceptelor noastre, ci poate, având în vedere faptul că filosofia este formată din concepte, însăși servesc drept câmp de observație, un fel de experiență și control asupra cercetării, căci istoria conceptelor ne indică motivele oricărei teorii și calea care s-a aflat sub influența conceptului dominant și indică, de asemenea, ciocniri cu alte adevăruri; de aceea, pentru succesul filozofiei în sine, istoria conceptelor este extrem de importantă Istoria filozofiei arată în mod constant acest lucru: scolastica, de exemplu, și-a schimbat direcția în funcție de cunoașterea scrierilor aristotelice nou descoperite Lucrarea lui Teichmüller are în vedere tocmai istoria conceptelor, de ce această lucrare este permisă ceea ce altfel ar fi ilegal, și anume aceasta

afirmația omite adesea indicațiile cronologice "Conceptul devine adesea

mult mai clar dacă îl considerăm în forma pe care a luat-o în dezvoltarea ulterioară Formele ulterioare de dezvoltare a conceptelor nu reprezintă întotdeauna formațiuni normale, ci adesea doar aplicarea unui concept binecunoscut , și adesea chiar și conceptul este îmbrăcat în imagini fantastice Și totuși, uneori, cel mai bine este să caracterizați un anumit concept în forma în care a primit cea mai mare putere asupra minții oamenilor, deoarece momentele individuale ale conceptului, care la început sunt sesizabile numai la cea mai sârguintă atenție și intensă forță de abstractizare, primesc în forme ulterioare o dezvoltare mai largă și fantastică, ca să spunem așa Dar dacă se urmează calea indicată de Teichmüller a unei elaborări amănunțite a istoriei conceptelor, atunci prima și necesară condiție va fi o determinare exactă a sensului pe care un anumit concept îl are la un moment dat, adică o definiție precisă a terminologiei filosofice este necesară având în vedere faptul că același concept în momente diferite a avut un înțeles diferit (cum, de exemplu, conceptul, înainte atât de important, essentia, este păstrat acum doar pentru a desemna lichide diferite, esență dentară) , etc) și uneori s-a întâmplat ca două concepte corespunzătoare să-și schimbe semnificațiile în decursul timpului (cum s-a întâmplat, de exemplu, cu conceptele de obiectiv și subiectiv) R Aiken a fost primul care a urmat această cale; el, în "Geschichte der philosophischen Terminologie", a dat un exemplu al muncii care trebuie făcută înainte de a se lansa în istoria problemelor filozofice Un fel de material, pe care îl folosește și Aiken, ar trebui, mi se pare, să atragă o atenție deosebită Mă refer la dicționare filozofice, care sunt foarte convenabile pentru scopul de mai sus, deoarece fiecare astfel de dicționar reflectă o anumită viziune asupra lumii, servește drept expresie terminologică exactă Acest material nu a scăpat atenției lui Aiken, dar el nu îl cunoaște în întregime El numește dicționarul lui Goclenius din , pe care Leibniz îl folosea adesea în scopurile sale polemice (de exemplu, într-o dispută cu Clark); dar o serie de dicționare au rămas necunoscute lui Aiken La aceeași categorie de material urmează din - * Biblioteca "Runivers" E L R A D L V b să poarte diverse "Detinitiones", la care, de exemplu, se recurgea cu atâta bunăvoie, în timpul disputelor, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea Aceste definiții au fost făcute atât din părți separate ale filosofiei, cât și dintr-un întreg sistem filozofic, de exemplu, -Definiciones ex universa Aristotelis philosophia Acum nu fac decât să punctez această direcție și acest material și voi amâna caracterizarea lor imediată pentru altă dată E Radlov Biblioteca "Runivers" Despre originea operei educaționale și despre pilonii principali ai existenței ei în istoria omenirii Trebuie să vă rog să vă întoarceți la vremuri străvechi, când oamenii, fără îndoială, educau, dar nu și-au dat seama că sunt educa Cât de posibilă este o astfel de simplă educație mecanică, de aceasta suntem asigurați de rămășițele ei care au ajuns până la vremea noastră Dacă un tată modern, needucat și strict își bate copilul pentru că a transformat un anumit lucru necesar într-o jucărie și l-a stricat sau distrus, atunci, desigur, copilul, datorită acestui lucru, este crescut - el conectează în imaginația sa necesarul lucrul luat și neplăcerea suferită din cauza distrugerii lucrului luat și, în atenție la acest necaz experimentat, căci vremurile viitoare se vor abține de la noi ispite de a lua lucrurile necesare Dar tatăl însuși, fără îndoială, nu s-a gândit la educație - bate sub influența iritației și supărării, bate pentru a satisface furia care a apărut în el; în plus, el nu educă nici în cazul în care, după ce ia provocat durere, spune că copiii trebuie învățați; el doar

se justifică, înțelege iritația personală la care a cedat Din nou, cine nu știe cât de nenumărate sunt exemplele unei persoane care converge cu ceilalți pe baza, de exemplu, a unor afaceri, și nu se stabilește nimic altceva decât doar pentru a primi ajutor de la alții, sau conducere, sau serviciu, capital etc ; dar a dezvoltat o viziune, are concepte stabile, maniere înrădăcinate, tehnici etc ; Biblioteca "Runivers" S SOLERTINSKY iar acești ceilalți, venind în contact cu el pe baza acestei întreprinderi și lucrând împreună în interesul acestuia din urmă, în același timp cedează părerii sale, își asimilează conceptele, chiar își adoptă manierele, primesc educație de la el și el , fără știrea lui, este mai sigur profesor, decât o parte considerabilă a celor care încearcă să-și educe animalele de companie În sfârșit, nu pot să nu citez un fenomen care ilustrează aceeași idee - o boală umană universală modernă și străveche, care se numește lupta taților și a copiilor Că acesta este un fenomen pur și specific pedagogic în esența sa se vede clar din faptul că se potrivește direct definiției general acceptate a muncii educaționale - ca impact al imaturului asupra celor mai maturi Dar, în realitatea vie, este, pe de o parte, modul în care părinții apără acele concepte și puncte de vedere cu care s-au obișnuit și, pe de altă parte, cum respingerea puternică a copiilor față de ceea ce li se pare o încălcare a libertății și personalității lor Astfel, deși nici culturaliştii, nici filozofii istoriei (pozitiviști, de exemplu) nu indică acest lucru, nu este mai puțin adevărat că toate faptele săvârșite de oameni, adică munca educațională, au cunoscut la început o perioadă a existenței lor mecanice Și dacă este așa, atunci cu o necesitate logică trebuie să ne asumăm în istoria omenirii un moment grandios în care oamenii și-au dat seama că printre plecările pe care le-au făcut era una pe care nu o observaseră până acum, că această afacere nu putea fi realizată la întâmplare și cum a pus Dumnezeu asupra sufletului, că dacă definim mai bine scopurile pentru care se poate face, dacă ne gândim mai bine la mijloacele prin care aceste scopuri pot fi atinse aici, atunci nu poate fi o povară inutilă, ci o fapta folositoare si benefica Și, fără îndoială, procesul, probabil, procesul lung prin care a trecut omenirea aici sub astfel de influențe sau alte influențe, nu a fost decât semi-conștient, ca toate cele mai mari procese, ale căror inițiatoare sunt vechii și nu ne amintim și nu văd majoritatea meritelor participanților la acest proces Dar la sfârșitul cursului său, când se trece de la educația mecanică la educația conștientă, se remarcă expresiv atât din punct de vedere practic, cât și din punct de vedere teoretic Cât despre primul, iată unul sau altul simbol Biblioteca "Runivers" DESPRE ORIGINEA CAZULUI EDUCAȚIONAL un act personal în care exprimă solemn că acum a fost acceptată tutela pedagogică a copiilor, ca, de exemplu, în Grecia din vremea lui Solon: dacă tatăl recunoaște un copil născut în a -a zi și are grijă de el, atunci casa este împodobită cu o ramură de măslin, bunica poartă un copil în jurul unui focar aprins, o prăjitură comună este coaptă pe vatră, mâncată la o cină festivă, iar cunoscuții participă la sărbătoare, aducând felicitări și cadouri (Kõllner: Pãdagogische Skizzen) În termeni teoretici, procesul care a dus la întoarcerea către educația conștientă își îndeplinește misiunea până la capăt în cazul în care, după o îndelungată muncă de căutare și diverse corectări, reușește să dezvolte și să transmită științei denumirea exactă a acelui nou afaceri, care acum este pusă printre treburile vechi și obligatorii ale omenirii și sarcinile minții sale Astfel, rămâne doar să ne întrebăm: sub ce influențe și datorită a ce sau cui s-a întâmplat această descoperire de neuitat a muncii educaționale? Și

dacă vorbim despre cauza imediată, atunci, după înțelegerea mea extremă, arăt aici o femeie Rețineți că dorința profund străveche a femeilor de a avea copii și angoasa lor mentală în cazuri de infertilitate, ajungând la disperare, la "nu este nevoie să trăiască" sunt cunoscute; acest fenomen este de fapt dotat cu asemenea detalii, în vederea cărora nu se poate explica prin dorința de a avea copii proprii, adică acele așteptări bune (de exemplu, confort, slăbirea sumbrățării unei vieți de subordonat, de sclav), pe care te poți baza de la copilul tău: există exemple de copii proprii sau ai altora, dar numai pentru a avea copii De asemenea, este imposibil să explici acest fenomen prin pretențiile copiilor de la o femeie din partea soțului ei: "De ce te întristezi atât de mult de sterilitate", spune bărbatul biblic, "nu îți sunt eu mai drag decât zece copii? " Soțul nu cere copii, iar femeia nu este mai puțin de neconsolat pentru asta și chiar și el pare a fi naiv - nu înțelege că ideea nu este deloc în el De aici vine gândul că există o cauză mai profundă, mai fundamentală la lucru O femeie în acele trăsături care o deosebesc și care au făcut-o cu atât mai diferită de o persoană reală, reală, cu cât ne întoarcem mai aproape de începutul perioadei patriarhale, o femeie avea nevoie să Biblioteca Runiverse S SOLLERTINSKII a pus problema necesității vitale de a deschide o sferă în care activitatea largă și neobosită să fie acoperită de forță și să-și aibă baza în începutul tandreței, delicateții (spre deosebire de începutul forței), ceea ce este cel mai caracteristic Avea nevoie de o sferă în care, atât în ochii unui bărbat, cât și în ochii ei, să fie în afaceri, fără îndoială importante și, prin urmare, asigurându-i dreptul la existență și, în același timp, speranțe la protecția unui bărbat Avea nevoie de o sferă în care, în sfârșit, să aibă o șansă mult mai mare de a lupta cu un bărbat pentru dominație, o luptă pe care un exces de forță fizică să nu o ajute și o lipsă să nu dăuneze, o luptă care, în loc de instrumente elementare, ar cere perspectivă culturală, tact, inventivitate etc Chiar îmi permit să spun că o femeie nu avea nevoie de copii în sine, ci de ceea ce este posibil, acceptabil și benefic atunci când există copii - îngrijirea lor, o functie pedagogica În direct, plin de viață, i e împreună cu cele mai simple interese ale mamelor, era să atragă atenția unui bărbat asupra obligațiilor față de copii și tocmai în acea formă tăioasă în care, respingându-le, el, de fapt, se respinge pe sine Și că bărbații și-au înțeles interesul, au văzut unde este cel mai bine rezolvată problema dreptului lor la existență, există o dovadă solidă în acest sens, mergând înapoi în cele mai vechi timpuri, supraviețuind până în secolul nostru (în Cantonul Berna), îmbrățișând pe toată lumea , indiferent unde locuiește cineva , - într-un kuvad Obiceiul de faire la couvade constă, în primul rând, în dovada de către tată a legăturii rădăcină cu copilul, pentru care tatăl, după nașterea copilului, se întinde pe pat, se preface bolnav de durerile de naștere, iar prietenii lui îl felicită cu ocazia unei nașteri reușite Pe de altă parte, acest obicei constă în declararea de către tatăl preocupării deja pedagogice pentru carnea sa din carne, în a se curăți cu post (în mod asemănător cu felul în care mamele noastre din provincia Kursk, în cazul morții copiilor, purifică ei înșiși cu foc și apă); în plus, că evită să mănânce astfel de animale, care se disting prin calități proaste (lașitate etc); iar dacă copilul nu a supraviețuit în acest moment, atunci mamele îi reproșează tatălui acest lucru, iar el acceptă acuzația fără răspuns Și într-un fel sau altul, dar, având în vedere beneficii directe, tații și-au făcut obligații față de copii Doar după logica începutului, Biblioteca "Runivers" DESPRE ORIGINEA CAZULUI

EDUCAȚIONAL gestionând relațiile dintre un bărbat și o femeie (luptă pentru dominație), bărbații au respectat ceea ce femeile și-au găsit o poziție puternică, dar nu au renunțat la o șansă profitabilă celor din urmă Copiii trebuie educați, dar numai în sensul de aufbringen Și acest aufbringen, transferat în sfera educației, îi ia de fapt unei femei dreptul la educație: ea, spun ei, nu este capabilă de aufbringen de copii din cauza slăbiciunii (conformității) ei (Grimm, în Lexicon) Și după aceea, va fi permis faptul că în limba arabă există două denumiri de cuvinte pentru funcția educațională, dintre care una exprimă activitatea unei păsări care stă cu grijă pe ouă, cealaltă înseamnă - "fă-o să crească", - să vadă dovezi vii ale preluării afacerii educaționale un etaj de celălalt Oricum ar fi, dar eu cred că acum ambele sexe au intrat în educație și împlinirea ei la noi, și cu rolul cu care sunt în viața modernă Și după aceea, rămâne să arătăm și să afirmăm că cauza, al cărei început îl atribui unei femei, oamenii s-au dovedit a avea un sprijin atât de puternic și pur imediat înainte de conștiință, care o însoțesc în toate etapele decisive ale acesteia existenţă Las fără explicație stimulul care își are baza în legea luptei pentru existență, stimulul conform căruia băieții sunt primii candidați la educație, iar fetele sunt uneori chiar ucise și care cere direct ca copilul să fie adaptat la un anumite meserii, pentru a-l face abil și plin de resurse Să ne întoarcem la acel impuls de a educa, care își are baza în instinctul de procreare Strămoșul comun al latinilor, desigur, îndumnezeit, așa cum este cazul majorității popoarelor, limitându-se exclusiv la matur, pentru o mai mare conformitate cu imatur, se transformă în fratele său mai mic, care devine păzitorul copiilor, indicând astfel care latura pentru tatii latini au fost in primul rand copii valorosi Old German King, German Kind, English Child înseamnă de fapt "descendent"; numele ceh pentru un copil este un descendent Printre cei mai grijulii sălbatici (tahitienii, excluzând clasa superioară), de îndată ce se naște un fiu, el devine proprietarul moșiei; nu numai atât: tatăl îi transmite rangurile și distincțiile pe care le-a slujit, iar el însuși Biblioteca Runiverse S SOLLERTINSKII se transformă într-un cetățean comun Soția Iovei a reproșat faptul că acum amintirea ta va fi folosită de pe pământ "; iar Saul îl obligă pe David: "Jură că nu vei smulge sămânța mea și numele meu după mine" Cenzorul Metellus Numidius doar pe acest punct recunoaște, fără tragere de inimă, dreptul femeii de a exista: "dacă natura ne-ar permite să ne descurcăm fără femei, atunci ne-am elibera de tovarăși enervanti Dar de vreme ce, după legile naturii, fără ajutorul lor, continuarea neamului uman este imposibilă, atunci vă rog (poporului) să vă sacrificați interesul privat pentru binele comun Aceste date și date similare dezvăluie o relație deosebită dintre tată și fiu sub influența instinctului menționat mai sus, o astfel de relație încât dacă tatăl ar avea ocazia să deducă această relație din interesele propriului egoism sau dacă nu a avut-o, relaţia ar fi încă vie pe faţă Sentimentul legăturii de familie îl face pe tată să privească descendenții născuți în așa fel încât să-l intereseze nu numai apariția lui în lume și soarta ulterioară, ci și toți strămoșii, cărora le judecă uneori pe sine și pe cel mare descendent Acest sentiment îl face pe tată să-și amintească că, ca să nu mai vorbim de viață, cea mai mare jumătate din ceea ce deține: talente, trăsături ale depozitului, adesea o chemare de viață deosebită (meserie, carieră), nume, în sfârșit, pe care le-a primit de la alții Prin urmare, el transmite toate acestea copiilor cu un spor adecvat, care se formează datorită propriilor eforturi Și nu el singur, ci fiecare dintre urmași - toți sunt emițători, pentru că toți

sunt doar asistenți, toți apar, acționează pentru un anumit timp și apoi dispar, dând loc unul altuia Singurul lucru care nu dispare este a ceea ce sunt slujitorii, a ce sunt proprietarii, purtătorii vieții și la care a contribuit fiecare dintre ei și datorită căruia pentru fiecare dintre ei propria viață nu a fost goală , a reprezentat un scop semnificativ, o sarcină: doar fă-o, - suficient pentru fiecare job Prin urmare, fiul trebuie să fie și el un ispravnic potrivit; este necesar ca la rândul său și prin el să trăiască, datorită lui a dezvăluit în continuare ceea ce pentru fiecare dintre ei la vremea lui era o sarcină Inițial, această sarcină a fost să întărească și să întărească umanitatea Și nu este nevoie să ne gândim că acest ideal de umanitate, umanitate până la Biblioteca "Runivers" DESPRE ORIGINEA AFACERILOR EDUCAȚIONALE tații vitregi numai inteligenți Aici, de exemplu, un sălbatic dovedește călătorul că monogamia este o anomalie: deoarece, alegând această formă, o persoană ar semăna direct cu felul de maimuțe obișnuite în zona sălbaticului (Lubbock) Sau câte neamuri, în care, în cazul nașterii de gemeni, fie au ucis ambii copii, fie au lăsat pe unul: (N Ploss, Das Kind etc) Sunt multe cazuri când copiii s-au născut cu dinți, au fost uciși, spunând că aceștia "au trecut limita", evident limita personalității umane Și chiar și socrul și socrul nostru din provincia Arhangelsk, împărțind o oală în mai multe cioburi la o nuntă, exprimă dorința ca să fie aceiași mulți copii: doar pentru ca mai mulți deodată să fie să nu se nască deodată (Afanasyev: "Concepțiile poetice ale slavilor") Aș include aici și doctrina originii omului din animalul inferior adiacent lui Este puțin probabil ca ea să primească vreodată o justificare științifică incontestabilă (și chiar dacă ar fi primit-o, nu știu ce s-ar adăuga prin aceasta) Însă semnificația sa este valoroasă, deoarece pentru partea activă a umanității a existat un impuls puternic de a ne aminti că progresul rasei umane nu i-a oferit încă o diferență completă, izolarea de lumea animală și, prin urmare, trebuie încă să încerci si incearca multe Acum, când această sarcină, inspirată de instinctul de procreare, a început să fie îndeplinită cu energie de către oameni, s-a dovedit că într-un grup dintre ei a prevalat o trăsătură a spiritului uman și, prin urmare, a apărut o natură deosebită, în altul alta , și de aici o nouă organizare mentală particulară și etc Iar dorința de rude și înstrăinarea față de cei nebunești au produs o divizare a omenirii, iar unii dintre oameni au părăsit comuniunea cu alții sub conducerea unui rude, al cărui depozit special a fost determinat prin caracteristicile lupului (Grimm în prefața la Rheineke Fuchs); altele au ieșit sub conducerea unei rude, a cărei originalitate era determinată de un copac din care focul se extragea mai ușor (A Kun în Herabkunft des Feuers) Și acum, după aceasta, sarcina menținerii și dezvoltării acelei specializări realizate a umanității, care se numește naționalitate, a venit în prim-plan, a apărut și a fost acceptată cu o energie deosebită la început, despre care Biblioteca "Runivers" S SOLERTINSKY poate fi judecat după analogia sălbaticilor moderni, care, remarcându-se într-o societate specială, chiar în prima generație distorsionează, deformează limba veche pentru a-și crea propria Și reținerea acestui bob, care stă la baza naționalității, adică reținerea bobului condiționat de acesta, împreună cu influențele externe și particularitățile destinului istoric trecut, ordinea vieții, obiceiurile, aspirațiile limbii , iar în cazul consecvenței și credinței, - reținerea tuturor acestor lucruri prin ea însăși introduce un element în creșterea patriotică și înclină părinții să-și continue felul în copii: în sensul educării din ei a copiilor unei țări date și apoi , în special, copiii provinciei Ryazan, și apoi

chiar mai privat În sfârșit, aici este posibilă o nouă specializare ulterioară, iar sarcina de a păstra umanitatea se transformă în sarcina de a păstra particularitatea dobândită și consolidată în familia personală în numele de familie căruia îi aparțin tatăl și fiul De aici, primul, privindu-l pe cel din urmă drept succesorul său, îl educă: în spiritul moșiei sale ereditare, încearcă să dezvolte din moștenitorul său un bun succesor al acelei activități specifice (comercial, agricol, de serviciu etc), care se fixează în prenume; apoi încearcă să insufle aceste ordine de viață și acel punct de vedere asupra altor familii de moșii, ceea ce ar determina relația (nu amicală) cu acestea Astfel, primind de aici un continut viu si complet, instinctul de procreare face ca fiecare parinte sa caute un mostenitor, iar daca nu are al lui, nascut lui, atunci isi creeaza unul artificial, dobandindu-l prin fiica sa, nepoata , etc , sau sub formă de adopție a unui complet străin (adoptat), astfel încât, totuși, ceea ce a primit și la dezvoltarea căruia a contribuit de la sine, forțele sale să nu moară odată cu el Și acest lucru este cu atât mai mult cu cât datoria de bunăstare a vieții ulterioare și dezvoltarea ulterioară a familiei afectează tatăl sub forma unei cereri vie de bunăstare personală În multe mai multe basme (de exemplu, în povestea despre originea a triburi lituaniene - în Afanasyev, "Concepțiile poetice ale slavilor"), ca dorință de a avea descendenți de la părinți depășiți, decrepiți, caracteristica memoriei al fiecăruia este indicat figurativ că în viața lui va veni vremea când el va fi atât de în afara gamei de forțe de acțiune încât Biblioteca "Runivers" DESPRE ORIGINEA CAZULUI EDUCAȚIONAL va fi incapabil să-și satisfacă nevoile fizice, va avea nevoie de protecția celorlalți Din nou, în creațiile timpurii ale spiritului național, în epopeea versurilor spirituale (vezi Bezsonov), este dezvăluită nevoia unui descendent "pentru amintirea sufletului la ceasul al șaptelea" și în legende (de exemplu, despre cămătarul din Novgorod) se dezvăluie cât de mult înseamnă să ai o rugăciune pentru tine după moarte Pe de altă parte, am văzut că instinctul despre care discutăm, în sensul său direct, introduce în educație un astfel de stimul care conferă educației o direcție conservatoare - reținerea forței noi care intră în scenă în cadrul vechiului, moștenit Și aceasta este iarăși atât de exagerată de extremele anormale este susținută de tată, încât avem un discurs al fiului din pre-pre-produce indicat, nemulțumire, înstrăinare, chiar și într-un asemenea caz, când stratul de viață unit, spiritual, nu este în vigoare În ochii părinților înșiși, incapabili să acopere până la ultimul grad cerințele restrânse ale bunăstării materiale Prin simțul onoarei, tatăl este atât de identificat cu rangul pe care l-a ales, ordinele de viață adoptate de el îi sunt atât de dragi încât dezaprobarea față de fiul lor întoarcerea lui pe un alt drum afectează tatăl ca o negare a capacității sale juridice Și de aici vine cel mai adesea lupta taților și copiilor, având un caracter atât de nedorit de amărăciune a lor față de a lor Aproape de stimulul descris este stimulul onoarei fizice Baza ei stă în dorința părinților de a avea copii, ca dovadă a maturității lor fizice Cred că nu este nevoie de o selecție de fapte care să confirme existența acestei dorințe la bărbați Fiecare dintre noi fie a citit, fie a văzut în realitate, fie a experimentat singur ceea ce se întâmplă cu un soț când soția lui îl informează despre semnele manifestate ale unei noi ființe Toată lumea știe că atunci simte triumf, mândrie, respect sporit față de ea ca persoană sacră pentru el etc Și fiecare dintre noi înțelege că așa trebuie să fie și că, vorbind în limba rusă arhaică, Buna Vestire nu este sărbătorită singur doar o vrabie Filosoful, care și-a dedicat o

parte din opera recunoașterii "metafizicii iubirii", Biblioteca "Runivers" S SOLERTINSKY e, că toate așteptările și interpretarea misterioase ale lui Dahiii, dahin, care s-au apropiat de sexualitate, tot entuziasmul iubirii pentru cei dezbrăcați, chinul iubirii celor respinși, tot felul de îndemnuri la dragostea vicleanului iubirii de iubire - toate aceasta nu este altceva decât momeala, pe care Rațiunea Mirovoy o dă oamenilor Nașterea și răspândirea, a neamului uman, s-au făcut cu constanta neschimbată a legii Exact aceeași eroare pur copilărească a unei persoane care își închipuie doar că iubește pentru sine, pentru propria-i plăcere, și nu vede că aici slujește o altă voință, psihiatru vede aceeași eroare, cu diferența însă că, privind la Din punctul de vedere al bolilor mintale, Maudsley este supărat pe această altă voință: întrucât îi îndeamnă fatal pe nervoși să-i caute în perechi și să nu vadă că de aici, cel puțin în a treia generație, vor apărea noi fenomene de nebunie apărea O viziune similară asupra dorinței de a avea copii, ca supunere față de o lege superioară, trăiește în conștiința noastră națională, de ce părinții întreabă (de la Shein, în Cântecele de nuntă) la ceremonia tinerilor: cine v-a adus împreună? iar tu raspunzi - Doamne; tinerii își cer părinților binecuvântări pentru a merge la judecata lui Dumnezeu (la biserică), primul copil este "destinat", iar apoi deja "născut" Singura diferență este că autorul legii este Dumnezeu, în timp ce natura este contracararea, așa cum este clar în povestea unei femei a cărei fertilitate specială a invidiat-o pământul și a transformat-o pe aceasta fertilă într-un copac (după Afanasyev) Obiecțiile la o astfel de natură înnăscută a instinctului de naștere în sensul literal nu sunt interesante pentru noi, pentru că ele dovedesc că acest instinct s-a format, vorbim despre ceea ce este acum *, iar acum despre natura lui înnăscută, constrângerea presiunii sale prin un simţ al onoarei constituie un fapt incontestabil, cel puţin în sensul că pentru omul "mediu" obişnuit, cea mai înaltă dovadă a puterii creatoare productive proprii lui constă tocmai în producerea unei personalităţi vii Prin urmare, în Marile cântece de nuntă rusești, soțul îi cere soției să-i dea naștere un fiu cât mai asemănător cu el, astfel încât să se vadă că soțul este recunoscut drept cel mai capabil individ Biblioteca "Runivers" DESPRE ORIGINEA CAZULUI EDUCAȚIONAL de sex, i-au datorat existenta (in ceea ce o priveste pe fiica, el isi exprima bunavointa fata de sotie pentru ca acest copil sa semene cu ea) Și trebuie remarcat că claritatea, claritatea pentru tatăl chestiunii onoarei sale este susținută sau sporită aici de circumstanțe externe, motive externe pentru aceasta Ca să nu mai vorbim de rivalitatea celor două sexe care se uită deja în locul citat din cântece, care nu se termină deloc cu apariția puterii tatălui și care îl face să fie nemulțumit de sine atunci când se nasc copii de alt sex, să fim atenți la ce pentru o femeie, pentru o soție să aibă copii au o întrebare, cum se spune, a lui Hamlet Prin urmare, cu câteva excepții, anormale, situația este așa cum îi spune soțului ei soția eroului: "Am un copil semănat cu tine (în pântece), îți voi aduce un fiu iubit Dă-mi un copil de născut: măcar trimite-ți propriile tale semințe în lume Prin urmare, simpla dorință de a se elibera de reproșurile și chiar disprețul direct al soției, de reproșurile obișnuite ale lipsei de bărbat din partea celorlalți, pune destul de clar în fața subiectului problema onoarei și condiția exactă în care aceasta poate fi rezolvată satisfăcător Pe de altă parte, datorită unei scheme de lungă durată care arată ce fel de persoană este o persoană completă, doar prin a avea copii un bărbat îi deschide oportunitatea și dreptul de a se considera în afara perioadei

pregătitoare a vieții În viața țărănească și negustoroasă, acesta este un lucru prea mare dacă ne gândim că acolo, cu un mod de viață patriarhal, chiar și la vârsta de patruzeci de ani, este nevoie de bărbați să aibă garanții ponderale, universal recunoscute, ale maturității lor, pentru a nu pierde chiar și acea independență incompletă, care este posibilă acolo Și, în general, în această sferă, o persoană părăsește băieții numai atunci când devine tată; înainte de asta, în primul an de căsnicie, arată ca o mediocritate care vrea să fie țăran, și simte că încă nu a dovedit acest lucru, iar în ani de zile nu mai este sprijin Conform acestui stimul, relația copilului cu părintele apare într-o formă atât de puternic-definitivă, încât copilul sunt eu însumi în sensul fizic literal; și nu numai că trebuie spus (Max Müller în Eseuri) că era ușor pentru "soții și soacre" să-și facă soții să facă bine Biblioteca "Runivers" S SOLERTINSKY datorită acestui punct particular, dar și a faptului că improbabilitatea bolii nuliparului a fost pentru acesta din urmă doar vizibilă, dar nu internă: aceasta este, parcă, o greșeală a organizatorului mondial că tatăl nu suferă, iar această greşeală trebuie corectată creând el însuşi suferinţa Dar pentru a ne imagina mai clar natura pedagogiei determinate de aceasta, este necesar să ne dăm seama că copilul nu sunt doar eu însumi, ci mă confirmă, mărturisește maturitatea mea, onoarea mea fizică, care este ferm înrădăcinată în mine atât pe motive interne cât și externe De aici rezultă acea dispoziție plină de lumină de mulțumire de sine, prezentând tatăl fiului într-o formă de curcubeu, care aduce în educație, în metoda sa, un început excepțional de blând al iubirii, așa cum este descris de Sf Pavel în prima sa epistolă către Corinteni (XIII, -) Întrucât atitudinea părinților față de copii este exprimată în cuvinte, printre noi rușii, chiar ceea ce indică stimulul în discuție către tatăl în copil se întoarce la copil ca o mângâiere ("semyachko") În ceea ce privește relațiile de activitate, tatăl, atunci când are ocazia să-și justifice onoarea doar în principiu și o sărbătorește (sărbătoarea nunții), cheamă vântul și copacii la comandă, pentru ca cu zgomotul lor să nu dăuneze celor prosperi nașterea lui Vasilievna (Shein, "Cântece de nuntă") - Și trebuie să citiți și să știți ce măsuri cuprinzătoare de îngrijire a copiilor au fost dezvoltate printre țărani Ele arată clar că, dacă există iubire, atunci există ingeniozitate, care nu pierde din vedere nicio ocazie de a ajuta cauza Nu este suficient * uneori sunt, aceste măsuri nu trec cu mult în urma previziunii părinților civilizați, cum ar fi măsura (stropirea unui copil sau scufundarea în tărâțe calde), care este un surogat de casă pentru scufundarea în nard cărnos care un copil care a venit pe lume fără semne de viață, din care a ieșit un mare om (Goethe) Din păcate, efectul deplin al stimulului, aparent atât de semnificativ, este paralizat în toate păturile societății prin răcirea la baza lui - la faptul că tații văd în copii confirmarea onoarei lor fizice; această răcire se datorează căsătoriei, fie prin constrângere, fie prin calcul Absența înclinației tatălui către altul Biblioteca "Runivers" DESPRE ORIGINEA ÎNGRIJIRII EDUCAȚIONALE ' lu - soției sale, se pare, nu interferează cu afacerea indicată (nu în cuvinte) dragostea și memoria copiilor în astfel de cazuri numai atunci când există o dispoziție decisivă față de copii în depozitul natural al tatălui sau când o oportunitate se deschide în fața lui, având în vedere indiferența soției față de copii, să devină principalul lor îngrijitor și educator Și întrucât în practică o astfel de oportunitate se deschide foarte rar, iar dispoziția este slăbită fie de nevoile luptei pentru existență și activitățile conexe, fie de mângâieri care se află în afara

familiei, satisfacția, de exemplu, a ambiției civile, atunci atitudinea față de copii este schimbată cu fleacuri, cu excepția cazului în care nu este încă complicată prin observarea unor astfel de trăsături proaste la copii, care pot fi atribuite naturii materne ca cauză, și pentru a afirma acest lucru cu un scop de înțeles Dar chiar și în relațiile normale dintre soț și soție, efectul benefic al stimulului onoarei fizice este în sine incomplet Înțeleg acea limitare externă (din punct de vedere al volumului) a acțiunii sale, care ne este prezentată mai clar în exemplul patriarhului biblic Iacov În cunoscutul său discurs adresat copiilor, fiului său cel mare, el se adresează cu astfel de cuvinte * "Ruben, tu ești întâiul meu născut, tu ești începutul puterii și puterii mele" Că aici în fața noastră relația tată-fiu stă tocmai în stimulul onoarei fizice este o chestiune clară, fără explicație a comentatorilor (Gesenius, Lange), potrivit cărora tatăl a văzut în fiu manifestarea Erzeugungskraft-ului său Că cuvintele spuse fiului l-au înălțat prea mult pe acesta din urmă, iar printre evrei mai mult decât oriunde, toată lumea știe din nou Având în vedere acest lucru, avem dreptul să ne așteptăm ca printr-un astfel de discurs tatăl să nu se întoarcă la primul său fiu, din moment ce știm că provine dintr-o soție impusă prin înșelăciune, știm că a comis o crimă care l-a jignit pe tată iar bărbatul din tată Și, în ciuda acestui fapt, o persoană nu numai că mărturisește respectul față de Ruben, ca primă dovadă a capacității sale fizice juridice, dar îl consideră și dovada principală a acesteia din urmă: "primul fruct" evreiesc este esența principală, esența materie (de ce, de exemplu, în cap din Daniel s-a folosit în sensul de a prezenta esența decretului) După aceea, avem dreptul să adăugăm aici prerogativele legale ale primilor fii, pe care le remarcăm în practica multor țări, și pe această bază, enunțul-
Întrebări de filosofie , Prinț , Biblioteca Runiverse S SOLLERTINSKII
pentru a da ideea că, de obicei, cererea de onoare fizică este acoperită de o singură dovadă a acesteia și, prin urmare, efectul benefic al factorului pedagogic care decurge din aceasta este limitat doar la primii născuți Este imposibil, poate, să spunem, cel puțin, să trec drept obișnuit, că restul copiilor sunt crescuți cumva; poate că practica anterioară, făcându-i pe tați mai experimentați, oferă șanse și mai mari de dezvoltare inteligentă pentru urmașii de mai târziu Dar când se vorbește despre stimulul onoarei fizice, ceea ce se înțelege prin el este că aduce ceva caracteristic sferei pedagogice Ne referim la o atitudine exclusiv iubitoare, blândă față de copii Atenție deplină, mângâieri, cea mai bună piesă, cea mai bună rochie etc - toate acestea sunt observate de copil și toate acestea întăresc în el o privire strălucitoare asupra împrejurimilor, îl fac încrezător în sine; și toate acestea aparțin de obicei primului descendent, astfel încât ceea ce folosește de la sine, următorii copii trebuie să obțină, și trebuie să invidieze, să se enerveze de nedreptatea față de ei și astfel, chiar și în sfera vieții de familie, să obțină garanții ferme pentru mizantropie Adevărat, o atitudine mai rece față de ceilalți copii nu acționează asupra lor cu o necesitate fatală, astfel că această atitudine dă mereu naștere unor subiecți în care, din copilărie, a prins rădăcină o viziune îngustă asupra vecinilor, ca oameni care trebuie dați deoparte sau învins de arta sau puterea lumească Dar aici se dezvăluie, aceasta este atitudinea rece a părinților, că în practica lor educațională ei au în vedere, ca principal lucru, deficiențele copiilor și tind să vadă nu ce este bine în ei, ci ce, odată cu trecerea timpului, se întărește din ce în ce mai mult în viziunea copiilor, ca fiind angajați direct în tot ceea ce nu

se datorează De aici urmează imediat o metodă de educație construită pe principii strict legale, nu atât prevenirea cât sesizarea păcatelor copiilor deja săvârșite, nu atât condescendentă, cât și capțioasă, nu atât corecta cât și pedepsește, într-un cuvânt, mai puțin capabilă de salvând optimismul la copii, ci, dimpotrivă, care consideră că este de datoria lui "să-i conducă pe copii din nedumerire nedumerită", să le taie părerile roz asupra realității, ignorând cu desăvârșire necesitatea aici a unei astfel de metode în care aceste concepții naive Biblioteca "Runivers" DESPRE ORIGINEA AFACERILOR EDUCAȚIONALE imperceptibil și în orice caz încetul cu încetul, cu vârsta, ar fi înlocuit de bunul simț și sobru Prin urmare, ar trebui să ne gândim că, dacă copiii ulterioare nu tolerează înclinațiile mizantropiei din familie, atunci aceste excepții au un motiv din proprie inițiativă a copiilor și, conform practicii părinților, astfel de excepții, de fapt, nu ar trebui să fie Astfel, lăsând cu toată forţa) Ca regulă generală, limitarea indicată a impulsului natural în discuţie cu consecinţa lui indicată, nu trebuie decât să vedem acele cazuri în care acţiunea vie nu coincide cu personalitatea primului născut Și dacă ar fi să scriem o istorie pedagogică a acestui stimul, ar trebui să spunem că, după ce a dezvăluit forța cea mai vie la prima sa aplicare, apoi tăce, devine neputincios de alți stimuli; la sfârșitul vieții sale de familie, se ridică din nou cu toată energia lui caracteristică: mă refer la faptul că părinții anilor înaintați iubesc copiii "copiilor târzii" cu o forță deosebită Și se ajunge la punctul că în viața popoarelor neistorice întâlnim două exemple ale faptului că moșia trece prin moștenire celor mai tineri Că pentru noi baza fundamentală a acestei iubiri stă în onoarea fizică, acest lucru este exprimat destul de caracteristic de Micii Ruși: "și focul arde bine în cuptorul vechi" Așa-numitele ultime servesc drept dovadă că există încă o forță productivă, și nu doar puterea experienței înțelepte Ultimul este un compliment, prea bine îndreptat spre punctul ca să nu i se răspundă cu toată rezerva iubitoarei solicitudine Poate că convingerea că acesta este deja sfârșitul puterii creatoare duce aici și începem să prețuim totul mai mult atunci când iese din mâinile noastre; prin urmare, aici, de la sine, se adună întreaga masă de impresii anterioare, care au dat satisfacție instinctului de naștere, toate bucuriile, grijile și necazurile trăite în grija tuturor copiilor anteriori sunt amintite și pictate (ca tot ce este îndepărtat, trăit)) complet roz, intarind astfel cu lupta dragostea si grija fata de copii În orice caz, aici intervine acea apropiere involuntară, conform căreia atât eu, coborând de pe scenă, cât și el, intrând în ea, suntem amândoi din aceeași tabără, amândoi trebuie să ne amintim cel mai mult de neputința noastră Au spus naratorii ·: Biblioteca Runiverse S SOLLERTINSKII zok, bunici, înțelegeți foarte bine acest lucru: "a fost așa și atare, și a avut trei fii", iar al treilea fiu este de obicei un prost, dar acest prost de obicei primește cel mai bine că același lucru este despre băieții cu degetul , acest gând este înaintat, arătând spre un alt sprijin pentru dragostea pentru ultimii copii, că acești copii adoră să fie lângă părinții lor în vârstă, punându-le astfel toată grija îngrijirii educaționale și mângâindu-i cu această atenție preferenţială - Un alt caz este cel în care, în ciuda apariției primului copil și chiar a multor copii, tatăl nu poate considera dovedită maturitatea sa fizică, deoarece din anumite motive pune pe seama lui însuși moartea frecventă a copiilor, sau construcția lor dureroasă şi de aceea prin plecarea sa atentă vrea să acopere ceea ce nu a dat cu naşterea şi ceea ce ar fi trebuit să fie dat Evident, stimulul luat în considerare aici are un

efect negativ: nevăzând în copii o justificare pentru maturitatea sa fizică, tatălui i se impune, pentru a nu simți grele reproșuri de sine, să demonstreze prin însuși faptul că această maturitate nu are o semnificație specială, că, dacă nu este direct, atunci în raport cu pentru copiii care se naște, poate fi înlocuit perfect prin mijloace artificiale, și la fel va ieși Dar pentru a demonstra cu fermitate în practică neimportanța importanței maturității în vederea operabilității ei, este necesar să se dovedească acest lucru asupra fiecărui copil, sau, altfel, sentimentul imediat îi va spune tatălui nu numai că nu are dreptul de a se uita cu condescendență la incompetența sa fizică, dar și la faptul că nu avea îndemânarea sau energia de a folosi pe deplin mijloacele artificiale care înlocuiesc această latură evident slabă a lui; într-un cuvânt, îi va afecta, în plus, onoarea morală Se pare că dacă înțelegi asta, atunci nimic nu te poate alunga de tine însuți; și de aceea, probabil după prima experiență a înlocuitorului de succes indicat, tatăl crede că a terminat cu chestiunea onoarei fizice; dar este, de asemenea, probabil ca urmarea de înțeles a neglijării următorului urmaș să-i arate că nu a terminat deloc și că va termina doar când copiii încetează să se mai nască La prima vedere, s-ar putea crede că un astfel de efect negativ al stimulului în educație va fi Biblioteca "Runivers" DESPRE ORIGINEA CAZULUI EDUCAȚIONAL să invoce iritabilitatea excesivă și strictețea tatălui față de urmaș, care uită mereu de necesitatea de a fi cât mai atent cu constituția sa fizică proastă Dar dacă suntem de acord că acest lucru se întâmplă cu adevărat, atunci în orice caz nu avem dreptul să spunem că acest lucru are un efect dăunător asupra stării de spirit a copilului, că relația aici dintre părinte și copil este severă, strictă, suprimând spiritul copilului, ca orice alt obstacol în calea dezvoltării naturale libere a acestui spirit Oricât de severă ar fi relația, copilul vede o atenție hotărâtă la propriul său bine, vede în această severitate o iubire vie pentru sine Cel mai probabil aici este partea slabă în trecerea oricărei măsuri, protecția dăunătoare a copilului de cea mai mică suflare a unei brize etc , ceea ce îl face deja complet o seră, plantă cu efect de seră stimulează volumul acțiunile sale, se schimbă doar formal Voi înțelege acele fenomene rare pe care stimulul nu dezvăluie la tată toată înălțimea influenței pedagogice caracteristice acestuia asupra primului născut, când acest copil este femeie Întrucât tatăl se află sub influența directă a luptei pentru existență, sau a luptei pentru predominarea sexului său, până acum copilul - fiica pentru el nici măcar nu reprezintă, cel puțin, o dovadă completă a masculinității sale; deși se bucură, tot ar fi mai bine dacă s-ar fi născut un fiu Dar, lăsând deoparte acești factori complicanți, trebuie totuși spus că într-un asemenea caz, în condițiile cele mai favorabile, impulsul firesc în discuție se dovedește a fi încă slab în propriul său aspect pedagogic Dispoziţia firească la educaţie depinde prea mult de faptul dacă o persoană poate educa Și această posibilitate pare complet indiscutabilă, nu lasă loc pentru nicio ezitare de îndoială doar în cazul în care este de la sine, imediat evident la ce scop ar trebui să se străduiască în educație, cum să acționeze, spre ce este înclinat animalul de companie, ce anume iar o asemenea acțiune înseamnă, întâmplător, dacă este, sau dacă se va repeta în mod constant etc , etc ; într-un cuvânt, când în educație poți să te pui în spatele imaginii călăuzitoare și să crezi că această imagine, mărturia ei nu va fi înșelată Acest lucru este potrivit, poate numai Biblioteca "Runivers" S OOLLERTINSKI dar în cazul în care persoana educată este un subiect omogen pentru mine În cele din urmă, toți cei care au depășit măcar

oarecum granițele vieții imediate, spontane, au, fără îndoială, un instinct de purtare morală Poate că Spencer o spune mai bine: așa cum un tată își dovedește maturitatea fizică făcând copii, tot așa își dovedește capacitatea morală fiind capabil să-și crească copiii în mod corespunzător Trebuie doar să vedem că aici ne aflăm față în față cu știința pedagogică Și dacă, sub influența acestui stimul, tatăl încearcă, prin educație, să atingă nu orice obiective de primă mână, ci acelea pe care stimulul le cere, deci profund chibzuit și mai înalt; dacă el atinge aceste scopuri nu prin mijloace întâmplătoare, ci prin unele deliberate și strict verificate, atunci în acest caz educația sa nu va fi altceva decât științifică și ghidată de știința pedagogică în sensul strict al cuvântului Așadar, sorbind stimuli imediati, la limita unde aceștia se termină și începe știința, ne ciocnim și ne așezăm oarecum cu cei din urmă Nu doar autorii cursurilor de pedagogie, după cum se spune, de o demnitate medie, ci și profesori autoritari, chiar celebri - Kant, Hegel - dovedesc în orice mod posibil necesitatea educației, prezentând, desigur, argumente puternice și mai puternice Dar aș spune că justificarea funcției educaționale nu stă în aceste dovezi și argumente Dacă de aceste motive și argumente ar depinde existența efectivă a lucrării educaționale, atunci cu greu se putea fi sigur că ea va exista chiar și pentru câteva zile Din fericire, are rădăcini mult mai profunde și mai irezistibile pentru sine - în acești stimuli foarte direcți pe care i-am examinat, datorită cărora, s-ar putea spune, am educa chiar dacă nu am vrea să educăm Prin urmare, sarcina științei este să dovedească necesitatea și să dezvăluie imaginea educației corecte Și apoi, de asemenea materie, iar datoria directă a științei nu este de a ignora, așa cum a fost până acum, ci de a număra cu acuratețe și definitiv toate impulsurile imediate către educație, de a urmări istoria lor în rasa umană, de a indica Biblioteca "Runivers" DESPRE ORIGINEA EDUCATIONAL DFL de a determina fundamentele lor interne, de a determina ponderea lor specifică, de a caracteriza pedagogia particulară care este dată implicit în fiecare dintre stimuli și de a afirma în ele atât bune cât și rele Între timp, știința nu face acest lucru, până atunci noi înșine, părinți, trebuie să ne examinăm cu atenție sufletele, să vedem în el tot ceea ce ne leagă activ și irezistibil de educație și, în sfârșit, să încercăm în orice mod posibil să eliberăm aceste impulsuri către educație din mizerie egoistă, încă nelipsită de acel sentiment de dragoste, care - și tocmai acesta este - care pune în sufletul unui eschimos necult ideea de a îngropa capul unui câine cu un copil, astfel încât copilul să nu facă pierde-te în tărâmul umbrelor, acel sentiment de dragoste, care a dat naștere funcției educaționale și, parcă, văzând că asupra unui om, înconjurat din toate părțile de nevoi flagrante, nu poate influența direct, a început să acționeze asupra lui prin egoism, ridicându-l din ce în ce mai mult pe acesta din urmă, astfel încât a devenit din când în când mai perceptiv în a ghici beneficiile educației și din când în când din ce în ce mai mult mai altruist, fără să-și dea seama că aceasta nu este voința lui, că este un instrument al legii celei mai înalte și al celei mai înalte voințe a acestei iubiri atotcreatoare și atotinteligente S Sollertinsky Biblioteca Runiverse CRITICA SI BIBLIOGRAFIE I Recenzie de carte Richard Avenarius Filosofia, gândirea lumii, este principiul cel mai puțin important Prolegomenele este un experiment critic Peri Edorova, Ed Dr Philos M Filippova Spb Str Originalul acestei lucrări a fost scris în urmă cu aproximativ douăzeci de ani Se referă chiar la începutul activității literare a lui Avenarius și reprezintă prima sa lucrare sistematică după studiul

istoric al lui Spinoza Conceput pentru cel mai larg cerc de cititori, se remarcă prin accesibilitatea sa generală completă și depășește nemăsurat în acest sens tot ceea ce a ieșit mai târziu din condeiul aceluiași autor Prin urmare, nu vom transmite conținutul său, cu atât mai mult cu cât acest lucru a fost deja făcut cu claritatea și minuțiozitatea cuvenite de domnul Lesevici în Studiile sale de filosofie științifică Ne vom limita aici la o analiză a unei întrebări referitoare la evoluția opiniilor fondatorului empiriocriticii, întrebare care apare involuntar în legătură cu această lucrare pentru oricine se angajează în studiul filosofiei empirio-critice, dar totuși rămâne insuficient elucidată Înainte de a se concentra asupra construcției propriului sistem, Avenarius a considerat că este necesar să întreprindă un studiu pregătitor special pentru a găsi rădăcina filozofiei, a determina sarcinile acesteia, a indica metoda sa, a prezice viitorul Biblioteca "Runivers" O B Despre cărți cursul dezvoltării sale și rezumați-l într-o formulă concisă Astfel, s-a alcătuit planul lucrării de față și asta explică aspectul ei În conformitate cu intențiile sale, autorul a numit-o Prolegomeni la critica experienței pure, iar cititorul este în mod firesc îndreptățit să caute aici principiile de bază ale empiriocriticii Dar aceste Prolegomene sunt separate de Critica însăși printr-un interval de doisprezece ani Întrebarea este dacă s-a păstrat vreo legătură și ce anume între aceste lucrări; dacă aceste Prolegomene conțin într-adevăr o declarație a punctului de vedere principal al Criticii, sau familiarizează într-o formă mai populară cu scopurile sale generale; Dezvoltarea propriului sistem a lui Avenarius a urmat calea pe care el l-a intenționat pentru istoria filozofiei în aceste "Prolegomene", și a justificat concluziile la care trebuie să ajungă filosofia în rezultatul final conform acestor "Prolegomene"? Avenarius însuși era puțin interesat de întrebarea care ne interesa El o atinge ușor în prefața la Critica experienței pure, dar în același timp admite doar că în Critică a mers mai departe decât Prolegomenele și în unele privințe în dezacord cu acestea, fără a indica totuși unde diferă Remarci mai importante despre acest subiect pot fi găsite în prefața unei alte lucrări ale sale, Dermenschliche Weltbegriff Dar şi aici el marchează poziţia Prolegomenilor în istoria empiriocriticii în termeni cei mai generali Totuși, aici el deja mai decisiv decât mai devreme, în Critică, delimitează Prolegomenele de acesta din urmă și subliniază diferența de puncte de vedere El declară în mod explicit că Prolegomenii sunt pe "calea veche", în timp ce în Critică a deschis "calea nouă" Nu există alte indicii capabile să facă lumină asupra acestei întrebări în Avenarius Să comparăm modul vechi cu cel nou, pentru a putea afla mai detaliat cum diferă Punctul de vedere empirio-critic s-a dezvoltat la Avenarius mult mai târziu decât Prolegomenele În dezvoltarea opiniilor sale, se remarcă două etape principale: prima este idealistă, a doua este realistă sau propriu-zisă empirio-critică În prima perioadă a dezvoltării sale, Avenarius, pe baza filozofiei idealiste, a considerat punctul de plecare al oricărei critici Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE experiența ki' este o dată directă a conștiinței Părerile acestei perioade și-au găsit expresie în Prolegomeni Dar apoi, convins "de inutilitatea idealismului teoretic în domeniul psihologiei", Avenarius a decis să rupă irevocabil de toate tradițiile istoriei filozofiei Renunțând complet la moștenirea ei, el a fost deosebit de persistent în opoziția sa față de idealism; El a recunoscut acordarea imediată a conștiinței drept cea mai mare erezie și a văzut principala semnificație a empiriocriticii sale în faptul că

era destinat să pună capăt dominației filozofiei idealiste Studiul Criticii experienței pure este realizat din punctul de vedere al acestei a doua perioade, iar dezvoltarea și clarificarea însuși punctului de vedere este dedicată unei alte lucrări, The World Understanding of Man, care servește ca o introducere valabilă la Critica Cât despre Prolego-Eu, majoritatea problemelor care îi ocupă necesită, din punct de vedere empirio-critic, fie un alt cadru, fie o altă soluție, fie își pierd complet sensul Între "Prolegomene" și "Critică" există un dezacord fundamental, care nu este greu de urmărit pe toate punctele principale * Să începem cu principiul efortului minim Apare în Prolegomene într-un dublu sens: ca lege psihologică generală, în primul rând, și ca principiu conducător în istoria filozofiei, în al doilea rând În niciun sens nu mai apare în empiriocritică Ca lege psihologică generală, a dispărut fără urmă, negăsind nici măcar un substitut pentru ea însăși Este posibil, este adevărat, să fii un pic întins și să încercăm să discerne în legea biomecanică prin care schema oscilațiilor sistemului nervos din Critică este construită ecouri ale fostului principiu al celei mai mici cheltuieli de efort, pe motiv că ambele reprezintă varietăți ale legii mai generale a autoconservării Dar acesta din urmă este atât de larg în conținutul său încât este capabil să se ramifică din sine, pierzând toate punctele de contact În cazul de față, acest lucru este mai ales adevărat Deși principiul efortului minim și legea biomecanică sunt manifestări particulare ale legii autoconservării, nu au nimic în comun între ele și nu se poate stabili nicio legătură între ele Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Principiul celei mai mici măsuri de forțe se reduce la cerința de a alege și căuta cele mai simple mijloace pentru a obține cel mai mare rezultat; iar legea biomecanica consta in lupta a doi factori - alimentatia si munca În plus, principiul celei mai mici cheltuieli de energie are în Prolegomene o semnificație, dacă nu pur psihologică, atunci cel puțin psihofiziologică; iar legea biomecanica este o lege exclusiv fiziologica, desi de ea depind acele vibratii ale sistemului nervos, la care sunt cronometrate in Critica toate faptele psihice Această mișcare de la psihologie la fiziologie reflectă o schimbare importantă pe care punctul de vedere de bază al lui Avenarius a avut timp să o sufere În Prolegomena el a mărturisit dăruirea imediată a conștiinței În Critică, conștiința însăși a fost supusă celui mai strict ostracism, iar "relația dintre mediu și organul central al sistemului nervos uman" a apărut în prim-plan Ca principiu mișcător al istoriei filozofiei, principiul celui mai mic efort a făcut loc așa-numitei introjecție Prin introiecție, Avenarius înțelege procesul involuntar și inconștient de introducere a conținutului mental într-o persoană, datorită căruia într-o persoană se formează două lumi, două experiențe - interne și externe, subiective și obiective Tocmai această introiecție a fost, conform învățăturilor empiriocriticii, cauza care a dat naștere tuturor problemelor metafizice și epistemologice, a direcționat dezvoltarea filosofiei de-a lungul istoriei sale și își continuă până astăzi opera ascunsă în sistemele idealiste Înlocuirea principiului celei mai mici măsuri de forțe cu principiul naturii opuse, așa cum se va arăta acum, prin introiecție, se explică din nou prin schimbări importante în concepțiile lui Avenarius asupra istoriei filozofiei În "Prolegomene" este privită ca o mișcare progresivă înainte, ca un proces progresiv, deoarece se bazează pe principiul celei mai mici măsuri de forțe - începutul evoluției Dimpotrivă, empiriocritica în forma sa actuală este impregnată de o dispoziție antiistorică, remarcată printr-o atitudine sceptică față de istoria

filozofiei Introiecția, care a dat naștere și a hrănit filozofia, este considerată, după învățăturile empiriocriticii, căderea, a cărei ispășire o ia asupra sa Introiecție Biblioteca Runiverse carte de recenzii trebuie eliminate, odată cu ea trebuie să dispară toate problemele care au ocupat filosofia în mișcarea ei istorică, toate concluziile la care a ajuns trebuie să fie aruncate, iar empiriocritica va sta cu mândrie în afara tuturor școlilor In consecinta, pentru empiriocritica istoria filozofiei apare ca un proces de regresie, abatere de la norma În Prolegomene, Avenarius credea că a găsi o astfel de formulă pentru definiția filosofică a ființei, care să satisfacă exact cerințele principiului celei mai mici măsuri de forțe, ar fi sarcina viitorului îndepărtat; iar din punct de vedere empirio-critic, înțelegerea corectă a lumii era deja și s-a repetat în viața fiecărui om, până când acesta a fost molipsit de "filozofie nici civilizată, nici barbară" și nu a căzut sub acțiunea introjecției Până la urmă, empiriocritica nu vrea să creeze o nouă înțelegere a lumii, ci să restabilească înțelegerea lumii "omului natural" Prolegomenii așteaptă rezolvarea problemelor lor din viitor; empiriocritica caută soluții în trecut, încercând să surprindă momentul de maturitate filozofică firească trăit de fiecare persoană Soarta principiului celei mai mici măsuri de forță a fost împărtășită și de acele opinii asupra sarcinilor și metodelor filosofiei, care au fost exprimate de Avenarius în Prolegomene Filosofia este aici pentru el cel mai înalt reprezentant al înțelegerii și principalul manager al acestei "metode teoretice a sufletului prin excelență și par preferințe" El o pune în contrast cu științele descriptive și îi atribuie apogeul științelor explicative Pentru ea, așadar, metoda disciplinelor descriptive - observația - este nepotrivită Ea recurge la metoda excluderii și își pune sarcina de a purifica formula finală a înțelegerii lumii obținute de științele explicative de impuritățile antropomorfe străine Dimpotrivă, empiriocritica încearcă cu orice preț să coboare filosofia de pe culmile abstracției la care s-a cocoțat și vrea să o forțeze înapoi în cercul științelor descriptive Pentru a rezolva problemele de bază ale filosofiei, este suficient să predați empiriocritica, o descriere simplă și pură Nicht zu erklären, sondern zu beschrei-ben - a devenit sloganul lui "Prolegomenele" necesită o explicație abstractă din filozofie, empiriocritica o descriere pură Diferența de metode depinde de diferența de material peste care Biblioteca Runiverse RECENZIE carte trebuie să lucrăm pentru filozofie în ambele cazuri În Prolegomene îi este încredințată sarcina de a cerceta concluziile finale ale științei naturii, iar filosofia empirio-critică își asumă, în primul rând, sarcina de a transmite înțelegerea lumii omului natural O înțelegere naturală a lumii nu poate fi obținută prin considerații teoretice; constituie un fapt firesc; nu este generată de o teorie, ci doar pe pământul ei pot apărea tot felul de teorii; pentru a-l reproduce, este suficient să-l observi și să-l descrii, păstrându-i simplitatea naivă și laconică Conceptul cardinal de experiență pură a suferit modificări la fel de semnificative în perioada care a trecut de la Prolegomeni la Critică Conceptul de experiență cuprins în Prolegomene se află sub influența nedivizată a introjecției, iar punctul de vedere empirio-critic se obține doar prin eliminarea lui În Prolegomene, experiența pură se numește conținut TaKoé, care este dat exclusiv prin obiect În conformitate cu acest concept de experiență pură, este indicată sarcina criticii sale: ea constă în izolarea cotei care are de-a face cu un obiect exterior și reducerea gândirii despre un obiect exterior la ceea ce este dat de obiectul însuși Dar un astfel de concept de experiență

este produsul introjecției; ea apare ca urmare a unei distorsiuni a înțelegerii naturale a lumii și reprezintă o abatere anormală de la aceasta sub influența introjecției Datorită acțiunii acestuia din urmă, există o separare a percepției lucrului și a celui însuși; percepția este investită în subiect, iar lucrul devine obiect exterior Unitatea primară a înțelegerii naturale a lumii este înlocuită de un dualism fundamental, care se reflectă în conceptul de experiență pură de mai sus Ea presupune, pe de o parte, un obiect exterior, iar, pe de altă parte, un subiect care percepe acest obiect conform legilor interne ale sensibilității sale; numai din această ipoteză se poate afirma că cunoașterea experiențială își are originea într-un obiect exterior și este determinată calitativ de acesta Dar filosofia empirio-critică încearcă să alunge orice dualism prin restabilirea unei înțelegeri naturale a lumii și, prin urmare, nu poate recunoaște sarcinile Criticii experienței pure pe care i le-au stabilit Prolegomenele Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Pentru a obține conținutul experienței pure așa cum este dat printr-un obiect și, astfel, pentru a crea un sistem de experiență pură, Prolegomenii propun să excludă "apercepția intelectuală-formală", adică, purifică conținutul experienței de forme de cunoaștere, categorii a priori ale rațiunii și "construiește astfel κατ' έξοχη \ experiență pură" Într-o astfel de formulare a întrebării, Prolegomenii își văd principalul merit Dar adevărata empiriocritică nu poate fi de acord cu o astfel de formulare a problemei experienței pure Pentru a pune o întrebare în această formă, trebuie să fii sub influența introjecției Categoriile rațiunii sunt creația ei; bifurcația introdusă de aceasta în înțelegerea naturală a lumii atinge unul dintre cele mai înalte cote, atunci când lumea psihică înglobată în interiorul unei persoane, datorită acțiunii sale, capătă semnificația formelor de cunoaștere care intră în conținutul dat de obiectează și procesează-l Împreună cu alte produse ale introjecției, toate formele de cunoaștere și categoriile de rațiune nu au nicio semnificație pentru empiriocritică și, prin urmare, sarcina de a epura conținutul experienței de pe ele nu are nicio semnificație Cu cât Prolegomenele delimitează mai precis conceptul de experiență pură, cu atât se îndepărtează mai mult de empiriocritica Experiența, purificată din categoriile rațiunii și formele sensibilității, coincide cu percepția pură Dar percepția pură, în acest sens, este pentru empiriocritică rezultatul unei duble operații de introiecție În primul rând, ea împarte întreaga lume în -externă și internă; apoi şi acesta din urmă se desparte la rândul său în sensibil şi suprasensibil Există două tipuri de cunoaștere: intelectuală și senzuală Ambiguitatea în înțelegerea experienței, determinată de introjecție, se apropie aici de vârf Dar empiriocritica nu cunoaște decât acea singură experiență care este cuprinsă în înțelegerea naturală a lumii Percepția pură nu poate avea decât un singur sens pentru el: o descriere pură, fără parțialitate în favoarea vreunei teorii, a ceea ce "omul natural" găsește ca dat în prealabil, fără a adăuga nimic din el însuși, găsește, ca să spunem așa, în loc, - într-un cuvânt, folosind unul dintre cei mai îndrăgiți termeni ai filosofiei empirio-critice, vorfindet Dacă în acest fel empirio-critica recunoaşte însuşi postul Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE novarea problemei experienței pure în Prolegomene ca fundamental greșită, cu atât mai mult va fi forțat să abandoneze soluția acestei probleme pe care o propun Conform predicției lor, filosofia, dezvoltându-se în conformitate cu principiul celei mai mici măsuri de forță, va ajunge la concluzia că "tot ceea ce există trebuie să fie conceput în conținutul său, ca senzație și în

formă, ca mișcare" "Prolegomenii" cred, așadar, că filosofia va gândi întreaga lume, inclusiv cea fizică, în termeni psihici; iar empiriocritica vrea să descrie lumea psihică ca și cum o persoană ar fi lipsită de orice psihic, să o exprime în termeni fiziologic formal și să construiască mecanica spiritului Sistemul propriu al lui Avenarius a mers în dezvoltare pe o cale diametral opusă celei care era destinată filosofiei în Prolegomene Acest lucru s-a întâmplat pentru că punctele de plecare s-au mutat "Prolegomenele" au fost ghidate în definirea lumii ca senzație de datele conștiinței imediate; în empiriocritică, soluția "problemei lumii" și "ghicitorii lumii" este cronometrată pentru a descrie relația de dependență care există între enunțurile umane și oscilațiile sistemului nervos central Potrivit Prolegomenelor, senzația și mișcarea sunt incomensurabile; nu este permisă aici nicio inferență de la unul la altul; senzațiile ne sunt date direct, și numai senzații; mișcarea este cunoscută numai în senzațiile de mișcare și niciodată de la sine Dimpotrivă, empiriocritica consideră că a demonstrat în mod concludent că conținutul propozițiilor, adică faptele mentale ne sunt date exact în același mod ca părțile constitutive ale mediului nostru; că, de exemplu, un copac și l sunt perfect omogene ca caracter și în felul în care ne sunt dați În modul general de a fi cunoscut, I nu diferă câtuși de puțin de un arbore, I nu este cunoscut direct, iar cunoașterea unui arbore nu este cunoaștere indirectă Eu și arborele sunt părți echivalente și subordonate ale aceleiași experiențe Antiteza filosofică "subiect-obiect" nu este aplicabilă aici Iar Prolegomenii, în concluzie, exprimă speranța că filosofia va reuși cândva să rezolve problema relației dintre "senzația subiectivă și obiectivă" Deci, cel care se așteaptă să găsească în Prolegomeni se va înșela Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE empirio-critica Nu de la această lucrare începe povestea lui Din această lucrare nu s-a putut prezice nici măcar aproximativ direcția generală pe care a luat-o filosofia empirio-critică Mai mult decât atât, desigur, încă nu există nicio urmă în ea nici a schemei de concepte în care s-a modelat empiriocritica în perioada de sistematizare, nici a acelei simboluri specifice pe care a adoptat-o pentru sine Aceste prolegomene pentru critica experienței pure nu sunt cu adevărat prolegomeni pentru ea d, Viktorov Friedrich Karstanien Introducere în critica experienței pure a Traducere de V Lesevici, după un manuscris inedit al ediției a doua, revizuit și completat de autor Ed al doilea, corectat SPb XXVIII-¡- Este greu de spus încă dacă o tendință empirio-critică va prinde rădăcini în literatura noastră Judecând după faptul că opera lui Carstanjen a trecut prin două ediții în scurt timp și a provocat o serie de articole de jurnal, trebuie să ne gândim că filosofia empirio-critică își găsește simpatie în public Oricare ar fi atitudinea față de acest fapt, nu se poate decât să dorească, în orice caz, ca plantarea empiriocriticii în țara noastră să cadă de la bun început pe mâini sigure Lucrarea lui Carstanjen poate fi de încredere; autorul este un elev al lui Avenarius însuși, succesorul său în departamentul de la Zurich și nu poate exista nicio îndoială cu privire la competența deplină a domnului Lesevich ca traducător Fidelitatea în reproducerea învățăturilor lui Avenarius este suficient de garantată prin aceasta Totuși, pentru o primă cunoaștere cu empirio-critica, opera lui Carstanjen, după cum ni se pare, este nepotrivită, iar alegerea unui venerabil traducător ni se pare în acest sens nu pe deplin reușită Autorul și-a propus să facă mai ușor de înțeles introducerea sa principala lucrare a lui Avenarius, Critica experienței pure, pentru a încuraja citirea și studierea ei Critica chiar are nevoie de o astfel

de introducere Accesul la acesta este blocat în primul rând de un simbolism și terminologie extrem de ciudat și abundent Empiriocritica, cu tautotele, heterotele, existențialele, securadele ei, cu marele proces istoric de oprire a unui etc , ar merita pe bună dreptate numele de filozofie codificată Pentru a înțelege Critica, trebuie să aveți în vedere Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE dicţionar explicativ voluminos special Dar chiar și în afara acestui obstacol, sarcinile și metodele Criticii rămân mult timp de neînțeles și par arbitrare, parțial datorită noutății și nefamiliarității lor extrem de originale, parțial datorită faptului că punctul de vedere filosofic general al lui Avenarius însuși s-a retras în fundal în Critică, la care a subliniat în repetate rânduri O introducere care să facă lumină asupra înțelegerii lumii pe care a crescut Critica ar putea, fără îndoială, să faciliteze asimilarea conținutului ei Dar titlul operei lui Carstanjen nu corespunde caracterului ei Nu este aceasta o introducere în Critică? ci un rezumat concis al acestuia; autorul "repovestește" conținutul Criticii în cuvintele lui Avenarius însuși, reținând majoritatea diviziunilor Criticii în sine; el doar scurtează expunerea ei mai detaliată Din aceasta învățătura lui Avenarius nu devine mai inteligibilă Critica este scrisă concis de la sine; nu trebuie scurtat, ci comentat în detaliu Datorită acestui dispozitiv, Introducerea lui Carstanjen se dovedește a fi mai dificilă pe alocuri decât Critica în sine Acesta nu este un ghid inițial al empiriocriticii, ci un scurt rezumat pentru recapitularea elementelor de bază Nu mai puțin decât acest dispozitiv nefericit, Introducerea lui Carstanjen este lezată și de împrejurarea că el se limitează la expunerea unui prim volum al Criticii, făcând doar excursii minore și nesistematice în sfera celui de-al doilea volum Dacă primul volum este mult mai dificil decât al doilea, așa cum spune autorul - și nu putem decât să fii de acord cu aceasta - atunci nu se poate justifica prin aceasta Dificultatea primului volum se explică, printre altele, prin faptul că la început nu se poate da socoteală despre ce, în ce scop se ridică întregul sistem complex de oscilații și ce are teoria cunoașterii a face cu ea Acest lucru devine clar din al doilea volum: iată conținutul enunțurilor umane, "i e adică faptele psihice sunt aduse sub acele scheme de oscilații, care au fost obținute prin cercetările primului volum Aceste scheme au sens doar în aplicarea lor Despărțiți de opera produsă de al doilea volum, ele rămân de neînțeles Dacă vă familiarizați doar cu primul volum și nu vă uitați la al doilea, atunci va rămâne necunoscut care este sarcina principală a empiriocriticii, cum este rezolvată și de ce sunt necesare bazele biomecanice, stabilite - Întrebări de filosofie , Vol , Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE nya în primul volum Cititorul va avea și impresia unei asemenea nedumeriri din cartea lui Carstanjen; era imposibil să sfâşie o compoziţie întreagă din punct de vedere organic Caracteristica generală a concepțiilor filozofice ale lui Avenarius ar putea servi drept contrabalansare la neajunsurile indicate Carstanjen prefațează această caracterizare în Introducerea sa Dar, după părerea noastră, lasă mult de dorit În ea, în primul rând, frapează neplăcut atitudinea dogmatică a autorului față de învățătura expusă, care se transformă pe alocuri într-un panegiric Discipolul ortodox al lui Avenarius, el jurat in verba magistri, își repetă cuvintele, prin propria sa recunoaștere, "fără a privi nici la dreapta, nici la stânga" Din această cauză, tezele filozofiei empirio-critice pierd mai degrabă decât câștigă în persuasivitate Caracterizarea suferă, în plus, de a fi incompletă și fragmentară Autorul fie ocolește complet, fie atinge doar puțin astfel de întrebări, care, ni se pare,

ar necesita o analiză detaliată Întregul conținut al înțelegerii lumii naturale cu partea sa empirică și ipotetică, toate elementele constatate empirio-critic (empiriokridscher Befund) cu coordonarea principală și cei doi membri ai săi este transmis atât de repede încât este imposibil să ne formăm o idee despre înțelegerea lumii pe care se bazează studiile Criticii pe acest eseu necesară o condiție pentru a evalua și raționaliza filosofic sarcinile și metodele sale Autorul, se pare, s-a obișnuit atât de mult cu învățăturile lui Avenarius, impregnat de ele într-o măsură atât de mare încât îi este greu să se adapteze la nevoile unui începător, este greu de înțeles nedumeririle sale legitime El a ocolit complet, de exemplu, în caracterizarea așa-zisei introjecție Acest lucru în sine este ciudat, deoarece joacă un rol foarte important în empiriocritica Dar este deosebit de surprinzător că Carstanjen menționează în continuare introiecția într-un singur loc, fără nicio explicație Avenarius, spune el, a privit problema fundamentală a fizicului și mentalului, a trupului și a sufletului, a materiei și a spiritului, "ca o consecință a introjecției" Și doar, și nicăieri altundeva, un cuvânt despre introiecție S-ar putea semnala și alte pasaje care vor rămâne de neînțeles pentru cei care nu sunt inițiați în terminologia empirico-critică Dar cu toate acestea, opera lui Karstanien nu este fără, fără Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE fără îndoială, nicio semnificație temporală Până când va apărea traducerea pregătită a Criticii, ea va servi celor care nu vorbesc limba germană drept singura și, repetăm, o sursă cu totul de încredere de filozofie empirio-critică Odată cu traducerea Criticii, însă, ni se pare, ea își va pierde orice sens: oricine este capabil să stăpânească această Introducere va face față aceluiași succes fără ajutorul său cu Critica însăși d Viktorov Ernest Grosse Originea artei Tradus din germană de A E Gruzinsky Moscova, Titlul cărții nu se potrivește prea bine cu conținutul ei Autorul nu și-a propus scopul de a elucida psihologic geneza artei și nici de a explora natura emoției estetice Sarcina stabilită de el a fost să studieze arta triburilor primitive, cu ajutorul unei metode etnologice comparative și a acelor date disponibile arheologiei preistorice Autorul consideră că această metodă este cea mai potrivită pentru o bază solidă a științei artei, în contrast cu filosofia artei, care este de obicei în legătură cu sistemele metafizice și le împărtășește soarta, și din critica de artă, care este foarte valoroasă și interesantă , dar prea subiectivă pentru a avea o valoare științifică reală Sarcina științei artei este de a descrie și explica fenomenele incluse în domeniul creativității artistice Această sarcină apare sub două forme: la individ, când este studiată opera oricărui artist, și în cea socială, când subiectul de studiu este arta unor oameni sau a unei anumite epoci Lăsând deoparte fenomenele de prim ordin, Grosse se îndreaptă spre studiul artei în semnificația ei socială Încercările în această direcție au fost deja făcute de mai multe ori: este suficient să punctăm către Taine, Ennequin și Guyot Însă Grosse nu consideră că niciuna dintre aceste încercări este în niciun fel satisfăcătoare El îl atacă mai ales puternic pe Taine, căruia i se atribuie de obicei onoarea de a fonda studiul sociologic al artei Grosse crede că nici Taine pune întrebarea, nici soluția lui nu are niciun avantaj semnificativ Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE proprietate înaintea încercărilor predecesorilor săi îndepărtați, abatele Dubos și Herder Zece le depășește numai în trăsături pur exterioare; expunerea lui pare extraordinar de clară atunci când nu este așa, iar distincția formei servește adesea doar la ascunderea

obscurității conținutului Ennequin a înțeles bine slăbiciunile teoriei lui Taine, dar greșeala lui, ca și a lui Guyot, este că și-a tras observațiile aproape exclusiv din domeniul artei franceze a secolului al XIX-lea, adică din sfera fenomenelor extrem de complexe și multifațetate și, după cum un rezultat, aceasta, reprezentând dificultăți aproape insurmontabile pentru analiza științifică Între timp, singura cale adevărată pentru o fundație fermă a științei artei este aceea care pornește din cele mai simple, rudimentare forme de artă, adică din studiul creativității artistice a popoarelor primitive Dar aici se pune întrebarea, care popoare ar trebui considerate "primitive", "sălbatice", adică acelea cărora li se aplică numele Naturvolker? Unde să caute criterii de clasificare corectă a acestora după gradele de cultură? Grosse respinge hotărât clasificarea antropologică a raselor, precum și gruparea lor pe baza unor caracteristici individuale, care sunt forma familiei, proprietatea, religia etc Singurul criteriu adevărat pentru o astfel de clasificare Grosse consideră structura economică a poporul, forma sa caracteristică de economie, factorul cultural-istoric are avantajul față de ceilalți că se pretează la o definiție complet obiectivă și precisă După natura sistemului economic, triburile primitive sunt împărțite în vânătoare, pastorale și agricole Dintre acestea, vânătoarea se află, fără îndoială, la cel mai de jos stadiu al dezvoltării economice și culturale și, prin urmare, de la ei trebuie să înceapă studiul formelor primitive de artă Există foarte puține astfel de triburi astăzi; aceștia includ australieni, boșmani, eschimosi, locuitori din Țara de Foc și din Insulele Andaman Dar materialele colectate de călători și etnografi sunt încă suficiente pentru a face posibilă formarea unei idei corecte despre cultura lor, în special despre Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE creativitatea lor artistică În același timp, autorul nu ascunde dificultatea sarcinii sale, care constă în primul rând în faptul că de foarte multe ori nu putem garanta corectitudinea interpretării noastre a operelor de artă primitivă Totuși, spune Grosse, datorită simplității culturii primitive, datorită faptului că cercul în care se învârte viața și gândirea triburilor inferioare este neobișnuit de îngust, noi, în cele din urmă, reușim întotdeauna să înțelegem mai bine australianul sălbatic decât chinezii civilizati Limitând astfel aria fenomenelor studiate exclusiv la arta triburilor de vânătoare, Grosse examinează separat tipurile de artă care există printre acestea Începeți-vă recenzia cu produse cosmetice, de ex După decorarea corpului prin colorare și tatuaj, autorul trece la studiul ornamentației primitive Aici, în primul rând, similitudinea și uniformitatea izbitoare a motivelor ornamentului primitiv între diferite triburi sălbatice, cu toate caracteristicile lor rasiale, oprește atenția Acest ornament primitiv, prin natura sa, este de obicei numit "geometric" Cu toate acestea, Grosse, urmându-l în această privință pe etnograful Ehrenreich, care a studiat cultura triburilor braziliene, refuză să vadă în acest ornament reproducerea unor figuri geometrice simple și încearcă să demonstreze că avem de-a face aici cu o imitație ineptă a formelor de natură Totodată, el observă că, în timp ce ornamentația noastră este de obicei împrumutată din regnul vegetal, ornamentația popoarelor vânătoare folosește exclusiv motive împrumutate din regnul animal și abia în timpul trecerii la agricultură apar ornamente împrumutate din lumea vegetală Astfel, trecerea de la o formă de economie la alta, superioară, se reflectă direct în ornamentație Foarte des, un ornament primitiv, pe lângă semnificația sa artistică, are și o semnificație practică, ca marcă a proprietarului sau stema

unui trib, precum totemurile indiene, sau are caracterul unui simbol religios, magic De aici trecerea ușoară la ideogramă, la scrierile hieroglifice Principiul dominant al ornamentului primitiv este principiul simetriei, care este ușor datorită dominaţiei aceluiaşi principiu în formele lumii animale În dezvoltarea sa ulterioară, ornamentul trece într-un model mai complex și într-un basorelief Fotografiile cu artele plastice ale australienilor și boșmanilor, cu care Grosse își ilustrează prezentarea, mărturisesc capacitatea lor de a reproduce cu acuratețe proporționalitatea pieselor și transmiterea vitală a mișcării Autorul remarcă faptul curios că printre alte triburi primitive, pastorale și chiar agricole, adică cele aflate într-un stadiu superior de dezvoltare culturală decât australienii sălbatici, nu numai că nu se remarcă nici un progres în artele plastice, ci chiar și un declin decisiv se observă în acest sens b Grosse vede motivul acestui fenomen în condițiile de viață ale triburilor de vânătoare, care contribuie la dezvoltarea extraordinară a organelor de simț, acuratețea ochiului și acuratețea mâinii, iar acest lucru se reflectă atât în perfecțiunea tehnică a lor arme de aruncat, și în reproducerea artistică a formelor naturii Comploturile pentru arta primitivă sunt obiecte de mobilier obișnuit, animale și oameni, iar atât comploturile în sine, cât și modul de execuție se disting printr-un realism deplin Cu aceste exemple de artă australiană și boșmană, autorul compară descoperirile arheologice din peșterile din Dordogne, reprezentând rămășițele creativității artistice a locuitorilor preistorici ai Europei Din plasticitatea formelor nemișcate, Grosse trece la luarea în considerare a plasticității mișcării, adică dans El remarcă semnificația socială importantă a dansului, care unește tribul într-un întreg, ca un corp de balet bine disciplinat În dansurile mimice, Grosse vede germenul brut al artei dramatice O trăsătură caracteristică a dansului este corectitudinea ritmică a mișcării Același principiu al ritmului stă la baza poeziei și muzicii primitive Grosse nu este de acord cu afirmația lui Spencer că, la nivelurile inferioare ale culturii, poezia apare într-o formă nediferențiată El constată că în poezia primitivă lirica, epicul și drama există în aceeași formă separată ca și în arta noastră Cea mai veche formă de poezie este acest vers Epopeea dintre triburile de vânătoare nu atinge nicăieri o dezvoltare deosebită; El se află mai presus de toate printre eschimosi, dar nici măcar printre ei nu se ridică peste nivelul unui basm naiv În cântecele dialogice, Grosse vede rudimentele dramei, care sunt dezvoltate în continuare atunci când aceste cântece sunt combinate cu dansuri mimice Dar, în general, poezia dintre triburile primitive nu are o semnificație socială atât de importantă pe cât o dobândește mai târziu; acest lucru depinde în principal de cercul îngust de distribuție a limbilor și dialectelor primitive și de multiplicitatea lor, din cauza cărora triburile care trăiesc în imediata vecinătate cu greu se înțeleg Aproape de poezie se alătură muzica primitivă Și în acest domeniu predomină principiul ritmului Grosse nu face nicio încercare de a explica natura psihologică a ritmului, considerând că acest fenomen este un fapt primar În ceea ce privește problema originii muzicii, autorul recunoaște teoriile existente ale lui Spencer și Darwin pe această temă ca fiind nesatisfăcătoare, deși, la rândul său, nu încearcă să clarifice problema, limitându-se la a critica punctele de vedere existente El notează doar că talentul muzical al popoarelor este, aparent, din orice legătură cu nivelul general al culturii lor: astfel, de exemplu, boșmanii, un trib aflat la un nivel foarte scăzut

de dezvoltare, se dovedește, conform tuturor călători, să fie foarte muzical În orice caz, în esența ei și în originea ei, muzica ocupă un loc complet separat între celelalte arte, ca fenomen cu totul aparte Studiul muzicii popoarelor primitive este complicat și mai mult de împrejurarea că scara lor sonoră este construită pe intervale diferite de a noastră, astfel încât este aproape imposibil să le transmită cântecele cu ajutorul sistemului nostru muzical Meritul principal al cărții lui Grosse constă în faptul că ne introduce într-un domeniu aproape complet neexplorat, și sistematizează materialul împrăștiat în boabe într-o vastă literatură etnografică Principalul neajuns al lucrării constă în importanța excepțională pe care autorul o acordă metodei etnologice comparative pe care o aplică Desigur, autorul are perfectă dreptate Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE afirmația sa că încă nu există o știință reală a artei, care să nu poată fi înlocuită cu astfel de surogate precum filosofia artei și critica de artă Dar calea aleasă de el nu este în măsură să ne conducă către scopul, care este să explicăm originea și dezvoltarea artei (sau artelor), și nu într-o simplă descriere a formelor de creativitate artistică dintre acele sau alte popoare Singura cale adevărată este cea pe care a urmat-o Fechner, iar estetica poate pretinde a fi o disciplină științifică doar atunci când se bazează pe studiul naturii emoției estetice și pe psihologia creației artistice Știința artei aparține în esență sferei de competență a psihologului, în timp ce istoria și etnografia, precum și sociologia, pot furniza doar material pentru crearea unei teorii științifice Încercarea lui Grosse de a lega formele artei cu fazele dezvoltării economice este o afirmație destul de inocentă, întrucât formularea foarte generală pe care o dă explicației sale nu clarifică cu adevărat nimic, deoarece în acest caz este imposibil să se tragă concluzii din realitatea actuală corespondență cu cauzalitatea; acest lucru se vede clar din situația dificilă în care autorul a fost plasat în studiul problemei originii și semnificației muzicii primitive Dorința de a aduce factorul economic în prim-plan l-a condus în mod firesc pe Grosse la o neglijare conștientă a altui factor, nu mai puțin important, cel socio-psihologic - și în aceasta se află, poate, cheia atitudinii sale excesiv de stricte față de Taine Cu toate acestea, aceste neajunsuri nu diminuează deloc marile merite ale muncii omului de știință german Însuși autorul, arătând dificultățile cu care a trebuit să socotească, ca prim pionier în domeniul studiat, este departe de a se gândi să exagereze semnificația operei sale; el își vede sarcina doar în a pune o întrebare, a cărei soluție exhaustivă aparține viitorului În orice caz, în ciuda unilateralității și prematurității concluziilor generale, cartea lui Grosse, datorită materialului pe care l-a adunat și a unor comparații și observații potrivite, este o contribuție valoroasă la știința artei în Savodnik Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE E B Tichener Eseuri despre psihologie Transl din a doua ediție engleză a lui Chepinskaya Ed Pavlenkov SPb p Preţ i r "Scopul meu, în alcătuirea acestei cărți", spune autorul, "a fost să ofer o scurtă și simplă prezentare a metodelor și a celor mai importante rezultate ale psihologiei experimentale Punctul de vedere general al cărții este similar cu cel al tradiționalului psihologie engleză " Sistemul psihologic al autorului este, de altfel, în cea mai strânsă legătură cu tendințele urmate de lucrările de frunte ale școlii experimentale germane Tichener, însă, nu urmează împărțirea tripartită obișnuită a vieții mentale în cunoaștere, sentiment și voință Viața conștiinței, în opinia sa, constă numai din procese care îmbrățișează cunoașterea și simțirea;

în ceea ce priveşte latura volitivă, din motive pe care le vom prezenta mai jos, el refuză să-i recunoască existenţa Mai mult, fără a nega independenţa certă a elementelor de cunoaștere și de simțire, autorul, în loc să împartă în lățime, acceptă împărțirea în trepte, în sus În funcție de o astfel de viziune, cartea nu este subdivizată din exterior în secțiuni speciale, concluzând separat psihologia fiecărei zone a conștiinței, așa cum este de obicei obișnuit În lucrarea sa, alcătuită dintr-o introducere, trei părți și o concluzie, autorul examinează în fiecare parte atât procesele legate de cunoaștere, cât și procesele legate de domeniul sentimentului, dar le împarte în grupe în funcție de gradul de complexitate Introducerea vorbește despre semnificația și sarcinile psihologiei Semnificația studiului vieții mentale este caracterizată de cuvintele lui Locke* "Lumina cu care ne putem lumina astfel sufletul și conștiința, pe lângă satisfacția morală, se va dovedi și foarte utilă" Sarcinile psihologiei sunt stabilite în formule general acceptate În prima parte, autorul ia în considerare cei mai simpli factori ai vieții mentale Se spune: i) despre senzație ca element al conștiinței, cu metodele de investigare a senzațiilor;) despre calitatea senzațiilor;) despre intensitatea, volumul și durata senzațiilor;) despre afect ca element al conștiinței și despre metodele de studiu a afectelor și) despre dorință nii și atenția, - Analiza dorinței și a atenției prezintă un interes deosebit Scopul său principal este de a dovedi absența unui element volitiv în conștiință sau, dacă doriți, absența unui element conștient în voință, dorință și atenție Întrucât manifestarea fizică a acestuia din urmă este văzută de mulți în caracterul activ al acțiunilor umane, iar activitatea în sine este adesea dedusă din înclinații sau predispoziții de natură mentală, autorul stabilește conceptul de înclinație ca o calitate pur nervoasă "Înclinațiile și cauzele înclinațiilor", spune el, "sunt fenomene în sine, aparținând exclusiv domeniului fiziologiei și biologiei În conștiință nu există un proces corespunzător înclinațiilor și asemănător proceselor de senzație și afect" ( ) Apoi, după ce a definit voința ca "denumirea generală dată oricărui efort sau efort" ( ), Tichener susține că în efort "senzația și afectul sunt singurele procese pe care observarea de sine le poate detecta ( ) rămâne doar să ajung la concluzia că efortul nu dezvăluie existența unui al treilea element conștient, și anume presupusul proces elementar de activitate" ( ) Analizând atenția, autorul află că procesele conștiente de aici sunt, de asemenea, doar senzații organice asociate mișcării și afectelor "În atenție nu există urme ale celui de-al treilea proces elementar al conștiinței, asemănător senzației și afectului" (ob) Ne-am oprit la aceste puncte de vedere, având în vedere semnificația lor deosebită, întrucât, din propria recunoaștere a autorului, ele determină întregul său sistem psihologic A doua parte tratează procese mentale mai complexe Ea are în vedere: i) percepția, și ideea, cu care autorul se oprește asupra ideilor de timp, spațiu și calitate; prin acesta din urmă el înțelege conceptele de tonuri mixte și melodie; aici Tichener definește condițiile în care o idee dobândește unitate pentru viața mentală: el constată că "rațiunea unității, integralitatea ideii este un motiv biologic: ceea ce organismul găsește conectat în lumea exterioară rămâne conectat în percepție sau în ideea" ( );) asociere de idei; în timp ce autorul oferă o singură formulă generală pentru toate asociațiile;) sentiment și emoție; și) mișcarea voluntară și analiza acțiunii În cea de-a treia parte, Tichener ia în considerare cele mai înalte fenomene

conștiente: i) recunoaștere, memorie și imaginație',) conștiință de sine la înțelegere tl h) sentiment', în această secțiune există mai multe puncte de vedere interesante despre sentimentele sociale și religioase La final se face sinteza actiunii În concluzie, autorul, atingând problema naturii sufletului și a relației sale cu corpul, atrage atenția cititorului asupra faptului că principala metodă a psihologiei, observarea de sine, nu acoperă nici natura sufletului sau relația sa cu corpul; prin urmare, autorul evidențiază această întrebare din psihologie și o raportează la domeniul metafizicii În ansamblu, lucrarea lui Tichener despre imparțialitatea științifică, un punct de vedere pur psihologic și absența unor declarații confuze, face o impresie bună Oferă multe instrucțiuni pentru experimente psihologice și, de asemenea, este de valoare În virtutea acestor calități pozitive și întrucât, judecând după prezentare, cartea este destinată în primul rând studenților, ea ar putea servi chiar și ca ghid în cursul psihologiei Din păcate, în forma sa actuală nu poate fi recomandată în acest scop: traducerea este departe de a fi satisfăcătoare Ca să nu mai vorbim de limbă, există distorsiuni directe, aparent, ale sensului originalului (nu am reușit să găsim cărți în limba engleză și, prin urmare, suntem lipsiți de posibilitatea de a indica cu siguranță incorectitudinea) Deci, la pagina este tipărit: "Psihologia individuală nu ține cont de materialul acumulat de psihologia socială", iar "Psihologia normală nu ține cont de faptele patologiei mentale" Și apoi, o pagină mai târziu, autorul, care și-a propus să scrie tocmai psihologia individuală a unui om normal, spune (ib): (((Din ce în ce mai mult va trebui să recurgem la știința dezvoltării sufletului, pentru a patologia mintală și fiziologia Chiar mai util decât psihogeneza, cu cât studiul bolilor organismului ne ajută să înțelegem ce este sănătatea și să luăm măsuri pentru păstrarea ei, astfel studiul defectelor mintale și al tulburărilor mintale ne luminează atât pe natura și semnificația proceselor normale cunoscute ( ) ; întrucât primul loc de muncă al unui psiholog este analiza, acest ajutor al unui patologic mental Biblioteca Runiverse carte de recenzii loii are un sens foarte important * (i) Este greu de recunoscut că Tichener ar trebui să se treacă într-o contradicție atât de grosolană cu el însuși Mai departe, la pagina citim: "Stări emoționale mai slabe, care durează ceva timp împreună (?), se numesc stări; cele mai slabe care epuizează trupul într-un timp scurt se numesc patimi , furia este pasiune " Tichener cu greu ar putea numi furia o stare slabă și, în plus, epuizarea trupului în scurt timp; există o contradicţie internă evidentă în această caracterizare Sunt și alte locuri dubioase În plus, există destul de multe greșeli de tipărire în carte V Yastrebtsev Biblioteca "Runivers" II Știri ale literaturii filozofice străine (Extracte din recenzii din reviste străine) William James Discuții cu profesori despre psihologie și cu studenți despre unele dintre ideile vieții New York, , pp VI-I- Această carte este compilată din prelegeri despre psihologie date în profesorilor de la Cambridge și din trei discursuri ținute în colegiile pentru femei; Acestea din urmă nu au un caracter pedagogic, dar coincid atât de mult cu cele dintâi ca subiect și caracter de expunere, încât este destul de potrivit să le îmbine într-o singură carte "Conversațiile" pornesc de la conceptul biologic al omului ca organism care este adaptat să răspundă la mediu Dar această prezentare nu este prezentată ca o explicație completă a faptelor La începutul cărții, autorul se exprimă astfel: "nimeni nu este mai sigur decât mine de următoarele: că simțurile noastre știu cum "această lume" este doar o parte din totalitatea și obiectele

sufletului nostru" Atitudinea binecunoscută a lui James față de liberul arbitru este stabilită în ultima prelegere: "credința în liberul arbitru și cauzalitatea pur spirituală ne este deschisă Eu personal mă alătur credinciosului în liberul arbitru " Punctul de vedere biologic "ultra-simplu" este adoptat pentru simplitatea și unitatea pe care o aduce prezentării Are avantajul că păstrează legătura dintre psihologia umană și cea animală și coordonează viața creierului și viața sufletului ca având o bază comună a oportunității Oricât de înalte sunt funcțiile și creațiile de care sufletul este capabil, ele sunt în mod necesar condiționate de aplicații oportune Biblioteca "Runivers" ŞTIRI DE LITERATURĂ FILOZOFICĂ STRĂINE abilități, astfel încât acestea din urmă să fie considerate mai esențiale, sau cel puțin ca originale Dar deși, în scopul unei înțelegeri mai clare, poate fi convenabil, așa cum o fac toate știința, să se abstragă de totalitatea fenomenelor, totuși, în psihologie acest proces este plin de un pericol deosebit A lua sentimente, câteva impulsuri instinctive, asociere și funcția ideomotorie a voinței și a le interpreta ca totalitatea sufletului, este o amăgire "Nu pot să nu mă gândesc că viziunea elevului tău ca un organism mic, impulsiv, asociat și reacționant este parțial fatală, parțial liberă, că această viziune poate duce la o mai bună înțelegere a tuturor abilităților animalului de companie Considerați-o ca pe o mașină atât de mică și subțire "Așa este acest mic organism psiho-fizic, care are interese și motive, ale cărui resorturi profesorul trebuie să le ghicească " Caracterizarea frecventă a obiectului psihologiei ca "organism" și "mașină", afirmația pasionată că o trăsătură esențială a acestui organism este răspunsul său la mediul extern, utilizarea termenilor fiziologici în locul termenilor psihologici - toate acestea tind pentru a concentra atenția cititorului asupra elementelor mecanice și vederilor Definiția educației ignoră scopurile ideale ale educației și insistă doar asupra sensului său utilitar "Este imposibil să definim mai bine educația decât să o numim organizarea obiceiurilor dobândite de comportament și a tendințelor la acțiuni " În enumerarea instinctelor și tendințelor înnăscute se observă punctul de vedere biologic: se numesc frica, curiozitatea, imitația, competiția, ambiția, instinctul de proprietate; iar existența impulsurilor altruiste se remarcă doar prin simpla mențiune a iubirii Comoditățile pe care punctul de vedere biologic le prezintă pentru expunere sunt contrabalansate de inevitabila întunecare a activității libere a sufletului și de neglijarea, în cea mai mare parte, a chestiunii manifestărilor sale superioare - mentale, estetice și morale Prof James a lansat tot felul de presupuneri și teorii metafizice Are dreptate, desigur, dacă faptele nu le cer; dar cei care cred că activitatea conștiinței este în esență un fapt ontologic se pot întreba: Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA Este bine să ignorăm o asemenea viziune în discuția problemelor psihologice Prelegerile lui James, străine de orice pretenții, generalizări neglijente, abuz de termeni tehnici, sunt un exemplu excelent de popularizare a științei Următoarele cuvinte ale lui James sunt interesante: "După umila mea părere, "noua psihologie" nu își merită numele Nu există nimic în ea decât vechea psihologie care a luat naștere pe vremea lui Locke, plus puțină fiziologie a creierului și a sentimentelor și teoria evoluției, plus câteva corecții mai subtile despre detaliile introspective Veți face o mare, foarte mare greseala daca te gandesti ca psihologia, fiind o stiinta a legilor sufletului, exista ceva din care poti deduce anumite programe si scheme si metode de predare de uz scolar direct Psihologia este o știință, iar predarea

este o artă, dar științele nu generează niciodată arte direct din ele însele "Ca profesori, nu considerați de datoria voastră să contribuiți la știința psihologică sau să faceți observații psihologice într-o manieră definită și responsabilă Mi-e teamă că unii pasionați de "psihologia copilului" v-au pus o povară în acest sens Pentru numele lui Dumnezeu, cadrele de profesori, dacă vor, să rămână doar cititori pasivi Inutil să mai spunem că Discursurile au afișat splendid aceleași virtuți de gândire și stil care disting celelalte lucrări ale autorului și printre care fericita incapacitate de importanță umflată nu ocupă ultimul loc Cedeți involuntar în fața invidiei că prof James are prieteni care îi povestesc atât de multe anecdote încântătoare, adaptate tocmai pentru a-i ilustra părerile Multe povești sunt atât de bune încât ar fi o adevărată comoară la o masă prietenoasă Dacă Falstaff ar fi o persoană demnă, s-ar putea cita cuvintele sale: "Sunt plin de duh nu numai cu mine, ci și cu inteligența pe care o au alți oameni" Fără îndoială, autorul acordă un privilegiu delicat ascultătorilor săi când, în tirada următoare, schimbă genul pronumelui: Biblioteca "Runivers" ŞTIRI DE LITERATURĂ FILOZOFICĂ STRĂINE mișcă înainte și înapoi; un alt profesor nu posedă o inventivitate atât de abundentă și, odată cu ea, lecția va fi întotdeauna ceva lipsit de viață și dureros)) Prelegerile despre obișnuință, atenție, memorie, voință, cuprind toate cele mai concrete și practice dintre capitolele corespunzătoare ale Elementelor de psihologie Folosirea unor cuvinte inutil misterioase și pretențioase pentru a exprima opinii simple este puternic criticată în discursul despre apercepție Există multe sfaturi pedagogice utile împrăștiate în toată cartea Discursurile cu studenții, care alcătuiesc partea a doua a cărții, poartă următoarele titluri: Evanghelia odihnei, Despre o orbire a ființelor umane, Ce face viața semnificativă? Primul este un protest interesant și convingător împotriva tensiunii mentale și morale excesive; ultimii doi insistă asupra importanței unei evaluări simpatice a părerilor și idealurilor altor oameni: numai în acest caz este răscumpărată nesemnificația exterioară a vieții umane și numai atunci se pot discerne posibilitățile de eroism și demnitate conținute în ea Cartea lui James merită atenția nu numai a profesorilor, ci și a părinților și, în general, a tuturor celor interesați de psihologie și educație (Edward H Griffin: The Psijchological Review, septembrie λM λΊ, nr ; O Biblioteca "Runivers" III Pliant bibliografic Herbert Spencer Lucrări Traduceri complete, verificate cu cele mai recente ediții în limba engleză Ediție generală de N A Rubak și mai departe Studiul sociologiei Educație mentală, morală și fizică - Bazele eticii Partea I Experimente științifice, politice și filozofice Partea I Sankt Petersburg, Aceste două volume sunt o continuare a lucrărilor complete colectate ale lui Spencer, începute în publicația ID Sytin "Studiul sociologiei" este "un eseu preliminar pe care Spencer a prefațat în analiza sa extinsă a științelor sociale și în care a clarificat întrebările dacă sociologia este posibilă, ca ramură independentă și exactă a cunoașterii, care sunt scopurile ei și metodele și care sunt obstacolele obiective și subiective în calea punerii în aplicare a acesteia " - Cunoscutul tratat pedagogic al lui Spencer a devenit foarte popular în societatea noastră: a apărut pentru prima dată în limba rusă în ; o altă traducere (E Sysoeva) a apărut în , iar a treia ediție în ; a treia traducere (de N Fedorova) a fost publicată în Prima parte a The Foundations of Ethics este o traducere a Data of Etbics, în care "principiile principale ale eticii evoluționiste sunt expuse în linii relativ mari, construite pe generalizări ale biologiei, psihologiei și sociologiei " -

"Experimentele" lui Spencer (Partea I) sunt dedicate ipotezei progresului, legii și cauzei sale, fiziologiei transcendentale, ipotezei masei cețoase Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" prospect bibliografic Kuno Fisher Despre libertatea omului Cu anexe: Tratatul lui I Leibniz "Despre libertate" II Scrisori de la el către Kost: "Despre necesitate și șansă" Tradusă din a doua ediție germană de Semyon Gruzenberg, editată de prof M I Sveshnikova SPb p IV -p C ° k Din prefața traducătorului: "Monografia lui Kuno Fischer despre liberul arbitru, propusă în traducere rusă, a fost împrumutată de mine dintr-o serie întreagă de lucrări ale marelui om de știință german, cunoscut sub titlul se bazează pe liberul arbitru Kuno Fischer se învecinează cu deterministii empiric: recunoscând, după Kant și Schopenhauer, constanța caracterului empiric (și în limbajul lui Kuno Fischer "natural"), omul de știință de la Heidelberg ajunge destul de consecvent la negarea așa-zisului indiferența sau echilibrul voinței Cu toate acestea, împreună cu o recunoaștere necondiționată a necesității acțiunilor umane, Kuno Fischer admite totuși la o persoană capacitatea de auto-reînnoire morală, la o schimbare radicală a caracterului Dovezi de morală libertatea în sensul capacității unei persoane de a renaște internă Kuno Fischer vede în faptul conștiinței morale sau cu ovesti Blaise Pascal Gânduri (Despre religie) Cu o prefață de Prévost-Parado Tradus din franceză de P D Pervov Ediția a doua, corectată M , pp C i r k Prima ediție a acestei cărți remarcabile, publicată în de editorii revistei Pantheon of Literature, a fost deja revizuită în nr II al Questions of Philosophy În ediția din acest an, s-a corectat o oarecare asperitate de stil, s-au făcut note de subsol și s-a adăugat un cuprins detaliat, care nu exista până acum Subtitlul "Despre religie" este atașat titlului, deși în aforismele lui Pascal predomină doar conținutul religios, dar nu le epuizează complet Traducerea este în general bună Biblioteca "Runivers" fisa bibliografica V Wundt Hypno tiz m și sugestie Tradus din germană de N Kolubovskaya A doua editie St Petersburg Ediţia din Sankt Petersburg acțiune Societatea "Editura" Pagină Ts În a XIV-a carte a jurnalului nostru, în articolul lui Ya N Kolubov-sky: "Wundt on hypnotism and suggestion", conținutul acestei cărți instructive, publicat inițial sub forma unui articol în volumul VIII al revistei "Philosophische Studieri", au fost deja conturate După cum se știe, Wundt eliberează hipnotismul de orice impuritate ocultă și îi dă o explicație fiziologică "Oricât de ciudate par uneori fenomenele de hipnoză la prima vedere, ele nu prezintă nicăieri semne care să nu găsească o explicație în fapte fiziologice și psihologice binecunoscute , sau să facă necesară într-una din aceste direcții atragerea de noi ipoteze care contrazic mecanica ale sistemului nervos sau să depășească limitele legilor conștiinței cunoscute nouă A Binet şi V Henri Oboseala mentală Traducere din franceză Ec Henric Editat de V Henri Cu de desene și diagrame Publicarea revistei pedagogice "Buletinul Educației-Niyass M Pg IV-[- C p k , cu traducere p cop În această carte, problema arzătoare a studenților suprasolicitați este supusă analizei științifice și verificării experimentale Descrie în detaliu și ilustrează prin desene instrumentele și dispozitivele speciale cu care se făceau observații la școală și indică acele metode și experimente care duc la formularea și rezolvarea corectă a problemei Prima parte a cărții tratează influența fiziologică a travaliului mental Tabelele și diagramele explică modul în care stresul mental afectează circulația sângelui, temperatura corpului, respirația, puterea musculară și metabolismul nutrienților în organism A doua parte a cărții tratează influența psihologică; aici este indicată în principal relația dintre

intensitatea muncii și durata acestuia Traducerea și ediția în limba rusă sunt destul de satisfăcătoare eu* Biblioteca "Runivers" prospect bibliografic A fost publicat primul volum din Operele lui Platon, publicat de K T Soldatenkov, tradus de Vladimir Sergheevici Solovyov În următoarea carte, Questions of Philosophy, un articol special va fi dedicat acestui fenomen îmbucurător din literatura noastră filozofică - Cartea S N Trubetskoy Sub redacția Privatdozent al Universității din Moscova V N Ivanovsky, o traducere a cărții de prof James: "Talks to Teachers on Psychology" (Psihologie în conversații cu profesorii) Pentru o recenzie a acestei cărți, vezi mai sus, în News of Foreign Philosophical Literature Editura O N Popova în cursul anului universitar va publica traduceri ale următoarelor cărți: H Lichtenberger: La philosophie de Nietzsche Oswald Külpe: Einleitung in die Philosophie Ladd Primer de psihologie Cărți și broșuri noi primite de la editori Alexandru Berezin Munca singuratică Articol și poezie M Pg C k A Bogdanov, autorul Cursului scurt de economie Elementele principale ale viziunii istorice asupra naturii Natura -Viaţa -Psih - Societatea SPb , Pg C p B Wundt Hipnotism și sugestie Tradus din germană de N Kolubovskaya A doua editie SPb , Pg C o k N I Ziber Eseuri despre cultura economică primitivă Ed al -lea, corectat SPb , Pg C p k Ediţia N Popova: I B Gibbins Eseu despre istoria comerțului și coloniilor engleze Traducere din engleză de A V Kamensky SPb , Pg C k Ludwig Gumplowicz, profesor la Universitatea din Harz Fundamentele sociologiei Tradus sub redacția Privatdozent V M Gessen Biblioteca educațională Seria ( ), nr -io SPb , Pg z o, P C i r k Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Atlas de istorie naturală Compilat de P Yu Schmidt și I V Palibin Problema II P V Zasodmmsniy Pe drumul mare, o poveste SPb , ș Pagină Pământul și oamenii Geografie universală, eseu de Elyse Reklu Numărul V Insulele Britanice Traducere integrală din franceză, editată de D A Koropchevska, cu de ilustrații și anexe de articole: Schița Guvernului Angliei, V Vodovozova; Semnificația condițiilor fizice și geografice în dezvoltarea socială a Angliei, D Koropchevska; Bibliografii; Indexul denumirilor geografice și harta Marii Britanii Spb ^ P + Ts ani W Clay Consumul ca fenomen social Traducere și completări de către doctorul în medicină A Trotsky SPb , Pg Pret k Gustav Geijerstam Viață pierdută Poveste Traducere din suedeză SPb , Pg Guy de Maupassant "Distracția războiului" Colectie Sankt Petersburg, pp Al lui Gogoașă O poveste din timpul războiului franco-prusac Traducere M F-n SPb , Pg G A Machtet Nu puteam suporta Poveste SPb , Pg i I N Potapenko Akhmetka din Saratov Eseu SPb , Pg ib Al lui Spiritual Poveste SPb , Pg Amalia Siram Soț și soție (Siyur Gabriel) Poveste Traducere din norvegiană SPb , Pg o IV Franco Lumii Poveste În repovestirea S Ch St Petersburg, Pp Werner Sombart, profesor la Universitatea din Breslau Eseuri despre dezvoltarea industrială a Germaniei I Germania în ajunul revoluţiei economice Traducere din manuscris θ Kapelyusha SPb , Pg C o k Friedrich Nietzsche Aforisme și fragmente alese de Henri Lichtenberger, profesor de literatură străină la universitatea din Nancy Paris, XXXII, Pr fr Raport privind activitățile și sumele Societății de alfabetizare din Moscova pentru - M Str Blaise Pascal Gânduri (despre religie) Cu o prefaţă de Prevost-Paradol Tradus din franceză de P D Pervov Ediția a doua, corectată M Pg Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Prof A Proust și prof G Balet Igienă neurastenică Traducere de G Lvovich SPb , Pg C și r Culegere de cunoștințe juridice generale Sub conducerea profesorului Yu S Gambarov Eliberează-l pe primul SPb , Pg C i r Colecția Societății științifice și literare de la Universitatea Imperială Yuryev Volumul II

Iuriev, pp C p Sydney și Beatrice Webb Teoria și practica sindicalismului englez (democrație industrială) Traducere din engleză de Vladimir Ilyin SPb , Biblioteca economică Sub redacţia generală a lui P Struve Pagină XVI, ¡- C p k Herbert Spencer Lucrări Traduceri complete, verificate cu cele mai recente ediții în limba engleză Sub conducerea generală a lui N A Rubakin i) Studiul sociologiei - Educație psihică, morală și fizică Pagină z 'II) Fundamentele eticii Partea I Pg -Experimente științifice, politice și filozofice Partea I Pg - SPb , Spir, A Nouvelles esquisses de philosophie critique Precédées d'une biographie de l'auteur Paris, P XXX-f- Victor Fausek Studii pe probleme de evoluție biologică Biblioteca "Revista științifică" SPb , Pg ιoí C o k Nuno Fischer Despre libertatea omului Cu anexe: Tratatul lui I Leibniz "Despre libertate" II Scrisorile sale către Kost: "Despre necesitate și șansă" Tradusă din a doua ediție germană de Semyon Gruzenberg, editată de prof M I Sveshnikova SPb , IV - C k Dr I K Hmelevski Civilizație și nevroze Discurs rostit la ședința anuală solemnă a Societății Medicilor Ruși, la Odesa, martie Odesa, Pp ij Biblioteca de artă etică: Bolton Gall Viata adevarata Din engleza M , pp C R Kipling Miracolul bagatei purine Transl cu nota Serghei Oldenburg Lagerlev Legenda pustnicului Transl L P Nikiforova M , pp C K L Melshin Iapa este pe drum Narațiune (din viața exilaților) M , pp i Ts IJ k M Menşikov Copii (din eseul "Începutul vieții") M , pp C K E Ozheshko Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Despre egalitatea femeilor în fața cunoașterii, muncii și demnității umane (Scrisoare deschisă către femeile germane) Traducerea art Sobanskaya M , pp C K I Potapenko Sacristanul uitat M , pp C K Ioan Vesnin Educaţie Carte Femeie Traducere de L P Nikiforov M , pp i C k θ Tișcenko I Pâinea zilnică II Pâine de secară - bunicul kalachu M , pp C K I I Yanzhul Breasla de cartier O nouă cale către reforma socială M , pp C k Biblioteca "Runivers" IV Revizuirea revistelor Revue philosophique, , nr τ" E Boirac Fenomene ascunse (nr i) Întreaga lume a fenomenelor poate fi împărțită în două mari grupe: unuia dintre ele aparțin instantiae ostensivae a lui Bacon, celuilalt instantiae clandestinae et crepuscoli Moștenirea antropocentrismului naiv este credința că întreaga natură este, așa cum ar fi, special adaptată la serviciile cunoașterii noastre, că lumea este creată intenționat ca un obiect convenabil pentru știința umană Organele simțurilor exterioare ne inspiră involuntar convingerea că sunt adaptate percepției directe a lucrurilor Tot ceea ce poate fi văzut, auzit, atins există cu adevărat; tot ceea ce nu poate fi văzut, auzit, atins nu are o existență reală - acestea sunt două propoziții care pentru mulți oameni au caracterul unor adevăruri incontestabile Îl credem în continuare pe Aristotel: după el, avem cinci simțuri pentru că în obiecte există cinci proprietăți separate și necompuse, fiecare dintre ele corespunde unuia dintre aceste simțuri; de unde și celebrul său aforism: mai puțin de un simț, mai puțin de o știință Înainte de Descartes această teorie a domnit la nesfârșit; presupunerea că un lucru ar putea exista, chiar dacă nu a apărut simțurilor noastre, era considerată absurdă; eadem est ratio poi entis ac non oppareutis - așa era dogma scolasticii Abia treptat am început să bănuim că în spațiu, în afara noastră și în interiorul nostru, există o serie întreagă de fenomene care ne sunt ascunse și asupra cărora, în interesul unei corecte explicații a lucrurilor, este necesar să facem lumină Treptat ne-am dezbracat Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV fenomene lyat pe sraneroizi și criptoizii, adică cei pe care natura ni le arată de bunăvoie și cei pe care ni le ascunde cu gelozie Două lucruri au contribuit la iluminarea

noastră: în primul rând, descoperirile științifice extraordinare ale secolului al XIX-lea și, în al doilea rând, o nouă filozofie care ne-a învățat să ne gândim la infinitatea universului și la relativitatea cunoașterii Analiza spectrală a făcut o revoluție în astronomie și, datorită acesteia, cunoaștem compoziția chimică a celor mai îndepărtate corpuri cerești cu mult mai precis decât compoziția propriei noastre planete Descoperirea recentă a razelor X a deschis în fața fizicienilor un tărâm neobservat până acum al unor astfel de fenomene, care, chiar ieri, erau considerate a priori imposibile Patru gaze noi au fost găsite în aer - argon, kripton, neon, metargon Pe de altă parte, filosofia, completată de critica lui Kant, a ajuns la concluzia în diverse feluri că cognoscibilul nu este întregul real, ci doar o parte din ea, sau, mai bine spus, o schiță a realității Adevărat, conceptul metafizic al incognoscibilității noumenului, sau a unui lucru în sine, are de-a face cu entități transcendente, nu cu fenomene; dar știința modernă este nevoită să adopte acest concept de incognoscibil și să-l transfere în propria sa lume fenomenală Nu face decât să transforme incognoscibilitatea metafizică absolută într-una relativă; între fenomene ascunse și evidente, ea vede diferența nu în esență, ci în condițiile din jur; recunoaşte trecerea de la ascuns la manifest Prin urmare, fără a nega, în cuvintele lui Steel, latura nocturnă a naturii, în timp ce admite pe deplin existența criptoizilor, știința în același timp nu se mută în tărâmul ocultismului, nu reînvie astrologia și alchimia; fenomenele ascunse se supun legii universale și supreme a tuturor fenomenelor - legea cauzalității și, oricât de evazive și capricioase ni s-ar părea, toate intră în țesătura determinismului natural Toți criptoizii sunt împărțiți în două clase Primului aparțin acele fenomene care există efectiv, foarte des sau chiar în mod constant, dar care, parcă, nu există pentru noi, având în vedere absența unui astfel de reactiv sau dispozitiv cu care ar putea fi detectate; astfel, de exemplu, sunt alte fenomene din domeniul hipnotismului, despre care putem doar ghici și care doar ocazional ni se dezvăluie Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV o regiune întreagă de lucruri misterioase pe care nu le observăm Este interesant de observat cel puțin ceea ce Rochas numește exteriorizarea jgheaburilor ramificate Acest fenomen rar observat și contestat, dar familiar autorului, este că la unii indivizi, scufundați într-o stare de hipnoză profundă, sensibilitatea dispare de la suprafața corpului și este transferată spre exterior, la o distanță mai mult sau mai puțin îndepărtată de piele , sau chiar reparat în lucruri care au fost în contact cu acești indivizi de ceva timp De exemplu: experimentatorul, ținând o vreme în mână un pahar cu apă, îl pune pe masă și se duce în celălalt capăt al holului, unde stă o persoană, cufundată în hipnoză în prealabil, cu ochii legati ermetic; experimentatorul ridică una dintre mâinile subiectului sedat; si din acest moment, de fiecare data cand asistentul prezent la experiment intepa, atinge apa din pahar sau aerul adiacent acestuia, de fiecare data cand subiectul linistit se infiora si dezvaluie involuntar senzatiile corespunzatoare Nu arată astfel de fapte, dacă le luăm ca stabilite, că în fiecare moment producem multe influențe care ne sunt insesizabile asupra obiectelor din jurul nostru și asupra oamenilor din jurul nostru, iar la rândul nostru percepem o multitudine de influențe imperceptibile? Câte fire, câte curenți încrucișați, dar nu încâlciți trebuie să fie în adâncurile roiuri ale eterului! Cine știe dacă ar trebui să vedem butada doar în cuvintele unui om de știință modern (Berthelot?), că, poate, chiar și acum este posibil să găsim și să fotografiați imaginea lui Alexandru cel Mare sub

vreo stâncă, unde a adormit pentru câteva minute momente din timpul campaniei sale în Asia? A doua clasă de criptoizi ar trebui să includă pe acelea care nu apar întotdeauna în viața obișnuită a naturii, apar foarte rar, dar care reprezintă totuși posibilități cosmice Este imposibil de trasat o graniță ascuțită între aceste două grupuri de fenomene nedescoperite Alfred Fouillée Psihologie religioasă la Michelet (nr h) Acest scurt articol, în forma grațioasă caracteristică autorului, expune cu simpatie opiniile negative ale lui Michelet asupra Biblioteca "Runivers" REVISTA JURNALĂ politica laică a Bisericii Catolice în stat şi familie Celebrul istoric arată cum, pe bazele psihologice ale obișnuinței și sugestiei neîncetate, această biserică și-a înrobit oamenii pe sine Îndrumarea spirituală și mărturisirea erau în mâinile Părintelui Catolic o armă puternică și rea În tăcerea unui confesionar, cu întrebările sale indiscrete, a corupt fete și soții tinere, a suprimat orice libertate de gândire, nu a lăsat un singur colț intim, neatins, în sufletul altcuiva Dacă Michelet ar fi trăit în vremea noastră, spune Fulier, ar fi găsit în catolicism sub noul exterior aceeași forță interioară Catolicismul s-a modernizat, a părăsit biserica și și-a trimis reprezentanții la redacțiile revistelor, la congresele muncitorilor, la adunările populare Enciclicele papale continuă să se opună libertății și egalității; dar, fundamental neschimbat, catolicismul a căpătat o nouă carapace în așa măsură încât a acceptat chiar și învățătura socialismului în sânul său Adevărat, acest socialism sentimental, în contrast cu prototipul său, afișează pe steagul său nu ideile de lege și dreptate, ci poruncile milei și fraternității creștine Mai mult, Michelet ar fi văzut că acum catolicismul, pentru întărirea lui, și-a ales filozofia drept scut Și această filozofie, pe care acum o cultivă cu sârguință, este filosofia lui Toma d'Aquino Paul - Stilometria, originea și starea ei actuală (nr) În ceea ce privește cartea domnului Lutoslavsky, Originea și creșterea logicii lui Piato, binecunoscută cititorilor noștri, autorul face câteva observații despre stilometrie în general, ale căror principii, aplicate lui Platon, au fost pentru prima dată conturate de Dittenberger^rb și Satrie II'em O tratează cu prudență științifică, nu găsește suficient material pentru a face o judecată finală despre ea; dar totuși scepticismul lui Tappeg cu privire la această nouă ramură a științei este prea evident Savantul autor crede că stilometria, în dezvoltarea ei ulterioară, poate servi în clarificarea unor întrebări mărunte din istoria literaturii; dar nu va putea niciodată să restabilească dezvoltarea unui asemenea gând ca cel al lui Platon Stilometria ar putea avea o importanță mai mare pentru Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV întrebând despre autenticitate decât despre cronologia lucrărilor celebre ale aceluiași scriitor și aceluiași ciclu În special, domnul Lutosławski, folosind numai metoda stilometrică, nu ar fi ajuns la concluziile sale despre evoluția filozofiei platonice: conștient sau inconștient, cercetarea sa stilometrică a fost influențată de teoriile sale preconcepute despre creșterea ideologiei Henri Bos Păstrarea credinței (nr și) Acest articol interesant și convingător este o obiecție la studiul lui L Dugas "Decaderea credinței" (vezi cartea anterioară Questions of Philosophy) Teza ultimului autor că o religie pozitivă este eternă în spiritul ei ideal, dar în conținutul ei dogmatic și concret factual este întotdeauna eronată, schimbându-și în mod constant formele și inevitabil se rupe; Bos pune în contrast această teză cu afirmația că religia, înțeleasă corect, justificată filozofic și purificată din punct de vedere rațional și moral, este pe drept păstrată pentru totdeauna Dilema

autorului: fie catolicism, fie gândire liberă, dilema rezolvată în favoarea gândirii libere, Bos se opune unei alte propuneri: posibilitatea și necesitatea unui creștinism intern și mistic, eliberat de tradiția bisericească și la fel de departe atât de gândirea liberă ireligioasă, cât și de catolicismul istoric Protestant înflăcărat, Bos îi reproșează lui Dugas identificarea greșită a creștinismului cu catolicismul și confuzia greșită a întregului protestantism cu acea ramură neînsemnată a acestuia, care, sub numele grea de simbolofideism, transformă întreaga religie vie a creștinismului și însăși persoana a lui Hristos într-o serie întreagă fără simboluri de viață Pentru Bos, momentele indispensabile ale adevăratei religie, ca relație între Divin și oameni, sunt un Dumnezeu personal și un miracol moral, adică miracolul acțiunii interioare a lui Dumnezeu asupra sufletului uman Dumnezeu nu este o categorie a unui ideal, ci o Ființă reală, Dumnezeu nu este o categorie, ci una personală Este imposibil de stabilit a priori imposibilitatea unui miracol Personalitatea liberă a Divinului, fără a distruge legile naturii, le poate însă, în anumite cazuri, să le dea un scop și o direcție specială, care distruge mersul obișnuit al lucrurilor De dragul determinismului, nici măcar libertatea umană nu poate fi refuzată, cu atât mai puțin libertatea divină Și chiar dacă respingem fizicul se păstrează supranaturalul moral, miracolul moral al revelației și inspirației divine a profeților, Hristos, apostolilor Pentru o evaluare comparativă a credințelor, spre deosebire de Dugas, doar studiul și analiza istorică nu sunt suficiente: sunt necesare considerații extra ~ istorice, morale, filozofice și veșnic religioase Minunea morală eludează critica istoriei, căci punctul de vedere al istoriei este neapărat exterior, în timp ce religia are rădăcini în adâncurile interioare ale spiritului Între catolicism și "religia omenirii" pozitivă, care nu este altceva decât catolicism golit de tot ce este creștin, între aceste două doctrine este loc pentru o a treia, iar această a treia este pur și simplu creștinismul th Flournoy Originea unora dintre presupusele relații spirituale (nr) Prin exemplul a două observații specifice, autorul arată că așa-numitul contact cu spiritele este un produs pur al imaginației subconștiente a mediumului, o imaginație care lucrează pe materialul amintirilor latente sau al predispozițiilor Psihologia inconștientului își aruncă lumina naturală asupra fenomenelor spiritismului Ea confirmă faptul că însuși faptul căutărilor mediumistice poate, la subiecții aparent perfect normali și sănătoși, să perturbe imperceptibil echilibrul psihic și să dea naștere în ei la activitate automată, ale cărei manifestări sunt foarte asemănătoare cu relațiile cu lumea cealaltă, deși în realitate ele sunt simple rezultate ale activităţii funcţionale subconştiente dezvoltate de abilităţile obişnuite ale acestor subiecţi Albert SehinZ Pozitivismul este o metodă, nu un sistem (nr i) Conținutul acestei note mici este destul de caracterizat de titlul său Contismul ca sistem a supraviețuit timpului său, dar semnificația sa ca metodă este de neclintit Pozitivismul nu s-a născut împreună cu Comte, ci a existat înaintea lui Creatorul Cursului de Filosofie pozitivă și-a luat meritul doar pentru faptul că a examinat pentru prima dată din punctul de vedere al pozitivismului întregul ansamblu de științe J -J Van Bici'vii et "Omul drept și omul stâng" (nr , h,) Ideea principală a acestui material de cercetare foarte interesant și abundent este că în umanitate există două tipuri normale asimetrice (mâna dreaptă și stângaci), opuse unul față de celălalt, deoarece o mână este opusă celeilalte, ca o reflecție este

opus obiectului său Construit după un plan diferit, dreptacii și stângacii nu reacționează în același mod la excitațiile lumii exterioare; ei nu gândesc cu aceeași emisferă cerebrală și toată activitatea lor funcțională decurge involuntar în moduri diferite Cercetările fiziologilor și anatomiștilor, experimentele și observațiile proprii ale autorului și, în cele din urmă, un studiu asupra croitorilor, croitorilor, cizmarilor, pălăriirilor, mănușirilor arată că partea dreaptă a organismului, precum scheletul, ca și mușchii și, ca urmare a acestui fapt iar sistemul nervos, diferă de stânga; la unii oameni o parte este mai puternică și mai dezvoltată, la altele cealaltă Cu un stângaci, mâna stângă este adesea mai puțin dibăcită decât cea dreaptă, dar pe de altă parte este întotdeauna mai puternică; vederea, auzul și atingerea lui sunt mai subtile pe partea stângă Tipul cu mâna dreaptă nu este în niciun caz cel mai răspândit, mai ales în rândul rasei albe Între o mână mai puternică și o mână mai puțin puternică, diferența normală este %; aceeași relație se remarcă între nervul acustic drept și stâng, între acuitatea vizuală a ambilor ochi și, în general, se poate afirma că diferența dintre cele mai puternice și cele mai slabe jumătăți ale întregului sistem nervos senzitiv se exprimă în această fracție Din cei de subiecți studiati de Biervliet, niciunul nu a prezentat asimetrie compensatorie încrucișată, adică, de exemplu, niciodată un dreptaci prin vedere nu a fost stângaci prin auz, dacă avem în vedere ascuțimea nervului Dar este posibil să existe cazuri de astfel de asimetrie Datele experimentale ne permit să credem că ființa umană la începutul vieții are un organism mai simetric și că dezvoltarea inegală a celor două jumătăți ale corpului are loc abia mult mai târziu Pe lângă aceste articole, remarcăm și eseul biologic al lui Le Dantec'a: Neo-darwiniștii și ereditatea trăsăturilor dobândite (nr i) Y Aikhenwald Biblioteca "Runivers" Știri și note La august a anului curent, a murit un membru de onoare al Societății de Psihologie din Moscova, Viktor Khalekseevich Legonin El are servicii serioase și valoroase acestei Societăți și și-a notat numele deja pe prima pagină a istoriei ei: Viktor Aleksevici a fost unul dintre membrii fondatori ai Societății de Psihologie, în primii trei ani de existență, din până în , a fost tovarăș cu dărătorul de președinte și în decurs de un an l-a înlocuit, ca președinte temporar, pe M M Troitsky, care a lipsit La ianuarie , Societatea ia mulțumit lui Viktor Aleksevici pentru activitatea sa fructuoasă prin alegerea membrilor săi de onoare La august , la Paris va fi deschis al IV-lea Congres Internaţional de Psihologie; Va continua până pe august La congres pot participa toate persoanele interesate de dezvoltarea cunoștințelor psihologice Cererile de participare la congres trebuie adresate Dr Pierre Janet (Paris, , rue Barbet de Jouy) Cotizația de membru se stabilește la de franci, la plata cărora (concomitent cu cererea) se trimite un card de membru; el, printre altele, dă dreptul de a intra în diverse instituții de învățământ: muzee, laboratoare Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE oratori, clinici, precum și diverse întâlniri care pot fi organizate Este posibil ca în continuarea expoziției mondiale să se facă o concesiune (de %) la călătoriile cu trenul pentru membrii Congresului Sesiunile congresului vor fi împărțite în șapte secțiuni: Psihologia în relația sa cu anatomia și fiziologia Psihologia introspectivă în relația sa cu filosofia fii Psihologie experimentală și psiho-fizică Psihopatologie și psihiatrie Psihologia hipnotismului, sugestii și probleme conexe Psihologie socială și penală Zoopsihologie și psihologie comparată, antropologie, etnologie ' Mesajele, care sunt limitate la de minute, pot fi în germană, engleză, franceză și italiană

Persoanele care doresc să citească rezumatele trebuie să comunice cât mai curând posibil, în orice caz nu mai târziu de ianuarie , titlurile și scurtele rezumate ale rapoartelor, nu mai mult de două pagini tipărite Aceste rezumate vor fi tipărite și distribuite celor prezenți înainte de începerea ședinței Poate că la congres va fi atașată o expoziție de mese și instrumente de măsură legate de psihologie; persoanele care doresc să expună astfel de tabele și instrumente trebuie să informeze secretariatul cât mai curând posibil Informații și programe mai detaliate vor fi trimise tuturor celor care se înscriu ca membri ai Congresului Președintele Congresului va fi Th Ribot, vicepreședinte prof Charles Richet, secretar al lui Pierre Janet, trezorier al lui Félix Alean Aceste șapte secțiuni vor fi conduse de Duval, Séailles, Binet, Magnan, Bernheim, Tarde, Delage Redactorii revistei "Revue de Métaphysique et de Morale" organizează la Paris, în cadrul expoziției mondiale din , un congres filozofic internațional Acesta va consta din patru secțiuni: I Filosofie generală şi metafizică Morala Logica si istoria stiintelor Istoria filozofiei Programul preliminar al congresului este următorul: Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE I Filosofie generală şi metafizică Știința și metafizica: pot fi aduse științele la unitate? Natura faptului psihic de bază Unitate și identitate l Relația intuiției spațiului cu reprezentările raționale Libertate și determinism Monism și dualism Relativitatea cunoașterii Despre incognoscibil problema la nivelul membrelor idealismul modern Raționalism și fideism; participarea voinţei la judecată Despre sistemul de categorii Posibilitatea terminologiei filozofice comune tuturor filozofilor I Morala Poate fi stabilită o doctrină morală în afară de orice metafizică? Educația morală este suficientă pentru masele de oameni, fără ajutorul credințelor religioase? Relația moralității creștine cu conștiința modernă Este posibilă sancțiunea morală? Este necesar? Scopurile finale ale civilizației Razboi si pace; este posibil să aboliți războiul? Fericirea individului și bunăstarea socială Morala si politica Fundamentul justiției este individual sau social? Solidaritate Despre cosmopolitism Despre cazuistica în morală În ce măsură o întrebare socială este o întrebare morală? Sociologie filozofică și sociologie științifică Condiţii de responsabilitate în ordinea socială şi în ordinea morală III Logica si istoria stiintelor A) Algebra logicii si calculul probabilitatilor -Teoria multimilor; teoria rândurilor; teoria grupurilor Supralimitare -Principii de analiză: număr, continuitate, teoria funcţiilor -Postulate ale geometriei, originea şi valoarea lor: intuiţia în matematică -Geometrii non-euclidiene -Metode ale geometriei; geometrie analitică; geometrie proiectivă; calcul geometric (cuaternioni) -Principii de mecanică, proprietatea și valoarea lor -Metode de fizică matematică; teoria erorilor și a aproximărilor - Ipoteze generale ale fizicii: teoria mecanicii și energiei - Ipotezele chimiei; compoziția materiei; teoria atomistă; stereochimie Problema originii vieții Teoria evoluției speciilor; transformism; ereditate Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE B) Originea calculului infinitezimal - Geneza conceptului de imaginar și elucidarea progresivă a teoriei funcțiilor - Istoria descoperirii gravitației de către Newton și influența acesteia asupra dezvoltării mecanicii și fizicii - O declarație a acelor cerințe care au condus treptat la întemeierea termodinamicii și, împreună cu aceasta, o întreagă ramură științifică pe principii independente (legea conservării energiei; legea lui Carnot-Closius) -Istoria ideilor consistente în metoda de biologie IV Istoria filozofiei Subiect și metodă în istoria filosofiei Progres în

istoria filozofiei Poate studiul filosofiei antice să ne fie de folos teoretic? Rolul sofismului în filosofia greacă Este posibil să se stabilească evoluția istorică a ideilor platonice? Principiile științelor naturale ale lui Aristotel Ideea răului în Plotin Sensul scolasticii Rolul lui Descartes în istoria generală a gândirii Spinoza și Leibniz Rolul filozofiei lui Hume în dezvoltarea unei noi gândiri Critica și psihologia kantiană Fichte morală Hegelianismul în filosofia modernă Principalele direcții ale filosofiei moderne Președintele comitetului de organizare al viitorului congres este prof Boutroux Acum se formează un comitet internațional, a cărui componență va fi publicată în noiembrie; apoi se vor anunţa numele referenţilor şi regulamentul congresului Cei care doresc să se înregistreze ca membri ai congresului trebuie să se adreseze secretarului acestuia, Xavier Léon (Paris, , rue des Mathurins) Cotizația de membru este stabilită; minimul este de io franci Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică Condiții pentru concursul pentru premiul II, înființată la Societatea de Psihologie din Moscova de regretatul D A Stolypin pentru un eseu despre filosofia științei Într-o ședință de urgență a Societății de Psihologie din mai , pe baza raportului comisiei de acordare a premiului D A Stolypin pentru cel mai bun eseu despre filosofia științei, s-a decis, printre altele: și unitatea de știință" cu deviza ζαι πο) λα al cărui autor s-a dovedit a fi (după deschiderea plicului) membru de onoare al Societății B N Chicherin *)) Să-i exprime lui D A Stolypin profunda recunoștință a Societății pentru premiul întemeiat de acesta pe o temă din filosofia științei) Întrebați donatorul dacă ar fi de acord cu suma rămasă în i ooo r propune o temă nouă pentru un premiu pentru un eseu despre filosofia lui Og Comte; în caz de dezacord cu D A Stolypin, desemnați un termen de trei ani pentru concursul unui premiu pe aceeași temă Întrucât în s-a primit o declarație de la acum decedat D A Stolypin în numele Societății de Psihologie că nu a vrut să schimbe subiectul pe care și-a propus-o pentru premiu, atunci, în temeiul deciziei Societății din mai, și exprimat prin testamentul donatorului, a fost desemnat să concureze pentru premiul Stolypin rămas un nou mandat - ianuarie La ședința Societății de Psihologie din Moscova din *) S-a tipărit apoi procesul-verbal al comisiei de acordare a premiului menționat; trimise celor care doresc primind de la ei cinci timbre de sapte copeici Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ Aprilie , a raportat comisia pentru acordarea Premiului D A Stolypin, aleasă în adunarea anuală din ianuarie , din cinci membri ai societății: N Ya Grota, N A Ivantsova, L M Lopatin, V P Preobrazhensky și N A Umova părerea ei despre singurul eseu depus la premiu, sub deviza: "In necessariis imitas Per aspera ad astra"; conform acestei concluzii, eseul nu poate fi recunoscut ca demn nici de întregul premiu, nici de o parte din el Societatea de Psihologie a aprobat rezoluția comisiei Având în vedere acest lucru, Societatea Psihologică din Moscova desemnează din nou un premiu de de ruble pentru cel mai bun eseu pe aceeași temă: "O examinare critică a poziției lui Auguste Comte asupra coincidenței naturale (coïncidența spontană) a legilor primitive ale naturii anorganice cu legile de bază ale vieții organice și asupra efortului tuturor cunoștințelor reale ale unei persoane către unitatea logică și științifică (unité logique et scientifique)" Vezi Cours de philosophie positive, leçons -me et -me, în special p din volumul VI, ediția Littre Pentru o rezolvare completă a problemei, este de dorit să se acorde o atenție specială filozofiilor fizicii, chimiei și biologiei în principalele lor metode și legile de bază, așa cum sunt prezentate în volumele II și III "Curs" (comparați broșura donatorului D A

Stolypin: Două filozofii Unitatea științei Învățăturile lui Og Comte Începuturile sociologiei - Eseuri despre filozofie și știință - Legea mondială a echilibrului și armoniei în natură și socială fenomene Moscova, -) Termenul limită pentru depunerea eseurilor este ianuarie Acordarea premiului de către un comitet special al Societății de Psihologie va avea loc în aprilie La discreția comisiei, conform voinței donatorului, premiul poate fi împărțit între solicitanți, iar în cazul depunerii nesatisfăcătoare a eseurilor, acordarea premiului sau a unei părți semnificative a acestuia poate fi reprogramată pentru o nouă termen Eseurile trebuie scrise în limba rusă și livrate Universității din Moscova în numele președintelui Societății de Psihologie Numele și adresele solicitanților trebuie trimise în plicuri sigilate cu desemnarea pe acestea a motto-urilor sau epigrafelor eseurilor depuse Președinte al Societății de Psihologie din Moscova